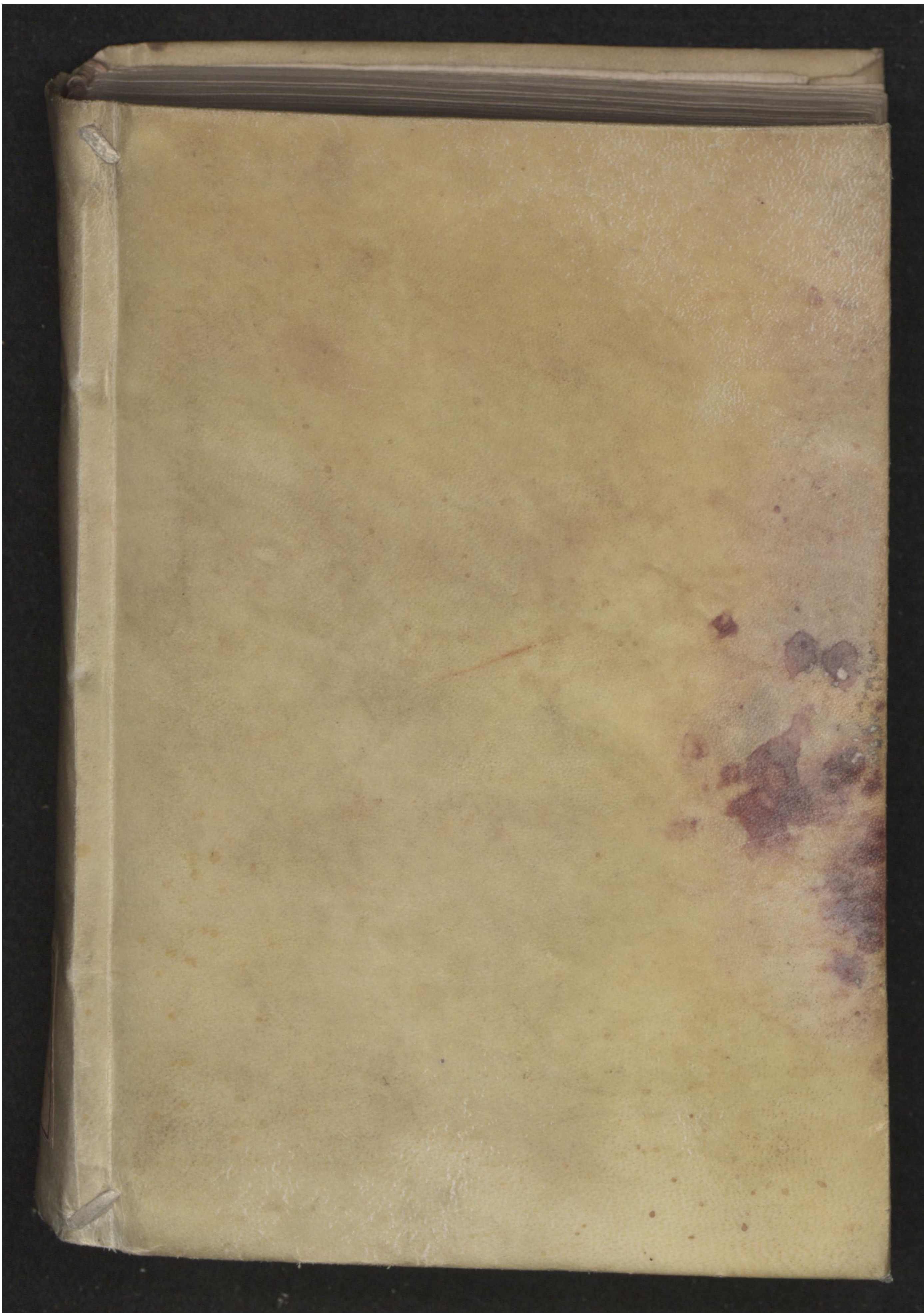
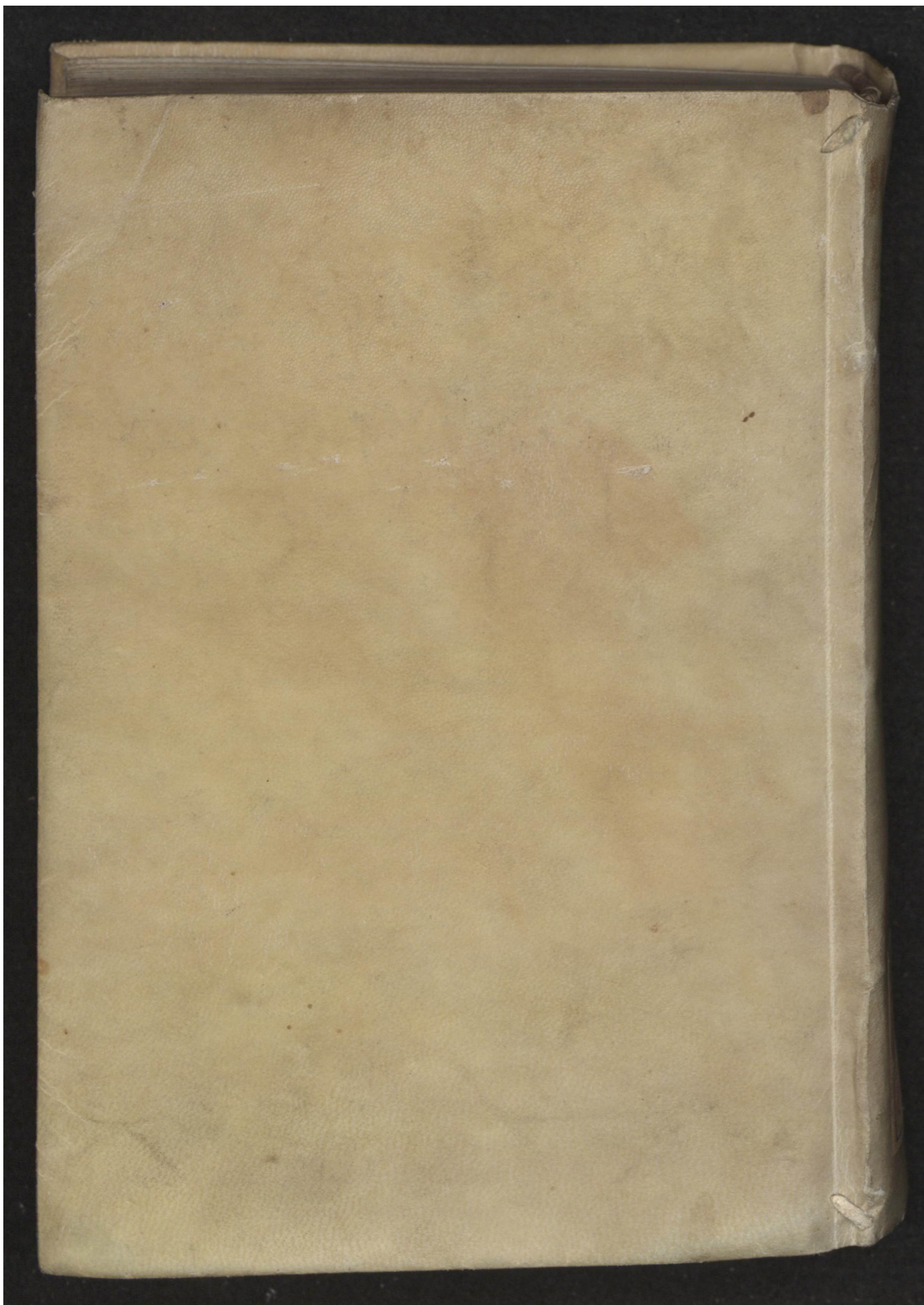

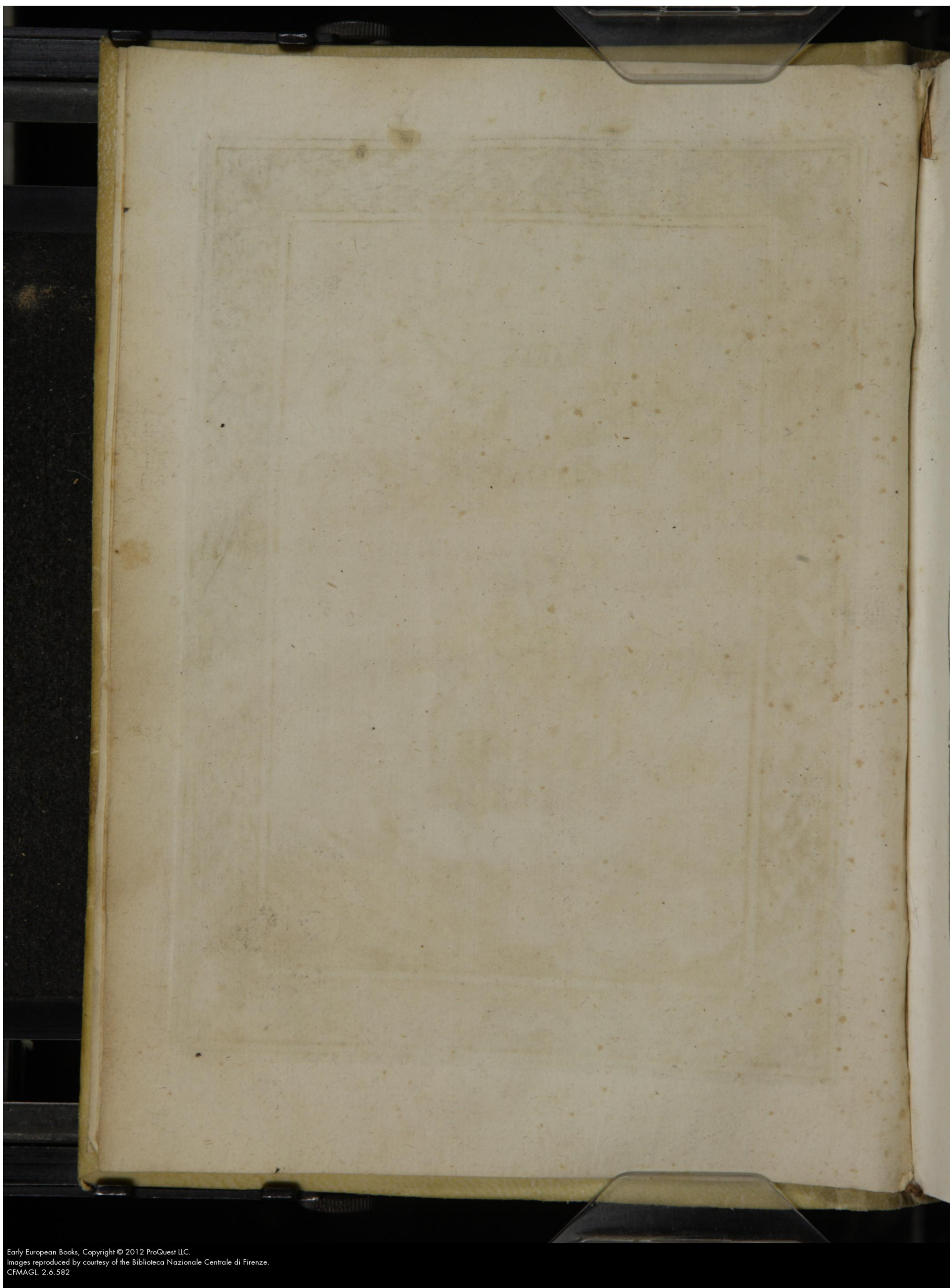
XL

PONTIC

in Pentat

REFLEXIONES
LITERALES
IN QVINQVE LIBROS
MOYSIS.

MARIS
IN FLVCTIBVS AMBVLAVI
ECCLESIAST. 24

REFLEXIONES LITERALES

IN QVINQVE LIBROS

MOYSIS

Ex Primarijs Ecclesiæ Doctoribus

Desumptæ

A. D. PETRO PAVLO PONTICELLO

CASTRINOVI PROVINCIÆ CAFERONIÆ

ARCHIPRESBYTERO

I. V. D.

SACRATISSIMÆ MAIESTATI

LAVRETANÆ

VIRGINIS DEIPARÆ

DICATÆ

LVCÆ, Apud Marescand. 1689. *Super. permissu.*

AVGVSTISSIMA
Totius Vniversi
REGINA

Eteris Teſtamenti periculoſum mare, innumeris vallatum ſcopulis, plurimiſque ſeptum Syrtibus, abſque fidi Palinuri ductu, nulloque fauſti Syderis invocato lumine, ingredi, eſt animi temerè audacis. Duce

namque indiget, qui Oceanum ingreditur, nisi imminentibus vel exterreri, vel obrui naufragijs, & à portus felicitate longius aberrare contendat. Id nobis etiam evenit, qui Divinarum amatores litterarum, sacræ peragimus Sapientiæ pelagum. In quasnam videlicet difficultates incidimus, quæ Syrtes veluti, tenaciter morantur, iterque præcìdunt, quod aggressi eramus, cum nautis Fatum commune sortìti, & pericula! Ad te igitur AVGVSTISSIMA VIRGO, quæ Laureto præsides, & quam contra omnia pericula, velut fidissimum Firmamentum, Christianus Orbis adorat, omni fiducia plenus, confugi. Incongruum namquè fuisset, in itinere tàm arduo, aliud adiutorium, præter tuum, quærere, cum in eodem Sacri Codicis limine, tua gloriosa gesta recenseantur. Etenim stygium interimis Anguem, & superbum eius caput conteris, licèt

ipse

ipſe triplici ignita lingua, tartareo tumida veneno, tuo DIVINO CALCANEO inſidietur. Tuo igitur favente Aſpectu, Immaculata Deipara, quinque Moyſis libros percurri. Et ſicut triluſtræ ſervitutis meæ obſequium, tuæ Maieſtati, in Vrbe Roma, impenſum, ſub titulo Rectoris Lauretanæ Eccleſiæ tibi dicatæ, te ſola adivvante, te protegente perfunctus ſum; ita ſacras has paginas, non niſi te ferente opem, non niſi te præbente lumen, ne me tenebræ comprehenderent, me exaraſſe fateor. Quos ergo in hoc opere labores impendi; quas curas ſubivi, Vni Tibi, Præclariſsima, Dei Mater, humilitèr exhibeo, cui debeo meæ, qualeſcunque ſint, mentis opes. Eas tibi reddo quas à te accepi: ob id tantum non contemnendas, quia tuæ ſunt; nihil ſane ducendas, ſi contempleris ut meas. Informe namque, ac rude aurum, è fodinis nuper eductum, me-

um

um imitatur ingenium. Qua illud Luce præſtat, Soli debet, quam illi uberrimè impertivit, dum terræ latuit in visceribus. Et rurſum Telluri debet aſperitatem, qua turpiter defædatur. Tuum igitur eſt, si quid in hiſce elucubrationibus luminis eniteſcit; & meum, quidquid informe caligaverit.

AVGVSTISSIMÆ MAIESTATIS TVÆ

Humillimus Addictiſſimus, & Obſequentiſſimus famulus,

Petrus Paulus Ponticellus.

AD LECTOREM.

Eflexiones in quinque libros Moysis, meo labore ex Lyrano, & Tostato desumptæ, tibi exibentur, Amice Lector. Quidquid in istis breuitèr, & compendiosè per singula capita legeris, in his Auctoribus diffusè invenis. Quapropter in meis Reflexionibus nihil meum est, neque hoc quod tibi exhibentur, id enim ab Amicis recognosce. Isti namque, verecundiam meam, contra ambitionis stimulos ferream, scripta, quæ mihi soli texueram, typis committere, nescio quomodo, coegerunt. Dicto parens fui, licet mihi probè perspecta eßet virium mearum ad hæc peragenda imbecillitas. Cum igitur res ita processerit, hoc unum à me te admonitum patiaris, ut nihil in hoc paruo volumine legas, nisi Sacrum Codicem prius perlegeris. Solent Iuris Consulti monere lectorem, humanas suas leges meditantem, ut prius legat Rubrum, si velit intelligere nigrum: ita ego te precor, ut prius Diuini Textus fulgentissimum Ruborem consideres, ut melius possis aduertere ad Nigrum mearum Reflexionum. Cæterum hoc mihi, velim, debeas, quod exhilitas mea, in tuæ Pietatis profectum dedit tibi, quid benignus ignosceres. Vale.

AD PRÆCLARISSIMVM
PRÆSENTIS OPERIS AVCTOREM,
QVI
IN EXIMIA DIVINI PENTATEVCI
Expositione,
SIBI NOMINIS IMMORTALITATEM,
&
SACRI VOLVMINIS STVDIOSIS
Permaximam utilitatem paravit.

ANAGR.

PETRVS PAVLVS DE PONTICELLIS
DE CASTRO NOVO.

ANAGRAMMATIS. PVR.

PENTATEVCO ILLVSTRARIS VNDE'
POPVLOS DOCES.

AMEDEVS SAMINIATI.

GENESIS

Iber iste Hebraicè vocatur Beresith, hoc est in principio, quia sic incipit. Hebræi namque libris suis, ab eorum exordijs imponunt nomina. Græce autem dicitur Genesis, idest Generatio, vel natura; quia de creatione rerum quæ natura subsistunt, in eo agitur. Et sicut generatio rei est prima via ad esse, ità Liber iste, quia de exordio rerum ad essendum agit, inter Sacras Scripturas principem locum tenet tamquam caput.

CAP. I. Reflexio I.

N PRINCIPIO temporis adeoùt, nec hora, nec instans præcesserit creationem rerum, (quia tempus est pasSio rei mobilis cum sit numerus motus; subiectum autem præcedit saltèm natura suam pasSionem; ideòque cum adhùc non esset ulla res creata, quæ est subiectum temporis, non poterat esse tempus; & solo Deo existente tempus non erat, quia Deus non commensuratur tempore: qua propter in ipsa rerum creatione tempus incæpit) in cuius primordio creavit Deus Cœlum, idest omnia Corpora Cœlestia in suis formis substantialibus distincta, licèt adhùc in aliquibus proprietatibus accidentalibus essent informia. Et Terram in sua forma substantiali distinctam

cum aliquibus proprietatibus formam substantialem necessariò concomitantibus; tamèn quantum ad aliqua erat informis. Et sub nomine terræ comprehenduntur reliqua Elementa in suis formis substantialibus distincta. Sub nomine verò Corporum Cœlestium intelligitur etiam Empyreum, quod statìm repletum fuit Angelis Sanctis; diciturque à Piros, quod est ignis, non quia sit de natura elementari; sed quia convenit cum igne in splendore. Est enim locus splendidus, immobilis, quietus, & aptus contemplationi gloriæ. De isto non facit Mòyses particularem mentionem, quia loquebatur populo rudi, qui solummodò sensibilia, & grossa capiebat. Totum autem, quod erat infrà Circulum Lunæ confusum prorsus erat: nàm licèt Elementa essent producta in suis formis substantialibus, ut prædictum est; tamèn non habebant adhùc omnes proprietates accidentales sibi debitas: nàm Aqua non habebat suam densitatem, sed quasi vaporalitèr elevabatur per totum spatium Aeris, & Ignis, Terramque cooperiebat; & sic quædam confusio, & commixtio erat in Elementis, quæ in Tex: nomine Abyssi denotatur. Græcè enìm Abyssus, idem est ac latinè Vorago; & importat profunditatem, & commixtionem, seù confusionem. Dicitur autem in Tex. *Spiritus Dei ferebatur super Aquas*: idest Spiritus eius factivus ferebatur super Elementa sic confusa. Et assimilatur Deus Fabro, qui priusqùam aliquid agat flectit cognitionem suam super materiam, ut iudicet quid agat. Declarat enim Divina Scriptura eo modò quo nos intelligere possumus; quia, sicut in naturalibus, si visibile non proportionetur potentiæ visivæ numquam erit visio; sic contingit in intelligibilibus. Deus autem est supremum intelligibile excedens totalitèr intellectus nostri conditionem; & ideò numquam intelligeremus operationes Dei, nisi scriptura Divina assumeret modum rerum inferiorum: qua proptèr de Deo, tamquam de corporeo homine pasìm loquitur; quia nos, per corporalia magìs intelligimus.

RE-

Reflexio II.

POst creationem rerum secundum formas substantiales sequitur earum distinctio secundum qualitates,& proprietates accidentales. Advertendum est autem,quod dies,& nox distinguuntur per Lucem,quæ est quoddam positivum;& pertenebras,quę important privationẽ lucis;& ideò opus distinctionis incipitur à Luce, quia est qualitas communis,in qua corpora Cęlestia conveniunt cum inferioribus,putà cum igne,& aliquibus corporibus mixtis,quæ lucida sunt. Sicut in generatione naturali inchoatio fit à communioribus formis. Nam secundum Philosophum Embrio priùs vivit vita Plantæ, deindè Animalis, & tandèm Hominis. Adde,quod distinctio non apparet, nisi per manifestationem: omnia autèm manifestantur per Lucem; ideò distinctio debuit incipere à Luce. Ista autem fuit Lux Solis, & fuit informis usquè ad quartam diem. Divisit autem Deus lucem à tenebris per motum Solis; nam quando movetur super unum Emispherium fiunt tenebræ in alio propter opacitatem terræ, quæ est in opposito. Appellavit verò Deus lucem diem, quia dies est latio Solis super terram, & loquitur de die artificiali. Tenebras autem appellavit noctem; quia sicut per presentiam Solis efficitur dies, ità per sui occultationem efficitur nox. Notandum est autem, quod cum dicitur. *Factum est vespere, & manè dies unus*: loquitur Divina Scriptura de die naturali,qui est 24. horarum,& complectitur diem, & noctem. In vespere namque completur dies artificialis, qui est prima pars diei naturalis, & in manè diei sequentis completur nox, quæ est secunda pars diei naturalis, & ideò præposuit vesperè ipsi manè, ut ostenderet completionem diei naturalis exprimendo terminos diei artificialis, & noctis, qui sunt partes integrantes diem naturalem. Dicitur autem in Tex. *Vidit Deus Lucem, quod esset bona*, idest per effectus, quos ei facere concessit, demonstravit esse bonam. Deus enim nõ vidit tunc novitèr,quod Lux esset bona,nam ab

æterno cognoverat qualis futura esset. Sed placuit in existentia, quod placuerat ab æterno in præsentia.

Reflexio III.

IN secunda die dixit Deus. *Fiat Firmamentum*, idest omnes Orbes Cœlestes usque ad ultimum Cęlum Lunæ. Adverte autem, quod istud, *fieri*, non intelligitur quantum ad formam substantialem, quia sic factum fuit per opus creationis primę diei; sed intelligitur secundum aliquā qualitatem ipsius firmamenti; & ista, secundum aliquos Doctores fuit soliditas, de qua dicitur Iob. cap. 37. *Tu forsitan cum eo fabricatus es Cœlos, qui solidissimi quasi ære fundati sunt?* Secundum verò alios, fuit quædam virtus ad influendum super Ælementa ad ipsorum conservationem, & gubernationem. Quod autem in Sacra Scriptura res aliqua dicatur fieri secundum acquisitionem alicuius dispositionis accidentalis, patet per illud quod habetur in Deuteronomio Cap. 21. de Muliere Gētili capta in bello ab aliquo Isdraelita, de qua dicitur, quod si ducenda esset in vxorem ab illo, radere debebat Cæsaream suam, & circumcidere Vngues, secundum translationem nostram; sed in Hebræo habetur. *Et faciet vngues suos*. Ex quo patet, quod ly. *Fieri unguium*, accipitur pro dispositione accidentali. Item Levit: Cap. 23. dicitur. *Facietis, & Hircum pro peccato*, idest immolabitis; & sic ly. *Facere*: dicit dispositionem accidentalem. Et ideò dicendum est hic: quod dum dicitur factum firmamentum, intelligi debet de dispositione quòad qualitatem prædictam, non verò quòad formam substantialem. Præterea de Firmamento additur. *In medio aquarum, & dividat aquas, ab aquis*. Pro cuius intelligentia adverte, quod sub Cœlo Crystallino est octava Sphæra, quæ propriè dicitur Firmamentum, sub qua sunt Sphæræ septem Planetarum, nempè Saturni, Iovis, Martis, Solis, Veneris, Mercurij, & Lunæ; itaquod Sphæra Saturni est immediatè sub octava Sphæra superior omnibus alijs. Sphæra autem

Lunæ est inferior omnibus, cui immediatè coniunguntur Elementa: ex quo patet, quod Firmamentum, proùt includit Sphæras septem Planetarum medium est inter Cœlum Crystallinum, & Elementa, quæ nomine aquarum designantur, ut supra dictum est; ideòque firmamentum, in tota sua latitudine sumptum, verè dividit aquas ab aquis; idest Crystallinas ab Elementaribus. Dicuntur autem hic aquæ æquivocè, quia illæ, quæ sunt super firmamentum sunt de natura Cœlesti, & perconsequens incorruptibiles; & vocantur Crystallinæ à similitudine Crystalli propter suum esse lucidum.

Reflexio I V.

IN tertia die distincta fuerunt Elementa per hoc, quod aqua accepit à Deo densitatem sibi debitam, & sic occupavit minorem locum dimittendo spatium aeris. Item per hoc, quod virtute divina factę fuerunt concavitates in ipsa terra, ubi recepta fuit pars aquarũ, & sic apparuit terra discooperta aquis ad habitationem hominum, & animalium. Dedit autem Dominus virtutem germinandi terræ: & quia quodlibet individuam in his inferioribus corruptibile est, voluit Deus ut illud, quod in se perpetuari non potest, perpetuaretur per generationem in suo simili. Adverte autem, quod licet in Tex. fiat solummodò mentio de aqua, & terra; tamen intelliguntur alia duo Elementa, Aer, & Ignis; sed quia talia non possunt à nobis in suis Sphæris videri, non expressit Mòyses ista populo rudi: maximè quia eius intentio non erat dare cognitionem Israelitis de omni genere creaturæ; sed solum dicere, quod Deus creasset omnia, quæ erant. Et quia Iudæi putabant esse solum illa, quæ videbant, ideò de solis Elementis visibilibus expressit. Sed hic potest alicui videri, quod productio plantarum, & herbarum, de qua hic dicitur, pertineant ad sextum diem, ut infra Deo dante dicetur. Pro qua difficultate solvenda. Adverte, quod ornatus accipitur ex similitudine in hominibus, in quibus propriè non perti-

nent ad ornatum ea, quæ inseparabilitèr adhærent corporibus humanis; sed illa solùm, quæ possunt apponi, & auferri, sicut Vestes, Monilia, & cœtera. Plantæ autem, & herbæ, immobilitèr adhærent terræ; ideòque non sunt propriè illius ornatus, & per consequens non pertinet hoc ad opus sextæ diei, sed tertiæ, quando nimirum terra apparuit arida.

Reflexio V.

IN quarta die ponitur ornatus corporum cœlestium. Notandum est autem, quod sicut ad ornatum hominis pertinent illa, quæ sunt separabilia; ita quoque paritèr ad similitudinem huius in Firmamento Cęli dicuntur pertinere illa, quæ habent proprium motum secundum rem, vel saltem secundum apparentiam. Septem autem Planetæ habent proprios motus distinctos à motu Firmamenti. Stellæ verò fixę, licèt non habeant proprium motum, sed moveantur motu primi mobilis, tamen quantum ad apparentiam sensus, deprehenduntur moveri. Non sic autem motus corporis firmamenti; sed solum arguitur ex motu Stellarum: & quia Mòyses loquebatur rudi populo, qui tantum sensibilia capiebat; ideò non solum Planetæ, sed etiam Stellæ fixæ describuntur pertinere ad ornatum firmamenti, licèt istæ in firmamento propriè dicto sint firmitèr adherentes. Fecit igitur Deus duo Luminaria magna; unum ut præesset diei; aliud nocti, & Stellas. Aliter tamen dicuntur esse in firmamento Stellæ fixæ, & Sol, & Luna, & reliqui Planetæ. Nam Stellæ fixæ sunt ibi immobilitèr; Planetæ vero habent proprios motus, & proprios orbes; & ideò non sunt in Firmamento nisi largè, quatenùs Firmamentum continet sub se Orbes planetarum. Adverte autem, quod istud, *fieri*, non intelligitur quantum ad substantiam Luminariorum, nec quantum ad lucem, quæ fuit assignata Soli in ipsa prima rerum creatione, & per ipsum alijs Corporibus Cœlestibus, quæ ab ipso illuminantur; sed intelligitur quantum ad quandam informationem,

tionem huius Luminis, quod fuit informè usque ad quartam diem; tunc enim accepit à Deo virtutem influendi ad varios effectus in inferioribus, quæ etiam communicata fuit alijs Corporibus Cœlestibus. Sensibilitèr namquè percipitur, quod radij Solis, & aliorum Corporum Cœlestium habent distinctos, & varios effectus circa inferiora. Præterea deserviunt homini, inquantum faciunt vicissitudinem temporis ad operandum, & quiescendum, & ad visum, qui est directivus in humanis operibus, & maximè utilis ad perfectam rerum cognitionem, ex primo Metaph.

Reflexio VI.

IN quinta die ponitur ornatus Elementorum, in qua Elementa media ornata fuerunt, videlicèt Aer, & Aqua; Quandoquidèm Ignis non habet ullum ornatum, quia tantæ activitatis est, quod in eo non posset aliquod animal vivere. Ad ornatum autem prædictorum Elementorum pertinent illa, quæ moventur in eis, videlicèt Aves, & Pisces, qui non sunt formati de sola aqua, sed de quatuor Elementis, licèt sola aqua exprimatur propter quandam convenientiam cum istis animalibus; habet enim aqua humorem, & vaporem. Per humorem convenit cum Piscibus; & per vaporem, qui sursum elevatur, convenit cum Avibus. Prædictis autem animalibus benedixit Deus: quæ benedictio fuit ordinatio ad multiplicationem individuorum, per commixtionem Maris, & Fœminæ. Porrò Aves, & Pisces non sunt producti ex aqua activè, sed à Deo; ex Elementis autem solum passivè in genere causæ materialis. Nominantur autem hic in Tex: Cete grandia, idest Balenæ. Et dicunt Iudæi, quod isti Pisces si fuissent multiplicati devorassent omnes alios, & Mare fuisset innavigabile; nèc erubescunt asserere, quod postquam Deus creavit istam speciem in utroque sexu, occidit femellam, quam reservat in cibos Beatis in vita immortali, & æterna. Vnde isti obte-

nebrati ponunt felicitatem hominis in gustu, quod paritèr turpissimi aliqui Epicurei fecerunt, sed non veri, & magni Epicurei, quos Arist. pr. Ethic. viros gravissimos vocat; sed illi solum, quos, ut turpissimos gulę sectatores, abiecierunt Philosophi: Hanc stultam positionem tenent Agareni; qui Beatos in vita æterna rivis Lactis, & Mellis, & delicijs Puellarum asserunt delectari, ut patet ex traditione sui Alcorani. Gentiles autem Philosophi, sequentes evidentissimum rationis lumen, posuerunt perfectam hominis felicitatem in superiori parte animæ; sed differunt à veritate catholica, quia ipsi in hac vita; nos autem in alia advenire dicimus, cum videbimus Deum sicuti est, eoque fruemur.

Reflexio VII.

Antequam ad ulteriora procedamus pono brevitèr aliam Sententiam circa creationem rerum, quia est celebris; licèt non tam communis, quam illa, quæ ponit omnia Corpora Cęlestia, & Elementa esse simul creata in suis formis substātialibus, ut supra diximus. Hæc autem ponit creationem rerum successivè, prout sonat littera. Auctores igitur talis Sententiæ dicunt: quod Deus creavit Cœlum, idest Empyreum cum Angelis simul: & terram, videlicèt materiam omnium corporum, quæ sunt sub Empyreo; quæquidem materia producta fuit sub una forma communi corporeitatis; propterea nominatur diversis nominibus, utpotè abyssi, & aquæ. Erat autem inanis, & vacua, quia adhuc non erat per formas speciales distincta. Lux autem prima die facta, quædam nubes lucida fuit de superiori parte materiæ communis formata, quæ Nubes motu suo faciebat diem, & noctem usque ad quartam diem, in quo factus est Sol, licèt imperfectiori modo respectu Solis. Sicut enim in generatione naturali est processus ab imperfecto ad perfectum, ità fuit in productione rerum, non propter imperfectionem Agentis, sed ad ostendendum ordinem Sa-

pientiæ suæ. Dum autem dicitur. *Fiat Firmamentum*, istud, *Fieri*, accipitur quantum ad formam substantialem, quia de una parte materiæ prædictæ factum est secundum formam specificam Cœli siderei; in qua productione intelliguntur etiam producti septem Orbes Planetarum, qui sub nomine firmamenti latè sumpti, comprehenduntur. De superiori verò parte illius materiæ communis factum est Cœlum crystallinum, quantum ad formam substiantialem, secunda die. Sub Firmamento autem, proùt continet Orbes septem Planetarum, remansit materia communis, ex qua facta sunt elementa tertia die, quæ quidem materia designatur nomine aquæ; & sic patet quomodo secunda die factum sit Firmamentum in medio aquarum; idest inter Cœlum crystallinum, & materiam Elementorum. Similiter quarta die fuerunt facta Luminaria Cœli quoad formas substantiales specificas; adeoùt Sol factus fuerit ex illa nube lucida, quæ tribus præcedentibus diebus fecit motu diurno diem, ac noctem. Luna verò, & reliqua luminaria fuerunt facta ex aliqua parte suorum Orbium. In reliquis autem diebus ponuntur ornatus elementorum. Et hæc brevitèr dicta sint pro ista sententia.

Reflexio VIII.

IN sexta die fuit ornata terra animalibus, quæ significantur per animam viventem, quia res denominatur à forma; post quorum productionem, ponitur formatio hominis, in illis verbis. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*. Et nota, quod de omnibus animalibus, & plantis dicitur. *Producat terra*, quia nimirum de potentia materiæ dispositæ educitur eorum forma; non sic autem est de anima intellectiva, quia non est ex semine per generationem, sed immediatè à Deo per creationem. Et quia secundum Philosophum ille dicitur generare compositum, qui formam coniungit materiæ, cum Deus solus

possit

possit animam creare, & creatam solus unire corpori, ipse dicitur propriè producens hominem. Duo enim sunt supra potentiam naturalium causarum in hominis generatione: nempè creatio animæ, & formalis ipsius unio corpori, itaùt sit forma sua: nam si anima separaretur à corpore per mortem, licèt posteà permissione Dei applicaretur corpori relicto ut motor; tamèn non posset uniri formalitèr corpori, nisi Deus per suam omnipotentiam uniret illam. Qua propter, resuscitare mortuum, cum sit unire animam corpori, est potentiæ infinitæ, & perconsequens proprium ipsius Dei. Ex dictis infertur, quod magìs propriè Leo generat Leonem, quam homo hominem. Nam Leo præbet materialem partem, quam disponit agendo ut educatur de potentia materiæ forma Leonis: nec requiritur actio Dei, inquantum est causa supernaturalis, sed solummodò, inquantum est causa ultima in connexione causarum naturalium. Expressit igitur Deus suam actionem supernaturalem in creatione hominis, dum protulit ista verba scilicèt. *Faciamus hominem*, quasi una Persona divina loqueretur ad aliam: tota enim Trinitas individuè operatur ea, quæ sunt ab extra; secùs autem illa, quæ sunt ab intra. Nam Pater generat; sed non Filius; & Pater, & Filius spirant, sed non Spiritus Sanctus. At perversi Iudæi, volentes impiè fugere Sanctissimam Divinarum Personarum Trinitatem dicunt, quod, Iy, *Faciamus*, est Verbum Dei ad Angelos. Sed hoc patet falsum; quia Angeli non cooperantur Deo in creatione animæ rationalis, cum creatio sit infinitæ potentiæ, quia est ex nihilò, & perconsequens proprium ipsius Dei. Et ideò dicendum, quod per hæc verba denotatur pluralitas Divinarum Personarum. Et quia ista stat cum Vnitate simplicis Essentiæ, subditur in singulari. *Et creavit Deus hominem ad imaginem, & similitudinem suam*. Imago autem Dei consistit in anima, quantum ad proprietates naturales, videlicèt Memoriam Intellectum, & Voluntatem. Hæc imago, cum sit homini naturalis, perdi nequit, nisi perdatur ipsa natura. Similitudo

tudo autem consistit in Gratuitis; & ideò similitudo est quędam perfectio imaginis, quia gratia perficit naturam: scilicèt, quod sicut Deus est Iustus, & Sanctus, ità homo sit ei similis in Sanctitate, & Iustitia. Hinc patet, quod similitudo, cum ponatur in gratuitis, & gratuita sæpè perdantur, sæpè etiam perditur in homine similitudo Dei. Vide quid agat in homine peccatum?

Reflexio IX.

POstquam Deus fecit hominem, dedit etiam illi dominium super omnia animantia, & super totam terram, dum dixit. *Et præsit Piscibus Maris, & volatilibus Cœli, & bestijs universæque terræ.* Ista autem dominatio, quantum ad actum, solum fuit in homine in statu naturæ conditæ, scilicèt antequam caderet ab Originali Iustitia; quia talis fuit homo in statu naturæ conditæ, ut quandiù permaneret in obedientia ipsius Dei, inferiora obedirent illi; peccante verò in contrarium versum est; nam animalia omnia repugnant, & adversantur ad mortem, ut sicut ipse non stetit subditus Deo suo, ita nec animalia permanerent ei subdita. Quia ergo homo factus est ad imaginem Dei, iustè obediunt illi inferiora secundum naturam institutam; sed in pœnam peccati, ista obedientia fuit illi subtracta; sicut & obedientia virium inferiorum respectu rationis, & corporis respectu animæ. Istud dominium est homini naturale. Primò, quia imperfecta sunt propter perfecta, ut plantæ propter animalia, & animalia propter hominem; & ideò sicut plantæ utuntur terra, & aqua ad sui nutrimentum, & animalia plantis, & herbis, ità homines animalibus; ideòque iustè, & naturaliter præest illis. Secundo, quia perfectiora gubernant imperfectiora, ut Angeli homines. Regimen verò seù gubernatio est per prudentiam, quæ propriè est in homine; & ideò animalia omnia sunt homini naturalitèr subiecta; ideòque ius dominandi super omnia animalia Principatu

cipatu dispotico, & magis quam dispotico, non fuit homini sublatum, immò etiam post peccatum confirmatum, ut patet infra Cap. IX.

CAP. II. Reflexio X.

Ostquam descripsit Mòyses hominis formationem, propter quem alia fuerunt producta; hic describit statum, seù conditionem illius. Prius tamen dicit, quod elapso sex dierum spatio, in quo Dominus produxerat omnia, septimo die requievit; non tàmquam fessus, quia Deus non est virtutis fatigabilis, cum eius virtus sit infinita; sed quia cessavit novas condere creaturas, & nihil factum est posteà, quod non fuerit factum in operibus sex dierum, vel in suo simili ratione speciei, vel in suis causis. Quod dico proptèr multa genera animalium imperfectorum, quæ passim de putredine generantur. Deus enim dedit seminarias causas istorum. Benedixit autem Deus diei septimo; tum quia dedit illi excellentiam inter alios dies applicando ipsum Divino suo cultui; tum quia in isto cunctis rebus universalitèr tradidit virtutem multiplicandi. Et insuper sanctificavit illum; per quæ verba describitur finis ipsius hominis. Pro quo adverte, quod experientia patet, appetitum hominis non quiescere in adeptione cuiuslibet boni finiti, sed ulterius tendit per desiderium: unde per hoc arguitur, quod finis ultimis ipsius consistit in adeptione boni infiniti, quod est solus Deus, in quo quiescit per cognitionem, & amorem sicut Lapis in centro. Item experimur, quod quantumcumque cognoscatur Deus ab homine in hac mortali vita per effectus; tamen non terminatur illius desiderium, donec Deus cognoscatur per seipsum. Ex quo concludit ur, quod ultimus finis hominis consistit in visione Dei; unde Ioan. Cap. 17. dicitur. *Hæc st vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum.* Ista autem beatitudo in præsenti vita quodammodo inchoa-

tur

tur per hoc, quod mens humana elevatur à terrenis, & occupatur in contemplatione sui Creatoris, in ænigmate tamen. Et ad hoc deputatur septima dies, ut homines vacent à terrenis, & occupentur circa Cœlestia, contemplantes beneficia creationis, & continuæ conservationis, ad hoc ut insurgant deinde in gratiarum actiones pro tantis beneficijs à Divina beneficentia sibi præstitis; ut sic ratio humana, à sensualibus cupiditatibus libera, in aula mentis possit Divinæ vacare Sapientiæ, ubi omni strepitu terrenarum silente curarum in meditationibus sanctis, & in delicijs lætetur æternis.

Reflexio XI.

FActa mentione de fine hominis supernaturali, ostendit deinde Divina scriptura, quod in homine est forma non educta de semine per generationem; sed à Deo per creationem, per quam deinde transcendit naturam corporalium, & sic capax est ipsius Dei per cognitionem, & amorem: & quia nobilior forma exigit materiam nobiliori modo dispositam, ideò dicitur in Tex. *Formavit Deus hominem de limo terræ, & inspiravit in faciem eius spiraculum vitæ.* Hoc autem fuit; tum ad ostendendum, quod anima hominis est ab extrinseco per creationem, & infusionem, quia simul à Deo creatur, & corpori infunditur; tum quia sensus magis apparent in facie, quam in alijs partibus corporis; sunt enim ibidem omnes quinque sensus, ex quorum actibus arguimus animam intrinsecus agentem. Vnde totum quidem corpus animavit; sed hæc pars sensibus magis ornata est ad intuenda cœlestia. Rationali namque animæ naturaliter inditum est, ut sapiat, quæ sursum sunt, hinc quidam dixit.

Pronaque cum spectent animalia cœtera terram Ovid. pr. Metamor.
Os homini sublime dedit, Cœlumque videre
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Et Cic. 2. de Nat. Deor: ait. Deus homines humo excitatos celsos, & erectos constituit, ut Deorum cognitionem, Cœlum

intu-

intuentes, habere possent. Fuit autem homo formatus de Limo terræ, ad ostendendum, quod convenit, quantum ad rationem materiæ remotæ, cum alijs animantibus. Natura verò humana fuit primo producta in uno individuo in sexu virili tantum, ut sic esset primus homo principium omnium individuorum, & per consequens totius humanæ speciei; sicut Deus est principium totius universi, ut etiam in hoc esset quædam similitudo hominis ad Deum propter dignitatem humanæ naturæ.

Reflexio XII.

FOrmato homine describitur consequenter illius habitatio pro statu Innocentiæ. Sciendum est autem, quod homo factus est immortalis nõ per naturam, quasi non potens mori sicut Angelus, sed per gratiam, idest potens non mori, quia servare poterat innocentiam, quam si servasset necessitatem moriendi non incurisset. Et ideò talis immortalitas non erat per qualitates intrinsecas, quæ redderent illum impassibilem, & incorruptibilem, sicut fiet post Resurrectionem, quando anima communicabit corpori suas proprietates, scilicèt incorruptibilitatem, & impassibilitatem quantum ad electos; sed erat per remotionem eorum, quæ poterant illum corrumpere; quæ remotio, partim erat ex Divina providentia sibi assistente, & præcavente corrumpentia ab extrinseco, scilicèt Vulnerationes, Læsiones, & similia: partim verò virtute animi sibi divinitus collata, per quam poterat præservare corpus à distemperantia humorum, & ab infirmitatibus insurgentibus. Inter corrumpentia autem ab extrinseco unum erat, nempè locus corruptus; ideò Dominus Deus providit illi de convenienti loco quantum ad temperiem aeris, & loci amænitatem assignans ei Paradisum voluptatis, idest deliciositatis. Erat enim ibi omnium bonorum copia, quæ potest in terra homini contingere secundum corpus; ità ut nihil possit optari quod ibi non esset. Omnes autem

autem, qui loquuntur de Paradiso Terrestri, ponunt illum in partibus Orientis, sed in qua parte differunt. Dicit autem Arist. quod inter duos Tropicos non potest esse Regio habitabilis propter nimiam caliditatem, nam ibi transit Sol bis in anno; ideòque illi, qui sequuntur hanc positionem necesse habent dicere, quod Paradisus Terrestris sit extra Tropicos versus Orientem Æstivalem, vel Hyemalem. De situ autem illius dicendum est cum Tostato hic, & alios D.D., quod Paradisus terrestris excedit omnem terræ altitudinem, perveniens usque ad extremitatem superiorem aeris turbidi, in quo fiunt impressiones Metheorologicæ, & sic ille aer superior valdè serenus est, cum infra se omnia turbida habeat. Ad istam altitudinem aquæ Diluvij non pervenerunt; tum quia destruxissent omnem pulchritudinem Paradisi; tum quia cum tempore Diluvij iam Enoch translatus esset in Paradisum, illum præfocando interfecissent, quod nō licebat. Alij dicunt, quod inter duos Tropicos sub Æquinoctiali Circulo est Regio temperatissima; & secundum istos Paradisus Terrestris est in Oriente sub Æquinoctiali. Igitur Adam formatus extra Paradisum in Campo Damasceno fuit ministerio Angelorum in ipso Paradiso ductus, ad ostendendum, quod ille locus non debebatur sibi ex natura, sed ex gratia, sicut & immortalitas prædicta.

Reflexio XIII,

Dicto de Terrestri Paradiso explicat subsequenter Divina Scriptura conditiones illius magis in particulari dicens: quod Dominus Deus produxit de humo omne Lignum pulchrum visu, & ad vescendum suave, & Lignum etiam Vitæ in medio Paradisi, ut nimirum fructus arborum essent homini ad escam, quia habebat vitam animalem cibis indigentem. Lignum autem Vitæ positum erat ad impediendam senectutem. Pro cuius intelligentia sciendum, quod ad vitam animalem continuandam prærequiritur cibus,

per

per quem restauratur humidum deperditum per actionem calidi naturalis. Veruntamèn ista restauratio non fit per æquivalentiam, ut ait Arist. pr. de generat. quia caro generata ex alimento est impurior quam prima. Sicut & vinum generatum per aquæ appositionem, & conversionem. Nam si talis appositio continuaretur, vinum fieret aquosum, & tandem species vini deficeret. Ita pariter evenit in restauratione, quæ fit per alimentum; nam caro generata est impurior, & per talem continuationem inducitur senectus, in qua carnes sunt impuriores, undè tandèm deficit vita. Igitur quià homo factus est in vita animali, in qua calidum consumit humidum indigebat esu Fructuum de quibus hic dicitur. Sed ad hoc, quod prædicta restauratio fieret secundum æquivalentiam, & perconsequens impediretur senectus indigebat esu Ligni Vitæ, quod habebat virtutem reducendi ad puritatem carnis primæ totam carnem alimentalem. Rursùs facta nova impuritate per alimentationem, sumpto de Arbore Vitæ, semper reducebatur caro ad pristinam puritatem. Vndè si homo permansisset in statu Innocentiæ, numquam senectutem probasset. Et quia talis Arbor, per virtutem sibi divinitus concessam, vitam prolongabat, meritò vocabatur Lignum Vitæ. Hìnc Augustinus 14. de Civit. ait. Quod in Paradiso Terrestri cibus adherat homini ne esuriret; potus ne sitiret, & Lignum Vitæ ne illum senectus dissolveret.

Reflexio XIV.

POst pulchritudinem arborum Paradisi, describitur consequentèr copia aquarum; Fluvius enim egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum illum, tùm ad amænitatem loci, tùm ad fructificationem. Dividebatur autèm iste fluvius in quatuor capita. Nomen uni Phison, sic dictus à fertilitate piscium, & vocatur iste fluvius alio nomine Ganges, à Gangete Rege, sicut dicitur Tyberis fluvius Romanus à Tyberino Rege Hetruscorum, qui Latium crebris latro-

latrocinijs infestans, in eo suffocatus est, cum antea Abula diceretur. Est autem Ganges maximus inter omnia flumina Indiæ, habens in latitudine aliquando quinquaginta stadia, & 20. in minori latitudine. Secundus fluvius dicitur Gehon, qui est Nilus: diciturque à Nilon, quod est limosum, & ideo totam terram Ægypti, per quam transit, multum fœcundat. Tertius est Tigris, sic nominatus à velocitate cursus. Tigris namque est animal habens cursum velocissimum. Quartus est Euphrates, diciturque Hebraice, Perath, idest fructificatio, quia loca, per quæ transit, fructifera reddit. De cursu istius fluminis non facit Divina Scriptura specialem mentionem, quia erat unus terminus terræ promissionis; & ideo illius cursus erat satis notus Hebræis. Sed contra prædicta videtur esse: quia origines istorum fluviorum inveniuntur extra Paradisum in regionibus diversis; ideoque non videtur, quod inde deriventur. Ad quod dicendum, quod frequenter visum est aliqua flumina, licet magna, absorberi in terræ visceribus, quæ currentia per terræ meatus per magnum spatium, tandem egrediuntur alibi; & sic videntur ibi primo nasci, cum tamen ipsorum origo sit aliundè. Hinc Seneca de quæst. Nat. ponit de Alpheo, flumine Siciliæ, qui à terra absorbetur, deinde in Græcia renascitur, quod ex eo apparet, quia si palea, vel Virgæ supernatantes in Sicilia ponantur, inveniuntur post tractum temporis in Alpheo, in Græcia, ad locum ortus fluminis: & ita dicendum de fluuijs Paradisi.

Reflexio XV.

PRæparato à Divina beneficentia loco proportionato statui Innocentiæ, posuit Deus hominem in eo, ut operaretur, & custodiret illum, non opere laborioso, sed delectabili, ad experientiam, & exercitium suæ virtutis; præcipiens ei ut ederet de omni Ligno, uno tantùm excepto, scilicet, Ligno Scientiæ boni, & mali. Per hoc autem præ-

ceptum positiuum, Adam tenebatur, ad conservationem sui, edere de prædictis arboribus, quia natura animalis conservatur per cibum; fames autem, & sitis, pœnalitates sunt, quæ in statu Innocentiæ non debebant esse, ideoque homo debebat cibum sumere; & cum esset valde perfectus in intellectu, poterat cognoscere, antequam adveniret pœnalitas, quid ei esset necessarium. Fuit ergo conveniens dari homini præceptum in Paradiso terrestri, ut ederet, quia ad hoc non inclinabatur, cum non indigeret. Præceptum autem negatiuum de non comedendo de ligno scientiæ, boni, & mali, dedit Deus propter duo. Primo, in recognitionem dominij, ut videlicèt, homo cognosceret se esse subiectum Deo. Secundo, ut in exercitatione præcepti magis mereretur, per iugem obedientiam Deo præstitam. Comextio autem fuit prohibita sub poena mortis, nam Deus dixit *In quacumque hora comederis ex eo, morte morieris*, idest, incurres necessitatem moriendi: unde in Hæbreo dicitur, *Moriens morieris*, quia gustato Ligno, non statim Adam mortuus est, sed cępit tendere ad mortem; statimque fuit mortalis per necessitatem, qui prius erat immortalis per gratiam. Porrò hoc Lignum fuit sic nominatum ab eventu consequenti; quia per esum illius, experimentaliter homo cognovit, quanta distantia esset, inter bonum obedientiæ, & malum inobedientiæ; & inter pœnam quam incurrerat, & bonum quod amiserat. Licet enim primi parentes speculativè intelligerent malum esse non obedire Deo, tamen numquam illud experti sunt, donec de fructu arboris vetitę comederunt.

Reflexio XVI.

FOrmato homine in individuo, agitur deinde de liberorum procreatione. Ad hanc autem necessarium erat habere adiutorium, ideò Dominus dixit: *non esse bonum hominem esse solum*; quia nimirum Adam creatus fuerat, ut multiplicaret per generationem; ideoque non

erat

erat conveniens intentioni Dei, vel ordini Vniversi, hominem esse solum; sed debebat habere adiutorium, cum quo generare posset. Prius tamen Dominus adduxit, ministerio Angelorum, ad Adam omnia animantia, ut per hoc demonstraretur, quod ista subijciebantur potestati illius. Secundo, ut videret, quod in cunctis animantibus, non erat aliquod simile ei quod posset sibi dari in adiutorium generationis. Appellavit autem Adam nominibus suis cuncta animantia, considerando diligenter naturas eorum, de quibus habuit perfectam notitiam, cuius ratio est, quia perfectum præcedit naturaliter imperfectum, sicut principium illius, quia reducit ipsum ad perfectionem: res autem instituendæ sunt non solum in se ipsis, sed ut principia sequentium. Homo verò in mundi exordio, non solum erat principium aliorum hominum per generationem, sed etiam quo ad instructionem, in quantum discipulus deducitur ad perfectionem Scientiæ per Magistrum, & ideo, sicut in prima productione rerum, Deus produxit alias species perfectas, potentes similia producere ex suis seminibus, ita formavit hominem perfectum, non solum quantum ad corpus ut posset statim generare, sed etiam quantum ad animam in scientia, ad quam potest naturaliter attingere, ut statim possit docere; sed illa ad quæ potest naturaliter attingere, sunt omnia illa, quæ continentur in primis principijs per se notis, de quibus potest intellectus possibilis reduci in actum, virtute intellectus agentis; ideo Adam erat in potentia intellectiva perfectus, & sic cognovit omnia naturalia cum suis proprietatibus, & per consequens, habuit omnem Philosophiam, Astrologiam, cæterasque Mathematicas disciplinas. Habuit etiam notitiam omnium animalium, nam appellavit nominibus suis cuncta animalia; nomina vero bene imposita, desumuntur à proprietatibus rerum. Et quia homo in statu Innocentiæ ordinabatur ad finem supernaturalem; ideo habuit cognitionem de supernaturalibus, quantum pertinebat ad illum statum.

Reflexio XVII.

SVpra dictum est de adiutorio dando Adæ; hìc à Deo formatur, eiusdem quidem speciei, licet alterius sexus. Immisit enim Dominus soporem in Adam; cumque obdormisset, tulit unam de Costis eius, & ædificavit Costam quam tulerat de Adam, in Mulierem. Adverte autem, quod iste somnus non fuit ex causa naturali, nam somnus, solet accidere ex labore, vel ex repletione cibi, & potus; adeo ùt, non possit repletis venis, ascendere spiritus motiuus, multiplicatus de corde per venas ad Cerebrum; tunc enim membra cessant à motu, & à sensu, & fit somnus. Nihil autem horum præcesserat in Adam, quia nec adhuc comederat, nec biberat, nec laboraverat, ideoque fuit supernaturalis. Nec contingit hoc, ut Adam non sentiret dolorem in ablatione costę nam etiam si vigilasset, non sensisset dolorem; quia totum fiebat supernaturaliter. Sed sopor iste fuit in expressa figura Christi Domini in Cruce dormientis, de cuius latere Ecclesia sua Sponsa formata fuit, recipiendo Sacramentum redemptionis, & ablutionis in Sanguine, & Aqua: nam per Sanguinem Filij Dei, facta est redemptio; in Aqua vero Sacramenta ablutiva sumpserunt principium. Etenim in ipso rerum exordio, fuit etiam principium Mysteriorum. Sed dices: aut illa costa erat superflua, aut necessaria. Si superflua, ergò, primus homo immediatè creatus à Deo fuit monstruosus, quod asserere est inconveniens, cum opera Dei sint perfecta. Si autem erat necessaria, tunc remansit Adam imperfectus, indigens aliquo sibi necessario, prius habito, postea verò amisso. Dicendum, quod illa Costa aliquo modo erat superflua, & aliquo modo necessaria. Sicut dicimus, quod semen est superfluum individuo, sed est necessarium respectu speciei. Illa enim dicuntur necessaria individuo, quæ faciunt ad conservationem illius in esse proprio; & sic semen non est necessariũ individuo, quia materia seminalis,

nunquam transit in substantiam habentis; imò si non emittatur putrefit, & gignit magnos morbos. Quare oportet habentes propositum Castitatis servandæ, abstinere à multitudine ciborum, generantium materiam seminalem. Et quia non potest evitari, quin aliquid generetur, laborare oportet, ut per sudorem emittatur. Est tamen semen necessarium ad conservationem speciei; ideoque non est superfluum, nec reddit monstruosum individuum. Sic pariter dicendum, quod costa illa, Adæ erat superflua, respectu conservationis illius in esse proprio; sed erat necessaria respectu formationis Hevæ, quia Adam totius humani generis unicum principium erat. Formatio autem Mulieris de Costa, fuit sine additione materiæ. Deus enim, qui de nihilo produxit materiam, multo fortius potuit facere de Modica, Magnam, non per additionem materiæ aliunde sumptæ, sicut in segetibus contingit, sed per multiplicationem eiusdem materiæ in se ipsam; adeòut ex carne Costæ fuit formata Caro, & ex osse, ossa, in tota eorum latitudine: illa enim Costa, non fuit sublata de Adam, nuda, sed cum aliqua carne sibi adhærente.

Reflexio XVIII.

POstquam Heva sumpta est de viro, adduxit eam Dominus ad Adam, qui eam videns, ait *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea*, ex quo patet, quod Adam cognovit supernaturaliter formationem Mulieris de Costa sua, quia sopore pressus, non poterat videre formationem istam. Deinde subiunxit, *Relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori suæ*: Quod non intelligitur quantum ad dilectionem, sed quantum ad cohabitationem; quia filius cum est uxoratus, statim est emancipatus, & habet provideri sibi, Vxori, & familiæ: deinde ait, *Erunt duo in carne una*, miscendo, videlicet, semen; quia masculus, & fœmina coniunguntur ad unam carnem prolis procreandam. Inter præcipuas autem causas, quare mulier de viro sumpta est

una fuit, ut Vir maximè diligeret Vxorem, quia ut patet 8.*Ethic*: in ordine diligendi; Primus amor, est ad se ipsum: quapropter, cum homo cognosceret fœminam ex se ipso sumptam, diligeret illam, sicut pater diligit filios suos, quia cognoscit esse partes decisas de substantia propria. Dilectio autem ista erat magis necessaria in Natura humana, quam in alijs animantibus, inter quæ non aliqua communicatio æconomica, ut patet ex *secundo Polit*; & ideo masculus, & fęmina non commorantur nisi ad generationem. Inter virum autem, & uxorem valde magna communicatio intercedit, & quotidiana; quæ sustineri non posset, nisi valde magnus amor esset, tollens omnia tædia, quæ nascuntur in communicatione continuata. Accedit, quod concubitus maris, & fœminæ inter homines, non est tantum edere prolem ut sit, & vivat, sicut contingit in brutis; sed ut debita educatione ad perfectum, secundum corpus, & animam perducatur; unde *Arist.* ait, quod filij à Parentibus tria suscipiunt maximè beneficia, nempe, *esse*, *ali*, & *educari*. Iste autem finis non potest modo debito obtineri, nisi per totam vitam Vir, & Vxor arctissimo nexu, & amore copulati, vicarias operas ad proles nutriendas, & educandas sibi invicem præstent.

CAP. III. Reflexio XIX.

Escripta hominis formatione, hic agitur de illius casu. Dum enim beatam vitam in Terestri Paradiso agerent primi nostri parentes, inimicus Diabolus ardens invidia conatur eos, non solum à temporali, sed etiam ab æterna deijcere fęlicitate. Igitur mulierem aggreditur, ut per ipsam de Viro triumpharet; & serpentem intrat, non quia hoc ipse elegisset, sed quia ex Divina dispositione, non fuit permissus intrare in aliquod animal pulchræ figurę, sed in uno horribilis speciei, ut sic

fœmi-

fœmina magis tentationem vitaret. De ſerpente autem dicitur in *Tex*, quod erat *callidior cunctis animantibus terræ*. Sed iſta calliditas principaliter referenda eſt ad Dęmonem, qui in Serpente loquebatur: nam verba ſerpentis, erant verba dæmonis, ut principaliter agentis; ſicut lingua alicuius ſapientis dicitur erudita, quia ab intellectu prudenter movetur. Sciendum eſt autem, quod in ſtatu Innocentiæ non habebat Diabolus poteſtatem tentandi hominem interius, movendo videlicet appetitum ſenſitiuum ad motus illicitos, vel Phantaſiam, per cuius motum, aliquod illicitum proponeret intellectui: quandoquidem, in viribus inferioribus nihil inordinatum contingere poterat, niſi prius deordinata Ratione. Iuſtitia namque Originalis erat quædam ordinatio virium ſubiectarum rationi, nec aliquo modo potentium repugnare, donec ratio repugnaret Deo; & ideo callidus Inſidiator hoc ſciens, incępit ab ipſa ratione. Et quia homo naturaliter eſt multum liber, valdè ei ſervitus repugnat. Servitus autem eſt, quando alicui non licet facere quod vult, & hoc eſt per præceptum maxime negatiuum, quod coarctat imperium voluntatis; ideo quæſivit à Muliere: quare Deus prohibuiſset eis comextionem Ligni, quaſi diceret: Iſtud præceptum non fuit conveniens, cum ſitis liberæ conditionis, & ſuperiores omnibus lignis Paradiſi. Tunc Mulier mota fuit quadam elatione, & inclinata per hoc ad diſplicentiam præcepti, & ulterius ad dubitationem de pœna comminata, quod pertinet ad ſuperbos. Inſuper iudicavit ſe in hoc præcepto gravatam, ideoque reſpondit. *De fructu Lignorum veſcimur, de fructu vero Ligni, quod eſt in medio Paradiſi, precepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur.* Adverte autem quod, ly, *Tangeremus*, addidit mulier de ſuo, ex diſplicentia præcepti; nam ille cui diſplicet mandatum, libenter illud aggravat in referendo. Deus autem non prohibuerat Ligni tactum, ſed guſtum. Similiter illud *ne forte moriamur*, addidit mulier de ſuo, eſt enim adverbium dubitandi; cum tamen Deus aſſer-

tivè mortem comminasset. Sed hoc dixit mulier, quia ad displicentiam mandati, quod reputatur indebitum, sequitur dubitatio de pœna pro transgressione. Tunc Diabolus, cognoscens Mulierem de morte comminata dubitantem, statim asseruit, nullo modo pro illo actu secuturam, subdens falsam causam prohibitionis dicendo, quod Deus sciebat, quod si comederent de Ligno scientiæ boni, & mali, aperirentur oculi eorum; idest, Intellectus redderetur perspicacior ad intelligendum, & quod futuri essent sicut Dij. Non dixit autem insidiator, *Dij*, absolute; non enim promisit eis æqualitatem Divinam, quod erat manifeste erroneum; sed promisit quamdam similitudinem, quæ consistit in non subijci obedientiæ alterius; & habere quandam excellentiam scientiæ in omnibus sibi expedientibus, sicut Deus nulli subest, & omnia dirigit per suam sapientiam. Igitur deordinata ratione in muliere, per ea quæ supra dicta sunt, statim incępit appetitus deordinari, male videlicet appetendo, & secundum extimationem, male iudicando, ideoque tulit de fructu Ligni, & comedit. Multipliciter autem Heva peccavit, antequam comederet de fructu vetitę arboris. Primo, in elatione. Secundo, in displicentia de Divino mandato. Tertio, dubitando de morte comminata à Deo. Quarto, appetendo inordinatè fructus comextionem. Quinto, eligendo comedere de illo.

Reflexio XX:

HAusto à Serpente veneno, propinat Heva illud innocenti Marito, imò omnibus filijs futuris. Post comextionem namque dedit Viro suo de fructu arboris, narrans ei omnia, quæ Serpens locutus fuerat: quæ tamen Adam non credidit: dicitur enim Timoth 2. *Vir non est seductus, sed Mulier*, seduci autem, est, falsa credere, quod fuit in Heva, sed non in Adam: tamen fuit deceptus aliunde, quia nimirum credidit post transgressionem consequi veniam, &

sic in statu suo felicissimo remanere. Comedit etiam de Ligno, ne contristaret delicias suas, videlicèt, Vxorem. Quo perpetrato, aperti sunt oculi eorum, scilicèt mentis, non corporis; prius enim habebant notitiam solummodo speculativam boni, & mali; sed post comextionem, habuerunt notitiam experimentalem suæ transgressionis; nam subtracta Iustitia originali, statim senserunt rebellionem carnis ad spiritum, & motum inordinatum membrorum, ideoque cognoverunt, quod sua nuditas erat verecundabilis, propter partes pudendas. Quapropter *consueverunt folia Ficus*, ut dicitur in Tex:, ut cooperirent suam nuditatem. Et ex hac litera dicunt Rabbini communiter, quod Ficus fuit arbor de cuius fructu comederunt primi nostri parentes. Causa autem huius erubescentiæ est: quia prædictæ partes magis moventur contra imperium rationis. Anima enim nostra movet omnes partes corporis ad arbitrium suum, quæ non obstant; pars autem genitalis repugnat imperio voluntatis propter fortem concupiscentiam veneream: unde voluntas regit omnes alias partes principatu dispotico, movendo eas ad placitum: partes vero genitales, principatu politico, idest, liberali, non qualiter uult, sed qualiter potest, rogando, & suadendo. Cum autem anima nostra sit valde generosa, erubescit se esse à tam turpi passione devictam; maxime, quia in actu venereo, cessat prorsus omnis operatio rationis: teste Arist. 7. *Ethic*. In alijs autem actionibus criminosis manet aliquis actus rationis, licet non relatus; hic autem tota ratio absorbetur, & totus homo efficitur caro Potest autem alicui videri non fuisse conveniens, quod Deus permiserit hominem tentari, cum sciret illum esse casurum. Ad quod dicendum est: quod Deus sic administrat res, quas condidit, ut sinat illas proprios motus agere; ideòque rationabile, & iustissimum fuit, hominem dimitti uti libertate arbitrij sui; maxime cum pro illo statu, posset facile tentationem superare. Et sicut voluit, ipsum per bonos Angelos ad bonum incitari; ita etiam permisit illum à malis tentari: maxime quia, non ha-

bebat

bebat Diabolus potestatem tentandi hominem interius, ut supra dictum est; sed solum exterius, proponendo sensui, & ideò in specie sensibili apparuit ad hominē tentandum. *Hinc Aug. 11. super Genesim* ait. *Non mihi videtur magnæ laudis futurum fuisse hominem, si propterea posset bene vivere, quia nullus ei malè vivere suaderet.*

Reflexio XXI.

SEcuta transgressione primorum parentum, statim audierunt vocem Domini deambulantis in Paradiso ad auram post meridiem, ut dicitur in Tex. Adverte autem, quod ista ambulatio non est intelligenda in forma Deitatis, quia secundum illam, ubique est; sed in aliqua similitudine creata, in qua Dominus Deus apparuit. Per meridiem verò intelligitur determinatio temporis. Et dicunt multi DD. quod hora diei decima, fuerunt primi parentes expulsi de Paradiso. Aura autem est accipienda pro vento præcedente Divinam apparitionem. Sicut Act. 2. dicitur, quod sonus vehemens præcessit apparitionem Spiritus Sancti. Et simile habetur 3. *Reg.*, quando Deus apparuit Eliæ, & in pluribus alijs locis. Vocavit autem Deus Adam dicens, *Vbi es*? Et quæstio fuit, ut ex responsione Adæ convenientius fieret increpatio. Serpentem autem non interrogavit, quia Diabolus, qui in serpente loquebatur, iam pro peccato suo fuerat de Cœlo ad Tartara eiectus. Ad Divinam interrogationem respondit Adam. *Vocem tuam audivi, & timui, eo quod nudus essem*, cui Dominus dixit. *Quis indicavit tibi, quod nudus esses*? Quasi inferret, nisi, quia propter trasgressionem præcepti mei, ablata est à te Originalis Iustitia, per cuius subtractionem facta est confusibilis, & erubescibilis tua nuditas. Adam namque ante transgressionem, bene videbat nuditatem carnis suæ, sed hoc non iudicabat ignominiosum: post peccatum vero cognovit nuditatem esse ignominiosam, & de hoc quæsivit Deus. In Paradiso autem primi

mi

mi parentes non habebant vestes, quia pulchritudo naturalis maior est, quam pulchritudo ornatus. Et ex hoc colligitur, quo Beati in Æterna vita non sunt habituri vestes, quia istæ propter peccati turpitudinem inventæ sunt. Cessante autem omni culpa, & pœnalitate peccati, cessabit vestis: & Caro mundissima Beatorum fulgebit tamquam Sol, inperpetuas æternitates.

Reflexio XXII.

POsito homine ante Tribunal Dei offensi, ponuntur maledictiones eo ordine, quo peccatum initiatum fuit. Et ideò, primò maledicitur Diabolus in serpente, quia primò elegit tentare hominem; unde Deus dixit illi. *Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia*. Pro intelligentia autem sciendum est, quod in his verbis maledicitur tam Demon, quam serpens: principaliter tamen Demon, quia tentavit; & utrumque, in detestationem peccati; non vero, quia diabolus peccaverit, quia tentando non peccat, cum sit in termino; nec serpens, cum non sit animal rationale, in quo solo potest esse peccatum. Adverte autem, quod omnia, quæ hic ponuntur pro maledictione serpentis, erant ipsi naturalia, etiam homine non peccante; tamen ista fuerunt illi confirmata in pœnam, & ordinata in infamiam. Sic mors homini composito ex Elementis contrarijs, est illi naturalis; sed post peccatum cæpit esse illi pœna peccati. Et Iris ante diluvium fuit naturalis apparitio; post diluvium vero cæpit esse signum pacti, inter Deum, & hominem. Multi vero DD. dicunt, quod ista maledictio serpentis est odium innatum, quod habet homo contra illum, quo magis eum detestatur, quam cætera animalia, eique maledicit: quod quidem odium non fuisset innatum, si homo per serpentem, tanquam per diaboli instrumentum, non peccasset. Indidit autem Deus nobis istud odium naturaliter, ut per hoc reducamur in primi peccati memoriam, quod per serpentem habuit originem.

nem. Deinde prædicitur ipsi serpenti, quod mulier contereret caput illius: quod exponitur communiter ab omnibus Doctoribus, de Beatissima Virgine Deipara, Domina nostra, quæ est infesta dæmonibus. Semen vero dæmonis sunt alij Angeli mali, propter similitudinem naturæ, & malitiæ. Semen vero Immaculatæ Virginis Deiparæ, est Christus Dominus, eius Filius naturalis, quo mediante contrita est potestas dæmonis.

Reflexio XXIII.

MAledicto diabolo, maledicitur subsequenter fœmina, quæ illi consensit his verbis: *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.* Adverte autem, quod ærumnæ sunt labores onerosi: quapropter labores Herculis ærumnæ sunt appellati. Conceptus vero est tempus, in quo mulier gestat fœtum in utero usque ad partum, in quo multi labores illi eveniunt. Sed dices: Homo, & fœmina sunt communicativi, in vita æconomica *ex primo Polit.* In omni autem æconomia necesse est esse unum præpositum: Vir autem erat naturaliter sensatior; ideòque naturaliter præerat Mulieri, & ideò non videtur facta illi iniuria, dum ponitur sub potestate viri. Dicendum, quod in Paradiso Terrestri non fuisset proprie principatus, vel communicatio æconomica, nec politica, quia Principatus dicit Dominium in subiectum sibi: sed subiectio repugnabat statui illi beato. Item: omnis Politia regitur legibus; Lex autem ponitur peccatori; in Paradiso autem homines fuisent confirmati in bono si restitisent diabolo in principio, unde non indiguisent Legibus; sicut Beati in Cœlo nullam legem habent, quia ibi nulla deordinatio esse potest. Præterea, non fuisset ibi propriè communicatio æconomica, quia hæc dicit necessitatem; in Paradiso autem nulla fuisset necessitas, nam illa beata tellus sponte producebat omnia necesaria ad vitam.

vitam. Item, quia vita æconomica constituitur essentialiter ex Domino, servo, & Vxore, ut patet ex *Arist. pr. polit*; sed in Paradiso non fuiset servitus, quia ista est pœna peccati. Educatio vero filiorum non fuisset laboriosa; quia filij nati non contraxissent miserias, & indigentias, quas modo patiuntur. Nunc verò, quia propter peccatum natura nostra incidit in multas necessitates, inter quas est victus, & vestitus, quæ per æconomiam acquiruntur, necessaria est æconomia, in qua licet naturaliter Mulier sit subiecta Viro, tamquam prudentiori, respectu dispositionis domesticæ: tamen in pœnam fuit illi hoc datum, ut esset sub viri potestare, ut illi iuberet id, quod facere debuisset, illamque puniret cum errasset, intra limites tamen Iustitiæ, & æquitatis.

Reflexio XXIV.

ASsignata Mulieris punitione, ponitur pęna Viri his verbis, *quia aud sti vocem Vxoris tuæ, & comedisti de Ligno, maledicta terra in opere tuo; in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ*. Notandum est autem, quod ad conservationem familiæ, Vir est æconomus, idest, dispensativus domus, providens toti familiæ suæ de necessarijs: & quia ista acquiruntur de terra, ideò Deus illam maledixit, ut homo in acquirendo sibi necessaria, multum laboraret, & sic in sudore vultus sui vesceretur pane. Antea vero non indigebat terra cultore; nunc autem vix necessaria vitæ, licet sæpius culta, subministrat, & senescente Mundo semper minus fertilis efficitur. Si autem homo non decidisset à statu Iustitiæ originalis, produxisset terra sine ulla cultura, & diligentia fructus convenientes in abundantia omni tempore; & homo illam colvisset solummodo ad recreationem, & virtutis exercitium. Vnde in Hebræo dicitur, *maledicta terra propter te*, idest, propter peccatum tuum. Porrò labor iste semper durabit usque ad mortem, quia omnibus communis est: nullus enim mortalium, tam compositæ felicitatis

citatis reperitur, qui vel curarum mole, vel pondere laborum pressus, unam transeat diem sine dolore, vel sine aliqua passione animi. Quapropter Adam vocavit Vxorem suam, Hevam, quod nomen in Hebræo significat, vitam pœnalitatibus subiectam. Vnde per hoc descripta fuit transfusio pœnæ, inflictæ à Deo propter transgressionem ad omnes posteros; quia quales facti sunt primi parentes per peccatum, tales filios genuerunt, miserijs, & calamitatibus cruciandos.

Reflexio XXV.

AMissa per peccatum Iustitia originali, privantur consequenter primi nostri parentes loco debito Innocentiæ, & puritati deperditæ. Igitur Dominus Deus eiecturus illos de Paradiso, fecit eis tunicas pelliceas de pellibus animalium mortuorum; tum in signum propriæ mortalitatis; tum quia indigebant tegumento contra intemperiem aeris, ad quam erant eiciendi. Clementissimus enim Deus, licet hominem propter peccatum puniat, tamen semper in ipsa punitione miseretur. Expulso autem homine a Beata illa Regione, collocavit Deus ante Paradisum Cherubim, & flammeum Gladium, quod dupliciter exponitur, secundum duplicem opinionem supra positam de situ Paradisi. Nam in sententia illorum, qui dicunt Paradisum esse sub Circulo æquinoctiali: Gladius flammeus est zona torrida, inter habitationem nostram, & Paradisum. Diciturque Versatilis, quia Sol appropinquat ad nos in Æstate, & elongatur in Hyeme. Per Cherubim vero intelligitur Angelica custodia, per quam tota natura corporea administratur, & maximè, motus Orbium Cœlestium. Secundum vero illam sententiam, quæ ponit Paradisum extra æquinoctiale circa Tropicum Canchri, vel Capricorni, intelligitur per flammeum gladium aliquis ignis materialis ibi factus à Deo, vel oriens è terra, sicut accidit in Monte Ætna, qui fere continuè ardet. Et significatur nomine gladij, quia ignis sursum ascen-

ascendens acuitur in supe riori parte ad modum Gladij; per Cherubim autem intelligitur natura Angelica, ut prædictum est.

CAP. IV. Reflexio XXVI.

DEscripta hominis conditione, & transgressione, hìc agitur de illius propagatione. Expulso igitur Adam de Paradiso, cognovit Vxorem suam, quæ peperit Caim. Dicunt autem multi DD. quod ista generatio fuit decimoquinto anno post eiectionem de Paradiso: primi namque parentes egressi sunt virgines; & tanto tempore vacarunt à copula, quia erant dolentes de peccato commisso contra Divinam beneficentiam, & de amissione illius felicissimi status, non solum pro se, sed etiam pro tota eorum posteritate. Rursus Heva peperit alium filium, nempe Abel, qui interpretatur *luctus*, *& nihil*. *Luctus*, ab eventu, nam propter illius mortem, luxerunt Adam, & Heva centum annis in quadam Valle apud Hebron, quæ dicta fuit Vallis Lacrymarum, ut patet in lib. de divisione Terræ Sanctæ. *Nihil* vero, quia de illo nullum semen erat nasciturum. Porrò isti duo fratres fuerunt multum differentes in moribus: nam Caim fuit Agricola, ex cultura terræ semper quærens lucra. Abel vero fuit Pastor ovium; congregavit enim oves, quæ mansuetæ erant, & factus est curam gerens illarum. Licèt enim homines in illa ætate non vescerentur carnibus, tamen lacte pecorum, & pellibus animalium utebantur pro vitæ substentatione, & pro tegumento contra intemperiem aeris. Sanctus autem adolescens suscepit hoc officium ad exercitationem continuam, ut à se removeret otium, non ut sublevaret necessitatem, recipiendo aliquid ab ovibus. Forsan in figura illius Prælati Ecclesiastici, qui Gregem sibi à Spiritu Sancto commissum, curat, tribuens potius ovibus, quam recipiens ab eis. Porrò Caim fuit caput Civitatis diaboli. Abel verò fuit primus in Civitate Dei: ideòque frater carnalis perse-

persequebatur spiritualem, quia Civitas Dei à membris Satanæ, dum vivit, multa sustinet adversa in hac mortali vita.

Reflexio XXVII.

NAtis parvulis, & ad iuvenilem ætatem perductis, uterque offerebat munera Domino; docuerat enim Adam filios suos colere Deum in Sacrificijs, & oblationibus: istud enim maxime pertinet ad actum Latriæ: quia licet adoratio, reverentia, & laudes fiant Deo, tamen exhibentur etiam hominibus: sed Sacrificia nulli umquam exhibita fuerunt, nisi esset Deus, vel existimaretur Deus. Caim igitur obtulit de fructibus terræ; sed de peioribus, & corrosis, imò secundum DD., de putrefactis: ideòque illius oblatio non fuit accepta; quia licet Deo non adveniat aliquod malum, si de peioribus offeramus, vel bonum si de melioribus: tamen est magna irreverentia, exhibere Deo sordida. Abel vero obtulit de primogenitis Gregis sui, quia regulariter primogenita sunt pinguiora, & gratiosiora. *Et respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius*, ut dicitur in Tex. Et ponitur prius Abel, quam munera; quia Deus magis acceptat intentionem offerentis, quam oblationem. Operatio autem dicitur bona secundum quod est virtuosa. Virtus autem ex Philosopho, est habitus electivus; ideòque electio est actus virtutis. Et in ista interiori operatione est bonitas, vel malitia moralis. Exterior verò operatio habet aliquid de bonitate, vel malitia secundum quod est imperata ab ipsa voluntate; & propter hoc electio Abel interior fuit magis accepta, quam munera, quia omnia exteriora sunt Dei; solam voluntatem reliquit nostræ potestati, quam vult ut subdamus in obsequium sum. Signum autem Divinæ acceptationis in Sacrificio Abel fuit per Ignem immissum à Deo consumantem sancti iuvenis oblationem. Iste autem ignis non cecidit super oblationem Cain; quia cum Deus non respicit ad personam, nec ad id, quod extra geritur, respicit;

nam

nam illa, quæ extra sunt, habent bonitatem ab interioribus. Videns ergo Cain oblationem fratris fuisse Deo acceptam non verò suam, inflammatus invidia, concidit vultus eius; non enim poterat respicere rectis oculis, & vultu placido fratrem innocentem; tristitia enim mentis apparet ex deiectione vultus. Tunc Deus benignè correxit Cain, ne malum, quod conceperat, perpetraret; & proposuit illi admonitionem, ut daretur iniquo germano occasio penitentiæ. Sed ex clementissima Dei monitione non fuit motus ad sui sceleris detestationem; sed rabiem, furoremque magis augens, & ad mortem innocentissimi fratris atrocius inhians, sanctum Iuvenem verbis blandis alloquitur; suadens ei, ut simul exirent in agrum, quibus Abel credit. Sancta namque simplicitas, nunquam in verbis præsumit latere fraudem. Sic igitur Cain, factus, de fratre, proditor, occidit innocentem Iuvenem lapide, vel ligno, non autem ferro, cum non esset in illa ætate tale mortis instrumentum.

Reflexio XXVIII.

PErpetrato scelere, statìm subsequitur Divina ultio. Vocavit enim Dominus Cain, ipsumque interrogavit de Abel fratre suo. Quæ quidem interrogatio secundum DD. facta fuit ut daretur forma procedendi Iudicibus contra reos. Pœna namque non debet inferri, nisi convicto de crimine. Respondit autem Cain Domino, se nihil scire de fratre suo; addens fratricidio mendacium, & falsam excusationem, dicens, *nunquid custos fratris mei sum ego*? Quasi diceret *non*; cum tamen ex lege naturæ ad hoc obligaretur. Tunc Dominus videns illum obstinatum in malo, protulit contra eum sententiam, dicens. *Maledictus eris super terram. Cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos: vagus, & profugus eris super terram*. Per hoc autem patet, quod magis laboravit Cain in acquirendo cibos, quam posteritas Adæ per Seth: etenim Terra habebat duas Maledictiones: primam

quam incurrerat per Adam; ſecundam, quam incurrerat per Cain. Prima extendebatur ad totam naturam, quia Adam illam in ſe continebat. Secunda, reſpiciebat particulariter Cain, ratione peccati ſui ſpecialis; & hæc non extendebatur ad omnes homines, quia Cain non erat primus Parens. Fuit autem Cain vagus non habens certum locum habitationis; ſed ſemper fugiebat ad diverſa loca, timidus ſemper, & pavidus. Fuit vero maledictus; tum quia omnes ei maledicebant; tum quia, Deus reddebat illum in omnibus infortunatum.

CAP. V. Reflexio XXIX.

Vdita Divina ſententia, non fudit impius germanus lacrymas; non conteritur ut indulgentiam impetraret; ſed addens ſcelus ſceleri, dixit (*Maior eſt iniquitas mea, quam ut veniam merear*) Quibus in verbis, deſperavit de Divina miſericordia. Cupiens autem liberari, non à culpa, ſed à pœna, ſubiunxit. *Omnis igitur, qui invenerit me, occidet me*: Dicunt autem DD. quod per hæc verba deſideravit citò mori, ut ſua miſeria finiret: Sed Deus noluit hoc illi concedere, ideoque dixit. *Nequaquam ità erit, ſed omnis, qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur*. Pro intelligentia autem Tex. adverte, quod iſta littera videtur ſonare quod ille, qui Cain occideret, magìs puniretur, quam Cain. Sed hoc non videtur rationabile; quia maior pœna correſpondet maiori delicto: Sed magìs peccavit Cain, qui occidit innocentem quem cognoſcebat, quam Lamech, qui occidit impium quem non agnovit. Iſta autem diminuunt de ratione demeriti; ideoque dicendum, quod iſta litera eſt obſcura propter punctationem. In Hebræo enim ſic punctatur, *Omnis qui occiderit Cain*: Et eſt una ſententia, cui debet ſubintelligi, *graviter punietur*, licet non exprimatur modus punitionis. Deindè ſubſequitur. *Septuplum punietur* Et hoc

refertur

refertur ad Cain: ideſt, punietur Cain in ſeptima generatione, undè in Hebræo dicitur *Septennis punietur*, quia in fine ſeptem generationum, poſt multas tribulationes, & miſerias interfectus eſt à Lamech, in ultionem ſanguinis innocentiſſimi fratris. Nolens igitur Dominus Deus, quod Cain tàm citò migraret ex hac vita, poſuit in eo ſignum, & fuit tremor horribilis omnium membrorum, quo mediante cognoſcebatur, ut vir peſſimus, & fratricida. Prolixa autem eius vita fuit, non ſolùm ut diù cruciaretur, ſed etiam propter correctionem aliorum, ut nimirum homines aſpicientes hanc gravem pœnam, caverent ab homicidio. Mandavit ergo Deus, quod nullus occideret Cain: quod præceptum ſtatìm fuit divulgatum; qua propter homines, licet eum abominarentur, tamen ab occiſione illius abſtinebant.

Reflexio XXX.

ACcepta iuſta Sententia, iniuſtus, & ſemper deteſtabilis Germanus, egreſſus eſt à facie Domini; videlicèt, à conſpectu illius ſimilitudinis, in qua loquebatur ei Deus, non potens ſuſtinere vultum Dei loquentis, & irati. Et quia verecundatus eſt coram patre ſuo Adam comparere, fugit in longinquas terras verſus Orientem; cognovitque uxorem ſuam, quæ erat etiam Soror. Dicunt enim communitèr DD. quod Hæva in quolibet partu geminos pariebat, nempè maſculum, & fœminam; & iſti poſtea erant Vir, & Vxor: Hoc enim exigebat ratio temporis, ad genus humanum multiplicandum; quo multiplicato, numquam licuit ducere Sororem in uxorem. De Sorore autem Abel dicendum, quod nondum ei copulata fuerat; undè vel procedente tempore tradita eſt in matrimonium alteri viro; vel perpetua verginitate permanſit. De fœminis autem non fit mentio regularitèr in Sacra Scriptura. Porrò Cain ædificavit Civitatem, denominans illam à filio ſuo primogenito Henoch. Tempore enim huius ædificationis erant multi de

 filijs

filijs, & descendentibus Cain, qui sufficiebant ad construendam, non solum unam Civitatem, sed multas: fuit enim ista ædificatio circa annum quadragentesimum ætatis Cain, ut refert Iosephus. Congregavit præterea multos ad se; tum quia semper erat in timore, ac tremore; tum ut exerceret rapinas, & latrocinia: mutavit enim simplicitatem hominum illius primi Sæculi ad malitiam.

Reflexio XXXI.

Ponitur deinde in Tex., successio Cain: habuit enim multos filios, & nepotes, inter quos fuit Lamech, qui accepit duas Vxores; & sic introduxit Bigamiam, contra naturæ institutionem, quæ fuit unius cum una. Post diluvium vero licuit in veteri testamento sanctis Patribus, ad multiplicandum populum Dei. Ex isto Lamech descendit Iabel, qui fuit Pater habitantium in Tentorijs, atque Pastorum. Instituit enim tentoria portabilia, in quibus habitarent Pastores ad diversa loca pascuorum: & dicitur, *eorum pater*, quia illos instruxit, & in hoc fuit inter eos principium. Iubal vero eius frater, fuit pater canentium Cithara, & Organo; invenit enim artem musicam, & pulsativam, qua Citharistæ, & Organistæ utuntur, ut otiosa tædia Pastorum, delectatione musica tollerentur. Tubalcain verò, invenit Artem ferrariam, & ut refert Iosephus, bellicas res docuit. Insuper sculpturas operum in metallis, ad libidinem oculorum formavit, quo percutiente Iubal eius frater, Malleorum sono delectatus, ex ponderibus eorum, proportiones, & consonantias, quæ ex his nascuntur, excogitavit; & inventa Musica, reliquit præcepta in Columnis marmoreis. Homines enim illius temporis, audientes ab Adam futurum diluvium Aquæ, & Ignis, labores inventionum suarum, Columnis marmoreis consignabant, ut sic posteris documenta relinquerent permanentia. Modus autem inveniendi Metalla, talis fuit. Dum homines illius primi sæculi succenderent

fruti-

frutices in pascuis, Venæ Metallorum, quæ superficie tenus eminebant, fluxerunt in rivulos, & sublatæ Laminæ, figuras locorum, in quibus iacuerant, referebant: ex quo Tubalcain cognovit, quod in varias figuras possent Metalla resolvi, & ideò factus est Compositor ferri; Quod, cum de terra extrahitur, per ignem, & malleationem depuratur. Aliæ autem species Metallorum, ut Aurum, & Argentum non fuerunt à principio inventæ; sed post, per magnum laborem, & cupiditatem hominum; hinc quidam dixit.

Effodiuntur Opes, irritamenta malorum.
Iamque nocens Ferrum; & Ferro nocentius Aurum.

Ovid. lib. pr. metamorf.

Ponitur deinde in Tex: Noema ob virtutem suam; quia ista adinvenit lanificium, ad faciendum vestes, cum prius homines pellibus animalium uterentur.

Reflexio XXXII.

DEscripta generatione Cain delenda, consequenter describitur generatio Adæ permanenda, & eligenda; quia de ista natus fuit Noe, qui reparavit Sæculum. Currebat igitur prima Etas repleta malis hominibus descendentibus de perfido Cain: nec Adam habebat aliam immediatam successionem: Dicunt enim DD. communiter, quod interfecto sancto, & prædilecto filio suo Abel proposuit contineri de cœtero; & diu continuit, lugens centum annos mortem innocentissimæ suæ prolis; sed postea ex Dei revelatione admonitus, cognovit Vxorem suam, hoc Deo iubente, ut nimirum per istam Lineam nasceretur Christus Dominus, & non per Caim, qui erat à Domino maledictus. Peperit igitur Heva tertium filium, cui Adam nomen imposuit *Seth*, qui interpretatur *positio*: quandoquidem accepit hunc à Deo pro Abel. Decurrente autem tempore, Seth genuit Enos; & iste cæpit invocare Nomen Domini. Instructus enim à Patre iusto, multum profecit in cultu Divino; Et adinvenit quædam verba devota, ad humiliter deprecan-

candum Dominum. Insuper instruxit alios homines, ut erga Deum devoti, & humiles essent; ideoque dicitur quod ambulavit cum Deo, iustè videlicet, & piè vivendo; quapropter ob excellentiam suæ virtutis, assumptus fuit à Deo, & positus in Paradiso Terrestri, ubi, & Elias postea raptus fuit, ut habetur 4. *Reg.* & inde exituri simul sunt ad prædicandum in fine Mundi, contra Antichristum.

CAP. VI. Reflexio XXXIII.

Onitur in hoc Capitulo generationis Adæ recapitulatio, ut illa deducatur, de qua Christus Dominus erat nasciturus, & quia in Tex. ponuntur homines illius temporis pervenisse ad longissimam ætatem, meritò quæri potest de causa. Et dicendum, hoc accidisse, primo, ex bonitate complexionis. Secundo, ex modo vivendi, quia homines illius primi sæculi sobriè, & temperatè vivebant. Tertio, ex bonitate nutrimenti; quia ante Diluvium, terræ nascentia meliora erant, quam post; nam aquæ Diluvij propter salsedinem, reddiderunt terram minus aptam ad producendum fructus tàm substantiales. Quarto, ex scientia Adæ: cognovit enim virtutes herbarum, quæ conferunt ad sanitatem conservandam, & vitam prolongandam, docuitque de omnibus posteros suos. Quinto, ex bono aspectu syderum; talis enim aspectus multum facit ad longitudinem vitæ: iste autem mutatus est, tempore procedente, per continuum motum Cœli. Sexto, ex Divina dispositione, sic ordinante, ut per longam hominum vitam, multiplicaretur genus humanum. Septimo, ut homines illius temporis ex longitudine vitæ, possent habere experientias de motu Cœli, & effectibus Syderum; aliarumque rerum; quæ quidem experientiæ sunt principia artis, & scientiæ, ut habetur *pr. Metaph.* Ponitur autem hic in fine generationum

tionum Lamech, qui genuit filium; vocavitque nomen eius, Noè, dicens. *Iste consolabitur nos ab operibus, & laboribus manuum nostrarum.* Homines enim ante tempus Noe; multum laborabant in agricultura; quandoquidem proprijs manibus terram colebant. Noe vero adinvenit rusticalia instrumenta, & artem arandi, in qua plus laborant animalia, quam homines, & ideo dicitur requiem mortalibus dedisse.

CAP. VII. Reflexio XXXIV.

Osita multiplicatione hominum, hic agitur de eorum peccatis; & perconsequens de pœna a Deo illis inflicta. Dicitur ergo in Tex. *Videntes filij Dei filias hominum quod essent pulchræ, acceperunt sibi Vxores.* Sciendum est autem, quod hìc, *filij Dei*, intelliguntur illi, qui descenderunt de Seth, qui à patre suo fuerunt instructi in vero cultu Divino. Vnde in pluribus locis Sacræ Scripturæ, fideles vocantur Filij Dei. Per filias autem hominum, intelliguntur Mulieres descendentes de Cain; quæ erant dissolutæ, & lubricæ ad libidinem, de quibus præceperat Seth filijs suis, de voluntate Domini, quod non contraherent Matrimonia cum illis, sed procedente tempore, transgressi fuerunt mandatum sibi impositum. Hinc Deus provocatus ad iracundiam, ait. *Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est.* Idest, indignatio mea, non permanebit in æternum contra hominem, quia non irascar contra ipsum irrevocabiliter, sicut contra Angelum malum, cuius peccatum est irremediabile; Homo vero habet pronitatem ad peccandum ex corpore, animam aggravante; propter quod est magis sibi parcendum, puniendo illum temporali tantum pœna, non æterna, dummodò tamen vera sequatur pœnitentia; ideoque subiunxit Dominus. *Eruntque dies eius centum viginti annorum.* Per quæ verba non potest dici, quod determinetur tempus humanæ

vitæ per diluvium, quia multi diutius postea vixerunt, ut patet infra; sed determinatur tempus, à prolatione Sententiæ Divinæ usque ad executionem, in quo poterant homines pœnitere. At depravatum illud Sæculum, nullam egit pœnitentiam, sed auxit magis culpam. Omnis quippe caro corruperat viam suam, dum homines quasi universaliter, non solum peccatis fornicationis, stupri, & adulterij se contaminaverunt, sed etiam peccato Sodomiæ. Licet autem in quolibet carnali vitio, homo corrumpatur, quia ordo rectæ rationis destruitur; tamen in hoc semper abominabili vitio, reperitur maior perversio Ordinis, & modi; adeout meritò dicatur contra naturam.

Reflexio XXXV.

VIdens igitur Deus tam magnam, & continuatam scelerum multiplicationem, *pœnituit eum*, ut dicitur in Tex. *quod hominem fecisset in terra*. Adverte autem, quod pœnitentia, & dolor, cœteræquæ passiones, quæ hic exprimuntur, nullo modo sunt in Deo secundum rem, sed secundum modum. Quapropter dicitur pœnituisse, & doluisse, quia ad modum pœnitentis, & dolentis se habuit, designans destruere quod prius fecerat; & sic videbatur pœnitere, voluntate tamen, ac dispositione immutabili permanente. Porrò in hac iniquorum congerie, accedebat multitudo Gigantum. Et sic dicebantur, quia erant multum excedentes alios homines in statura: erantque robusti viribus, & incompositi moribus, & ab antiquo malæ famæ, quia erant raptores, & luxuriosi. Magnitudini autem corporis, correspondebat animorum superbia, & audacia. Cum ergo omne mortalium genus meruisset vindictam Omnipotentis Dei, solus Noe invenit gratiam coram Domino; placuit enim Deo in operationibus suis. Et ista vocatur gratia, gratum faciens, dum Deus acceptat opera nostra, tam-

quam sibi placentia. Sicut famulus dicitur esse in gratia Domini sui, quando gaudet de illius servitio. Dicitur autem Noe vir iustus, quia non recessit à præceptis iuris naturalis, & à sanctis institutionibus Adæ, & Seth progenitoribus suis. Vocatur verò perfectus; quia vixit irrepræhensibilis, etiam inter sceleratos, qui quotidie nitebantur trahere illum ad peccatum: inter malos autem non prævaricari, sed esse sicut Lilium inter spinas, summa perfectio est, & opus valde mirabile.

Reflexio XXXVI.

PVniturus igitur Deus Mundum impœnitentem, iussit servo suo Noe constructionem Arcæ, ut in ea salvaretur cum filijs suis, & uxoribus, & animantibus. Non vocatur autem hoc Lignum, Navis, sed Arca, quia non erat in superiori parte aperta, sed undique clausa; nec erat in parte inferiori, ita acuta, ut in aquis dirigi posset, more aliarum Navium, sed ampla, & talis, qualem magis Divina Providentia, quam ars humana dirigeret. Præscripsit autem Deus ordinem Noe, tum in Arcæ longitudine; tum in latitudine, dicens. *Trecentorum cubitorum erit longitudo Arcæ; quinquaginta cubitorum latitudo; & triginta cubitorum altitudo illius*. Sciendum est autem, quod ratio cubiti diversimodè assignatur a Doctoribus. Sanctus enim Augustinus, & Origenes tenent, fuisse cubitos geometricos; talis autem cubitus continet sex de nostris; & sic vastissimum fuisset Arcæ ædificium. Supposita verò ista sententia, omnia animalia, quæ ingressa sunt in Arcam, non strictè, sed valde late degere poterant. Alij dicunt quod fuerunt cubiti usuales. Iste autem cubitus tenet pedem, & dimidium pedis; idest tantam longitudinem, quanta est à cubito brachij, usque ad manum. Secundum vero alios, tenet cubitus, duos pedes, idest tantum spatium, quantum est à cubito brachij usque ad summitatem digitorum; & hæc positio magis

gis

magis verisimilis reputatur. Sedes autem temporis illius erant multo maiores quam nunc; sicut & homines erant maioris quantitatis in mole. Hinc sequitur Arcæ capacitatem fuisse quadragintorum, & quinquaginta millium cubitorum usualium: nàm si multiplices 300.cubitos longitudinis Arcæ per 50. latitudinis eiusdem, habebis cubitos quadratos quindecim millia; quæ si rursum multiplices per triginta cubitos altitudinis Arcæ, habebis prædicta 450. millia cubitorum solidorum. Ex quo sequitur tale ædificium fuisse sufficiens omnibus animalibus, & rebus ibidem repositis; maxime quia ex Genserico, & alijs, qui species animalium scrutati sunt, habetur, quod vix centum, & triginta species animalium quadrupedum reperiuntur; Reptilium vero triginta; sed ista perexiguo loco indigebant, cum in foraminibus lignorum, & tabulis excavatis contineri posſent; unde reliquum spatium Arcæ, pertinens ad habitationem animalium quadrupedum, non solum erat capax pro habitatione eorum, sed superflua: maxime sic disponente Deo, cuius providentiæ non est numerus. Hic autem adverte, quod longitudo in Arca considerabatur secundum lineam iacentem in plano; & ista est sexcupla ad latitudinem, scilicet 300. ad 50. nam sex 50. faciunt 300. Altitudo vero, est decupla ad longitudinem, scilicet 30. ad 300. nam decies 30. faciunt 300. Et ista proportio reperitur in corpore humano bene formato. Nam longitudo, quæ est à vertice usque ad plantas pedis, est sexcupla ad latitudinem, quæ est, à latere in latus mediante toto pectore; & est decupla ad altitudinem, quæ est linea recta mensurans profunditatem pectoris, iacente corpore humano in planitiæ terræ. Hinc Sanctus Augustinus de Civitate Dei, ait. Istam Arcam magna significasse Mysteria.

Re-

Reflexio XXXVII.

Accepto Noe Divino Mandato de Arcæ fabricatione, ſtatim ſe accinxit ad ipſam conſtruendam; in qua non ſolum ipſe cum tribus filijs ſuis laboravit, ſed etiam cum alijs hominibus mercede conductis. Dicunt autem communiter DD., quod Arca fuit conſtructa ſpatio centum, & plus annorum; ſemperque ſanctus Patriarca hortabatur homines illius corrupti ſæculi, ad relinquenda peccata, & ad pœnitentiam agendam de commiſſis. Clementiſſimus enim Deus, licet tam graviter, & multipliciter offenſus, tamen dedit ſpatium prædicti temporis ſceleratiſſimis illis hominibus, ut reſipiſcerent. Quo tranſacto, iuſſit Dominus Noe, quod ex omnibus animantibus mundis tolleret ſeptena, & ſeptena, maſculum, & fœminam: & de volatilibus Cœli pariter ſeptena, & ſeptena: quapropter de animalibus mundis fuerunt ſeptem individua; ſex ad multiplicandum per generationem, ſcilicet, tres maſculi, & tres fęmellæ; ſeptimum vero quod erat maſculum, intravit, ut haberet Noe, quod offerret Deo in Sacrificium, in exitu de Arca. De animalibus autem immundis, duo, & duo, maſculum, & fœminam; quia de iſtis non erat facienda oblatio Deo. Dicitur autem in Tex. *bina, & bina*, ad deſignandum, quod non poneret Noe maſculum, ſive fæmellam ſolam, ſive duas fęmellas, & poſt, duos maſculos; ſed maſculum, & fœminam de una ſpecie, & maſculum, & fœminam de alia ſpecie: binus enim, non dicit hic principaliter numerum, ſed ordinem. Si enim ſignificaret numerum, eſſet ſenſus; quod de qualibet ſpecie intraſſent duo ſolum; ſed hoc falſum eſt, quia de volucribus, & animalibus mundis intraverunt ſeptem, de immundis autem ſolum duo. Voluit autem Deus, ut plura Animalia de mundis, conſervarentur, quam de immundis, ut facilius ſpecies animalium mundorum multiplicarentur, tum in Sacrificiorum, tum in huma-

næ vitæ uſum. Porrò in Arcam non intraverunt illa animalia, quæ naſcuntur ex corruptione, quia non erat neceſse iſta conſervari, cum rurſus poſſent ex corrupta materia generari. Et ſimiliter illa, quæ ex æquivoco generantur, cum poſt Diluvium gigni poſſent ex individuis aliarum ſpecierum conſervatarum.

CAP. VIII. Reflexio XXXVIII.

EScripto ſtatu Noe ante Diluvium, hic deſcribitur eius ſtatus in Diluvio, exeunte ſuper terram: nam conſtructa Arca, ingreſſus eſt Noe cum filijs, & uxoribus, & animantibus eo ordine, quo præceperat illi Deus. Dicitur autem in Tex. *In Articulo diei illius ingreſſus eſt Noe in Arcam*. Pro quo ſciendum, quod Articulus importat rem diſtinctam, & manifeſtam: homines autem illius depravati Sæculi, aſpicientes Arcam totaliter completam, dicebant, quod ſi vidiſſent Noe illam ingredi, ſtatim ipſum interficerent, ne ipſis morientibus, ille remaneret illæſus. Quapropter Dominus Deus fecit ingredi Noe in Arcam die clara; ad oſtendendum futuris generationibus, quod nihil poteſt humana perverſitas, contrà ſervos Dei. Animalia vero fuerunt adducta, etiam de remotiſſimis partibus Mundi, miniſterio Angelorum. Alij dicunt, quod ſponte ſua venerunt, Divinoque inſtinctu, & depoſita prorſus omni feritate, Servatorem ſuum Noe ſecuti ſunt. Soli homines, licet ratione præditi, & etiam a brutis edocti, remanſerunt obſtinati, & non tutò in Arca, ſed in cœno vitiorum ſuper terram involuti, turpiter iacuerunt. Conſervabatur autem in Arca magna pax inter animalia; adeout Leo non noceret Vnicorni; nec Draco Elephanti, nec Accipiter Columbæ, Deo ſic iubente. Inſuper omnia animalia, etiam rapaciſſima, modico cibo fuerunt contenta. Nec

fuit

fuit in Arca coitus hominum, nec iumentorum, ut communiter dicunt DD. & hoc propter universalem Mundi ruinam. In Arca vero erant tres Mansiones, una super aliam; itaquod infima vocabatur, sentina, vel stercoraria, ubi deijciebantur per Noe feces, ne computrescerent animalia in stercore suo. Et credendum est, quod miraculosè tolleretur fœtor stercorum, ne corrumperetur Aer. Secunda, vocabatur Apotheca, quia ibidem reposita erant victualia. Tertia, erat distincta duabus interclusionibus; unde ibi erant tria spatia: medium erat pro hominibus, & avibus; duo autem lateralia pro animalibus mundis, & immundis. Tandem erat in Arca, fenestra, quam vocant Hebræi, Lucernam; & multi DD. tenent, quod fuerit Lapis pretiosus, illustrans suo lumine totam Arcam sicut carbunculus. Alij dicunt, quod fuit fenestra crystallina, ut lumen reciperet, & aquas prohiberet. Alij tenent, fuisse in Arca plures alias fenestras; sed quia una erat principalior, ideo de illa solum fit mentio in littera.

Reflexio XXXIX.

INgresso igitur Noe cum tota sua familia, & animalibus in Arcam, misit Dominus Deus super terram universale Diluvium: rupti sunt enim, ut dicitur in Tex., *omnes fontes Abyssi magnæ*; idest tota concavitas terræ, in qua latent aquæ: ad denotandum, quod non solum Oceanus, sed tota aqua, quæ manet sub terræ visceribus, eruperat ad illius superficiem. Et utitur Divina Scriptura nomine ruptionis, ad ostendendum, quod ista aquarum inundatio, non fuit ex causa naturali, sed supernaturali. Deinde, *Cataractæ Cœli apertæ sunt*: idest *fœnestræ*: & est Metaphorica locutio. Nec loquitur Scriptura de Cælo stellato, sed aereo, ubi generantur Nubes, & Pluviæ. Cadebant autem pluviæ illæ, tam magnæ, quasi de Cœlo orirentur flumina, velociter currentia ad ultionem inimicorum Æterni Numinis. Igitur aquæ fluen-

fluentes de Cœlo, ſimulque erumpentes de viſceribus terræ, & Oceano, ita creverunt, ut ſupereminerent quindecim cubitis Cacumina Montium. Et ſic, tam homines, quam cuncta animalia extra Arcam, perierunt. Peccata enim hominum perpetrata fuerant in terra, ideo, ad deteſtationem criminis deleta ſunt animalia terreſtria. Piſces autem non ſunt mortui in Diluvio, quia adhuc peccata hominum non fuerant commiſſa in aquis, cum nondum eſſet uſus Navium. In ſecundo vero Diluvio, quod erit per ignem, non ſolum purgabitur terra, ſed etiam Mare, quia multa ſcelera, poſt inventam navigationem, commiſſa ſunt in aquis. Cum hominibus autem, etiam terra diſperſa eſt; quatenus virtus illius germinativa, valdè diminuta fuit per ſalſedinem aquarum Oceani, relictam in ſuperficie illius. Iſta ruptio aquarum, ſicut dicitur infra, accidit anno 600. vitæ Noe, menſe ſecundo, decimoſeptimo die menſis ſecundi. Eſt autem October, ſecundus menſis, quia Mundus ſecundum ſententiam magis communem, creatus fuit in Septembri. Non poteſt tamèn nobis eſſe notum, quo die Octobris noſtri hoc contigerit, quia Iudæi non incipiunt menſes ſicut nos, ſed per Lunationes. Lunatio verò, quæ eſt propinquior Æquinoctio autumnali, quod fit, intrante ſole primum gradum Libræ, & eſt quaſi in medio Septembris noſtri, eſt principium Septembris illorum, ſive illa Lunatio ſit ante æquinoctium, ſive poſt. Igitur, ſi September eorum coinciderit cum Septembri noſtro; tunc Diluvium accidit (ut loquar cohærenter ad noſtra tempora) circa feſtum Sancti Lucæ. Si autem fuerit valde ſerotinus, accidit quaſi in medio Novembris noſtri. Porrò, Diluvium, multum rationabile fuit; quia ſicut ſe habet Puer ad puerilia deliramenta, ſic ſe habebat Mundus ad prima vitia. Tota autem rectitudo diſciplinæ in tali ætate eſt, quod pueri doceantur recte lætari, & recte triſtari: cum vero à paſſione fortiter inclinentur ad malum, ſevere corrigendi ſunt, ut timor pœnæ, & dolor, devincat paſſionales motus; tunc enim aſſueti paſſiones devincere, generatur in illis habitus

bitus ad virtutes. Igitur cum Mundus esset adhuc puer, & ad scelera totaliter deditus, severe puniendus erat, ut qui remanebant, & posteri eorum, timore pœnæ iam à Deo incussæ, caverent vitia, & scelera in tota eorum vita.

CAP. IX Reflexio XL.

Escripto statu Noe in Diluvio crescente, & stante, hic describitur illius status in Diluvio deficiente. Clementissimus enim Deus, non est passus Servum suum inter vehementissimas aquas amplius fluctuare, & ideo adduxit super illas Spiritum, nempe ventum siccum, diminuentem illas; Divinoque Imperio clausi sunt fontes abyssi: sicut enim ad præceptum Domini egressæ fuerant aquæ, tum de Oceano, tum de terræ visceribus, ita peracta ultione Divina, regressæ sunt illuc. Similiter, aquæ de Cœlo prohibitæ sunt cadere super terram, requievitque Arca mense septimo super Montes Armeniæ. Intelligitur autem hæc quies in septimo mense anni illius; non enim accipitur computatio ab ingressu Noe in Arcam; sed à principio anni currentis; & sic in Martio quievit Arca in Montibus prædictis circa finem, vel in principio Aprilis nostri. Mirabile autem fuit, quod ista Arca in uno anno, quo duravit in aquis per diversas partes, inter Valles, & Montes sine humano Rectore fluitans, fracta non fuerit ex aliqua allisione. Quid autem factum sit de illa post Diluvium, non apparet ex Tex. sed Iosephus dicit, quod Armeni demonstrant partes illius in Montibus, ubi resedit. Et qui Barbarorum historias conscripserunt, faciunt mentionem huius Arcæ: unde Berosus Chaldæus sic ait. *Dicitur magna Navis esse, quæ in Armeniam venit, circa Montem Cordicum, & aliquas eius partes adhuc superesse; & quoddam genus bituminis ex illa accipi, quo homines utuntur ad emundationem.*

Re-

Reflexio XLI.

AQuæ igitur ibant, & decreſcebant, uſque ad decimum menſem, in cuius prima die apparuerunt Cacumina Montium: cumque tranſiſſent quadraginta dies ab iſta apparitione Montium, aperiens Noe feneſtram Arcæ, dimiſit Corvum, qui non revertebatur. Emiſit quoque Columbam poſt eum, ut videret ſi iam ceſſaſſent aquæ ſuper faciem terræ; quæ cum non inveniſſet, ubi requieſceret, reverſa eſt ad Arcam. Licèt enim Cacumina Montium eſſent diſcooperta, tamen terra ipſorum, ex diuturna mora aquarum, erat quaſi lutum, in quo non quieſcit Columba, ideoque redijt ad Arcam. Expectatis autem ultrà ſeptem alijs diebus, rurſum dimiſit Columbam. At illa venit ad eum ad veſperam, portans ramum olivæ; quapropter Noe intellexit, quod ceſſaſſent aquæ ſuper terram. Expectavit nihilominus ſeptem alios dies, & emiſit Columbam, quæ non eſt reverſa ultrà ad eum. Sed hic quæri poteſt: quare Noe expectabat inter unam miſſionem, & alteram, ſeptem dies, & non plures, nec pauciores? Dicendum, quod intendebat ſcire, utrum aquæ ceſſaſſent; aquæ autem regulantur à Luna, quæ eſt mater humidorum. Luna vero, quando eſt in coniunctione, & maximè quando eſt in directa oppoſitione, habet magnam virtutem in humidis, multiplicando illa; unde in his temporibus reperiuntur Oſtreæ marinæ, & Conchilia, & Canchri pleni humiditate: quando vero eſt in quadraturis, ſcilicet, quando diſtat à Sole per gradus 90. habet virtutem diſiccativam; & tunc prædicta, vacua ſunt. Sic humana cerebra, quando ſunt multum humida, in coniunctione, & oppoſitione benè ſe habent, quia ſunt plena: quando vero Luna eſt in quadraturis, in tantum diminuitur naturalis humiditas cerebri, quod aliqui homines efficiuntur amentes. Quia igitur in iſtis quatuor punctis, nempe, coniunctione, oppoſitione, & duabus quadraturis, fit muta-

mutatio in aquis per multiplicationem, vel diminutionem; ideo Noe consideravit istos quatuor punctos. Et cum Oppositio, & una Quadratura distent septem diebus, & ab illa Quadratura usque ad Coniunctionem sint alij septem dies; & à Coniunctione ad aliam Quadraturam, sint alij septem; ideo Noe misit aves terminatis septem diebus. Deus tamen voluit, quod non obstante actione Lunæ, aquæ æqualiter, & continuè diminuerentur; ut sicut supernaturaliter venerant, ita sine actione Agentis naturalis disiccarentur.

Reflexio XLII.

DIsiccata ergo perfectè terra, & reddita apta ad usum, tam hominum, quam animalium; iussit Dominus Noe, ut egrederetur de Arca. Licet enim servus Dei cognovisset in reditu Columbæ, quod cessassent aquæ; tamen sicut ingressus fuerat in Arcam de mandato Domini, ita ad egrediendum expectavit humiliter Divinum imperium. Egressus est autem anno revoluto, eadem die, qua intravit; statimque ad gratias reddendas de sua, & familiæ liberatione, ædificavit Altare, offerens Holocausta, & ut dicitur in Tex. *odoratus est Dominus odorem suavitatis*, idest, placuit Deo illud sacrificium, sicut placet homini aliqua res boni odoris. Et est figura, quæ vocatur *Antropaspathos*; quando humana passio attribuitur Deo. Nam Deus non odorat, cum non sit corporeus; & dato quod adoraret, talis odor non esset suavis, sed magis infestus, utpotè carnium combustarum cum adipibus suis. Et per hoc ostenditur, quod oblationes, quæ antiquitus fiebant, non erant Deo acceptæ, nisi ex fide, & devotione offerentium. Placatus igitur Dominus Deus sacrificio Noe, quia à sancto, & bono corde fiebat, promisit non delere amplius per Diluvium homines: & compatiens humanæ fragilitati, ait, *Sensus enim, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua*, idest, post pueritiam, quando incipit advenire pubertas.

In prima enim ætate, ſcilicet, Infantia, & in ſecunda, quæ eſt Pueritia, propter inexperientiam, & imperfectionem Naturæ, nondum inclinamur ad malum; licet in aliquibus malitia ſuppleat ætatem; in fine autem pueritiæ, incipit carnalis concupiſcentia, & conſequenter, aliæ paſſiones. Appetitus vero ſenſitivus, eſt pronus in malum; quia licet Intellectus, & Ratio ſemper deprecentur ad optima, *ut ait Ariſt. 2. Ethic*, tamen dictus appetitus multum repugnat rationi: corrupto autem appetitu ſenſitivo, ſequitur prava cogitatio; deinde, pravum Iudicium, & poſt, mala operatio; ideoque cum homines ſæpe peccent, ſæpe etiam tota terra eſſet aquis ſubmergenda: hinc quidam dixit:

Si quoties peccant homines, ſua fulmina mittat
Iuppiter, exiguo tempore inermis erit.

Reflexio 43.

DEſcripto ſtatu Noè in diluvio, conſequenter deſcribitur ſtatus illius poſt diluvium; & ſpecialiter quãtum ad illius exercitium. Igitur poſt oblatum ſacrificium benedixit Dominus Noe, & filijs eius. Adverte autem, quod benedictio in divinis ſcripturis, importat multiplicationem, vel in temporalibus, vel in ſpiritualibus: utrumque autem potuit eſſe hìc; quia Noe, & eius filij erant iuſti, & obtulerant Sacrificium; ideoque in hoc actu Charitatis merebantur gratiam ſibi augeri. Si vero intelligatur de bonis temporalibus, fuit fœcunditas prolis illis conceſsa in generando; & ideo Dominus poſt benedictionem dixit eis. *Creſcite, & multiplicamini*. Quæ verba tunc temporis ſonabant præceptum, obligans ſub mortali. Nunquam enim reperitur Deus iſta præcipiens, niſi cum temporis neceſſitas hoc exigebat, ſcilicet, in primordio conditionis humanæ, & poſt Diluvium; tunc enim perierant omnes excepto Noe, & filijs, & uxoribus. Deinde dixit Deus. *Terror veſter, ac tremor ſit ſuper cuncta terræ animalia*. Per hoc autem,

non

non est intelligendum, quod Dominus dederit Noe, & filijs suis, illud dominium super animalia, quod datum fuit Adæ manenti in statu originalis Iustitiæ, in quo cuncta animantia obediebant ei ad nutum, nec ullo modo poterant illi nocere; sed intelligitur quantum ad quædam animalia, quæ sunt per artem domesticabilia: vel, quod omnia animalia naturaliter timent faciem hominis, cum factus sit ad imaginem Dei, licet aliqua eum invadant timore cogente, vel fame. Deinde dedit Dominus eis potestatem comedendi carnes. Ante diluvium namquè non erat usus carnium, nec vini; post diluvium verò, quia terra fuit peiorata, etiam terræ nascentia non fuerunt ita nutritiva. Insuper natura humana facta est fragilior; ideoque indigebat cibo magis substantiali, cuiusmodi est caro, & vinum, quæ multum conveniunt humanæ complexioni. Prohibuit tamen Deus hominibus ne comederent carnem cum sanguine. Et aliqui DD. dicunt; quod per hoc prohibita fuit abscissio membri animalis viventis, & comextio talis membri, quia adhuc manet sanguis diffusus per venas; & magna crudelitas videbatur sic trucidare animalia; maxime quia intendebat Deus revocare homines à crudelitate. Alij tenent hoc præceptum se extendere solum ad animalia suffocata, vel alio modo per se mortua, quorum sanguis manet in illis. Alij volunt, quod per tale præceptum prohibitus fuerit esus sanguinis per se. Adverte autem, quod nos non obligamur ad tale præceptum; quia in nova lege non manent, nisi præcepta moralia, idest illa, quæ sunt de iure naturæ, & illa, quæ Christus Dominus iussit: comedere autem carnem cum sanguine, vel ipsum sanguinem, per se non est de lege naturæ, sed purè cerimoniale, ad quod non tenemur.

Reflexio 44.

POst egressionem Noe de Arca, & oblationem sacrificij promisit Dominus Deus non amplius percutere generalitèr

litèr genus humanum aquis Diluvij, dicens. *Non ultra percutiam omnem animam, sicut feci: cunctis diebus terræ sementis, & messis, frigus, & æstus, æstas, & hyems, nox, & dies non requiescent.* Adverte autem, quod hìc distinguntur sex tempora, & secundum Hebreos, cuilibet tempori duo menses attribuuntur. Tempori sementis, attribuitur medietas Septembris; totus October; & medietas Novembris. Tempori frigoris assignatur reliqua medietas Novembris; totus December; & medietas Ianuarij. Tempori hyemis reliqua medietas Ianuarij; totus Februarius, & medietas Martij, & secundum eos, gravius est tempus frigoris, quam hyemis. Tempori messis attribuitur altera medietas Martij; totus Aprilis; & medietas Maij. In terris enim calidis aliqua tempestiva incipiunt colligi circa finem Martij; et maximè secundum mensem ipsorum Hæbreorum: Quia primus mensis illorum, cui correspondet Martius noster, semper concurrit cum aliqua parte Aprilis, & aliquando fere totus Aprilis noster includitur in eorum Martio. Tempori æstatis attribuitur altera medietas Maij; totus Iunius; & medietas Iulij. Tempori æstus attribuitur alia medietas Iulij; totus Augustus; & prima medietas Septembris. Est autem tempus æstus gravius in calore, quam tempus æstatis; & ideò sic nominatur sicuti de frigore, & hyeme dictum est in contraria qualitate. Placuit deindè Domino assecurare etiam per sensibile signum Servum suum Noe, eiusquè descendentes, quod deinceps numquam futurum esset Diluvium aquæ super terram & ad hoc denotandum, statim fecit apparere Iridem, quam declaravit signum Divini sui pacti. Sed circà hoc quæri potest: Quomodo Iris sit verè signum prædicti fœderis, cum procedat ex causa naturali? Ad hoc respondent aliqui Doctores, dicendo, quod usque ad Diluvium non fuerat pluvia super terram, & per consequens, numquam apparuerat Iris; Vel si fuerant nubes, & pluviæ, tamen non fuerant in tali dispositione, quod ibi generaretur Iris; ad cuius generationem prærequiritur nubes densa, seù constipata,

pata, & deindè, antè istam, necessaria est nubes rorida, ut habetur 3. *Metheor.* Quandoquidèm Iris generatur in nube per modum speculi, ubi prærequiritur receptio in Roratione, & terminatio in densitate nubis: sicut in speculo requiritur perspicacitas Vitri, & densitas Plumbi terminans. Dicunt igitur isti Auctores, quod facta fuit talis dispositio solummodò, quando Dominus Deus ostendit Noè Iridem. Sed hæc sententia non videtur probabilis; Nam pluvia fit ex dispositione aeris, & ex motu corporum cœlestium; cum autem istæ causæ præcesserint tanto tempore Diluvium, nempè mille, & ferè septingentis annis, quibus duravit prima ætas, non est verisimile, quod multis vicibus non fuerit secutus effectus. Ideò cum communi sententia dicendum est, quod Iris apparuit etiam antè Diluvium, sed non fuit in signum fœderis, cum non esset adhuc institutum pactum, quo facto, Iris fuit in signum fœderis. Sicut contingit in humanis, quod lapis magnus, qui diù stetit in aliquo loco immobilis, statuitur in signum distinctionis Regnorum, vel hæreditatum.

Reflexio 45.

VIdens intereà Sanctus Noè terram esse peioratam per diluvium præcedentem, & per consequens indigere diligentiori cultura, cępit ipsam colere, arando, & fodiendo; Sic enim melius disponitur ad pluviam, & Cœli influentiam recipiendam. Deinde plantavit Vineam, abscindens palmites de Vite silvestri, quos trãsplantavit: sicut nunc ponuntur noviter vineæ, & fiunt Vvæ optimi saporis. Bibens autem de fructu vineæ, inebriatus est, & nudatus iacuit in Tabernaculo; multum enim bibit de vino, putans bibendum de illo esse sicut de aqua, ignorabat enim fortitudinem illius. Quare, cum Cerebrum Noe esset debile, propter continuam assuefactionem ad aquam, statim conturbatum est à vini vehemętia. Experientia enim cõstat, quod illi

illi, qui non ſunt aſſueti ad vinum bibendum citò inebriantur, ſi de illo bibant. Videns igitur Cham Verenda patris ſui eſſe nudata, nunciavit duobus fratribus ſuis, ut illos incitaret ad irriſionem patris. Et ex hoc patet, quod homines adhùc non utebantur femoralibus, quæ fuerunt inventa à Semiramide, Regina Ninivæ. Tunc modeſtiſſimi adoleſcentes pallium impoſuerunt humeris ſuis; & incedentes retrorſum operuerunt verenda patris. Vndè ex hoc valdè ſatis inſtruimur circà Superiorum reverentiam, nè defectus illorum curiosè aſpiciamus, ſed quantum poſſumus contegamus. Evigilans autem Noe, cum cognoviſset per relationem filiorum veritatem facti, dixit, *Maledictus Chanaam, ſeruus ſeruorum erit fratribus ſuis*. Sed queritur, quare maledicitur Chanaam, cum peccaverit Cham? Dicunt aliqui: quod Chanaam primo vidit verenda Noe diſcooperta, & ſtatim indicavit patri ſuo Cham, ideoque maledicitur. Vel, ut per hoc intelligatur, non ſolum Cham meruiſſe in ſe ipſo maledici, propter irreverentiam erga patrem, ſed etiam in ſuis filijs. Alij melius dicunt: quod iam Deus benedixerat filijs Noe exeuntibus de Arca; ideoque Noè non fuit auſus alicui eorum maledicere; ſed maledixit Nepoti. E contrario autem, benedixit Sem, & Iapheth: Et de Sem dixit *Benedictus Dominus Deus Sem*: Vidit enim in ſpiritu, quod Cultus unius veri Dei remanſurus erat in filijs Sem, alijs ad Idolatriam declinantibus. De Iapheth vero, ait, *dilatet Deus Iapheth, & habitet in Tabernaculis Sem*. Et eſt ſenſus: quod quamvis Iapheth ſit dilatandus in multitudine Gentium, ab eo deſcendentium; tamen aliqui eius poſteri habitent in Tabernaculo Sem; ideſt, in Templo. Aliqui enim Gentiles aſcenſuri erant cauſa orationis in Templum, Divino cultui deputatum, ut patet *Ioan*: 12. Vel melius dic; Quod in adventu Chriſti Domini, plenitudo Gentium, quæ deſcendit de Iapheth, intravit Eccleſiam per ſuſceptionem fidei; & ſic habitavit in Tabernaculo Sem, per cultum unius veri Dei.

CAP.

CAP. X. Reflexio 46.

DEscripta generatione Noe, qui erat Truncus in secundo ordine, consequenter hìc describitur suæ generationis multiplicatio: à tribus enim filijs illius, totum humanum genus post diluvium propagatum fuit. Et dicunt *Doctores*, quod filij Sem tenuerunt Asiam. filij Iapheth, Europam; & filij Cham, Africam; relinquentes nomina sua locis, & gentibus ab ipsis descendentibus; ex quibus aliqua manent in se, vel in aliquo simili; aliqua vero, procedente tempore, prorsus deleta sunt. Vnde multi populi, qui hic in Tex. exprimuntur, sunt nobis prorsus ignoti, vel propter antiquas mutationes nominum, vel propter bella; vel si extant, ignorant suam originem: unde multi populi dicuntur Aborigines; quasi non habentes cognitam originem suam. A' filijs Iapheth, quos primo ponit Sacra Scriptura, divisæ sunt Insulæ gentium in regionibus suis; habitaverunt enim in diversis Insulis, & insuper, multas terras occupaverunt. *Descendit* autem ab isto stipite *Magog*, à quo duxerunt originem Scythæ, secundum *Diuum* Hieronymum, & ab ipsis, Reges Gothorum, qui magnalia per Orbem gesserunt, & Hispaniam populaverunt. Sequitur *Iauam*, à quo descendant Greci. *Deinde*, *Tubal*, a quo descendunt Hispani: iste namque Tubal, sedem posuit in descensu Montis Pirinæi, apud locum, qui nunc dicitur Pampilona; & cum multiplicati fuissent sui Comites, extenderunt se ad plana Hispaniæ; et tunc illa terra, à Cetu, idest, comitiva Tubal, dicta est Cetubalia. Deinde cum se extendissent usque ad flumen, qui dicitur Iber, vocaverunt terram illam Celtiberiam. Sed quia videbant sub Iugibus terræ illius quandam Stellam, quæ dicitur Hesperus, in noctium principijs occultari, vocaverunt terram Hesperiam, à nomine prædictæ Stellæ. Sequitur *Tiras*, à quo descendunt Thraces; sic dicti quia erant truces: fuerunt enim semper inter omnes gen-

tes, ferissimi; unde multa de illis fabulosa à Poetis memorantur: scilicet, quod Dijs suis litarent sanguinem illorum hominum, quos recipiebant hospitio; & quod sanguinem humanum, in ossibus capitum potare soliti esent, de quibus Poeta cecinit

Heu fuge crudeles terras, fuge litus avarum.

Est autem Thracia, Regio coniuncta Greciæ, habens pro Metropoli Constantinopolim, olim sedes Imperij Orientis; nunc Ottomanni Tyrannis Regia, propter Christianorum Principum deplorabiles discordias. Habuit autem Iapheth quindecim filios mediate, & immediate, ut patet, in littera; ideoque quindecim Idiomata ex illo descenderunt.

Reflexio 47.

Dicto de filijs Iapheth, sequitur dicendum de filijs Cham, ex quibus unus fuit *Chus*, à quo descenderunt Ethiopes; unde in Hebræo, Ethiopia vocatur *Chus*. Deinde *Mesraim*, à quo veniunt Egyptij, & ideo in Hebræo, Ægyptus dicitur *Mesraim*. Sequitur *Chanaam*, à quo descenderunt illæ Gentes, quæ Palestinam, & Arabiam tenuerunt. Deinde *Nembrot*, de quo dicitur in littera, *quod cœpit esse potens in terra; eratque robustus venator coram Domino*. Pro quo sciendum, quod iste fuit Gigas corpore; audax mẽte; robustus viribus; consilio discretus; & libidine dominandi avidus: ideòque rudem illam Gentem, quibusdam artificiosis persuasionibus ad se applicuit, ut sic dominaretur multis, & paulatim omnibus. Vocatur autem *robustus venator coram Domino*; quia per violentiam opprimebat homines, tanquam animalia capta in venatione. Et si aliquis nolebat subijci illius dominio, occidebat illum publicè, quod erat facere coram Domino, cui omnia sunt nota; sicut dicuntur fieri in oculis Solis ea, quæ publicè fiunt. Principium autem Regni illius fuit Babylon in terra Sennaar, de qua egressus est Assur, ut dicitur in Tex. Hoc autem interponitur

accidentaliter; nam Aſſur, non fuit de filijs Cham, ſed de filijs Sem, ut patet infra; Sed quia noluit rebellare contra Deum in ædificatione Turris, fugit de terra prædicta, ad aliam regionem inhabitatam, quæ ex nomine ſuo vocata eſt *Aſſyria*; ibique ædificavit Civitatem, quæ poſtea per longum tempus, vocata fuit Ninive, à Nino primo Rege Aſſyriorum; qui libidine dominandi, per quinquaginta duos annos contra diverſas Gentes bella movit, ſubijciens multos in ſuam ditionem, donec in bello cecidit, interfectus à Sagittarijs in obſidione cuiuſdam Civitatis. Duravit autem iſtud Regnum per annos mille, & quadringentos, uſque ad Sardanapalum. Dicunt vero DD. de Nembrot, ipſum ſub anno à creatione Mundi ferè milleſimo noningenteſimo, inveniſse Aſtrologiam, & Orbis dimenſiones. Sed *Methodius Martyr in lib. Cicliadum*, refert: quod Noe centeſimo anno Cicliadis, ideſt, centum annos poſt Diluvium, genuit Ionicum, cui fecit multas donationes, illumque miſit in terram Etham: qui intravit uſque ad Mare, quod dicitur Liocora, ideſt, Solis Regio, quo in loco accepit à Deo donum Sapientiæ, & invenit Aſtronomiam; ad quem deinde perrexit Nembrot, accepitque ab eo conſilium, in quibus terris regnare deberet; eumque docuit Aſtronomiam, prædicens ei quoſdam eventus, de Ortu, Occaſu, & ſucceſſione Regnorum. Habuit Chus triginta filios, ideoque ab illo orta ſunt triginta Idiomata.

Reflexio 48.

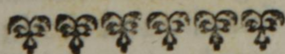
PONuntur tertio generationes Sem; licet enim eſsetmaior dignitate alijs duobus fratribus, quia erat primogenitus; tamen poſtponitur, quia intendit Legislator tenere in narrando lineam Sem; unde ſi illam præpoſuiſset, oportebat interrumpere; ideo alias lineas præpoſuit, ut iſtis dimiſſis, latius proſequeretur lineam principalitèr intentam. Adverte autem, quod Sem eſt ille, qui infra vocatur

catur Melchisedech, & sub isto nomine Sem, legimus de eo omnia supradicta. At sub nomine Melchisedech, non legitur habuisse patrem, nec matrem, nec Genealogiam, nec principium, nec finem vitæ, sed solum quod fuerit Rex Salem, idest, Ierusalem, & Sacerdos Dei Altissimi. Et isto modo loquitur Apostolus *ad Heb. 7. Assimilans Sacerdotium Christi Domini, Sacerdotio Melchisedech*. Fuit autem dictus *Melchidech*, propter bonitatem sui Regiminis, quia Melchisedech interpretatur Rex Iustitiæ; & vixit usque ad quinquagesimum annum vitæ Iacob, ut tradunt DD. Ex filijs Sem, unus fuit *Assur* à quo descendunt Assyrij, de quo supradictum est. Deinde sequitur *Arphaxad*, à quo descendunt Chaldæi, & *Aram*, à quo veniunt Syrij; unde in hebræo Syria, vocatur Aram, cuius Metropolis est Damascus. Et *Hus*, qui tenuit Principatum Traconitidis, de qua terra natum fuisse Iob tenent multi DD.. Et *Mes*, à quo denominati sunt *Meones*, populi in Græcia, de quibus natus est Homerus, qui ideo dicitur Meonius Vates. Et *Heber*, qui fuit principium populi Dei, & ab isto denominationem receperunt Israelitæ. Iste Heber imposuit filio suo nomen *Phaleg* ex divisione terræ, quæ tunc erat futura; ideoque dicunt Hebræi, habuisse Spiritum Prophetiæ, quia imposuit nomen filio suo, ab eventu futuro. Habuit Sem viginti septem filios, ideoque ab illo orta sunt viginti septem Idiomata.

CAP. XI. Reflexio 49.

POstquam descripta est multiplicatio generationis Noe, consequenter describitur unius partis electio. *Erat igitur terra Labij unius*; nam omnes homines habebant unicum Idioma, & hoc erat hebraicum. Quod patet, quia Adam imposuit nomina rebus secundum illud Idioma, quod tunc erat; sed nomina ibi imposita, non inveniuntur in aliquo alio idiomate, nisi in hebræo: etenim Adam, Heva, Cain,

Cain, Abel, significant aliquod in hæbreo, videlicet, personas prædictas, sed non significant in aliqua alia lingua; ideoque patet, quod primum Idioma fuit hebræum. Non mansit tamen Lingua Hebraica nisi in stirpe Heber, & in illis qui erant in recta Linea, ideoque dicitur lingua hebraica *ab Heber*. Homines igitur concordes in lingua, elegerunt unanimiter relinquere Armeniam, in qua post diluvium geniti fuerant, quærentes locum, ubi commodè possent manere, nam Armenia valde montuosa est. Cumque proficiscerentur de Oriente, invenerunt Campum in terra Sennaar, & habitaverunt in eo; erat enim terra valde magna, & plana, quæ nunc dicitur Chaldæa, sive Babylonica. In hac ergo regione quiescentes, dixerunt ad invicem: *Venite faciamus nobis Civitatem, & Turrim, cuius culmen pertingat ad Cœlum: & celebremus nomen nostrum, antequam dividamur in universas terras*. Advertendum tamen est, quod eorum intentio erat, construere edificium ita altum, ut excederet omnem altitudinem Montium, ne posset illùc attingere Diluvium, non vero, quod perveniret usque ad summitatem Cœli, cum scirent hoc esse impossibile; maxime cum esset inter eos Nembrot, qui erat Astrologus, sciens distantiam magnam, Cœli à terra, & Spheram Ignis, in qua nullus vivere posset; ideo Hyperbole est, sicut cum dicitur, *Astra ferit clamor*. Non solum autem timore diluvij, sed ex superbia fuerunt tales homines moti ad construendum tale ædificium: inordinatè enim appetierunt proprij nominis gloriam, & famæ dilatationem: tunc enim fama alicuius extenditur, cum opera magna, & memorabilia agit. Peccaverunt etiam infidelitate, dum timebant Diluvium, licet Deus promisisset Noe non amplius dispergere terram aquis.

Reflexio 50.

INcepto igitur Turris ædificio, dicitur in Tex: *descendit autem Dominus ut videret Ciuitatem, & Turrim quam ædificabant filij Adam.* Hoc autem dicitur, non quod Deus indigeat descensu ad videndum illa quæ fiunt in terra, cum ubique sit; nihil enim in omnibus entibus magis intimum est, quam Deus; sed ut per hoc instruantur Iudices, ne procedant ad sententiam contrà Reum, donec causam illius clarè videant, & maturè examinent. Deindè Deus loquens ad Angelos, qui sunt executores Divinæ Iustitiæ, ait *Venite descendamus, & confundamus ibi linguam eorum.* Dicunt autem aliqui DD., quod unus Angelus statim prostravit ad terram Turrim inceptam; & tunc Deus confudit linguam eorum, turbando ipsorum intellectum; fecitque eos oblivisci Idioma, quod ante cognoverant, radendo videlicet ab intellectu habitum illum cognoscitiuum verborum, & significatorum; & causavit in eis quosdam habitus cognoscitivos novorum verborum, quatenus sunt signa rerum. Quapropter, non amplius se intelligebant ad invicem, & ideo cessaverunt ædificare, quia quando unus petebat lapides, alter portabat cementum, & sic credebat unus ab alio irrideri; propter quod mota fuit inter illos rixa, & contentio; & sic divisit illos Dominus ex illo loco in universas terras. Vnusquisque enim iungebat se illis, quos intelligebat; tales autem erant illi quibus contigerat unum Idioma, & sic divina providentia factum est, ut in varia loca, variasque Insulas recesserint. Assur, videlicet, in Assyriam; Mesraim, in Ægyptum; Chus, in Ethiopiam; Tubal, in Hispaniam, & sic de alijs. Obstupesce ergo Christiane lector de ordine, & modo divinæ Sapientiæ, tùm in regendo res humanas; tùm in puniendo hominum scelera; & scias, quod modus per quem Dominus Deus ista inferiora gubernat, à nullo intelligitur, nisi à Beatis Spiritibus, clarè in Patria Deum videntibus. Quot

autem

autem Linguę in hac confusione datæ fuerint, non apparet ex textu; Sed quia constat supra Cap. X., quod filij filiorum Noe, habebant singuli linguas suas; quod procul dubio dictum fuit per anticipationem; communiter tenetur, quod fuerint 72. Idiomata; nam supradicti filij fuerunt septuaginta duo. Vtrum autem aliquod idioma de datis hìc perierit, gente pereunte per bellicas clades, ignoratur; & an omnia Idiomata, quæ modo sunt, in prædicta confusione data fuerint; vel aliqua eorum humana voluntas, & industria excogitaverit, incertum prorsus est.

CAP. XII. Reflexio 51.

Postquam Moyses descripsit multiplicationem humani generis per duos stipites primos, nempe Adam, & Noe; hìc consequenter idem facit per tertium stipitem, nempe Abram, qui descendit de Sem per Thare. Manebat autem Abram in Chaldæa, ubi traxit originem. Et dicunt DD. quod Nembrot, post divisionem Linguarum, dominatus fuit super Chaldæos; & quia cognovit homines illius temporis timere destructionem futuram per Ignem, docuit rudem illam plebem colere ipsum Ignem, affirmans, quod exhibita illi veneratione ista, non eos incenderet quando omnes alios consumeret. Sic postea Gentiles colebant Febrim, Timorem, Discordiam, & similia, ne illis nocerent. Inter deceptos autem ab impio Nembrot, unus etiam fuit, scilicet *Thare* Pater Abram. Tradunt enim Hebræi, quod colebat Ignem, & insuper in Domo sua conservabat Idola; quæ quodam die cernens Abram, Divino ardens zelo, statim illa in frusta concidit. Quapropter Thare accusavit proprium filium apud Nembrot; unde statim Abram, de mandato illius, fuit proiectus in Ignem, sed Divina virtute exivit totaliter illæsus. Deinde Dominus, volens Abram segregatum ab Idolatris, dixit

dixit ei: *Egredere de terra tua, & veni in terram quam monstravero tibi; faciamque te in Gentem magnam, & benedicam tibi, atque in te benedicentur universæ cognationes terræ*. Ideſt, in ſemine de te naſcituro, quod eſt Chriſtus Dominus, in quo omnes Cognationes terræ, quæ erant morti æternæ obligatæ ratione peccati, liberatæ fuerunt, & redemptæ à miſera ſervitute Diaboli, pretioſiſſimo ſuo Sanguine. Deus enim non ſolum promiſit benedictionem Abrahæ, quæ reſpiciebat propriam perſonam, & particularem populum; ſed etiam illam, quæ ſe extendebat ad omne genus humanum.

Reflexio 52.

ACcepto igitur Divino Mandato, ſtatim Abram reliquit Patriam, neſciens quò iret. Deus enim adhuc non revelauerat illi terram, ad quam erat iturus, ut magis appareret Abrahæ obedientia exeuntis ad præceptum Domini etiam ad locum indeterminatum. Cum eo autem ivit Lot, magis eligens eſſe cum Auunculo fideli, & iuſto, quàm remanere cum Conſanguineis ſceleratis. Venit ergo Abram in terram Chanaam cum Sara uxore ſua, omnique familia, ibique promiſit Deus poſteris ſuis ipſam terram; ideoque Abram ſtatim ædificavit Altare, ut per ſacrificia redderet gratias Deo de beneficijs acceptis. Dum igitur moratur tanquam peregrinus in prædicta terra, facta eſt fames in illa. Hoc autem permiſit Dominus ad experimentum ſervi ſui; & ut demonſtraretur futuris generationibus fides illius, & conſtantia in adverſis: magnus enim labor, & afflictio ſibi erat in tanta penuria, cum multam familiam haberet. Sciens verò, quod in Ægypto magna fertilitas erat, deſcendit ibi cum Vxore ſua; admonens illam, ut in Ægypto affirmaret ſolummodò ſe eſse ſororem ſuam, non vero Vxorem. Sciebat enim nefas eſſe apud ægyptios Adulterium, & morte plectendum; minuſque reputabant homicidium Viri, quam accedere ad illius Vxorem; ideoque Abram ut præcaveret

vitæ suæ, adhibuit hoc temperamentum; in quo tamen non docuit Saram mentiri, sed veritatem cautè occultare, erant enim filij eiusdem patris, licet non immediatè. Secundum autem morem Sacræ Scripturæ, omnes qui sunt de eadem Cognatione, vocantur fratres. Sed dices: quomodo homo tantæ Sanctitatis, exposuit Vxorem suam periculo adulterij? Dicendum, quod Abram habebat familiam magnam, nec poterat eam commode sustentare in terra Chanaam, cum non haberet sufficentem pecuniam in tanta penuria, ideoque debuit occurrere tali periculo. Ex alia vero parte, videbat quidem quod Vxor sua poterat pati periculum violatæ Castitatis, sed semper quando sunt duo pericula simul, tunc secundum humanam prudentiam, urgentissimum vitandum est. At periculum famis erat imminens, periculum autem Castitatis Vxoris erat solum probabiliter futurum; ideoque potius Abram debuit succurrere periculo famis, quam periculo Castitatis; cum primum esset certum; secundum vero solummodo præsumptum. Præterea existimabat, quod Vxor sua conservaretur Regi propter suam pulchritudinem. Sciebat autem quod tempore illo, Reges non accedebant ad Vxores suas de novo acceptas, nisi post anni circulum, sicut patet *in l. Esther. Cap.* 2. Primis enim sex mensibus, ungebantur oleo Myrtino, & in alijs sex, quibusdam pigmentis, ut deinde transirent ad Regis cubiculum. Infra autem tanti temporis spatium, sperabat Abram de divino adiutorio Vxori suæ futuro. Hinc Sanctus Augustinus, ait de Abram: *Fecit quod potuit, quod non potuit Deo dereliquit.*

Reflexio 53.

INgresso Abram cum Vxore sua Ægyptum, videntes Servi Regis tam decoram Mulierem, & existimantes gratiam Principis se consecuturos, statim ingressi sunt ad Pharaonem, commendantes pulchritudinem illius; & ex hoc inferentes, quod talis Mulier ad solum Regem pertinere debebat;

bebat; quapropter castissima Sara sublata est in Domum Principis: *Abram vero bene usi sunt propter illam*, recepitque multa dona. Aliqui tamen DD. dicunt, quod Abram fuit multum honoratus ab ægyptijs, quia eos docuit Aritmeticam, & Astrologiam, ut refert Iosephus, quod quidem est satis probabile; quia Astrologia, & Geometria, & Aritmetica fuerunt inventæ in terra Chaldæorum; quare Abram cum esset origine Chaldæus, potuit ibidem perfecte addiscere has scientias, quas deinde alios doceret. Postea vero ex ægyptijs delatæ fuerunt istæ scientiæ ad Grecos. Coeterum si Abram docuit in Ægypto, hoc fuit per modicum tempus, quia non mansit ibi, nisi per annum. Veruntamèn hoc modicum fuit ægyptijs principium ad excogitandum multa, tum in Astronomia, tum in alijs scientijs, quod satis concordat Aristoteli, dicenti *pr. Metaph*: quod propter nimium admirari, Sacerdotes in Egypto cæperunt philosophari. Sublata igitur Sara in Palatio Regis, flagellavit Dominus Pharaonem plagis maximis, & domum totam illius. Et dicunt DD. Cattholici, quod fuit conclusio Vulvæ Vxorum Regis, & servorum suorum, itaquod parere non poterant. Hebræi autem dicunt, quod fuit fluxus seminis, itaquod concubitus carnalis erat non solum gravis, sed intolerabilis, tum Regi, tum Principibus illius. Quia ergo Abram fideliter fecerat, quantum poterat via humana, & residuum commiserat providentiæ Divinæ, Deus qui est protector omnium in se sperantium, pudicitiam Saræ, etiam in Aula Regia, conservauit illæsam.

CAP.

CAP. XIII. Reflexio 54.

Escripto qualiter Abram se habuit ad Deum, hìc describitur qualiter se habuit ad proximum. Relicto igitur Ægypto, & cessata penuria, redijt in terram Chanaam cum tota familia, per iter quò venerat, ut dicitur *in tex*. Sed in hebræo habetur: P*er mansiones, quibus venerat*. Et causa fuit, quia quando perrexit in Ægyptum, non habebat sufficientem pecuniam pro solvendis expensis, & ideo contraxit in hospitijs aliqua debita: quapropter sanctus Vir redijt per easdem mansiones, ad illa exactissimè solvenda. Deinde accessit ad locum, ubi prius erexerat Altare, ibique gratias egit Deo, qui ipsum, & Vxorem, totamque familiam conservaverat, & in bonis multiplicaverat. Cum vero tam Abrhaæ, quam Lot, essent greges ovium, & multa substantia, facta est rixa inter Pastores utriusque: quia tam isti, quam illi, volebant sibi præoccupare meliora Pascua, & meliores Aquas. Ex hoc patet, quod divitiæ plerumque sunt causæ inimicitiæ, non solum inter amicos, sed etiam inter consanguineos. Tunc Abram dixit ad Lot: *Ne quæso sit iurgium inter me, & te, fratres enim sumus: recede à me obsecro: si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo*. Sanctus enim Vir, magis elegit recedere à Nepote suo, licet esset sibi hoc delectabile, quam inter discordias vivere; & ne propter istas moveretur lis coram Iudicibus Infidelibus. Pertinet enim ad virum prudentem, & superiorem, visa occasione mali futuri, statim providere, unde quidam dixit

Principijs obsta, sero medicina paratur,
Cum mala, perlongas convaluere Moras,

Igitur divisi sunt alterutrum; & Abram habitavit in terra Chanaam, nempè in illa parte, pertinente ad populum,

qui specialiter vocabatur Chananeus. Lot vero habitavit in Sodomis: tamen inter sceleratos retinuit semper puritatem, & intactam custodivit innocentiam. Post hanc separationem locutus est Dominus Abrahæ, promittens ei terram, & multiplicationem prolis. Divinæ namque revelationes solent fieri mentibus à perturbationibus sæculi totaliter purgatis. Societas autem Lot, propter rixam Pastorum, erat Abrahæ causa perturbationis, qua remota, secuta fuit Divina apparitio.

CAP. XIV. Reflexio 55.

POstquam Moyses descripsit, qualiter Abram se bene habuit ad proximum in prosperis; hìc describit, quomodo se habuit ad illum in adversis. Dum ergo Abram domesticis litigijs à se abdicatis in pace quiescit, ecce bellum insurgit. Causa fuit, quia Bara, Rex Sodomorum; & Bersa, Rex Gomorrhæ; Sennaab, Rex Adamæ; Semeber, Rex Seboim; & Rex Balæ, servierunt duodecim annis Chodorlahomor Regi Elemitarum, reddentes ei annuum tributum. In tertio decimo autem anno noluerunt hoc præstare; quapropter Chodorlahomor inijt fœdus cum tribus Regibus, scilicet, cum Amraphel, Rege Sennaar, qui fuit Nembrot qui regnabat in Babylone, quæ est in terra Sennaar; & cum Arioch Rege Ponti; & cum Thedal, Rege Gentium, sic dictus, quia in Regno suo erant multi de diversis Nationibus. Cum auxilio igitur istorum trium Regum, direxit bellum Chodorlahomor, percutiens primò Gigantes, & alios suos inimicos. Tunc prædicti quinque Reges exierunt contra illum in pugnam; sed inito certamine superati fuerunt; quare cōfæderati Reges victores existentes, tulerunt omnem substantiam Sodomorum, & vinctum etiam Lot duxerunt captiuum. Ex societate namque

que

que malorum incurrunt aliquando Iusti pœnam temporalem, licèt non sine ullo modo participes criminis. Vnus autem, qui de pugna evaserat, nunciavit Abrhaæ belli eventum, & captivitatem nepotis sui; unde, nulla interposita mora, numeravit expeditos Vernaculos suos, videlicet servos natos in domo sua. Et quia habebat fœdus cum Aner, & cum Eschol, ut orta occasione se invicem adiuvarent, iunxit se illis, & divisis socijs fecit diversas Turmas, ut inimicis maiorem incuteret terrorem. Deinde totaliter sperans de Divino adiutorio sibi adfuturo, insequitur hostes; pervenit ad illos; committit bellum; & cum paucis servis gloriosum de quatuor Regibus, cum omnibus suis exercitibus, reportat triumphum. Sciendum est tamen, quod quilibet prædictorum Regum erat Dominus unius tantum Civitatis; licet forte aliquos viculos, vel suburbana circumquaque haberet: tantum enim in illo sæculo creverat libido dominandi, ut non solum in Civitatibus, sed etiam in parvis oppidis Reges insurgere vellent.

Reflexio 56.

REdeunte autem Abram de prælio, dicit Divina Scriptura: *At vero Melchisedech Rex Salem, proferens panem, & vinum, erat enim Sacerdos Dei Altissimi, benedixit ei, & ait: benedictus Abram Deo excelso, qui creavit Cœlum, & Terram: & benedictus Deus excelsus, quo protegente hostes in manibus suis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus*. Advertendum est autem, quod scelestissimi Iudæi, adversarij Fidei, nituntur semper depravare scripturas, quæ expresè loquuntur de Christo Domino, inter quas est ista. Dicunt igitur aliqui Rabbini: quod Melchisedech protulit panem, & vinum non in Sacrificium, sed ad reficiendum Abram, & populum eius redeuntem de prælio. Sed terrena hæc expositio, propria est terreæ mentis; & cum habeat pro obiecto cibum, carnali populo digna est. Falsitas autem il-

lius, expreſsè patet per litteram antecedentem: dictum eſt enim ſupra, quod illi quatuor Reges aſportaverant de Sodomis univerſa, quæ pertinent ad cibum; non poterant autem in tam brevi tempore omnia conſumpſiſſe, & ideo Abram ſatis ibi invenit de victualibus pro ſe, & pro populo ſuo. Item falſitas patet per litteram ſubſequentem, ubi Abram nihil voluit de præda, exceptis illis, quæ comederant pueri, ideſt, bellatores, qui ſecum fuerant. Accedit quod poſt illa verba *proferens panem, & vinum*, immediate ſubditur, pro qua cauſa, dum dicitur: *Erat enim Sacerdos Dei Altiſſimi*. Ex quo patet, quod obtulit panem, & vinum ad offerendum Sacrificium; hoc enim pertinet ad officium Sacerdotis. Alij Rabbini dicunt: quod Melchiſedech protulit quidem panem, & vinum pro Sacrificio offerendo, ſed non per ſeipſum, quia non erat Sacerdos; ſed per Abram, qui tanquam Sacerdos legitur pluries Deo Sacrificium obtuliſſe; & ideo illud quod in Tex. ſequitur: *Erat enim Sacerdos Dei Altiſſimi*: non referunt ad Melchiſedech, ſed ad Abram. Item illud: *& dedit ei decimas ex omnibus*, referunt ad Melchiſedech, quaſi iſte dederit decimas de omnibus ipſi Abrahæ. Sed falſitas huius perverſæ, & diſtortæ expoſitionis apparet ex hoc, quod Melchiſedech benedixit Abrahæ, dicens, *Benedictus Abram Deo Excelſo*, ſed benedicere pertinet ad Sacerdotem, quia quod minus eſt, ſine contradictione à meliori benedicitur, ut habetur ad *Hebr. cap.* 7. Item, quod Melchiſedech daret decimas de omnibus reportatis Abrahæ, patet erroneum: quia res in præda acceptæ non erant in poteſtate ipſius Melchiſedech, nec ab ipſo acquiſitæ in bello, ſed ab Abram qui pugnaverat, & victor exiſtens prædam habebat apud ſe. Tandem, ad illud quod dicunt, ſcilicet, Abram fuiſse Sacerdotem, quia pluries ſacrificavit, non valet illatio. Nam Abram ſacrificabat, quia non erat hoc ſibi prohibitum, cum adhuc non eſſet aſſignatum à Deo officium particulari perſonæ. Nam quod Sacerdotes ſoli hoc facerent, determinatum fuit poſtea per Legem. Melchiſedech

vero

vero dicitur Sacerdos Dei Altissimi, quia habebat officium offerendi,& immolandi potius quam alij. Ante legem enim datam, erant aliqui Sacerdotes, qui sacra facerent; tamen quia lex non prohibebat, poterat unusquisque offerre. Et dato quod soli Primogeniti essent Sacerdotes, tamen hoc non tollebat, quod alij non possent in Lege Naturæ sacrificare. Hoc autem patet: nam Caim, qui fuit primogentius, offerebat Sacrificium, & idem faciebat Abel, qui erat secundo genitus. Relictis igitur Iudæorum deliramentis, & perfidijs, dicendum est: quod Melchisedech erat Sem primogenitus Noe, qui vixit etiam ultra nativitatem Iacob; eratque Rex Salem, idest, Ierusalem, quam ipse primò fundavit, licet Chananæi tunc illam violenter detinerent; & erat Sacerdos Dei Altissimi; tum quia habebat officium immolandi, ut prædictum est; tum quia erat pater illorum, qui remanserant in cultu unius veri Dei. Audita igitur Victoria Abrahæ, facta divina virtute, protulit panem, & vinum in Sacrificium, reddendo gratias Deo, & benedicendo Abram, apud quem erant omnia acquisita in bello; ideoque statim Abram dedit decimas de omnibus ipsi Melchisedech, tanquam Sacerdoti Dei Altissimi; ut per hoc confiteretur, se ista habuisse à Deo, dum exhibebat decimas suo Ministro.

CAP. XV. Reflexio 57.

DIcto qualiter se habuit Abram ad Deum, & proximum, hìc describitur, qualiter se habuit ad seipsum,& hoc fuit in petenda prole, quæ reputatur una persona cum illo cuius est; vivente enim filio dicitur vivere etiam pater, ut patet *Eccles.* 30. Sciendum est autem, quod Abram ex victoria tam solemni, quam Dominus illi dederat, timuit ne in hoc accepisset totam mercedem

Iustitiæ suæ, & ideo Dominus assecuravit eum de alia magna, & vera mercede, dicens illi: *Noli timere Abram, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis*. Quasi diceret, parum est, quod tibi dederim præcedentem victoriam, nam maior adhuc merces tibi futura est. Ex hoc verbo Domini, sumpsit Abram occasionem petendi prolem. Secundum enim naturale desiderium, quodlibet Animal cupit se conservare per generationem in suo simili, & maxime homo, qui in filio suo recognoscit imaginem suam, cum sit rationis capax. Tunc Deus eduxit Abram foras, & dixit ei: *Suspice Cœlum, & numera stellas si potes, sic erit semen tuum*. His auditis *credidit*, ut ait Tex. *Abram Deo, & reputatum est illi ad Iustitiam*; nam Deus reputavit ei hoc ad magnam bonitatem, quia promiserat Abrahæ aliquod, quod non poterat fieri cursu naturæ, cum ipse haberet centum annos, & Sara eius Vxor sterilis prorsus esset. Est autem Fides virtus secundum quam assentimur veritatibus à Deo revelatis; & dicitur iustificare, quia in Abram erat Charitate formata: Fides vero informis non iustificat, quia non facit hominem Deo acceptum. Deinde Dominus promisit etiam Abrahæ terram Chanaam. Adverte autem quod terra ista fuit data Abrahæ quantum ad proprietatem, quam Deus transtulit in illum, sed non quantum ad possessionem. Etenim sanctus Vir habitavit semper in illa tamquam peregrinus: Posteri tamen sui illam possederunt. Audita ergo promissione Divina humiliter dixit Domino: *Vnde scire possum, quod possessurus sim eam*? Sed dices: si Abram credidit, cur signum petijt? Dicendum, quod hoc fuit duplici de causa. Prima, quia licet in nullo de facto dubitaret, tamen modum nesciebat; & ideo de isto quæsivit. Sicut Beatissima Virgo Deipara, assentiens verbis Archangeli, sed nesciens modum adimpletionis, percunctata est, dicens: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco*? Secunda fuit; quia Abram sciebat, quod promissa Dei sunt conditionalia, scilicet, si ille cui fiunt non mutetur ad oppositum; & quia sciebat se posse

posse peccare, cum esset circundatus infirmitate, timebat ne mutaretur à statu gratiæ, & sic promissum ob suam culpam non adimpleretur; ideo petijt de hoc certificari per signum sensibile.

Reflexio 58.

VOlens igitur Deus consolari seruum suum, dedit ei signum quod eius semen possessurus esset terram, dicens: *Sume mihi Vaccam triennem, & Capram trimam, & Arietem annorum trium, Turturem quoque, & Columbam.* Pro intelligentia autem Tex: considerandum est: quod quandiu filij Israel steterunt in cultu unius veri Dei, possederunt pacificè terram promissionis; quando vero declinaverunt ad idolatriam, fuerunt ab inimicis devicti, ut patet *in Libris Iudicum, & Regum.* Et quando nimis abundavit eorum malitia, captivati tunc fuerunt per Chaldeos; & tandem per Romanos, eo quod Auctorem fidei, & Redemptorem Christum Dominum negauerunt, & occiderunt: ex quo manifeste sequitur, quod cultus unius veri Dei, erat illud per quod possideri poterat terra illa. Iste autem cultus, licet principaliter sit in actibus interioribus mentis, tamen requiritur etiam cultus exterior, qui est protestatio interioris. At in Lege veteri cultus exterior erat per Sacrificia; ideoque de talibus Dominus instruxit hìc Abram, dum præcepit ei, quod sumeret Vaccam triennem, & Capram, & Arietem annorum trium, nam de istis tribus speciebus erant fienda Sacrificia. Et quia de qualibet specie prædicta fiebat in lege triplex Sacrificium, nempè Holocaustum; Hostia pro peccato; & Hostia pacifica, ideo iussit Dominus hìc, ut quodlibet prædictorum individuorum esset trium annorum. De volatilibus autem non fiebat Sacrificium, nisi de duabus speciebus, Turturis, videlicet, & Columbæ; ideo istæ duæ species pariter hìc iubentur. Licet autem in mundatione Leprosi fieret oblatio de Passeribus, tamen non fit hic mentio

de tali ſpecie, quia non erat communis oblatio. Tollens igitur Abram univerſa hæc, diviſit illa per medium, & poſuit utraſque partes contra ſe: Aves autem non diviſit. Tunc deſcenderunt Volucres ſuper Cadavera, & Abram abigebat eas. Cauſa autem huius partitionis fuit: quia tunc temporis, quando hominem adinvicem faciebant pacta, interficiebant unum animal, ipſumque dividebant in duas partes; ad deſignandum, quod contrahentes digni erant morte, ſi pactum illud transgrederentur. Et uterque tranſibat inter partes animalis occiſi. Dominus autem pepigit hìc fædus cum Abram; ideoque animalia prædicta fuerunt diviſa in duas partes, & ſic diſpoſitæ, ut inter illas poſſet eſſe tranſitus. Aves vero non diviſit, quia in confirmatione pacti, non dividebantur. Alia eſt cauſa myſtica, quia per animalia prius dicta deſignatur vita Activa, quæ dividit hominem circa multa: per Aves autem deſignatur vita contemplativa, quæ non dividit, ſed unit hominem ad Deum per aſcenſum mentis in ipſum.

Reflexio 59.

His ergo diſpoſitis, cum ſol occumberet, ſopor irruit ſuper Abrã, & horror magnus, & tenebroſus invaſit eum. Fuit enim paſſio multum formidoloſa, quia talis horror venit in tenebris; res autem ſunt magis terribiles in tenebris, quam in die. Per hoc autem deſignabantur afflictiones, quas paſſuri erant filij eius, antequam obtinerent terram promiſſionis. Principaliter vero ſignabantur per hoc, tribulationes quas oportet ſuſtinere fideles antequam perveniant ad cœleſtem patriam. Deinde Dominus dixit Abrahæ: *Scito prænoſcens, quod peregrinum futurum ſit ſemen tuum in terra non ſua, & ſubijcient eos ſervituti, & affligent quadringentis annis. Generatione autem quarta revertentur hùc.* Sciendum eſt autem, quod iſti anni non ſunt cumputandi à primo anno quo intraverunt Iſraelitæ in Ægyptum, quia

non

non manserunt ibi 400. anni, sed solummodo 210., ut tradunt Hebræi ex suis Chronicis; ideo isti 400. anni deducendi sunt à nativitate Isaac, in qua vocatum est semen Abrahæ, ut patet infra Cap. 21., à qua nativitate usquequò genuit Iacob, fluxerunt anni 60., ut habetur infra Cap. 25. Iacob autem erat annorum 130. quando descendit in Ægyptum, ut habetur infra Cap. 47. & sic, à nativitate Isaac usque ad descensum in Ægyptum, fluxerunt anni 190., quibus si iungantur anni 210. quibus steterunt filij Israel in Ægyptum, habentur precisè anni 400. in quibus semen Abrahæ fuit peregrinum in terra non sua, scilicet, partim in terra Chanaã, in qua tam Isaac, quam Iacob, habitaverunt ut peregrini; & eorum filij in Ægypto, ubi sustinuerunt tot afflictiones. Generatione autem quarta reverterunt Israelitæ ad terram promissionis. Sed adverte quod istæ quatuor generationes non sunt accipiendæ ab Abram, sed à Iacob qui descendit in Ægyptum. Nam Iacob genuit Iudam, Iudas autem genuit Phares; Phares autem genuit Esron; Esron autem genuit Caleb, ut habetur *primo Paralip: Cap.* 2., & iste Caleb, in quo completa fuit quarta generatio, intravit cum alijs in terram promissionis, ut habetur *Num* 14., *&* *Iosue* 14. Interea, dum consumaretur Abrahæ sacrificium, apparuit Clibanus fumãs, & Lampas ignis transiens inter divisiones. Signabat autem iste Clibanus duram servitutem Israelitarum in Egypto; & erat ardens ad denotandas passiones, & angustias, quas hæbræi debebant ibidem sustinere; nam ignis est maxime afflictiuus; & erat fumans, ad designandum fletum, quem in Ægypto passuri erant: fumus enim excitat lacrymas. Lampas vero ignis transiens inter divisiones animalium, denotabat qualiter pactum erat confirmatum; quia sicut prædictũ est, iniens pactum cum aliquo, transibat inter partes animalis occisi; Deus autem fecerat pactum cum Abram: at Divinitas oculis sensibilibus videri non potest, ideo apparuit Ignis representans præsentiam Dei. Et quia Deus non poterat transire per divisiones, cum ubique sit, faciebat lo-

co sui

co sui transire flammam inter ipsas, ad ostendendam firmitatem pacti. Sicut in confirmatione Legis, populus quidem fuit aspersus sanguine, sed loco Dei, qui non poterat aspergi, fuit aspersum Altare, quod Divinam suam Maiestatem representabat.

CAP. XVI. Reflexio 60.

Stento qualiter se habuit Abram in desiderio prolis, hìc ostenditur qualiter bene se habuit respectu Vxoris. Sciens ergo Sara per Divinam revelationem, vel à Marito, quod Dominus promiserat Abrahæ multiplicationem sui Seminis, & videns se ineptam ad concipiendum, rogavit Maritum ut gigneret ex Ancilla: tunc Abram acquievit deprecanti. Non accessit vero ad Agar, tanquam ad concubinam, sed tamquam ad Vxorem. Semper enim actus carnalis, extra propriam Vxorem, fuit peccatum. Nec repræhenditur Abram de Bigamia sicut Lamech, quia non accepit secundam uxorem libidine ductus, sed amore prolis; nec absque consensu primæ uxoris, sed ipsa supplicante. Dicunt autem multi DD., quod ista Agar fuit filia Regis Ægypti. Vna enim de Vxoribus Pharaonis, videns sanctitatem Saræ, tradidit ei in ancillam unam de filiabus suis. Ad hanc igitur ingressus est Abram; quæ concepto fętu, statim despexit dominam suam. Existimavit enim, quod omnia bona à Deo promissa Arahæ adimplerentur in sua prole; & ideo proruppit in elationem, contempsitque Saram tamquam exclusam à Divino promisso. Quapropter Sara afflixit illam, quæ fugam arripuit; reputans ex superbia correctionem Dominæ intolerabilem. Dum autem erraret per Desertum, Angelus Domini vocavit eam quærens quò tenderet; quæ respondit, fugere à facie Sarai Dominæ suæ. In qua responsione humilitatem exhibuit, manifestè recognoscens Saram pro Domina sua.

na sua. Vnde Angelus cernens illius humiliationem promisit ei bona futura, dicens: *Multiplicans multiplicabo semen tuum*. Et loquitur in persona Dei, quia Angelus non potest multiplicare sua virtute filios, cum non sit Dominus naturæ. Dicunt autem DD., quod Angelus sic apparebat in similitudine assumpta, quasi habens faciem aversam ab Agar; ideoque dixit Agar: *Profectò hìc vidi posteriora videntis me*. Et per hoc designabatur, quod de Angelis non habemus cognitionem nisi valde longinquam, non vero propriam, & determinatam. Addunt aliqui, quod Agar in solitudine passa fuerat Abortum, in pœnam Dominæ suæ contemptæ; sed quia acquievit Angelo monenti reditum, & humiliata fuit, Deus vivificavit in utero filium. Valde autem Agar affligebatur de tali Abortu; quapropter Angelus dixit ei, quod vocaret nomen pueri nascituri Ismael, eoquod audierit Dominus afflictionem suam.

CAP. XVII. Reflexio 61.

Escripto statu Abrahæ in quantum fuit incipiens, hìc describitur status in quo fuit proficiens. Et quia suprà Deo adhæserat per fidem, hìc adhæret per Circuncisionem, quæ erat signum distinctivum populi Dei à cœteris Gentibus. Dixit igitur Dominus ad illum: *Ambula coram me, & esto perfectus*. Istud enim est præcipuum, quod tollit hominem à peccato, continua videlicet meditatio de præsentia Dei in omnibus operationibus suis. Deinde explicavit pactum dicens: *Circumcidetur ex vobis omne Masculinum, & circumcidetis carnem præputij vestri, ut sit in signum fœderis inter me & vos*. Sciendum est autem, quod in Circuncisione tria necessario requirebantur. Primum erat, sexus masculinus, cuius ratio erat, quia Circuncisio fuit signum distinguens Israelitas à reli-

quis Gentibus, inquantum habebant veram fidem, & cultum unius veri Dei; & cum datum fuerit tempore Legis naturæ, debuit dari in ſexu per ſe intento à natura: talis autem eſt ſexus maſculinus, nam ſecundum Philoſophum, fœmina eſt mas occaſionatus. Item fides illa, & cultus Divinus tunc temporis derivabatur ad alios per generationem carnalem, in quantum patres docebant filios de talibus: in maſculo autem eſt principium generationis activum. Secundum fuit, determinata pars, nempe præputium, propter duas rationes. Prima, ad debilitationem concupiſcentiæ carnalis, quæ magis viget in illa parte. Secunda, ad deteſtationem Idolatriæ, quia Gentiles in ſacris nefandiſſimis Priapi, honorabant pudendam illam partem, & per modum cuiuſdam augumenti aliqua addebant; ideo voluit Deus, quod in tali membro fieret reciſio. Tertium, fuit tempus octo dierum, quod non poterat anticipari, quia ante octavum diem Puer eſt valde tener, ideoque in circumciſione poterat incurrere vitæ periculum; nec poterat differri ultrà prædictum tempus à parentibus Infantis, vel Tutoribus ſub pœna mortis; quam etiam pœnam incurrebat adultus negligens circumcìdi. Vocatur vero hìc circumciſio fœdus æternum. Sed adverte quod iſte terminus, non accipitur hìc proprie ſecundum quod dicimus Cœlum æternum, vel anima rationalis; ſed accipitur pro magno quodam tempore: ſicut in pſalmis, montes vocantur æterni, videlicet propter eorum longam durationem. Similiter hìc etiam dicitur: *Daboque tibi, & ſemini tuo terram peregrinationis tuæ in poſſeſſionem æternam*. Et tamen Iſraelitæ poſſederunt ſolummodò illam ad longum tempus.

Reflexio 62.

POſt præſcriptam Circunciſionem, ne putaret Abram quod promiſſiones Divinæ eſſent adimplendæ in Iſmaele, ſuiſque deſcendentibus, promiſit Deus illi filium ex Sara; in cuius ſemine, quod eſt Chriſtus Dominus,

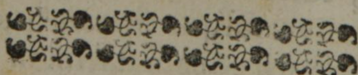
nus, benedicerentur omnes Gentes. Quo audito Abram risit, præ cordis, videlicet, exultatione; non enim fuit irrisio diffidentis, sed exultatio congaudentis, & similiter cum dixit: *putas ne centenario nascetur filius*? Non fuerunt verba dubitantis, sed admirantis divinum beneficium. Et quia certus erat, stante divina promissione, de alio filio, timuit ne Dominus vellet abreviare vitam Ismaelis, & ideo rogavit Dominum pro ipso dicens: *Vtinam Ismael vivat coram te*: idest, faciens semper tuam voluntatem. Quapropter Dominus dixit ei: *Super Ismael quoque exaudivi te*: Et ex hoc dicunt multi DD., quod Ismael finivit in bono vitam, quia de tali fine, qui solus est summa rerum, rogavit Abram Deum. Promisit etiam Dominus multiplicare Ismael valdè, & quod duodecim Duces generaret. Sed pactum de possidenda terra, respiciebat solummodo Isaac, eo quod in semine illius, quod est Christus Dominus, benedicerentur omnes Gentes. Dicit autem Methodius Martyr, quod in quibusdam Arcanis sæculorum reperitur scriptum, quod de genere Ismael quatuor Principes futuri sunt, qui vocantur ibìdem *filij Vineæ*, idest, pro Vesania, ebrij. Dicit etiam, quod filij Ismael semel exeant, & obtineant Orbem per octo Hebdomadas annorum, idest 54. annos, & tunc vocabitur via illorum via angustiæ: nam in sacris locis interficient Sacerdotes, & ad sepulchra Sanctorum relegabunt Iumenta sua, ibìque cum Mulieribus dormient; post elapsum vero tempus prædictorum annorum deficient.

Reflexio 63.

ACcepto igitur Abram à Domino, circumcisionis mandato, tulit Ismael filium suum, & omnes Vernaculos, universosque servos quos emerat, & circumcidit carnem preputij eorum statim in ipsa die. In quo patet magna ipsius obedientia: verus namque obediens moras nescit; sicut verus moralis, nihil in agendo moratur,

postquam

postquam consiliatus fuerit, ut ait *Arist. 6. Ethic*: quia post perfectum consilium, nihil remanet nisi operatio: ita proposito præcepto obedienti, nihil restat nisi executio. Patet etiam obedientia Ismaelis; qui licet esset quatuordecim annorum, non recusavit subire dolores acerbissimos circumcisionis, & similiter totius familiæ masculinæ. Et si quæras, quare non fiebat aliquod signum in mulieribus Hebræis, per quod distinguerentur à mulieribus Gentilibus: Dico: quod non erat hoc necessarium, quia cùm Viri earum essent principales, & Vxores sequerentur ritum Virorum suorum, facta in illis distinctione, satis apparebat facta in fęminis. Adverte autem, quod hæc Lex non obligabat nisi Hebræos, cum non esset data nisi illis; licet Gentiles, si vellent circumcidi, consequerentur eumdem effectum, videlicet, remissionem peccati Originalis. Sed isti poterant bene salvari sine Circumcisione, scilicet, non peccantes contrà præcepta Decalogi, & non colentes Idola, sed credentes unum Deum verum, remuneratorem bonorum operum; & tales morientes, si nullum peccatum haberent puniendum, recipiebantur in sinum Abrahæ, ubi nullus dolor, vel sensitiva passio est. Si vero habuissent peccata contra præcepta Decalogi, tunc si vere pœniterent, ducebantur in Purgatorio, ut inexpletam satisfactionem scelerum, sustinendo illas pœnas, complerent. Contritio namque, non fuit ullo tempore minoris virtutis, quam nunc. Accedit, quod feminæ hebreæ per fidem unius Veri Dei, & bona opera absolvebantur à peccato originali, & ab actualibus; & idem erat de Gentibus viventibus secundum legem Naturæ, ad quam solum tunc temporis tenebantur.

CAP.

CAP. XVIII. Reflexio 64.

VIso qualiter Abram proficiens se habuit ad Deum; hìc demonstratur, qualiter se habuit ad proximum in operibus charitatis. Manebat igitur sanctus Vir in Convalle Mambre, sedens in Ostio Tabernaculi in ipso fervore diei; & hoc erat ad videndum si transirent Viatores, quos posset recipere ad mensam: quando enim incipit fervescere dies in meridie, tunc est hora in qua Peregrini solent ad hospitia declinare causa refectionis. Expectabat ergo cum vehementi desiderio ut aliqui venirent, quibus pietatis obsequia exhiberet. Tunc Deus videns affectum servi sui ad opus charitatis, fecit apparere tres Angelos in specie Virorum, ut Abram exhiberet illis hospitalitatem; quos ut vidit statim surrexit in eorum occursum: Peregrini namque non solum sunt invitandi, sed etiam trahendi. Deinde humiliter precatus est eos, ut dignarentur secum manere; & licet essent tres, tamen sic apparebant quasi unus esset principalis inter eos. Dicunt autem Hebræi, quod unus Angelus veniebat ad nunciandum Saræ conceptum; alius ad subvertendam Sodomam, & quatuor alias Civitates; tertius verò ad sanandum Abram, qui erat de novo circumcisus, & ad liberandum Lot de Sodomis. Et addunt, quod tres isti Angeli fuerunt Michael, Gabriel, & Raphael; ita quod Michael erat in medio, quia venerat ad nunciandum Saræ conceptum: hoc autem erat principale negocium, eoquod inde nasciturus erat Christus Dominus: & interpretatio nominis consonat prædictis tribus Angelis; Michael namque interpretatur, *quis ut Deus*? Gabriel vero, *fortitudo Dei*, & Raphael, *medicina Dei*.

Re-

Reflexio. 65.

CVm igitur Angeli acquiescerent Abrahæ deprecanti, cucurrit ad Armentum, & tulit inde Vitulum tenerrimum, & optimum, deditque illum puero, qui festinavit, & coxit illum. Dicunt autem aliqui DD. quod iste puer fuit Ismael, cui Abram, ut illum assuefaceret operibus charitatis in tenera ætate, tradidit cibum parandum. Tulit quoque butyrum, & lac, & posuit omnia coram Angelis; ipse vero stabat iuxsta illos sub Arbore, ut observaret, si aliquid deficeret illis. Ista autem Arbor est quę vocatur Ilex Mambre, quæ valde magna & umbrosa erat. Cumque comedissent, dixit Angelus ad Abram: *Revertens veniam ad te tempore isto, vita comite, & habebit filium Sara Vxor tua*: Loquebatur autem Angelus more humano, quia putabatur homo ab his, quibus loquebatur, nam certum erat, quod Angelus victurus erat, quia spiritus est, & non potest deficere per naturam, cum non constet ex contrarijs. Sed hìc occvrrit dubium. Quomodo verè comederunt Angeli cum animalia non essent? dicendum: quod illum cibum resolvebant in aerem, sicut ignis resolvit oleum, vel lignum, quæ sunt sua alimenta. Et idem fuit de Christo Domino, quando post resurrectionem comedit partem pisicis assi, & fauum mellis. Corpora enim glorificata post resurrectionem, nec cibo indigent, nec transmutant in se, sed destruunt resolvendo. Aliter tamen erat de Christo Domino, & de istis Angelis, quia Salvator Deus comedere proprie poterat, cum haberet potentiam nutritivam, convertentem cibum in substantiam corpoream, licèt tali conversione non indigeret. Angelus autem non habet corpoream substantiam in quam naturaliter cibus converti posit, nec vim nutritivam convertentem, sed solum est in eo quædam vis consumptiva, vel transmutativa cibi in alteram speciem: sicuti ignis transmutat lignum, nullam habens vim nutritivam, sed solum consumptivam.

Re-

Reflexio 66.

TErminato convivio, ſurrexerunt Angeli aſpicientes Sodomam, & incipientes ire verſus illam partem; quapropter Abram ex urbanitate conducebat eos per aliquod ſpatium, demonſtrans illis viam. Etenim adhuc credebat eos eſſe homines itinerantes, quoadùſque revelaverunt ei veritatem; & maximè quando ille qui apparebat quaſi principalis dixit: *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæ multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggravatum eſt nimis.* Sciendũ eſt autem, quod iſtæ Civitates peccaverunt vitio peſſimo contra naturam; quod quidem dicebatur clamare, quia valdè publicum erat. Potiſſima autem cauſa tanti ſceleris fuit naturalis copia illius terræ: parvo enim labore, propter irrigationem aquarum, habebat omnem abundantiam, ideoque habitatores otiantes, & continuis dediti delicijs, non ſolum ad illicita, ſed etiam ad nefanda defluxerunt. Tria verò genera peccatorum leguntur in ſcripturis Sanctis clamare ad Deum. Primum, eſt occiſio innocentis; ideo dixit Dominus ad Cain: *Ecce vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra*: Secundum, eſt peccatum contra naturam, ut patet hìc. Tertium, eſt defraudatio pauperum laborantium, unde dicitur *Iacob* 5. *Merces operariorum veſtrorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt à vobis, clamat.* Porrò peccatum Sodomorum dicitur hìc aggravatum nimis, quæ aggravatio ſecundùm multos Doctores fuit, quia, (horreſco referens) occiderunt morte acerbiſſima, & inſolita quandam Puellam, eo quod dederat alimentum pauperi petenti eleemoſynam. Et hoc dictum conſonat *Ezechiel*. 16., ubi dicitur *Hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ; Superbia, Saturitas panis, & otium: & manum Egeno non porrigebant.* Demum, dum ſtaret Abram coram Domino, rogavit ut non perderet Iuſtum cum impio; maximè ſi invenirentur in Civitate quinquaginta, vel quadragintaquinque: vel quadraginta, vel tri-

ginta, vel viginti, vel decem. Et notandum est, quod ista petitio à principio usque ad finem, fuit pro omnibus quinque Civitatibus; quando vero Abram unam gratiam à Domino obtinuerat, rursus petebat aliam maiorem descendendo usque ad decem: infra autem descendere non est ausus; quia decem homines faciunt populum, pauciores autem non. Quod autem peteret liberationem maioris populi pro merito minoris, non erat irrationabile; sed quod peteret liberationem quinque populorum pro tam paucis, qui non constituerent populum, videbatur indiscretum.

CAP. XIX. Reflexio 67.

Escripta Abrahæ oratione, hìc ponitur eius exauditio quantum ad liberationem Lot. Qui duobus Angelis venientibus Sodomam occurrit, existimans esse Peregrinos; edoctus enim fuerat ab Abram de officio charitatis illis exhibendo. Introductis igitur in domum suam Angelis, statim perversa Turba currens ad domum Lot, petivit ut traderet eis peregrinos ingressos in illam, vallaveruntque domum a parvo usque ad Senem: licet enim in senibus calor naturalis, & venereus ferè extinguatur; tamen quia erant secundum habitum intemperatissimi, cupiebant facere etiam id quod ipsa natura negabat. Tunc Lot cupiens salvare hospites suos ab inaudita Sodomorum libidine, exhibuit illis proprias filias dicens: *Habeo duas filias, quæ non dum cognoverunt virum, educam eas ad vos, & abutimini eis*. Sciebat enim quod iniqua gens, non naturali modo, sed in vase indebito eas cognovisset. Sciendum est autem, quod in ista oblatione Lot peccavit, & ratio ea est: quia charitas debet esse ordinata; ideoque nullus debet committere aliquod inordinatum quo ad se, ut præcaveat maiori peccato alterius; Lot autem, non poterat offerre filias

quin

quin conſentiret in rem, quæ erat de genere ſuo peccatum mortale, ut eſt ſtuprum, vel peccatum contra naturam: excuſatus tamen fuit à tanto, licet non à toto; tum quia mentem habebat perturbatam; tum quia violentiæ in ſuis hoſpitibus occurrere intendebat. Nec valet ſi dicatur, ipſum non peccaſse, quia de iure naturæ eſt conſervare hoſpites ſuos: Nam dico, quod quilibet ad hoc tenetur in quantum poteſt bono modo, & licito, non autem prevertendo ordinem charitatis, ut prædictum eſt.

Reflexio 68.

INterea non eſt paſſus Deus hanc petulantem libidinem Sodomorum remanere inultam; nam Angeli ſtatim percuſſerunt populum cęcitate, quæ vocatur *Achriſia*, per quam non perdiderunt totaliter viſum; ſed non videbant diſtinctè illa, quæ querebant. Deinde ſalvato Lot in montem cum tota ſua domo, ſubvertit Dominus Sodomam, & Gomorrham pluens de Cęlo Ignem cũ ſulphure ad denotandum execrabile vitium Sodomorum. Ignem quidem, quia denti fervore infamis concupiſcientiæ ad invicem ferebantur. Sulphur vero, quia dum ardet, fætet; tale autem vitium fœtidum, imo omni fœtore fœtidius eſt. Submerſis ergo Civitatibus, locus ille factus eſt lacus magnus ſalſiſſimus, & valde ſpiſſus, itaquod veſtimenta ibi proiecta non abluuntur, ſed ſordidantur; necullus piſcis, ut refert *Ariſt.* 2. *Metheor.* poteſt ibi vivere. Quod totum factum eſt diſpoſitione Divina, ut nimirum conſumptis ſceleratiſſimis hominibus, etiam eorum quondam Regio per omnia Sæcula infœcunda, & infamis remaneret. Interea dum arderent Civitates cum ſuburbanis eorum, accidit ut Vxor Lot reſpiceret retrò, dolens nimis de rebus quas in Civitate reliquerat, contra præceptum Angeli dicentis ad Lot in egreſſu Civitatis: *Noli reſpicere retrò*. Videlicet, per inordinatum affectum ad illa, quæ remanſerant in Civitate; quod qui-

dem erat repugnare Divinæ Iustitiæ, quæ exigebat, ut illa totaliter perirent. Quod præceptum non fuit datum soli Lot, sed etiam filiabus, & Vxori; ideo quia ista inobediens fuit, conversa est in statuam Salis. Quod totum fatum est in figura, Deus enim aliquando verbis, aliquando factis res designat. Vnde Ieremias portabat ad collum catenas, ut designaret futuram captivitatem Babylonicam: et Isaias captivitatem Egypti, & Ethiopiæ. Igitur, quia Sal est condimentum ciborum, denotat sapientiam; & ideo punitio Vxoris Lot, dat condimentum sapientiæ pœnitentibus, ne redeant ad pristina scelera; nec desistant à bono incepto, ne peior exitus illos sequatur: hinc filius Dei dixit *Luc.* 17. *Memores estote Vxoris Lot.*

Reflexio 69.

MAnebat interea Lot in Segor, vidensque quatuor Civitates igne consumptas, timuit ne subverteretur etiam Segor; ideoque ascendit in Montem, cum duabus filiabus suis. Civitas autem Segor post eius recessum subversa est, sicut propter illius merita salvata prius fuerat. Filiæ vero illius putaverunt, quod sicut per Diluvium aquarum omnes mortui fuerant, excepto Noe, & eius familia; ita in prædicto incendio perijssent generaliter omnes homines: maximè quia audierant à patre Mundum incendio periturum in futuro, sicut per aquas perierant in præterito. Putaverunt etiam, quod sicut Deus reservaverat Noe, eiusque filios, & uxores ad restaurandum genus humanum, ita ipsæ reservatæ fuisent cum patre ad idem propagandum: quapropter, falsa pietate delusæ, ut haberent generationem dormierunt cum Patre. Et dicunt DD., quod miscuerunt in vino aliqua, quæ habebant virtutem non solum inebriandi, sed etiam provocandi ad coitum. Igitur inebriato patre, & secuta copula, de illo conceperunt. Sed hìc oritur difficultas, occasione Textus dicentis: quod

Lot

Lot non ſenſit, nec quando accubuit filia, nec quando ſurrexit. Videtur enim impoſſibile, ipſum cognoviſſe carnaliter filias, quæ erant Virgines, & non advertiſſe ad concubitum: quandoquidem requirebatur intentio dirigens organa executiva, cum deberet fieri clauſtrorum ruptio. Sed dicendum, quod Lot advertit quidem Mulierem eſſe iuxta ſe, & quod illam carnaliter cognoſcebat, ſed quod eſſet filia, vel Virgo non advertit, calefactus vino; putabat enim ſe eſſe cum Vxore ſua, nihil reminiſcens de morte illius: Vinum enim tollit prorſus reminiſcentiam.

CAP. XX. Reflexio 70.

Eſcripto qualiter Abram ſe habuit proficiens ad proximum, hìc deſcribitur qualiter ſe habuit ad propriam domum. Conſumptis igitur incendio impijs Civitatibus, reliquit Abram locum ubi manebat, ideſt Convallem Mambre, quæ non multum diſtabat à Sodomis. Cauſa mutationis domicilij fuit; quia per hanc Vallem tranſibant multi Viatores ad Civitates prædictas, ut emerent varias merces, quia terra illa in omnibus erat abundantiſſima; tunc autem non erat amplius ullus tranſitus, & perconſequens, nec ulla occaſio exercendi hoſpitalitatem, ideo tranſivit ad aliam terram ubi poſſet hanc virtutem colere. Venit ergo in Geraris, cuius Rex videns Saram,& intelligens à ſuis Aulicis, quod eſſet Soror Abrahæ, miſit ſervos ſuos, & accepit illam, ut eſſet eius Vxor. Licet enim Sara eſſet vetula, nam erat nonagenaria, tamen uſque ad finem vitæ ſuæ remanſit in ea carnis teneritudo, ſicut erat in iuventute, & vivacitas coloris, quæ omnia conſervata fuerunt à Deo propter illius ſanctitatem. Dicit autem Ioſephus, quod ſtatim Abimelech infirmatus eſt, & deſperantibus Medicis de vita illius, apparuit ei Dominus in viſione dicens.

En morieris propter Mulierem quam tulisti, habet enim virum. Non fuit autem hìc determinatio Divinæ voluntatis; sed ostensio eius, quod causa particularis requirebat. Intendebat enim Deus dicere, quod certe moreretur sub tali conditione, nempe si non restitueret Saram; quia peccatum suum, supposita tali detentione, merebatur mortem. Igitur Rex de nocte consurgens restituit Saram. Non enim distulit exequi quod sibi fuerat à Deo imperatum; sed statim ac evigilavit, tradidit executioni præceptum. Deinde dedit munera Abrahæ, & mille argenteos in velamen oculorum Saræ, ut videlicet emeret unum Velamen, quia Mulieres honestæ velant vultum suum ne videantur; ideoque vocatur hìc in *Tex. Velamen oculorum.*

CAP. XXI. Reflexio 71.

Iso qualiter se habuit Abram ad domum, hìc describitur qualiter se habuit respectu prolis. Igitur cum esset centum annorum nascitur ei filius ex Sara sterili, quem Mater vocavit Isaac, dicens: *Risum fecit mihi Deus.* Idest, materiam exultationis in partu prolis, conceptæ supra virtutem naturæ. Crescente autem puero animadvertit Sara quod Ismael pronus erat ad idolatriam, & libidinem; unde timens ne ad hæc induceret prædilectum filium suum, dixit Marito, ut dimitteret Ismaelem. Hoc autem durè accepit Abram; sed certificatus de voluntate Divina, statim dimisit Ancillam Agar cum puero; non enim poterat filius convenienter dimitti sine matre: cui dedit panem, & Vtrem aquæ; etenim terra illa per quam transire debebat, nec fluminibus, nec fontibus abundabat; forte etiam dedit ei aurum, & argentum, & aliqua alia bona, licet hìc non exprimantur. Adde, quod Abram habitabat in Bersabee, & Ismael in desertum Pharam, unde propter propinquita-

pinquitatem poterat pater miniſtrare filio omnia neceſſaria. Errabat intereà Agar per deſertum cum filio ſuo Iſmaele, qui iam habebat vigintos annos, ut tradunt DD.; cumque defeciſſet aqua infirmatus fuit valde; & videns ſe in periculo mortis, vehementer doluit de peccatis ſuis, rogavitque Dominum pro ſua ſalute. Vnde Deus reſpexit pœnitentiam, quam tunc exibuit, condonans ei malitiam, quam temporibus preteritis exercuerat. Dicunt tamen multi DD. quod licet pœnituerit in infirmitate, tamen recuperata ſalute redijt ad priſtina ſcelera, exercens latrocinia, & prædas à tranſeuntibus per Deſertum. Hoc eodem tempore habitabat Abram in Berſabee, ibique plantavit nemus; vel ut alij volunt, Hortum plenum fructiferis Arboribus, propter hoſpites tranſeuntes per illam partem, quos continuè in domum ſuam recipiebat, ut fructibus, & amænitate loci magis recrearentur, quos poſt refectionem incitabat ad reddendas Deo gratias pro beneficijs receptis.

CAP. XXII. Reflexio 72.

DEſcripto qualiter ſe habuit Abram proficiens, hìc ſubiungitur qualiter ſe habuit perfectus exiſtens. Tentavit ergo Deus Abram, & dixit ei: *Tolle filium tuum unigenitum quem diligis Iſaac, & vade in terram viſionis, atque ibi offeres eum in Holocauſtum ſuper unum Montium, quem monſtravero tibi*. Sciendum eſt autem, quod tentare eſt accipere experimentum de re quam ignoramus. Sic dicimus aliquem tentare amicum, ut ſciat quid ſibi poſſit de eo promittere. Deus autem omnia cognoſcens, de nullo dubitat, & ſic proprie non tentat, ut capiat experimentum de re ignota, ſed ſolummodo, ut alijs, qui ignorant, detur experimentum de aliquo. In hoc ergo ſenſu tentavit Deus Abram, præcipiendo illi immolationem

filij, ut nimirum ostenderetur alijs eius obedientia erga Deum. Considerandum est autem, quod in unico præcepto multa proponuntur pertinentia ad amorem paternum. Non enim mandavit Dominus, quod immolaret filium suum propè locum ubi manebat, sed in terram visionis, quæ est mons Moria, valde ab eo distans, quia Mandato Dei concepto, antequam alia contraria cogitatio subintraret, exequi facilius potuisset; sed perambulando per tres dies, ut communiter dicunt DD., multæ contrariæ cogitationes occurrebant, quæ animum teneri patris à recto proposito distrahere valebant: nempe naturalis amor filij, qui erat consolatio suæ senectutis; & tamen de ipso non debebant remanere, ratione holocausti, nisi cineres vento dispergendi. Accedebat inconsolabilis tristitia Matris, & ut multi DD. affirmant, continuæ tentationes Dęmonis, dicentis: O insensate senex: nescis quod immolatio ista repugnat voluntati Divinæ, nam Dominus dixit tibi, quod ex prædilecto filio tuo futuri sunt Reges, & Populi? Non ergo habes mandatum Dei de immolando filio, sed tua impietas, & insania hoc tibi suggerit. In his omnibus Abram vultum immotum tenere potuit per tres dies itineris cum proprio filio semper sibi præsente, quod quidem difficile valde est: unde *Arist. 3. Ethic*: ait. *Difficile est immorari cognitis*: idest quando aliquis cognoscit dura, difficile est immorari in actuali consideratione, & non mutare propositum. Sed quia Abram erat invictus Dei miles, hæc omnia non solum sustinuit, sed generose contempsit. Charitate Dei armatus superavit omnia incitamenta naturæ; & fide semper stabilis, omnes insidias Diaboli repressit.

Reflexio 73.

ACcepto Abram Divino mandato, de nocte consurgens stravit Asinum suum, ad portandum videlicet Ligna necessaria pro Sacrificio; non expectans alicuius

cuius

cuius servi famulatum, ut iussa Dei celerius exequeretur: nec aliud restabat, nisi videre locum immolationis fiendæ, quando Dominus hunc demonstravit per Columnam ignis celitùs missam super montem Moria, ut tradunt communiter DD. Viso igitur loco determinato, relìquit Abram servos ad radices montis: timebat enim ne per istos impediretur eius obedientia, si fuissent præsentes ad immolationem filij, dixitque eis: *Expectate hìc cum Asino: ego & puer illuc properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad vos.* Hoc autem prophæticè dixit, sed non advertit ad quid diceret; ideoque non fuit prophætia proprie dicta, ad quam requiritur intelligentia, ut patet *Daniel* 10., sed large sumpta; quia Spiritu Sancto dictante, & movente sic protulit, ut significaret illud, quod erat futurum. Deinde posuit ligna Holocausti super filium, in expressa figura Christi Domini, qui baiulans sibi Crucem, exivit in montem Calvariæ, ut esset ibi Victima salutaris pro totius Mundi delictis. Porrò Abram portabat ignem, & gladium in manibus. Gladium, ad immolandum filium. Ignem vero, ad incendendum, & incinerandum ipsum immolatum. Igitur ascenso montis vertice, alligavit filium, non invitum, alioquin potuisset fugere cum fortior esset ipso patre, erat enim annorum triginta quinque, ut dicit Iosephus; sed audito à patre mandato Dei, humiliter, & voluntarie se obtulit ad immolandum.

Reflexio 74.

DIspositis igitur omnibus, Abram invicta fortitudine elevat gladium, ut filium prædilectum immolaret. Et ecce Angelus Domini de Cœlo clamavit dicens: *Per memetipsum iuravi dicit Dominus: quia fecisti rem hanc, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas Cœli, & velut arenam quæ est in littore Maris; & benedicentur in semine tuo omnes Gentes.*

Adver-

Adverte autem quod omnes *per maiorem* iurant, ut patet 6. *ad Hebr.* non potest autem aliquid esse maius Deo, & ideo Deus per semetipsum iuravit. Licet autem promissio Dei, quomodocunque fiat, firma sit; tamen ex natura verborum, firmior videtur esse promissio iuramento firmata, quam sine iuramento. Et ad maiorem intelligentiam sciendum est: quod Deus aliquando dicit aliqua secundum quod ipse determinavit in se; & tunc sunt simpliciter immutabilia. Aliquando vero dicit aliqua secundum quod est in causa inferiori; & tunc ad mutationem predictæ causæ mutantur. Illa autem, quæ cum iuramento à Deo dicuntur, semper pronunciantur secundum quod à Deo determinata sunt; & ideo sunt immobilia, sive dicantur conditionaliter, sive non: quia si pronunciantur conditionaliter, faciet Deus stare conditionem, quam etiam cognovit futuram. Hìc autem ponitur revocatio præcepti, quia hoc solum factum fuerat ad ostensionem obedientiæ Abrahæ; & ideo ipsa futuris generationibus declarata, revocandum etiam erat mandatum. Quia vero Abram non recusavit, ut Deo obediret, immolationem *proprij filij*, meruit per hoc audire multiplicationem sui seminis; & quod in eo consequerentur omnes Gentes benedictionem. Quod fuit impletum in Christo Domino, qui fuit de semine illius, secundum carnem assumptam. Nam in Christo Domino fuerunt benedictæ omnes Gentes; quandoquidem æterna salus non habetur nisi per illum; cum non sit aliud nomen sub Cœlo datum, in quo oporteat nos salvos fieri, ut patet *Act.* 4. Comparantur deinde filij Habrahæ stellis Cœli, & arenæ Maris; tum quia prædicta sunt nobis innumerabilia, licet in se habeant certum numerum cum tot sint, & non plura; tum ad denotandum, quod si boni essent, nullus eis nocere potuisset, sicut nullus nocere valet stellis, in sublime positis. Si vero mali, deprimerentur ab omnibus, sicut pulvis pedibus conculcatur.

CAP.

CAP. XXIII. Reflexio 75.

Escripta vita Abrahæ cum Vxore, hìc describitur qualiter se habuit ad illam sepeliendam. Cum pervenisset igitur Sara ad annos 127. migravit ex hac mortali vita. Abram vero nolens eam sepelire cum infidelibus, recusavit omnia eorum Sepulchra sibi exhibita, emens ab Ephron pretio 400. Siclorum Agrum, in quo erat spelunca duplex. Sciendum est autem, quod licet Abram emerit agrum, non tamen emit ius sepeliendi, quia Res Sacræ vendi nequeunt. Ius autem sepeliendi est aliquod sacrum: qua propter Abram petijt gratis ius sepeliendi, sed emit locum sepulturæ: empto autem Agro, dabatur ei ex consequenti potestas sepeliendi. Sicut si aliquis habens Iuspatronatum in una Villa, vendat illam cum omnibus, quas ibi habet, transit Iuspatronatus cum Villa; non tamquam aliquod emptum, sed tamquam aliquod fundatum in rebus emptis, & consequens illas; nisi fiat expressa mentio, quod Ius patronatus non transeat, ut patet *in Cap. ex literis de Iur. patron*: Generaliter ergo dicendum est, quod Ius sepulturæ non potest vendi; locus vero in quo est sepultura, aliquando vendi potest, aliquando non. Si enim locus ante non erat sacer per sepulturam alicuius mortui ibi positi, potest vendi tanquam locus profanus; secus vero si fuisset ibidem sepultus aliquis. Sic est nunc in Cemeterijs nostris, quæ sunt loca sacra per mortuorum sepulturam, & benedictionem: ideoque terra illa vendi nequit. Et licet ab antiquo habeant ibi homines distincta loca sepulturæ secundum cognationes, & familias; hoc tamen non est, quia emerint; sed quia gratis à principio illis donatum fuit à Prælatis, vel Superioribus illius Ecclesiæ. Et si dicas, quod quando aliquis intra Ecclesiam sepelitur, dat etiam ipsi Ecclesiæ certam pecuniam, vel Ministris eiusdem Ecclesiæ, alias

non

non reciperetur: Respondeò, quod locus sepulturæ conceditur gratis ab illo qui administrat Ecclesiam; sed ille qui accipit Sepulchrum, dat Ecclesiæ aliquid, non tanquam debitum, vel ex pacto, sed in eleemosynam; & si hanc dare nollet, compelli potest per Iudicem Ecclesiasticum ad solvendum; non virtute alicuius præcedentis contractus, sed vigore laudabilis consuetudinis. Sicuti quando Clerici faciunt exequias mortuorum, non possunt convenire heredem pro certa pecunia; tamen si illi ad quos spectat solvere renuant, compelli possunt ad dandum id, quod est de consuetudine laudabili; ut patet *extrau. de Simonia Cap. Suam nobis, & ibi Gloss.* Demum adverte, quod locus sepulturæ emptus ab Abraham non erat Sacer: licet enim factæ ibidem fuisset speluncæ, tamen numquam in illis spultus fuerat Mortuus: fundus autem non efficitur Sacer per defossionem Sepulchrorum, sed per actualem mortui repositionem.

CAP. XXIV. Reflexio 76.

Escripto qualiter se habuit Abraham ad tumulandam Vxorem, hìc ponitur qualiter se habuit ad filium matrimonio copulandum. Quia vero filiæ Chananæorum erant idolatræ, noluit pro filio suo ullam earum eligere, ne traherent nepotes suos ad Idolatriam. Filius enim semper conversatur cum Matre dum tener est; quo tempore fiunt in puero fortes impressiones, unde *Arist. pr. polit.*: ait. Quod ordinantem politiam non modicum attendere oportet ad mulieres, *quia Mater dimidium filiorum est*. Ideo misit Abraham servum suum in Mesopotamiam, ut acciperet filio suo Vxorem de Cognatione sua. Et fecit seruum iurare subter femur suum, ut non acciperet Vxorem filio suo nisi de dicta sua cognatione. Hoc autem erat iurare in nomine Christi Domini, tunc nascituri de se-

mine

mine Abrahæ. Et tali modo loquendi utitur Sacra Scriptura *Exod. pr.* ubi dicitur: *Omnes animæ quæ egressæ sunt de fœmore Iacob*. Perrexit ergo servus in Mesopotamiam, & quiescens cum Camelis iuxtà Puteum aquæ Vrbis Nachor, recursum habuit humiliter ad Deum pro fine suo obtinendo. Et ut sciret, quænam verè esset Puella electa à Deo pro Domino suo, posuit hoc signum, videlicet: si ipse petens ab illa aquam, exhiberet eam non solum sibi, sed & Camelis. Ex hoc namque satis sufficienter manifestabatur Divina præordinatio. Nam quod aliqua Puella daret potum Eliezer homini ignoto, & ulteriùs, libenter se exhiberet subministrare aquam Camelis sine ulla instantia sibi facta, magna valdè bonitas videbatur, ad quam nulla puella inclinaretur, nisi illa quam Deus specialiter elegisset. In hoc autem Eliezer non tentavit Deum, quia non quæsivit signum per modum augurij, vel divinationis, quod semper est illicitum, sed in magno dubio, & præmissa oratione; immo inspiratus à Deo, ut communiter dicunt Doctores. Quapropter non erat imponere Deo legem. Igitur Deus, qui moverat servum ad petendum signum, movit etiam eodem tempore Rebeccam ut veniret ad fontem; cui servus petivit aquam pro se. At illa non solum pro se dedit, sed ulterius generosè se obtulit ad exibendam aquam omnibus etiam Camelis; effundensque Hydriam in canalibus recurrit ad puteum, ut hauriret aquam pro Camelis. Deinde requisita, indicavit suam cognationem. Tunc Eliezer adoravit Dominum, gratias agens quod prosperum fecisset iter suum. Et ingressus domum Bathuelis, patris Rebeccæ, narravit omnia, quæ sibi occurrerant: quibus auditis cognoscentes voluntatem Dei esse, ut Rebecca fieret Vxor Isaac, dimiserunt illam, imprecantes ei prospera. Pergebat ergo Rebecca ascensis Camelis, cum Puellis sibi assignatis à suis Maioribus; & pervenit ad locum habitationis Abrahæ eo tempore, quo Isaac egressus fuerat ad meditandum in Agro. Et aliqui Doctores dicunt, quod egressus fuerat ad orandum circa tempus Vesper-

tinum; & ad reddendas gratias de beneficijs in illa die à Deo receptis; & ad cogitandum, tum de Deo, tum de vita æterna. Quæ quidem cogitationes valde lætificant animam, & confortant nos in huius vitæ miserijs: prædicta autem, melius in agro, quam in Civitate fiunt, quia prorsus mentem liberam à Curis sæculi prerequirunt. Alij dicunt, quod egressus fuerat ad videndum dispositionem Cœli, & aliquarum stellarum, quæ incipiebant apparere: edoctus namque fuerat à Patre in Astronomia.

CAP. XXV. Reflexio 77.

Ostquam Moyses descripsit electionem Populi fidelis, deducendo per Abraham, hìc idem facit per Isaac: Fit tamen prius mentio de alijs filijs Abrahæ, qui aliam duxit uxorem nempè Ceturam, non propter libidinem explendam, vel compescendam, quandoquidem ætas utrumque removebat, sed Deo sic disponente, propter significationem futuri. Etenim sicut Agar, & Ismael significabant carnales Veteris Testamenti; ita Cetura, & filij eius denotabant hæreticos, qui se iactant pertinere ad novum Testamentum; sed non pertinent, quia Ecclesia, per Saram significata, una manet. Dicunt autem Doctores, quod ista Cetura fuit iuvencula de Chananeis; & ideò naturaliter potuit Abraham ex ea habere filios propter caliditatem seminis ipsius Puellæ, contemperantis semen senile, quod est frigidum, & per consequens ineptum ad conceptum. Licet autem Abraham habuerit ex Cetura multos filios, qui hìc recensentur; tamen dedit cuncta, quæ possidebat filio suo Isaac: filijs autem concubinarum largitus est munera; & separavit illos ab Isaac, dum adhuc viveret; cognovit enim in spiritu, quod si simul mansissent, magnæ rissæ secutæ fuissent. Adverte autem quod filij Ceturæ, & Agar vocantur *in tex. filij con-*

cubinarum, non quia istæ fuerit concubinæ; nam supra *cap.* 16. dicitur quod Abraham accepit Agar in Vxorem, & hic in principio dicitur pariter, quod accepit Ceturam in Vxorem. Sanctus enim Vir non accepisset concubinam, cum sciret hoc esse mortale peccatum. Vocantur tamen concubinæ, quia sola Sara erat eius uxor principalis; prædictæ autem erant uxores secundo loco acceptæ. Vnde alibi in Sacra Scriptura, uxor vocatur concubina ut patet *Iud.* 19. ubi dicitur: *Habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam.* Certum autem est, quod erat eius uxor, ut patet ibidem. Si autem quæras, cur Abraham assumpsit mulierem de Chananeis, cum noluerit filium suum accipere uxorem de illis? Dico, quod totus Populus Dei derivandus erat per Isaac; quapropter, si iste accepisset uxorem de Chananæis, Populus Dei fuisset coniunctus Gentibus; quod non decebat propter Christum Dominum tunc nasciturum de semine Isaac. Abraham vero non intendebat in hac tertia uxore augere Populum Dei: sciebat enim quod benedictiones complendæ erant in Isaac; ideo cum filij nasciturí non pertinerent ad Populum Dei, non referebat accipere uxorem de cognatione propria, vel de Chananæis.

Reflexio 78.

SEparatis igitur filijs, & assignata hereditate Isaac, cum esset Abraham centum septuaginta quinque annorum, deficiens mortuus est, ut dicitur in *Tex.* Adverte autem, quod aliquis dicitur deficere, quando non moritur morte violenta, nec ex aliqua magna corporis ęgritudine, sed paulatim deficiente calore naturali, per consumptionem humidi radicalis, donec homo remanet quasi dissiccatus: unde omnis, qui deficit, moritur; sed non omnis qui moritur, deficit; cum deficere signet mortem mansuetam, sicut accidit in Abraham, qui defecit in senectute bona, nempe mansuetè, & in Divina gratia, quæ sola reddit bonam senectutem, &

appo-

appositus est ad Populum suum; nam eius anima migravit ad illos iustos, qui erant in Lymbo: etenim Porta Paradisi pro peccato primi Parentis fuit semper clausa usque ad Christi Domini mortem. Sepelierunt autem eum Isaac, & Ismael filij sui in spelunca duplici, ubi sepulta est Sara eius Vxor. Non solum autem filij convenerunt ad exequias sancti Patris, sed etiam Populi circumstantes: fuit enim semper Abraham amabilis, & reverendus, adeo ut tamquam Princeps à Deo positus haberetur; & sic vocabatur ab Ethæis, adeo ut, quando aliqua causa valde dubia erat inter illos, recurrebant ad illum, ut per Divinum oraculum de causa responderet. Notandum est etiam, quod anni Abrahæ, qui fuerunt 175., ponuntur in hebræo distincti numericè sic, 100. anni, 70. anni, 5. anni: ad denotandum, quod Abraham fuit ita mundus à peccato in ætate 100. annorum, & in 70. annorum, sicut in ætate 5. annorum: idemque est in numero annorum Saræ; nam ibi pariter ponuntur numeri distincti, ad designandum eius bonitatem omni tempore.

Reflexio. 79

MOrtuo Abraham, manebat Isaac cum Vxore sua, quæ sterilis erat: quamvis enim facta illi fuisset promissio de multiplicatione sui seminis, tamen precibus erat complenda præfinitio. Et simile accidit in prædestinatione, quæ licet sit imputabilis, tamen Deus prædestinans alicui Gloriam, prædestinat etiam ei illa, quæ sunt ad Gloriam consequendam: quapropter, sicut ab æterno aliquem prædestinavit ad vitam; ita cum prædestinavit, ut cum sanctorum precibus vel cum talibus laboribus, patienter toleratis, adipisceretur salutem. Igitur sanctus Patriarcha, antequam Rebecca pareret, deprecatus est Dominum per spatium viginti annorum, quod patet manifestè: nam ut hìc dicitur, erat quadraginta annorum, quando accepit uxorem; quando vero Rebecca peperit, erat sexaginta annorum.

Sed

Sed hìc quæri poteſt: quare Iſaac cum videret Vxorem ſterilem eſſe, non duxit aliam Vxorem minus principalem, ſicut fecit Abraham pater ſuus, qui poſtquam ſtetit decem annos cum Sara, accepit Agar, ut ex illa filios haberet? Dicunt communiter Doctores: quod ex tempore quo Iſaac voluntarie ſe obtulit Deo ut immolaretur, fuit per hoc conſecratus Domino; ideoque non erat ei licitum accipere niſi unicam Vxorem. Et hoc conſonat dicto Apoſtoli *ad Timoth.* 3. dicentis de Epiſcopo, qui eſt Deo conſecratus, quod debet eſſe *unius Vxoris Vir*. Elapſis ergo viginti annis exaudivit Dominus preces ſervi ſui, deditque conceptum Rebeccæ. Sed collidebantur in utero Parvuli, nam mutuo ſe impellebant: in ſignum videlicet contentionis futuræ inter illos, & inter Populos ab eis derivandos; nempe Iudæos, & Idumæos. Deus enim oſtendit futura aliquando verbis, aliquando factis. Tunc Rebecca perrexit ut conſuleret Dominum. Et dicunt Doctores, quod ſe contulit ad Montem Moria, ubi Abraham voluit immolare filium; reputabat enim talem locum ſanctum. Igitur factis ibi Victimis in Holocauſtum, poſuit ſe ad dormiendum ſuper pelles Sacrificiorum, ut in ſomno audiret à Deo veritatem. Alij dicunt, quod perrexit ad Melchiſedech, qui erat Sacerdos Dei Altiſſimi, ut per Dei Sacerdotem conſuleret Dominum. Vel acceſſit, ſecundùm alios, ad Heber, qui habebat ſpiritum prophetiæ. Deus ergo, vel per ſe ipſum, vel per unum de prædictis ſervis ſuis reſpondit ei dicens: *Duæ gentes ſunt in utero tuo*, videlicet capita duarum gentium. *Populuſque Populum ſuperabit, & maior ſerviet minori*. Hoc autem impletum eſt tempore David, qui fecit Idumœos ſibi tributarios, ut habetur 2. *Reg. Cap.* 8. ſed perfectius impletum eſt in Chriſto Domino, cui colla gentium, & Principum terræ ſubdita ſunt; & maxime Romanum Imperium, quod Iudæi dicunt ſignificari per Eſaù.

Reflexio 80.

TEmpus interea pariendi advenerat, & ecce gemini in utero reperti sunt. Qui prior egressus est Rufus erat, & totus in morem pellis Hispidus; homines vero habent pilos in ætate aliqualiter perfecta, quando ex calore invalescente digeruntur humores sicci; & cum emittantur per strictissima loca pororum, in pilos formantur; Esaù autem, cum de Matris utero nasceretur, totus apparuit pilis coopertus: unde hoc fuit, vel quasi monstrum, vel miraculum. Alter vero protinus egrediens, tenebat manu plantam fratris, & ideo vocatus fuit Iacob. Procedente autem tempore, apparuit Indoles utriusque: nam Esaù factus est vir gnarus venandi; invenit enim multos modos fallendi aves; & vir agricola. Ex quo patet, quod tota sua occupatio erat circa terrena. Iacob vero fuit vir simplex, scilicet sine plica dolositatis; non autem quasi haberet defectum industriæ, & prudentiæ: & habitabat in Tabernaculis, quæ erant loca Scolarum, in quibus addiscebat sapientiam, & timorem Divinum. Erat autem unum Tabernaculum Melchisedech, ubi cultus Dei vigebat. Aliud erat Heber, qui erat Propheta, & docebat de rebus Divinis. Dicunt autem Hebræi, quod Iacob in Tabernaculo Heber mansit quatuordecim annos, ut res Divinas addisceret. Porrò Isaac diligebat Esaù, eo quod de venatione illius vesceretur, nam senex erat; homines autem in tali ætate optant, & exigunt delicata cibaria, cuiusmodi sunt Animalia venatica, quæ teneriora sunt, & perconsequens digestibiliora. Rebecca vero diligebat Iacob; tum propter singulares virtutes, quæ in ipso erant; tum quia per Divinam revelationem cognoverat, quod Iacob debebat præferri fratri suo maiori.

Re-

Reflexio 81.

ACcidit autem quadam die, ut rediret Esaù de agro lassus; Iacob vero coxerat pulmentum, quod videns Esaù dixit ei: *Dà mihi de coctione hac rufa*. Erant enim lenticulæ, quæ naturaliter rubeæ sunt; non vero quia sic fuissent confectæ: nondum enim gulosa aviditas, curiositatem, & delicias in cibis invenerat. Dicunt autem Hebræi, quod eadem die mortuus fuerat Abraham; ideoque in domo Isaac omnes comedebant Lentes: hinc generaliter Iudæi in die mortis patris familias, & in die exequiarum parant Lenticulas in cibum. Tunc Iacob respondit fratri: *Vende mihi primogenita tua*. Quæ statim Esau vendidit, firmans iuramento venditionem. Sed hic quæritur: quomodo Iacob, qui erat vir tam eximiæ sanctitatis, petijt sibi vendi Primogenituram? nam tempore legis naturæ, Pimogeniti erant Sacerdotes: at Sacerdotium semper fuit reputatum aliquod sacrum, & ideo videtur commisisse simoniam. Item de Iure Primogenituræ erat duplex portio hæreditatis paternæ respectu aliorum filiorum. Cum igitur Isaac haberet multa bona, videtur Iacob fecisse fratri suo magnam deceptionem dum pro re tam modica acquisivit ius ad tanta temporalia bona. Dicendum, quod ius Primogenituræ erat ipsius Iacob de Iure, quia ex determinatione Divina dictum fuerat Rebeccę, quod maior serviret minori; & hoc sibi fuerat revelatum à Matre: quapropter Esaù possidebat solum de facto ius primogenituræ; & ideo licitum erat ipsi Iacob, prædictum ius sibi caute vindicare, quod & fecit parata sibi occasione. Nec in hoc ullo modo peccavit respectu simoniacæ labis; quia non intendebat emere directe rem sacram, sed solum redimere suam vexationem: nec emit pro parvo pretio rem alienam, sed suam propriam vindicavit, quam etiam pro nihilo poterat accipere. Esaù autem non solum peccavit peccato gulæ, appetendo inordinate cibum, sed etiam pec-

cato ſimoniæ, intendens verè vendere rem ſacram, & ideò reprehenditur ab Apoſtolo ad *Hebr.* 12. tamquam Profanus. Sciebat enim ſe vere eſſe Primogenitum: quod autem Deus aliter diſpoſuiſſet de Primogenitura, non ei conſtabat. Et dato quod ſciviſſet hoc, adhuc fuiſſet ſimoniacus, & iniuſtus. Simoniacus, quia pro pretio tradebat rem ſacram. Iniuſtus vero, quia accipiebat pretium de re non ſua.

CAP. XXVI. Reflexio 82.

Eſcripta generatione prolis, hìc deſcribitur probatio Patris in adverſis. Igitur orta eſt fames in Paleſtina: noluitque Deus, quod Iſaac deſcenderet in Egyptum, ubi erat fertilitas. Cuius cauſa ſecundum Hebræos eſt: quia Iſaac fuit Domino conſecratus cum oblatus eſt in Monte; & ideo non erat decens quod exiret de Terra promiſſionis. Manſit ergo in Geraris, ibique valde locupletatus fuit, nam in illo anno habuit centuplum, quod fuit ex ſpeciali dono Dei; etenim ille annus non fuit fertilis. Ex hoc autem ſurrexit contra eum invidia; nam Rex Geraris eiecit ipſum de civitate ſua, non potens tam celerem proſperitatē aſpicere: reliquus autem Populus, ut Regem imitaretur, obſtruxit puteos Iſaac operiens eos humo. Magnitudo namque potentiæ actualis, vel probabiliter præſumptæ futuræ, cauſat invidiam, & iſta parat proſperati nocumentum; ſola namque paupertas, & miſeria, caret tali peſte. Sanctus ergo vir obedivit mandato iniqui Regis; receſſit enim ſtatim ab eo, & perrexit Berſabeæ, ibique ædificavit Altare, ut prius gratias redderet Deo, quam ſibi extenderet Tabernaculum. Dum autem hìc moraretur, acceſſit ad eum Rex Geraris cum principibus ſuis, petens ab illo confederationem, quos omnes Iſaac benignè ſuſcepit, fecitque eis etiam Convivium. Mane autem ſurgen-

tes

tes fœdus inierunt, & sibi mutuo iuraverunt antequam quidquam gustarent propter reverentiam iuramenti. Et ex hoc videtur sumptum *cap: Placuit. extra de Testibus*, ubi dicitur: quod nullus testimonium dicat nisi ieiunus; quod tenet ex honestate, ut notat ibi *Gloss.* Deinde patienter toleratis ab Isaac iniurijs extraneorum, probatur eius virtus respectu propriæ familiæ, dum eius filius Esau, absque consensu proprij genitoris, accepit duas Vxores ex Chananæis; quælibet autem erat in moribus male instructa, & prona ad idolatriam. Sanctus autem pater optabat ut acciperet Vxorẽ de cognatione Rebeccæ, vel de filiabus Ismaelis, seu aliorum filiorum Ceturæ: sed profanus filius, cum prius parvipendisset Divina, pro nihilo habuit humana iura contemnere.

CAP. XXVII. Reflexio 83.

Escripta tolerantia Isaac tempore adversitatis, hìc describitur ordinatio suæ posteritatis, quæ fiebat per benedictionem. Senuit ergo Isaac, & caligaverunt oculi eius, & videre non poterat. Non erat tamem ista formaliter cæcitas, sed valde modicum videbat, deficientibus oculis illius ex infirmitate. Quapropter vocavit Esau filium suum primogenitum, cui præcepit, ut capta venatione faceret sibi pulmentum; intendebat enim dare illi benedictionem: filius autem, secundum consuetudinem illius temporis, debebat prius prȩstare patri aliquod obsequium antequam illam acciperet; & ideo Isaac misit eum ad venandum, ut deinde componeret cibaria, & ista deferret pro obsequio debito. Audiens vero hoc Rebecca, misit Iacob ad Gregem, iubens illi ut afferret duos Hȩdos, quibus allatis composuit cibum pro marito; vestivitque Iacob vestibus Esaù valde bonis. Nam tunc temporis primogeniti erant Sacerdotes, ideoque habebant vestes pretiosas, & o-

doriferas, quibus induti in magnis solemnitatibus offerebãt sacrificia: deinde circundedit pelliculas manibus filij, ut sic crederetur a patre Esau: sancta enim mater, certificata de divino oraculo confidenter exponebat filium periculo, firmiter credens, quod Dominus dirigeret actum eius. Pergit ergo Iacob ad cubiculum Patris; offert pulmentum; dicit se esse primogenitum Esaù, & Deo omnia dirigente, consequitur paternam benedictionem, his verbis: *Det tibi Deus de Rore Cæli, & de pinguedine Terræ abundantiam frumenti, & vini; & serviant tibi Populi, & adorent te Tribus: esto Dominus fratrum tuorum, & incurventur ante te filij Matris tuæ.* Notandum est autem quod Isaac precatur filio bona temporalia: primò, in terræ nascentibus quorum multiplicatio sequitur ex influentia corporis Cælestis tamquam ex causa efficiente & ex bona dispositione Terræ, tanquam ex causa materiali; ideo ponitur in benedictione *Ros Cœli, & pinguedo terræ*. Secundò, precatur illi honorem, & excellentiam super fratres. Si vero ista bona inter se comparentur, melior est honor quam divitiæ; nam honor ponitur præmium Virtutis, non autem abundantia divitiarum: hinc *Arist.* 5. *Ethic.*, cum determinasset conditionem boni Regentis, dixit, quod pro præmio bonis viris honor, & gloria dari debet, tanquam nihil melius habeat Civitas ad illis tribuendum; qui autẽ ijs non est contentus, sed requirit alia, Tirannus est. Posuit tamen Isaac primo loco divitias, non propter earum dignitatem, sed propter earum necessitatem; vel propter Plebis opinionem, quæ magis attendit delectabilia sensus, quam spiritualia. Advertendum tamen est, quod supradicta in paterna benedictione contenta, non fuerunt impleta in propria persona Iacob: etenim quandiu vixit fuit minus potens ipso Esaù, sed in posteris suis: tempore enim David, & Salomonis, Idumęi ab Esaù descendentes, servierunt filijs Israel. Perfectius vero impleta fuerunt in Christo Domino, cui potestates non solum terrenę, sed etiam Cælestes sunt subditæ; data est enim illi omnis potestas in Cælo, & in Terra, ut patet *Matthæi ultimo*.

Re-

Reflexio 84.

HIs gestis regressus est Esaù de venatione, attulitque Patri cibum ut benedictionem consequeretur; & quęrente Patre quis esset, respondit se esse filium suum primogenitum Esaù. Tunc expavit Isaac stupore vehementi. Et causa huius timoris secundum aliquos Doctores fuit: quia auditis prædictis volvit retractare benedictionem datam ipsi Iacob; sed Deus fecit ei statim videre Gehennam apertam, sibique paratam, si retractasset illam; quapropter aspiciens hoc tam terribile obiectum, expavit, & benedictionem datam confirmavit. Alij dicunt quod Isaac raptus fuit in Exstasi, & cognovit totum fuisse factum circa Iacob de voluntate, & ordinatione Divina; propterea admirans inexcrutabilia Iudicia Dei expavit, dixitque filio suo Esaù: *Venit Germanus tuus fraudolenter, & accepit benedictionem tuam*. Aliqui tamen legunt, *providenter*: nam dictio Hebraica hìc posita est æquivoca, significans aliquando dolum, aliquando prudentiam; in Iacob autem magis prudentia presumenda est quam dolus, maxime quia Deus movebat illum ad ista facienda; ideoque eius operatio non potest fraudi imputari. Audiens autem Esaù verba patris, flevit eiulatu magno; deinde ait: *num unam tantum benedictionem habes pater? mihi quoque obsecro ut benedicas*. Credebat enim quod si pater aliquo modo sibi benediceret, irritaretur benedictio Iacob: tunc Isaac motus instantia filij ait: *In Pinguedine Terræ, & in Rore Cæli desuper, erit benedictio tua. Vives gladio, & fratri tuo servies: tempusque veniet cum excutias, & solvas iugum eius de cervicibus tuis* Quod fuit impletum, cum Idumæi, qui Iudęis tributa solvebant, rebellaverunt sub Rege Ioram, nolentes amplius ea solvere, ut patet 4. *Reg*: 8. Non dedit tamen Isaac benedictionem Esaù pertinentem ad Ius Primogenituræ, ad quam spectabant repromissiones; hanc enim Esaù non invenit, licet cum lacri-

mis eam quæsivisset, ut patet ad *Hebræ*: 12. sed solum dixit pater: *In pinguedine terræ, & in Rore Cœli erit benedictio tua*; videlicet in abundantia terræ nascentium quæ ex istis duobus causatur.

CAP. XXVIII. Reflexio 85.

DEscripta linea populi Dei per duos stipites, Abraham, & Isaac; hìc describitur per tertium stipitem nempè Iacob, quem Isaac vocavit, confirmans priores benedictiones, & illas repetens ad augumentum gratiæ: præcepitque filio, ut pergeret in Mesopotamiam Syriæ, & acciperet Vxorem de filiabus Laban Auunculi sui. Vnde Sanctus Iuvenis, sciens quod obedire patri in licitis est principium totius boni, profectus est in Syriam. Cumque venisset ad quendam locum, & vellet in eo requiescere, tulit de lapidibus qui iacebant, & supponens capiti suo dormivit in eodem loco. Erat autem iste locus, *mons Moria*, ubi fuerat oblatus pater suus in sacrificium Deo; unde reputabat locum sanctum, propter quod ibi declinavit ut in nocte vacaret orationi, sperans habere Divinam revelationem. Dicunt autem Hebræi quod Iacob sumpsit tres lapides ut in illis caput reclinaret; quãdo vero evigilavit facti sunt unus Lapis, nam infra dicitur: *Tulit Lapidem quem supposuerat*. Et dicunt, hoc fuisse in signum quod Dominus uniretur cum eo in itinere, ipsum dirigendo in omnibus. Sed de hoc facto non est bene assignata causa; etenim si Deus volvisset hoc significare, permisisset quod Iacob acciperet duos lapides, qui deinde unirentur ad significanda prædicta. Quapropter melius Doctores Cattholici dicunt, quod hoc fuit in signum Vnitatis essentiæ, & Trinitatis Personarum in Deo, de cuius apparitione hìc agitur. Item, quia facta fuit hìc revelatio de futura tunc Filij Dei Incarnatione, prædicti tres lapides, eorumque unio significabat

tres naturas in Christo Domino in Vnitate suppositi; vel propriùs tres substantias, videlicet Divinam, Corporis, & Animæ; Quia licet corpus, & anima sint duæ substantiæ realiter distinctæ; tamen non sunt duæ naturæ, sed ambæ sunt una natura humana, cum nullum istorum habeat perfectam rationem speciei, sed sint partes speciei, ut materia, & forma, ab utraque vero alteri unita, completur ratio speciei, quia in Compositis accipitur esse à materia, & forma simul unitis, ut ait *S. Thom. l. de Ente, & Essentia*: quapropter proprie loquendo debemus ponere in Christo Domino duas naturas, nempe Divinam, & humanam, & istarum duarum Naturarum tres substantias, nempe Divinam, Corpoream, & animam. Loquendo vero large, poterunt concedi tres naturæ, si convertamus Substantiam, & naturam.

Reflexio 86.

POst longam, & devotam orationem, dormivit Iacob in Monte Moria; viditque in somnis scalam stantem super terram cuius Cacumen tangebat Cælum. Angelos quoque Dei ascendentes, & descendentes per eam, & Dominum innixum scalæ. Dicunt autem Hæbrei quod ista scala designabat Divinam gubernationem, quantum ad omnes creaturas. Deus erat super cacumen scalæ, quia tota rerum gubernatio ab ipso originarie incipit. Angeli ascendebant, & descendebant per illam, ad denotandum, quod sunt subministratores voluntatis Divinæ in rerum gubernatione. Tenebat pedem in terra, & caput illius tangebat Cælum, ut significaretur universitas gubernabilium; quia ultra Cælum nihil est, nec infra terram; ideoque omnia creata comprehendebat. Varij gradus, denotabant diversos modos communicationis Bonitatis Divinæ in inferioribus. Sed melius dicunt Doctores Catholici, nempe quod scala ista ex multis gradibus significabat gradus Generationum per quas Christus Dominus, secundum carnem, descendit ab Abra-

ham usque ad Sanctissimam Virginem quæ illum peperit. Duo Latera sunt Iusti, & peccatores; tum quia ex utrisque descendit; tum quia pro utrisque natus, & passus est. Dominus Scalæ innixus signabat, quod ipsa Deitas uniretur carni descendenti à Patribus in Christo Domino. Quod pes scalæ terram tangeret, & Cacumen illius Cælum, designabat quod ipse Christus secundum humanitatem, convenit cum hominibus in natura humana, & per Deitatem cum Patre, & Spiritu Sancto, cum ipsa Deitas sit in tribus Divinis Personis, ut sic diceretur Mediator Dei, & hominum. Per Angelos descendentes signabatur, quod Misterium Incarnationis fuit revelatum primo Patriarchis; secundo, Prophætis clarius; tertio, Ministris Novi Testamenti clarissimè. Per Angelos ascendentes, intelligebatur Fides, & devotio Iustorum in quolibet statu presentata Deo per ipsos, ut patet *Tob*: 12. fuit enim facta hìc revelatio Incarnationis Filis Dei, quia hìc firmatæ fuerunt Benedictiones, & Promissiones de dilatatione seminis Iacob in Populos; ista vero Benedictio, & dilatatio, intelligebatur precipue de Christo Domino, ut patet ad *Galat*. 3. ideoque posita fuit hìc figura de illius Incarnatione.

Reflexio 87.

EVigilans autem Iacob à somno ait: *Quã terribilis est locus iste*; idest *Venerabilis*, adeo ut non indifferenter sicut ad alia loca sit accedendũ, sed cum magna reverentia, humilitate, ac tremore: hinc Deus per Prophetã dixit *Pauete ad Sanctuarium meum*. Nostris autem temporibus, longe est à multis timor iste: nam aliqui intra Ecclesiam, ubi specialiter colitur Deus, ita manent, ac si essent in Foro. Vacant enim vaniloquijs, motibus incompositis, dissolutionibus, ut alia taceam. In isto scandalo delendo, multum debent vigilare Episcopi, & alij Ecclesiarum Præsules, ne ex eorum tolerantia, vel negligentia, ante Divinum Tribunal sint

par-

participes tanti sceleris. Surgens autem Iacob mane, tulit Lapidem quem supposuerat capiti suo, & erexit in Titulum, videlicet, in signum Divinæ revelationis sibi ibidem factæ; & in signum fundationis Templi, & passionis Christi Domini. Deinde fudit Oleum desuper, quod emerat in Civitate vicina, in signum consecrationis; nam Res Sacræ unguntur Oleo. Vovit etiam Votum dicens: *Si fuerit Dominus mecum, & custodierit me in via, & dederit mihi panem ad vescendum; reversusque fuero prospere ad domum Patris mei, erit mihi Dominus in Deum*. Sed dices: hoc videtur ridiculum, quia Votum non est de his quæ sunt de necessitate salutis, sed de his quæ sunt supererogationis. Dicendum, quod Iacob non vovit quod Dominus esset sibi Deus; nam etiam si nihil de postulatis illi dedisset, tamen erat Deus suus; quandoquidem Deus nomen absolutum est, significãs Naturam; ideoque eo ipso quod Deus est, omnium etiam est Deus; sicuti, si aliquis homo est, eo ipso est homo comparatus ad quamcũque rem; & ideo Iacob erat obligatus de necessitate salutis, tenere Deum pro Deo suo. Sed vovit quod recognosceret Deum, exhibendo illi specialem cultum, quod erat supererogationis.

CAP. XXIX. Reflexio 88.

Descripta posteritate Iacob in Divina revelatione, hic describitur in actuali multiplicatione. Pervenit ergo post multos labores in Mesopotamiam, & Deo ipsum dirigente invenit domum Laban Avunculi sui, qui cũ haberet duas filias unam nomine Liam, alteram Rachelem, hanc adamavit Iacob; quam ut haberet Vxorem, pollicitus est servire Laban septẽ annis. Et videbantur Iacob dies pauci præ amoris magnitudine. In comparatione namque ad rem tam amabilem,

plu-

pluribus annis serviſſet, ſi fuiſſet requiſitus. Tranſacto igitur ſervitio ſeptem annorum, petivit ab Avunculo Rachelem. Tunc Labam fecit Convivium, & veſpere introduxit Liam ad Iacob. Mane autem facto, cognoſcens Iacob ſe fuiſse à Labam deceptum, conqueſtus eſt cum illo; qui adducens pro falſa excuſatione conſuetudinem loci, coegit illum ad complendam hebdomadam cum Lia; qua tranſacta promiſit ei tradere Rachelem, pro ſervitio tamen preſtando ſeptem annorum futurorum. Sed dices: quomodo Iacob non cognovit Liam ad vocem, vel tactum? Dicendum quod in hoc apparuit bonitas ipſius Iacob; nam nocte illa fortaſse vacavit orationi, ſicut de Tobia legitur: vel ſi eam tetigit, non quæſivit in Lia blandicias meretricias in tactibus, & verbis, ſed ea uſus eſt in caſtitate maritali. Sciendum autem quod inter Liam, & Iacob non fuit pro tunc verum Matrimonium, ad quod requiritur neceſſariò conſenſus; Iacob vero conſenſerat ſolummodo in Rachelem. Non peccavit tamen Iacob ſi cognovit Liam, quia fuit per ignorantiam facti, quæ excuſat à toto, adhibita ſufficienti diligentia, quod & fecit; quia in talibus non requiritur magna perſcrutatio; maxime quia Iacob, non habebat probabilem cauſam dubitandi de fraude Labam. Fuit vero matrimonium, quando Iacob acquievit inſtantiæ Labam de explenda hebdomada cum Lia; tunc enim in illam conſenſit, tamquam in Vxorem, & ex tunc fuit inter eos verum Matrimonium. Tranſacta igitur hebdomada, potitus eſt Iacob deſideratis nuptijs cum Rachele; prætulitque amorem ſequentis priori. Videns autem Dominus quod deſpiceret Liam, dedit ei fęcunditatem, Sorore ſterili permanente. Erat autem Lia fęmina boni animi, unde patienter ſuſtinebat Mariti contemptum. Deus ergo videns humilitatem illius, & afflictionem, dedit illi quatuor filios, quia quatuor ignominias patiebatur: nam videbatur quodammodo à Deo relicta, ab hominibus neglecta, à Sorore, licet minori, contempta; & à proprio Marito totaliter extranea.

CAP.

CAP. XXX. Reflexio 89.

Icto de multiplicatione filiorum Liæ, hìc agitur de fructu Rachelis; quæ videns Sororem tam fœcundam, invidit ei, & dixit Marito: *Dà mihi filios alioquin moriar*: imprudenter autem sic locuta fuit, stimulata magna cordis amaritudine. Omnes namque passionati generaliter petunt irrationabilia; quia sicut Ira, ita quælibet passio impedit animum ne possit cernere verum. Desiderio igitur prolis ardens, persuasit marito ut acciperet Balam servam suam, ex qua Iacob habuit duos filios. Ecce quanta Divinæ Sapientiæ in rebus apparet ordinatio. Rachel quæ ante ita sibi ipsi felix videbatur ob amorem mariti, ut sororem despiceret, per sterilitatem depressa est, ut se miseram recognosceret. Et Lia parere cessavit, ne superbia nimis inflaretur. Ista tamen, exemplo Rachelis sororis suæ, dedit marito Zelfam ancillam suam, ex qua Iacob genuit filios. Non potest tamen per hoc notari Iacob de incontinentia circa pluralitatem Vxorum; quia ipse non petivit nisi unam, nempe Rachelem: quod autem Lia fuerit sibi supposita, id accidit ipso ignorante; postea vero consensit, Deo sic disponente. Ancillas vero accepit ad preces Vxorum, & amore prolis, non autem perverso incentivo libidinis. Adde quod pluralitas coniugum, pro illo tempore licita erat, cum non esset prohibita; maxime quia hic suberat legitima causa, & debitus finis, videlicet multiplicandi Populum Dei. Sciebat enim Iacob, quod ipse solus erat, in quo remanebat Populus Dei; nam Esaù non pertinebat ad repromissiones; & ideo si solummodo unam accepisset, Populus Dei non potuisset sufficienter multiplicari. Porro Iacob, potens erat ad reddendum debitum tot Vxoribus; tum quia semper in iuventute continenter se habuit, nullam unquam mulierem cognoscens; tum quia accepit uxores in ætate provecta; in

qua vires robustiores sunt, hinc *Arist.* 7. *Polit.* ait, quod mala est generatio in tenera ætate facta; nam filij carent viribus, & matri plerumque in partu mori contingit, propter parvitatem organorum; & quia parva ætas non potest sustinere acerbissimos partus dolores; ideo ait, quod conveniens ætas in masculo est circa trigesimum septimum annum; in fœmina vero vigesimum secundum. Sed hìc quæri potest: cum licuerit aliquo tempore, & pro aliquo bono fine, eundem hominem plures uxores habere; numquid licuerit aliquando, eandem mulierem simul plures viros habere, si fuisset idem motivum? Dicendum negativè, & præcipua ratio inter multas ea est, quia Vir, & Vxor non solum ordinātur ad communicationem naturalem, quæ est propter gignere; sed etiam ad pacem, & communicationem æconomicam, ut patet ex *pr.* & 2. *Polit.* Pax autem æconomica consistit in bona habitudine Rectoris ad subditos. Rector vero est solus Vir; subditi sunt, Mulier, Filij, & servi. Si ergo plures Viri eidem Mulieri essent, propter diversitatem animorum contraria præciperent, & sic turbatio in familia, & in tota Republica orietur. E contrario vero, licet dentur plures Vxores uni viro, non per hoc dantur plures Rectores; sed plures subiectæ. Datis autem pluribus Rectoribus, dantur quidem plura principia agendi, quæ dissonant inter se, nam omnis potestas impatiens Consortis est; sed datis pluribus subditis non dantur diversa principia movendi; quia subditus inquantum subditus est, non habet in se principium sui motus, sed movetur ab extrinseco, nempe à Rectore iubente.

Reflexio 90.

EXaudivit tandem Deus preces Rachelis, peperit enim filium quem Ioseph nominavit. Quo nato cum Iacob complevisset servitium suum quatuordecim annorum, petivit à Labam licentiam redeundi ad terram suam. Sed iste, avaritia motus, cernens quod mora Iacob erat sibi utilis, nite-

nitebatur illum apud ſe retinere, offerens mercedem, quaſi vellet gratiam facere, cum tamen intenderet illum decipere. Tunc Iacob promiſit remanere ſub iſta conditione, ſcilicet: quod ſepararentur Oves variæ, & ſparſo vellere, nempe maculoſæ, & iſtæ ponerentur in manu filiorum Labam. Animalia vero unius coloris, ponerentur in manu Iacob; & fœtus ſi eſſent varij coloris, pertinerent ad Iacob. Tunc Labam libenter acceptavit conditionem, quia quod fœtus nigri naſcerentur ex ovibus nigris, & albi ex albis, erat ſecundum conſuetum curſum naturæ; ſed quod ex puris albis, vel puris nigris variæ, & maculoſæ naſcerentur, erat contra naturæ curſum. Tulit ergo Iacob Virgas, & ex parte illas decorticavit, itaut aſpiceretur aliquod viride, & aliquod candidum, & alias reliquit non decorticatas; poſuitque Virgas varij coloris in canalibus quando erat conceptus primi temporis, ideſt in principio veris; tunc enim fœtus naſcuntur meliores, & fortiores. Videntes igitur Fęmellæ, & Maſculi, ſuper ipſas aſcendentes, colorem varium Virgarum in aqua, imprimebant fœtibus talem colorem, itaut varij naſcerentur. Hanc enim virtutem habet immaginativa ſuper materiam unde fiunt conceptus, quod iſti concipiantur ſimiles illis, qui aſpiciuntur in extremo coitu: habet enim in illo puncto anima magnum vigorem, attrhaitque in fervore libidinis formas viſas, & illas imprimit fætui. Hinc Iſidorus dicit, quod in Thalamis Coniugum, pingendæ eſſent aliquæ pulchræ perſonæ, ut illis viſis fœtus ſimilis Imagini formetur. Et hoc prodeſt ſive mulier videat illas imagines, ſive de illis recogitet. Vnde S. Hieronymus ait, quod Quintilianus orator, defendit quandam Matronam, quæ filium nigrum ut æthiopem pepererat, quia reperta fuit in eius cubiculo ſimilis pictura. Et Hippocrates pariter defendit aliam mulierem, quæ peperit filium utrique parenti totaliter diſſimilem. Eademque arte utuntur Hiſpani in Gregibus equarum, ponentes pulchros equos tempore conceptus ante equas

CAP.

CAP. XXXI. Reflexio 91.

Vpradictum est de Iacob incipiente, hìc subiungitur de eodem proficiente. Maximus autem virtutis profectus consistit in tolerantia adversitatum; istas vero patienter semper Iacob sustinuit. Et primò passus est à Labam Socero suo. Dum enim pergeret in terram suam cum Vxoribus, & Liberis, & universa substantia quam dederat illi Deus, insecutus est illum Labam animo perverso nocendi; sed Deus imposuit illi, ut nec aspere ipsi Iacob loqueretur: quapropter, timore Dei sibi apparentis perterritus, & cernens quod Deus erat pro Iacob, quæsivit confederari cum illo, non amore, sed avaritia incitante. Rachel autem in recessu à paterna domo, furata est Idola patris sui; non ad colendum, cum iam esset edocta à Marito de cultu unius veri Dei, sed ad retrahendum patrem suum ab idolatria. Alij dicunt quod Rachel viderat sæpe patrem suum, cum aliquod vellet incipere, responsa quærere ab illis Idolis: certum est autem quod talia non habent virtutem dandi responsa; tamen aliquando Deus hoc permittit, propter peccata hominum credentium talibus vanitatibus, quia merentur istis deceptionibus illudi. Igitur Rachel timens, ne pater suus quæreret ab idolis de via mariti, & totius familiæ suæ, & accepta responsione à Demone eos insequeretur, secum tulit prædicta Idola.

CAP. XXXII. Reflexio 92.

Escripto qualiter Iacob sustinuit persecutionem Avunculi sui, hìc agitur de afflictione quam sustinuit pro Esaù fratre suo. Relicto igitur Labam abijt Iacob itinere quo cæperat, fueruntq; illi obviam Angeli Dei, ad

ipsum

ipſum videlicet confortandum contra timorem fratris. Dicunt autem Doctores, quod iſti erant Angeli Cuſtodes Provinciæ Chanaam: habet enim quælibet Provincia Angelum magnum de ordine ſuperiori, & ſub illo ſunt multi de ordine inferiori, ad Gentem illam cuſtodiendam, ut patet *Daniel*. x. ubi ponitur unus Angelus Princeps Perſarum, qui reſiſtit Gabrieli viginti uno diebus. Advertendum eſt autem, quod licet Iacob fuiſſet confortatus à Deo in receſſu de Meſopotamia, & nunc ab Angelis ſibi occurrentibus; tamen ex naturali infirmitate, timuit de fratre ſuo, per cuius terram tranſire debebat. Licet enim Ratio ſua eſſet certificata ex promiſſione Divina, & iſta certificatio retineretur habitualiter in ratione; tamen non erat circa illam actualis conſideratio; ideoque, terribili ſuperveniente, pavere poterat: *hinc Ariſt*. 7. *Eth. ait*: quod in moralibus ſcire ſecundum habitum, non tollit malam operationem; cognitio enim moralis virtutis, non repugnat malæ operationi, quia actus, & habitus non repugnant ſimul eſſe, cum non ſint eiuſdem rationis. Miſit ergo Iacob Nuntios ad Eſaù, qui redeuntes dixerunt: *Ecce properat tibi in occurſum, cum quatuor centum Viris*. Impius enim frater, tot homines ſecum ducebat, ut captivum duceret, ſi ſibi expedire cognovisſet, Iacob; ſi autem contrarium vidiſſet, ſaltem oſtenderet potentiam ſuã. His auditis Iacob, orans ad Deum ait: *Erue me de manu fratris mei Eſaù, quia valde eum timeo*. Diſpoſito namque omni eo, quod poterat per humanam induſtriam, convertit ſe ad Divinam clementiam, in qua ſola principaliter confidebat.

Reflexio 93.

DVm igitur Iacob, ut prædictum eſt, timeret: ecce Vir luctabatur cum eo. Iſte autem fuit Angelus eius cuſtos, qui cæpit cum eo luctari, & permittebat ſe vinci, fingens ſe non poſſe contra Iacob prævalere, ut ſic daretur ei audacia ad non timendum Eſaù. Luctabatur

autem cum eo usque mane; quia volebat illi dare magnam consolationem, & confidentiam, quam dare non poterat, si modico tempore luctatus fuisset. In fine autem Luctæ tetigit Angelus Nervum Fęmoris eius, & statim emarcuit. Pro quo advertendum est: quod licet Iacob non fuerit totaliter diffisus de Divino adiutorio, tamen parum confidit, & nimis timuit Esaù; ideoque Angelus dedit illi hanc punitionem pro dicta diffidentia. Postea verò Iacob claudicabat, ut per hoc ostenderetur quomodo claudicasset in mente, confidendo parum de protectione Divina. Facto autem mane dixit Angelus ad Iacob *Dimitte me, iam enim ascendit Aurora*, quasi diceret: non debes me amplius tenere; nam tempus est ut cantem Dei laudes, cum alijs Angelis, secundùm illud *Iob.* 38. *Vbi eras cum me laudarent Astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei*? Tunc Iacob, optavit scire nomen Angeli secum luctantis: cui Angelus ait: *Cur quæris nomen meum quod est mirabile*? quasi diceret, non potes illud habere. Ratio autem ea est: quia Angeli non habent nomina fixa, & stabilia; sed sortiuntur diversa nomina, secundùm legationes ad quas mittuntur. Præterea nomen imponitur ad notificandam rem, quando accidit, vel potest accidere aliqua dubitatio, vel æquivocatio: in Angelis autem est certissima cognitio, quia sunt individua substantialia, inter se numero, vel specie differentia. Quando igitur Angelis imponuntur nomina, non sunt secundùm naturam, sed secundùm officium; si autem *quod est mirabile*, non est de textu: tamen dic, quod cum imponantur Angelis nomina ex officijs, tunc nomen erit admirabile, quando officium erit admirabile; iste autem Angelus luctator gerebat magnum officium, quod tamen hìc tacetur; ideo dixit suum nomen esse admirabile.

CAP.

CAP. XXXIII. Reflexio 94.

Escripto timore quem habuit Iacob de adventu fratris; hìc describitur illius prudentia: nihil enim omisit, quod posset ab humana ratione dictari. Et per hoc admonemur, quod in periculis constituti, agamus ad evadendum quantum prudentia dictat, dummodo peccati culpa non intercedat, alioquin esset tentare Deum ut miraculum faceret, quod quidem maximum peccatum est. Igitur Iacob, dispositis omnibus, perrexit primus ante alios, ut illis præberet exemplum: nam facillimum est alios exhortari verbis; sed perfectę virtutis est firmare subditos exemplo. Videns vero Iacob Esaù, statim pronus ad terram, septies illum adoravit, inclinando videlicet caput, & hæc est adoratio Duliæ: frater enim suus erat Primogenitus, licet ordinatione Divina fuisset primogenitura ad se translata. Tunc Esaù currens obviam fratri suo amplexatus est eum, & osculans flevit. Ex Divina namque ordinatione mutata fuit eius indignatio in pietatem. Iacob vero licet amicabiliter à fratre receptus, tamen prudenter declinavit societatem illius; poterat enim timere, ne animus fratris mutaretur in contrarium; ideoque requisitus de societate, illam recusavit, allegando causam de filijs paruulis; quapropter Esau redijt in terram suam. Iacob autem pervenit in Socoth, & fixit tabernaculum extra Civitatem; non enim voluit habitare intra Vrbem, quia Cives erant idolatræ; ne familia sua contaminaretur perversis moribus illorum; erectoque Altari, invocavit super illud Fortissimum Deum Israel; recognoscens videlicet Dei potentiam, qua illum conservaverat à Labam ipsum persequente, & ab Esaù sibi occurrente.

CAP. XXXIV. Reflexio 95.

Escriptis tribulationibus Iacob illatis à cognatis, hìc ponitur iniuria accepta ab extraneis. Morante igitur sancto Viro extra Civitatem, Dina eius filia egressa est de domo paterna, ut aspiceret mulieres regionis illius: erat enim in illa die generale festum, ad quod omnis Populus concurrebat, & agebant magna gaudia; quam cum vidisset Sichem Princeps terræ illius, captus amore, & fretus potentia, rapuit illam, vi opprimens Virginem. Quod cum audisset Iacob siluit, dissimulando prudenter id quod emendare non poterat. Redeuntes autem filij eius domum, & audito quod acciderat, irati sunt valde: ad quos veniens Sichem precatus est illos, ut darent sibi Sororem in Vxorem. Cui fratres responderunt, se non posse hoc facere nisi omnes de Civitate circumciderentur: dixerunt autem hoc in dolo, quia non proponebant Circumcisionem, ut attrhaerent Sichimitas ad Dei cultum, sed ut illos occiderent. Non distulit adolescens Princeps, quin statim expleret quod petebatur. Et licet circumcidi dolorosum sit, maxime viris perfectis ætate, tamen quia diligebat, satis facile ei visum est. Amans enim vult magis mortem, quam pati amoris dispendia. Ingressus ergo Civitatem locutus est ad Populum suum dicens: *Viri isti pacifici sunt, & volunt habitare nobiscum: negotientur in terra, & exerceant eam, quæ spatiosa, & lata Cultoribus indiget; & substantia eorum, & pecora, & cuncta quæ possident nostra erunt, & habitantes simul, unum efficiemus Populum*. Incepit autem à Pace ut persuaderet Plebi; quia communis regula est, quod illa, quæ obviant statui politico, repelli debent: maximum autem bonum Civitatis est Pax, in qua quilibet rerum suarum Dominus est. Secundò, quia Plebs avara est, ibique incli-

inclinat ubi cognoſcit lucrum; ideo propoſuit varias utilitates, quæ ſequebantur ex confederatione cum filijs Iacob, affirmans quod efficerent unum Populum. Hoc autem erat per unitatem Loci, & Legum; requiritur enim ad Populi unitatem identitas loci, ut ait *Ariſt. 3. Polit.*; deinde requiritur unitas Legum; nam dato quod duæ Civitates coniunctæ ſint uno muro, tamen si non ſit eis Legum identitas, non eſt unus Populus, quia moribus, & Legibus ſunt diſſimiles. Prædictis ergo utilitatibus auditis, ſtulta Plebs propoſitam conditionem acceptavit, omneſque Cives circuncisi ſunt, hoc exigente inſano Principe. Die autem tertio, in quo dolor eſt vehementiſſimus, adeout circumcisi ſe movere nequeant, acceptis filij Iacob gladijs, ingreſſi ſunt Civitatem, & Populum cum Principe occiderunt; Paruulos quoque, & Vxores captivas duxerunt. Dicunt tamen Doctores, quod Iacob fecit liberare omnes captivos, & relinquere omnia animalia, quia iuſtè poſſideri non poterant, cum per bellum iniuſtum acquisita fuiſſent.

CAP. XXXV. Reflexio 96.

Oſtquam Moyſes deſcripſit ſtatum Iacob ut incipientis, & proficientis, hìc deſcribit illum ut perfecti; quæ quidem perfectio oſtenditur in eminentia contemplationis. Iuſſit igitur Deus illi ut aſcenderet Bethel, ideſt, ad Montem *Moria*: ibique ædificato Altari, redderet gratias de Divina protectione, in ſua peregrinatione, & multiplicatione in bonis ſpiritualibus, & temporalibus. Tunc Iacob præcepit, ut omnes de domo ſua abijcerent idola, quæ acceperant in præda Sichen: ad ſtatum namque perfectionis tendens, voluit omnem impuritatem à domo ſua removere, ut purius poſſet Deo vacare. Deinde Dominus dixit illi: *non vocaberis ultra Iacob*, quod interpretatur *Luctator*,

& convenit proficienti in vita activa: *ſed Iſrael erit nomen tuum*, quod interpretatur princeps cum Deo; vel directus ad Deum, & hoc competit Vitæ contemplativæ. Vocatur autem vita activa *lucta*, quia eſt quoddam genus exercitationis, & militiæ dum pugnatur contra concupiſcientias. Cum vero ad altitudinem contemplativæ pervenitur, ceſſante tumultu rerum ſecularium, in Deum tota cura cordis iactatur: & fęlix anima cum ſponſo ſuo Chriſto dulciter requieſcit. Sed quæri poteſt, quomodo dicitur hìc, quod non vocaretur amplius Iacob, cum in hoc eodem capitulo pluries fuerit ſic appellatus? Dicendum, quod ſenſus eſt, ut non vocaretur ultra Iacob tanquam nomine principali, ſed non excluditur quin secundariò ſic diceretur: cuius ratio eſt, quia illa mutatio nominis facta fuit ad deſignandum tranſitum de vita activa, ad contemplativam. Vita autem activa eſt imperfectior, pro ut præcedit, & diſponit ad contemplativam, quæ perfectior eſt tali actione, ſicut finis reſpectu eius, quod eſt ad finem. In hoc autem tranſitu, homo non deſerit ſimpliciter ipſam vitam activam, ne per ceſſationem ab activa inſurgant de novo paſſiones perturbantes rationem; ideo ad hoc deſignandum, poſtquam vocatus eſt Iſrael, rurſus vocatus eſt Iacob; quaſi diceret illi Deus: uſque nunc fuiſti principaliter actiuus, licet aliqualiter contemplatiuus: nunc autem eris principaliter contemplatiuus, licet aliqualiter actiuus.

Reflexio 97.

PErgebat interea Iacob de Bethel, quæ eſt Ieruſalem, ad terram, quę ducit Ephratam. Hęc autē eſt Bethlehem, quæ Civitas vocata eſt Ephrata ab Vxore Caleb, & poſtea dicta fuit Bethlehem, hoc eſt domus panis, à fertilitate, quæ poſt penuriam ibi acciderat tempore Elimelech, ut habetur *in lib. Ruth.*, in qua terra, cum pareret Rachel mortua eſt; unde appellavit filium natum *Benoni*, ideſt *filius doloris*. Pater vero appellavit *Beniamin*, ideſt *filius dexteræ*,

nempe

nempe *fortitudinis*; ut interpretatione nominis ostenderetur constantia Iacob in tanta anxietate positi, propter immaturam mortem dilectissimæ Vxoris suæ: per dexteram enim constantia, & fortitudo designatur. Sepelivit autem Iacob Vxorem suam in via; tum quia adhuc non pervenerat in Civitate; tum quia antiquitus Sepulchra erant extra urbem; erexitque titulum, idest memoriam in futuro super Sepulchrum. Ex quo patet, quod ab antiquo fuerunt Sancti Patres diligentissimi in construenda sepultura notabili, ut sic mortui in memoriam hominum remanerent, ad orandum pro ipsis, & ad ostendendam fidem futuræ Resurrectionis. Egressus autem Iacob inde, fixit Tabernaculum trans Turrim Gregis. Et est locus propè Bethlehem ubi Angelus, nato Christo Domino, apparuit Pastoribus vigilantibus super Gregem suum: modò vero est Ecclesia, quæ vocatur *Angelus ad Pastores*. Dum autem Sanctus Iacob hìc lugens moratur, ecce causa maioris afflictionis ei insurgit; dum impudens eius filius Rubem, ausus est dormire cum Bala: factum enormissimum, quod sancto Patri materia extremæ patientiæ, & perconsequens occasio magnæ virtutis exercendæ fuit.

CAP. XXXVI. Reflexio 98.

Escripta multiplicatione Iacob, hìc describitur multiplicatio Esaù, qui habuit tria nomina. Nam vocatur Esaù nomine proprio. Secundo, dicitur *Seir*, idest hispidus, erat enim sicut pellis. Tertio, dicitur *Edon*, idest rubeus, ob ruborem Lenticulæ, quam ita ardenter concupivit; vel ob rubedinem corporis. Mortuo enim Isaac, tulit Esaù Vxores suas, & filios, omnemque substantiam quam potuit habere in terra Chanaam; perrexit-

que ad habitandum in Monte Seir,qui eſt idem cum Idumæa. Vel poteſt dici, quod Idumæa eſt magna terra, in qua eſt quædam pars, quæ vocatur mons Seir; & ſic dicitur quia eſt terra valde montuoſa. De filijs autem Eſaù exierunt primò Duces, qui erant Principes alicuius Civitatis tantum. Videntes verò Idumæi ſe non bene regi per Duces, conſtituerunt ſibi Reges. Vnus tamen actualiter regnabat in tota Idumæa. Porrò iſti Reges non erant per ſucceſſionem, ſed per electionem. Sed videntes, ſe non bene manere ſub Regibus, reverſi ſunt ad Duces priores, & poſt iſtos rurſus ad Reges. Sciendum autem quod ante Eſaù habitaverunt Idumæam aliqui Populi, qui vocantur *in Tex. Horræi*, & dicuntur filij Seir; iſte tamen non fuit Eſaù, ſed alius ante ipſum. Expulerunt vero filij Eſaù predictos Horræos de terra ſua, & dominati ſunt ibidem. De Ducibus Deſcendentibus de Eſaù fuit Hiram ultimus Dux;& dicunt Hebræi,quod ab iſto deſcendit Regnum Romanorum.

CAP. XXXVII. Reflexio 99.

DIcto de ſtatu Iacob in terra Chanaam, hìc agitur de illius deſcenſu in terram Ægypti. Dicitur autem in tex. *Hæ ſunt generationes eius*. Pro quo adverte, quod generatio accipitur dupliciter. Vno modo pro generatione ſucceſsionis. Alio modo pro re ipſa genita; & neutro modo accipitur hìc; ſed intelligitur pro novo eventu rei: ſic dicimus: *Neſcis quid ſuperventura pariat dies*. Quia ergo accidit Iacob tribulatio de venditione Ioſeph; & poſt hanc multas alias miſerias ſuſtinuit; ideo iſtæ dicuntur eius generationes. Paſcebat interea Ioſeph Gregem, eratque cum filijs Balæ, & Zelphæ: nam filij Liæ deſpiciebant illos, reputantes eos quaſi ſervos; & ideo ſanctus Puer, qui erat filius Vxoris principalis, faciebat eis ſocietatem ad ipſorum conſola-

ſolationem. Deinde procedente tempore accuſavit fratres apud Patrem crimine peſſimo: & hoc erat odium fraternum, quod in tranſlatione noſtra meritò vocatur crimen peſſimum; quia ſicut fraterna charitas optimum quid dicitur, ita è contrario inimicitia fraterna, peſſimum crimen nominatur: unde in Hebræo habetur: *Et retulit Patri rixam eorum peſſimam*. Et hoc concordat cum eo quod iam dictum eſt, nempe quod filij Liæ deſpiciebant filios ancillarum. Sanctus autem Iuvenis increpavit multoties illorum ſuperbiam; ſed quia erat minor ætate, eius monitio non fuit recepta; unde tunc Patri denunciavit qui poterat remedium adhibere. Diligebat verò Iacob Ioſeph, eoquod in ſenectute genuiſſet eum. Virtus enim generativa in ſenectute debilior eſt, ideoque ſolent in illa generari partus defectuoſi, & imperfecti. Ioſeph autem è contrario erat gratioſior omnibus fratribus; tum ratione corporis; tum animi: quapropter videbatur hoc procedere ex ſpeciali dono Dei, ideoque Patri magis omnibus amabilis erat.

Reflexio 100.

VIdit interea Ioſeph ſomnium de Sole, Luna, & Stellis, & de Manipulis Spicarum. Omnia autem iſta pertinebant ad unicam ſignificationem, ſuæ videlicet exaltationis ſuper fratres; & hoc pura mente narravit fratribus, & etiam Patri: quo audito increpavit eum pater ſuus, non quod invideret futuræ proſperitati prædilecti filij, ſed volebat ut iſta taceret, ne fratres ſui magis acuerent odia. Prius tamen Pater rem ſibi relatam tacitus conſiderabat; licet enim loquendo coram filijs videretur parvipendere ſomnium; tamen intra ſe cogitabat, quod vere eſſet preſagium futuræ dominationis. Per Solem namque figurabatur Pater, cum Sol ſit principium caloris, & vitæ, ideoque 2. *de Anima* dicitur *pater hominum, Deorumque*. Per Lunam vero, quæ habet dominium ſuper humida, denotabatur Mater-

nam

nam ſicut Luna exiſtens corpus opacum recipit lumen à Sole; ita Mater in generatione, eſt principium paſſivum, & receptivum. Similiter per Stellas intelligebantur filij: nam ſicut Stellæ recipiunt lumen à Sole, ſic filij habent eſſe à parentibus. Igitur filij Iacob odio, & invidia inflammati, cogitaverunt magis fratrem occidere, quam eum habere dominatorem. Quod facinus perpetraſſent, niſi Iudas id prohibuiſſet. Miſerunt ergo innocentem Iuvenem in Ciſternam; & pretereuntibus Madianitis, qui alio nomine vocantur *Iſmaelitæ*, vendiderunt illum. Sed poſtea eum adoraverunt, quia vendiderunt; nihil enim valet, nihil poteſt humana temeritas contra conſilium Divinitatis.

CAP. XXXVIII. Reflexio 101.

Vpra poſuit Moyſes partem principalem pertinentem ad hiſtoriam Ioſeph, hìc ſubiungit partem incidentalem, in qua agitur de Iuda, uxorem ducente. Divertens enim ad Virum Odollamitem, accepit Mulierem Chananæam nomine Sue, ex qua tres filios ſuſcepit, ſcilicet Her, & Onam, & Sela. Deditque filio ſuo primogenito Her Vxorem nomine Thamar. Fuit autem Her nequam in conſpectu Domini; fundebat enim ſemen in terram, ne Vxor ſua conciperet, timens ne amitteret concipiendo pulchritudinem; unde Deus dedit illi aliquam terribilem plagam, itaut liquidò conſtaret, quod non naturaliter, ſed à Deo fuiſſet de terra ſublatus in pœnam ſui ſceleris, & tam inauditæ libidinis. Tunc *I*udas tradidit Thamar alteri filio ſuo Onam: qui ad Vxorem accedens, ſemen fundebat in terrã; exercebatque rem tam deteſtabilem, ne filios nomine fratris ſui prædefuncti gigneret. Magna vero hæc invidia fuit, nempe ſibi nocere, ut alteri non prodeſſet. Non enim erat conſuetudo illius temporis, ut frater minor gigne-

ret

ret omnes filios nomine fratris defuncti, sed solum ut vocaret primogenitum nomine fratris præmortui, reliqui vero pertinebant ad familiam ipsius generantis. Talis ergo frater fuit sicut primus percussus à Domino: quo mortuo dixit Iudas Thamar, quod remaneret vidua in domo patris sui, donec cresceret Sela tertius eius filius; hunc enim Thamar accipere cogebatur per legem illius temporis, nec poterat ullo modo nubere cui voluisset, nisi omnibus fratribus primi sui Mariti defunctis. Et ex hoc patet quod aliqua de Legalibus, & Iudicialibus, datis in lege Moysis, observabantur etiam ante illam; sed quia non habebant vim obligandi, tamquam Dei leges, sed tamquam Consuetudines, fuerunt in lege confirmata.

Reflexio 102.

EVolutis tandem multis annis, cognovit Thamar quod Iudas nolebat sibi dare in Maritum Sela filium suum; timebat enim ne illi accideret mors, sicut accidit duobus alijs filijs: quapropter depositis Viduitatis vestibus, assumpsit Theristrum, quod erat vestis linea qua utebantur Mulieres in ætate; & ut crederetur meretrix, sedit in Bivio: in tali enim loco solebant meretrices manere, ut ab omnibus undequaque transeuntibus viderentur. Non movebatur tamen Thamar ad ista facienda incentivo libidinis, sed amore prolis habendæ; maxime quia non habuerat illam ex duobus alijs filijs Iudæ. Actus vero illius non iustificatur, quia secundum se malus erat. Pergens autem Iudas ad Oves tondendas, & videns Thamar, quæ operuerat vultum suum ne agnosceretur, putavit esse meretricem; quilibet enim ex habitu iudicatur donec contrarium probetur; unde Idiotæ bene vestiti, sapientes esse iudicantur: hinc vulgo dicitur:

Vir bene vestitus pro vestibus esse Peritus
Creditur à mille quamvis Idiota sit ille.

Requisivit ergo Iudas Thamar de copula, quæ statim assensit;

sti-

ſtipulata tamen prius mercede, & accepto Anulo, Armilla, & baculo Iudæ pro pignore. Secuta igitur copula ſtatim concepit Thamar; aſſumptiſque viduitatis veſtibus, rediјt in domum ſuam. Intumeſcente autem utero eius, nuntiatum eſt Iudæ, quod Thamar fornicata eſſet, qui ſtatim protulit ſententiam, ut combureretur. Erat enim tunc Iudex in terra illa, vel Lex illius temporis dabat ei poteſtatem vindicandi iniuriam ſibi illatam. Per hoc autem dicunt aliqui Doctores, quod Thamar erat filia Sacerdotis Melchiſedech; nam filia Sacerdotis fornicans, debebat tunc comburi, ſicut poſtea per Legem ſancitum fuit *Levit.* 21. Igitur Thamar cum duceretur ad mortem, miſit Anulum, Armillam, & Baculum ad Iudam, aſſerens ſe concepiſſe de viro cuius erant prædicta. Tunc Iudas cognoſcens mulieris innocentiam, ſtatim revocavit ſententiam. Sed videtur quod fuerit iniuſtus dum eam minime punivit. Dicendum, quod punitio erat propter iniuriam Iudæ, & filiј ſui Selæ quibus inferebatur ignominia; ipſis autem non conquerentibus, nulla punitio infligenda erat ipſi Thamar. Iudas ergo quatenus erat privata perſona, poterat iuri ſuo renunciare, & remittere iniuriam; ſecus autem ſi fuiſſet ſolus *I*udex; nam remittendo, peccaſſet contra Iuſtitiam diſtributivam, & per conſequens fuiſſet iniurius Reipublicæ.

CAP. XXXIX. Reflexio 103.

DEſcripta parte incidentali, hìc Legiſlator revertitur ad hiſtoriam Ioſeph, deſcribendo illius promotionem. Igitur Madianitæ pervenientes in Ægyptum, vendiderunt Ioſeph Putiphar Eunucho Pharaonis. Invenit autem Ioſeph gratiam coram Domino ſuo, & miniſtrabat ei, à quo præpoſitus omnibus, gubernabat domũ ſibi creditam, & univerſa quæ ſibi tradita fuerant: nam Pu-

tiphar optime noverat, Deum esse cum illo. Videbat enim quod tanta prosperitas, & bonus eventus inerat rebus, quas disponebat Ioseph, ut nulla prorsus humana industria hoc haberi potuisset; unde necessario arguebat, aliquam causam superiorem dirigentem esse, nempe Deum. Tales autem eventus vocant philosophi bonam fortunam, ut patet per *Arist. lib. de bona fortuna*; quæ est quidam instinctus in mentibus humanis à causa superiore prospere dirigente absque aliqua ratione, vel iudicio nostri Intellectus: ut quando cor dat nobis, ut faciamus aliquid, & nescimus rationem, quare magis illud, quam oppositum eligamus, & postea feliciter nobis evenit, tunc bona fortuna vocatur. Hæc autem est aliqua directio à causa non errante, nempe Deo. Igitur omnia negocia quæ Ioseph tractabat, prosperum habebant eventum; ideoque Putiphar fecit illum præpositum omnibus, & gubernabat creditam sibi domum. Nec quicquam aliud noverat, nisi panem quo vescebatur. Licet enim ex administratione generali, posset multa sibi accipere Domino ignorante, tamen nihil volebat nisi cibum ad vitam sustentandam.

Reflexio 104.

DVm Ioseph fideliter se gerit erga Dominum suum, ecce Mulier Putipharis capta amore illius, impudenter insurgit contra pudicitiam sancti famuli. Qui nullo modo acquiescens nefariæ petitioni, correxit illam dicens, quod cum Dominus suus tradidisset ei omnia bona domus, non poterat peccare in illum; quanto enim maior fuit Domini confidentia, tanto maior fuisset eius ingratitudo, si talia pro talibus, benefactori suo retribuisset. Sed iniqua mulier, non ratione commota, sed effrenata libidine agitata, per singulos dies molesta erat pudicissimo adolescenti, qui immobilis in sancto proposito semper remansit. Quod autem in prima acie, verbis amatorijs restiterit, mirabile quidem, & valde virile fuit; sed quotidianis iaculis

impu-

impudicæ mulieris instigantis, Iuvenem elegantis formæ non succumbere, divinissimum fuisse fateamur. Accidit autem quadam die ut intraret Ioseph domum, quando impudens domina apprehensa Lacìna vestimenti eius, tentavit inducere ad peccatum Iuvenem innocentem. At ille, relicto in manu adulteræ pallio, aufugit: sciens quod libido sola fuga superatur. Tunc impia Mulier pergens ad Virum suum, non erubuit imponere peccatum suum adolescenti innocentissimo, qui statim missus fuit in carcerem. Deus autem dedit ei gratiam in conspectu principis carceris, qui amovit à Ioseph ferramenta quibus tenebatur, & meliorem cibum apposuit, relinquens in sua potestate omnes, qui in custodia tenebantur. Divina namque consolatio statim adfuit, ne nimia tristitia innocens Puer absorberetur.

CAP. XXXX. Reflexio 105.

Escripta consolatione Ioseph in pœnæ mitigatione, hìc ponitur Divina alia consolatio in mentis illustratione, per cognitionem occultorum. Manente ergo illo in Carcere, commiserunt delictum duo Eunuchi Pharaonis, ideoque missi sunt in carcerem; videruntque ambo, & simul somnia. Hoc autem Divina dispositione factum est, ut per eorum interpretationem ostenderetur sapientia Ioseph, & sic exaltaretur. Viso igitur somnio, contristati sunt valde prædicti Eunuchi: ad quos cum introisset Ioseph, vidit illos tristiores solito. Cum enim affectiones nostræ causentur à rebus exterioribus, necesse est, mutatis illis, mutari nostras affectiones; quia ergo somnia videbantur tristia, facies etiam eorum ex expectatione mali futuri, tristiores redditæ fuerunt. Igitur Ioseph interrogavit de causa. Qui responderunt, se tristes esse, quia non poterant ab aliquo habere interpretationem.

Egyptij

Ægyptij enim instabant augurijs, & divinationibus. Tunc Ioseph illos correxit de tali superstitione, asserens quod somniorum interpretatio, pertinet ad Deum; quia in nobis non sunt viæ naturaliter cognoscitivæ supernaturalis veritatis in speciali. Deinde iussit, ut ea sibi narrarent: talis enim notitia pertinet ad spiritum prophetiæ, quæ est gratia gratis data; sciebat autem Ioseph, se consecuturum à Deo tale donum. Narratis igitur somnijs ab ægyptijs, interpretatus est illa Ioseph, & evenit sicut prædixerat; nam post tres dies Pistor suspensus fuit in patibulo, & Pincerna restitutus ad suum officium exercendum coram Rege. Sed succedentibus prosperis, præpositus Pincernarum oblitus est Interpretis sui. Prosperitas enim, facit homines oblivisci amicorum. Nam ille qui in prosperitate est, intendit sibi soli, semperque augumentum fortunæ pro se solo quærit. Adversitas autem nos cautos reddit, & vigilantes; & ideo magis cognoscimus veros amicos in adversitate, quam in prosperitate.

CAP. XXXXI. Reflexio 106.

Escripta incarceratione Ioseph, hìc agitur de illius liberatione. Igitur Pharao post duos annos, a restitutione Magistri pincernarum, vidit somnium; & statim vocati fuerunt Magi, & Incantatores Ægyptiorum; nec inventus fuit qui illa interpretaretur. Licet enim darent multas responsiones, tamen erant incongruæ, nec quietabant animum Regis. Tunc Pincerna narravit Pharaoni interpretationem sibi datam à Ioseph de somnio suo, & quomodo fuisset secutus effectus: uapropter statim ad Regis Imperium Ioseph eductus est de carcere, cui Pharao narravit somnia sua; responditque sanctus Puer: Somnium Regis unum esse, quantum ad significationem, licet esset duplex quantum ad imaginariam visionem;

nem; asserens quod Deus per hoc ostenderat sibi illa, quæ erat facturus. Providentia namque Divina, quodam speciali modo respicit Principes, quia præsunt Reipublicæ; ideoque aliqua futura Divinitus eis panduntur præ cœteris. Deinde Ioseph dedit interpretationem dicens: Quod septem Boves pulchrę, & septem spicæ plenæ, denotabant septē annos ubertatis. Septē vero Boves tenues, & macilentæ, quæ ascendebant post eas, & septē Spicæ tenues, & vento urente percussæ, septem annos vēturæ famis significabant. Potest autem de prædictis assignari ratio, quare per hæc intelligeretur fertilitas, & sterilitas. Etenim duplex est causa fertilitatis, scilicet optima terræ cultura, quæ designatur per Vaccas pingues; istæ namque fortiter terram colunt; & bona seminatio, quæ denotatur per spicas plenas. Etenim quando grana multa sunt, nascuntur etiam fruges in abundantia. E contrario autem duæ sunt causæ sterilitatis; nempe mala cultura agrorum, quæ innuitur per Vaccas macilentas, nam istæ parum colunt terram; & per Spicas vento percussas, consumente humidū naturale granorum, signatur mala seminatio, quia in talibus granis nulla, vel parva vis est. Rex igitur videns in Ioseph esse sapientiam Divinam, constituit illum Principem domus suæ; eique dedit proprium Anulum, & vestivit illum Stola Byssina, & Torquem auream collo suo circumposuit, & super Currum suum secundum ascendere illum fecit, ut à toto Populo cognosceretur tamquam Præpositus universæ terræ Ægypti, clamante Præcone. In hebræo autem habetur: *Et clamaverunt coram eo Abrec*. Quæ dictio signat idem quod *Pater tener*. Et est sensus: quod Ioseph ratione sapientiæ suæ erat Pater aliorum, licet esset tener ætate.

CAP.

CAP. XXXXII. Reflexio 107.

Ostquam descripsit Moyses descensum in Ægyptum respectu Ioseph, hìc describit descensum in eandem terram quantum ad fratres. Interea fames advenerat, nec solum erat in Ægypto, sed etiam in terra Chanaam; unde Iacob misit filios in Ægyptum ad escas emendas. Venientes ergo fratres Ioseph in Ægyptum, adoraverunt eum. Qui illos cognoscens locutus est ad eos verbis duris, & causa fuit, quia non videns Beniamin fratrem suum uterinum, timuit ne machinati fuissent contra eum, sicut fuerant contra seipsum; ideoque, ut scire posset veritatem, aspere locutus est. Et primo interrogavit de patre suo; postea de fratre, alijsque circumstantijs. Post responsionem vero tradidit illos in vinculis tribus diebus. Quibus elapsis dimisit illos cum frumento, & pecunia posita in Saccis, retinens tamen Simeonem in vinculis, quem ligavit illis præsentibus. Causa fuit, quia iste proiecit in foveam Ioseph; unde cum plus cæteris peccaverit, plus etiam debuit puniri. In absentia tamen illorum, iussit eum à vinculis absolvi, ut dicunt Doctores, & de cibo convenienti provideri in loco tamen clauso, ut sic in Iustitia, servaretur Pietas fraterna. Sed hìc quæri potest: quomodo Ioseph qui erat tam dulcis, & mansuetus, afflixit tam diu fratres, antequam se illis manifestaret, cum statim posset iniuriam sibi factam remittere? Dicendum quod licet persona singularis possit hoc facere, tamen ille qui est Superior, & Iudex, cum sit Custos Iustitiæ, nequit hoc facere; maxime quando iniuria sibi facta redundat in alterũ, ut hìc: nam offensa facta Ioseph redundavit in patrem suum, qui inconsolabiliter afflictus erat propter suam venditionem. Ex ordinatione autem Divina Ioseph factus erat Superior, & Iudex fratrum suorum, ut patet per Visiones supra positas; & ideo non debuit illos dimittere sine punitione, ne dedecus culpæ transiret sine decore Iustitiæ: tamen in punitione plus fuit de misericordia, quam de rigore.

CAP. XXXXIII. Reflexio 108.

DEscripto descensu fratrũ Ioseph in Ægyptũ, hìc describitur descẽsus Beniamin. Fratres igitur prędicti redierunt in terram Chanaã, ferentes cibaria ad patrem, quibus consumptis, iussit Iacob ut redirent ad novas escas emendas. At illi narrantes omnia quæ acciderant eis, dixerunt non posse nova alimenta in Ægypto recipere, nisi ducerent secum Beniamin: qua propter Iacob consensit, & generosè remisit duplicem pecuniam, & insuper munera. Per uenientes igitur filij eius in Ægyptum, steterunt coram Io seph, quibus in meridie dedit etiam prandium. Tali namque hora revertebatur, occupatus semper negocijs Regni. summi namque honores magnis alligantur oneribus: hinc pusillanimes non sustinent magnos status, quia onus subire formidant, & per hoc illos recusant. Et in hoc advertendum est, quod aliqui circa honorum fugam valdè falluntur. Etenim non eos fugiunt, ut dominari fugiant; sed solùm ut onera Dignitatum non sustineant. Tales autem non virtuosi, sed miseri sunt, carentes viribus animi. Qua propter alij virtuosius suscipiunt honores quam illi refugiant. Solus enim virtuosè fugit honores, qui cum onera non respuat, solam laudem, & mundanam ambitionem, fastumque sęcularem respuit; non condemnans Dignitates, & potestates: omnia enim ista sunt à Deo; sola voluntas prava, & abusio potestatis, quæ in malis reperitur, est detestanda, & perconsequens fugienda. Rediens ergo Ioseph prædicta hora, comedit cum fratribus, fecitque quod maior pars perveniret ad Beniamin; ut nimirum experiretur, an illi inviderent, sicut sibi ipsi inviderant. Comederunt igitur biberuntque, & inebriati sunt, ut dicitur in littera. Accipitur tamen inebriatio, non pro carentia actus rationis, sed pro sufficienti potu inductivo letitiæ, eo modo loquendi, quo dicitur *Cant.* 5. *Comedite & bibite, & inebriamini charissimi*: talis autem Ebrietas non est vitiosa.

CAP.

CAP. XXXXIV. Reflexio 109.

Escripto descensu Beniamin, hìc agitur de tribulatione propter illum orta. Volvit enim Ioseph sumere experimentum de fratribus, an succurrerent Beniamin in periculo posito; ideo fecit ponere Scyphum, & pecuniam in eius sacco, & omnes abire versus terram Chanaam, mittens deinde dispensatorem domus ut illos apprehenderet, & ad se reduceret, tanquam commisissent furtũ. Scrutans igitur dispensator saccos, incipiens à maiore usque ad minorem, nam maior malitia præsumitur in maioribus quam in minoribus, invenit scyphum in sacco Beniamin. Tunc omnes, in signum magnæ tristitiæ, sciderunt vestimẽta sua; oneratisque rursum asinis reversi sunt ad Ioseph. Primus autem Iudas, deinde alij ante Ioseph simul in terra corrverunt ad petendam suppliciter misericordiam. Ad magnanimos namque viros pertinet supplicantibus ignoscere. Tunc Ioseph locutus est durè dicens: *Cur sic agere voluistis? an ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia?* Adverte autem quod Ioseph, cum esset Sanctus, nullo modo intendebat augurijs, cum hoc sit superstitiosum; sed protulit ista verba, ut fingeret se agere secundum morem Egyptiorum ad tegendam ad tempus veritatem. Vel dic quod fuit mendacium officiosum, eratque solum peccatum veniale, à quo non est necesse excusare antiquos Patres.

CAP. XXXXV. Reflexio 110.

Osita tribulatione filiorum Iacob, hìc agitur de eorum consolatione in manifestatione Ioseph. Pietas namque fraterna non permittebat eum amplius retinere signa interioris, & naturalis affectus. Igitur eleuata voce cum fletu dixit: *Ego sum Ioseph*

frater vester, quem vendidistis in Ægyptum: nolite pavere, pro salute enim vestra misit me Dominus ante vos in Ægyptum. Solius namq; Bonitatis Divinæ, & Sapientiæ proprium est, ut ipsis malis bene utatur, convertendo ea ad rectitudinem alicuius boni effectus. Deus namque ita bonus est, quod non permitteret mala fieri, nisi inde eliceret maiora bona. Tunc divulgatum est in Aula Regis, quod venissent fratres Ioseph; unde Pharao iussit quod veniret etiam eorum Pater; quapropter Ioseph statim misit fratres ad nunciandum omnia patri suo: qui pervenientes ad paternam domum dixerunt Iacob: *Ioseph filius tuus vivit, & ipse dominatur in tota terra Ægypti*. Quo audito Iacob, quasi de gravi somno evigilans, non credebat eis. Mæstissimus enim Pater, tantum prius doluit, quod nunc tantum gaudium sustinere non potuit; quia ut ait *Arist. 2. de Anima. Excellens sensibile corrumpit sensum, & si aliquando illum non corrumpit, tamen stupefacit.* Hic igitur præsentato tanto gaudio potentiæ, quæ iamdudum miserijs, & angustijs assueta fuerat, bonum tam magnum, subito adveniens, sustinere nequivit.

CAP. XXXXVI. Reflexio III.

Escripto descensu filiorum Israel in Ægyptum, consequenter ponitur descensus Patris. Certificatus namque de voluntate Divina, se illùc transtulit cum tota familia. Prius tamen venit ad puteum iuramenti, nempe in Bersabeæ; quia Abraham avus suus invocaverat ibi Dominum, & similiter Isaac eius Pater; & ideo quia locus erat devotus, & Sacer, illùc prius pergere voluit ad deprecandum Deum pro suo itinere: nam ut ait *Boetius 3. de cons. Prosa 9. Semper invocandus est rerum omnium Pater, quo prætermisso nullum rite fundatur exordium. Et Plato in Timæo* dixit: *In minimis quoque rebus*

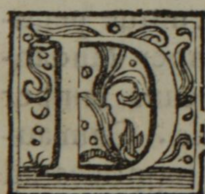
Divi-

Divinum esse implorandum præsidium. Iacob igitur, mactatis ibidem victimis, audivit Deum dicentem sibi: *Iacob noli timere: descende in Ægyptum. Ego inde adducam te revertentem: Ioseph quoque ponet manus suas super oculos tuos*. Erat enim apud antiquos consuetudo, quod filius magis prædilectus, patri morienti clauderet oculos. Licèt autem Iacob valde desideraret videre filium suum Ioseph, tamen formidabat descendere in Ægyptum: tum quia erat senex, & debilis; tum quia timebat in aliena terra sepeliri extra sepulchra patruum suorum. Est autem valde naturale terminare vitam in propria Patria: hinc quidam cecinit:

Ossa quieverunt manibus tumulata suorum:

Et ideo Deus assecuravit illum de utroque: nam semper direxit Iacob dum vixit in Ægypto, conservans cum protectione speciali; & mortuo, fecit reportari corpus suũ in terram Chanaam ad sepeliendum in spelunca duplici, ubi Patres sui sepulti fuerant.

CAP. XXXXVII. Reflexio 112.

Escripto descensu Iacob in Ægyptum, hìc describitur eius incolatus. Igitur ingressus Regnum, stetit cum tota familia in terra Gessen. Ioseph vero nuntiavit hoc Pharaoni; desiderabat enim quod illa terra assignaretur fratribus suis, & ideo prudentissimè hoc Regi nuntiavit, ac si ei insinuaret: Ex quo Vxores, & familiæ omniaque bona illorum sunt ibi, bonum etiam esset ut ibidem remanerent. Deinde introduxit fratres ad Regem, quos Rex interrogavit de illorum exercitio. Qui responderunt, se esse Pastores ovium. Instruxerat enim illos Ioseph, ut sic responderent, ne Pharao faceret illos milites, vel poneret in Aula. Deinde dixerunt, se venisse ad peregrinandum in terra Ægypti, instructi etiam in hoc à Ioseph, ne viderentur

futuri onerosi Regi; ideoque protestati sunt, se optare solummodo mansionem per modicum tempus in terra sua, videlicet, usquequò transiret sterilitas. Post fratres introduxit Ioseph Patrem suum, qui ingressus ad Regem benedixit ei; quæ benedictio fuit imprecatio bonorum temporalium, & conservationis Regni sui. Interrogatus autem à Rege de sua ætate, respondit: quod dies peregrinationis suæ centum, & triginta annorum erant, parvi, & mali. Quod quidem intelligendum est, non in se; sed propter malum pœnalitatis, quod sustinuit in vita sua: Primo, ex persecutione fratris sui Esaù. Secundo, ex longa servitute apud Labam. Tertio, ex violatione filiæ suæ Dinæ. Quarto, ex transgressione Ruben primogeniti sui, dum Paternum Thorum fœdavit. Quinto, ex venditione Ioseph, de qua fuit inconsolabiliter afflictus. Vocavit autem dies suos peregrinationem; quia Iusti vivunt in mundo tamquam advenæ, & peregrini, ponentes pro termino itineris sui Patriam Cœlestem.

Reflexio 113.

INterea fames oppresserat terram, unde Ioseph vendidit frumenta iam in horreis congregata omnemque pecuniam in Erarium Regis intulit. O Vir semper laudandus! In tanta namque pecuniarum copia, manus semper rectas custodivit, & cor mundum ab omni avaritia. Cum autem pecunia defecisset Ægyptijs, venerunt supplices ad Ioseph, petentes de novo alimenta: quibus imperavit, ut adducerent pecora ad illa commutanda cum frumento. Licet enim essent subditi in fame positi, non tamen tenebatur Rex dare illis bladas gratis, quandiu haberent bona, ex quibus alimenta emere possent. Consumptis tandem bladis receptis, venerunt iterum ad Ioseph, exhibentes terram quam possidebant, pro prætio alimentorum. Tunc Ioseph dedit eis fruges; emitque omnem terram Ægypti, subijciens eam Pharaoni, præter terram Sacerdotum, qui non fuerunt com-

compulſi vendere poſſeſſiones ſuas: nam Pharao dabat illis ſufficientem victum, tanquam perſonis ad Sacra deputatis, ut ſic poſſent liberius intendere ſtudio Scientiarum ſpeculativarum, & maxime Aſtronomiæ; nec cogerentur diverti ad turpes negotiationes. Hoc exemplo debent Principes noſtri ſæculi magis pietate inflammari erga miniſtros veri Dei, eiſque præbere omnia illa quæ tum pro Sacerdotibus, tum pro Eccleſiæ decore neceſſaria ſunt; ne Rex gentilis, qui nullam de vero Deo cognitionem habebat, arguat eos ante Tribunal Chriſti, de inobſervantia Religionis, & defectu pietatis circa Divinum Cultum. Si enim Sacerdotes non habeant unde ſuſtententur, ſecundum quod requirit eorum dignitas, ceſſat virtus, vileſcit apud plebem eorum ſemper venerabile miniſterium; adeout nulla differentia ſit inter miniſtros Dei, & populares.

Reflexio 114.

MAnente Iacob in terra Geſſem, ſibi aſſignata liberalitate Regis, cognovit tandem, poſt ſpatium decem, & ſeptem annorum quibus ibidem manſit, quod appropinquaret dies mortis ſuæ, hoc Deo ſibi revelante: ideoque vocavit filium ſuum Ioſeph, dixitque ad eum: *Pone manum tuam ſub Femore meo, ut non ſepelias me in Ægypto.* Optabat enim Sanctus Vir ſepeliri in terra promiſſionis, ubi fuerant ſepulti Abraham, & Iſaac progenitores ſui: principaliter tamen optabat hoc propter Redemptionem humani generis, tunc ibi fiendam. Videbat enim in Spiritu Sancto, quod Chriſtus Dominus debebat converſari cum hominibus in illa terra, ibique mori, & reſurgere, & cum eo multa Corpora Sanctorum; ideoque iuſſit filio, ut ſepeliret corpus ſuum in terra Chanaam, ut cum Chriſto Domino ſuo reſurgeret. Mittere autem manum ſub femore Iacob, erat iurare per Chriſtum Dominum, tunc naſciturum de ſemine illius. Iurante autem Ioſeph, adoravit Iſrael Deum, con-

versus ad Lectuli caput: reddendo, videlicet, gratias de tanto beneficio à Deo sibi præstito, sicut illi promiserat dum descendit in Ægyptum. Causa vero conversionis Iacob ad Lectuli caput, fuit quia caput Lectuli erat versus terram promissionis, ideoque conversus ad illam partem, Deum adoravit: hinc Iudæi in progressu temporis hunc modum adorationis observarunt, quando erant in captivitate positi; nam orando Deum aspiciebant versus illam partem vbi erat terra promissionis, ut sic magis orando, elevarentur in Deum.

CAP. XXXXVIII. Reflexio 115.

IN hoc capitulo describitur benedictio filiorum Iacob particulariter, nempe quo ad duos filios Ioseph: statim enim ac nuntiatum fuit Ioseph quod ægrotaret Pater suus perrexit ad illum, cum Manasse, & Ephraim filijs suis: in cuius adventu lætatus valde fuit Iacob, statimque adoptavit prædictos pueros sibi in filios, adeout facerent duas Tribus: subdens, quod si Ioseph generasset alios filios, tunc isti non deberent facere diversas Tribus; sed vocari sub nomine fratrum suorum, nempe Manassis, vel Ephraim. Tunc Ioseph pronus adoravit in terram: ista enim erat quædam dispositio ad Paternam benedictionem recipiendam; & posuit Ephraim ad dexteram suam, idest ad sinistram Israel; Manassem vero, in sinistra sua; videlicet ad dexteram patris. Pro quo sciendum, quod vultus puerorum, & ipsius Ioseph erant contra uultum Israel; & ideo ille qui erat ad sinistram Ioseph, erat ad dexteram Iacob; sic enim posuerat illos Ioseph, volens quod Manasses, qui erat primogenitus, esset sub manu dextera Iacob, tanquam principalis in illa benedictione. Sed Pater fecit contrarium, ponens manum dexteram super Ephraim, constituens per hoc illum ante Manassem, & prædicens, quod licet Ephraim esset minor natu, tamen futurus

rus erat maior primogenito Manasse, quod impletum est, dum Iosue fuit electus Dux Populi, post Moysem; & Ieroboam, qui fuit primus Rex Israel, postquam divisum fuit Regnum Israel à Regno Iuda: tam enim Iosue, quam Ieroboam fuerunt de Tribu Ephraim. Fuit etiam per hanc constitutionem Tribus Ephraim prælata Tribui Manassis in oblatione primitiarum, in situatione Tabernaculorum, in motione Castrorum, & in alijs Dignitatibus.

CAP. IL. Reflexio 116.

Ata benedictione in particulari, sequitur benedictio filiorum Iacob generalis. Et licet aliquibus magis maledicat, ut patet de Simon, & Levi, tamen dicuntur omnes benedictiones; tùm quia denominatio sumitur à potiori; tum quia ut infra dicitur, benedixit eis benedictionibus proprijs, licet taceantur quæ fuerint. Primo igitur alloquitur Israel ad Ruben dicens *Tu fortitudo mea, & principium doloris mei: effusus es sicut aqua, non crescas, quia ascendisti Cubile Patris tui, & maculasti stratum eius*. Dicitur: *Tu fortitudo mea*, quia illum genuit in ætate robustiori, in qua viget hominis fortitudo. Dicitur *principium doloris*; quia licet Iacob habuerit in vita sua multas miserias multosque dolores, tamen omnes afflictiones pro nihilo reputabat, in comparatione illius doloris, quem habuit, dum talis filius, pro nihilo ducens reverentiam Paternam, ausus est contaminare Thorum proprij genitoris. Dicitur *prior in donis, maior in Imperio*, quia duplex portio hæreditatis illi debebatur, & Regnum, & Sacerdotium, quod ante Legem datam annexum erat Primogenituræ. Omnia namque perdidit Ruben, propter scelus prædictum; quandoquidem duplex portio hæreditatis translata fuit ad Ioseph, ut patet *cap. præced*; & Regia dignitas ad Iudam. Sacerdotium vero ad

Levi; & ideo dicitur *effuſus ſicut aqua*: iſta enim perfectius effunditur, quam alij humores: nam de oleo effuſo remanet in vaſe pinguedo, & humor; de vino ſapor, & ſic de reliquis: ſed effuſa aqua citò Vas diſſiccatur, nullum deinde remanens aquæ veſtigium.

Reflexio 117.

SEcundò benedicitur Simeon, & Levi his verbis: *Fratres Vaſa iniquitatis bellantia; quia in furore ſuo occiderũt virum: maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum quia dura. Dividam eos in Iacob, & diſperdam eos in Iſrael.* Vocat autem iſtos ſpecialiter *fratres*, quia fuerunt concordes in ſcelere perpetrato contra Sichimitas. Vocat *Vaſa*, quia homines continent in ſe aliquod, ſive bonũ, ſive malum: hinc *Apoſtolus ad Rom*: 9. vocat quosdam homines Vaſa Iræ parata in interitum; alios autem Vaſa miſericordiæ ad gloriam. Dixit *eos dividendos, & diſpergendos*, quod fuit impletum tempore diviſionis ſortium: nam Levi non accepit inter fratres ſuos partem; ſed omnes Levitæ diperſi fuerunt ſuper Iſrael, recipiendo ſolummodo aliquas Civitates in qualibet Tribu. Simeon vero, quia parva Tribus erat, recepta fuit in medio ſortis Iudæ, ut patet *Ioſue* 19. tamquam peregrinus, habitans præcariò in ſorte alterius. Maledicit ſanctus Pater furorem iſtorum filiorum, & indignationem eorum tanquam duram: nam nimis durè punierunt prævaricationem Principis Sichem: ad hoc enim ut fiat Iuſtitia commutativa in aſſignandis pœnis pro ſcelere, oportet habere rationem contrapaſſi, quod conſiſtit in quadam commutatione, & proportione, ut declarat *Ariſt*. 5. *Ethic*. Sed in punitione prædicta, non fuit obſervata iuſta proportio; quia pro defloratione unius Puellæ ſolitariè vagantis inter alienigenas, non totus populus, ſed libidinoſus, & inſanus Princeps ſolummodo delendus erat.

Re-

Reflexio 118.

Tertio benedicitur Iudas his verbis: *Iuda te laudabunt fratres tui: Manus tua in cervicibus inimicorum tuorum: adorabunt te filij Patris tui. Catulus Leonis Iuda: ad prædam fili mi ascendisti: requiescens accubuisti ut Leo, & quasi Leæna, quis suscitabit eum? Non auferetur sceptrum de Iuda, & Dux de femore eius donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium. Ligans ad vineam Pullum suum & ad vitem Asinam suam. Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum. Pulchriores sunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores.* Dicitur: *Te laudabunt fratres tui,* quia Tribus Iuda ab alijs laudata fuit. Pro quo sciendum, quod laudabile secundum Philosophum dicitur, id quod bene se habet, & est ad alterum: unde quilibet bonus habitus, secundum quem benè operativi sumus, laudabilis est. Iudas autem excellebat omnes Tribus; tum in naturalibus, tum in moralibus potentijs: erat enim cœteris eloquentior, constantior, & animosior; unde fuit prima ad intrandum Mare Rubrum miraculosè divisum, timentibu alijs sequi Moysem. Dicitur *manus tua in cervicibus inimicorum*; propter David primum Regem talis Tribus, qui inimicos Israel pro magna parte interfecit, & alios redegit sub tributo; & licet esset minimus inter fratres suos, tamen generosè perrexit ad pugnam contra Goliath: ideò vocatur *Catulus leonis.* Et quia in tantum prævaluit, ut circa finem Regni sui, nullus auderet insurgere contra ipsum, ideo dicitur: *Acquiescens accubuisti*. Prædicit deinde adventum Messiæ sanctissimi, tunc futuri de Tribu Iuda; & dat manifestum signum, quo mediante cognosci poterat illius adventus dicens: *Non auferetur sceptrum de Iuda, idest Regalis dignitas*, ad quam pertinet sceptrum; *& Dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est: & ipse erit expectatio Gentium*. Additur autem, *& Dux de femore eius*: quia deficiente Regno interfecto Sedechia

Rege, in captivitate Babylonica gubernatus fuit Populus per illos, qui erant de Tribu Iuda. Nam post dictam captivitatem Zorobabel de Tribu Iuda fuit Dux eorum, ut habetur *Zacha*: 4. *& Aggæi* 2. Postea Sacerdotes gubernaverunt Populum, ut patet tempore Machabœorum, qui etiam erant de Tribu Iuda; nam Tribus Sacerdotalis, & Tribus Regia erant commixtæ, ut patet 4. *Reg. cap.* 11. & istorum regimen duravit usque ad tempus Herodis, qui fuit alienigena, videlicet de genere Idumæorum: quo regnante natus est Christus Dominus. Dicitur; *Ipse erit expectatio Gentium*. Secundum quod vaticinavit *Aggæus Propheta cap.* 2. *Ecce veniet desideratus cunctis Gentibus*. In Hebræo autem habetur sic: *Et erit ei aggregatio gentium*. Quod totum fuisse impletum post Ascensionem Christi Domini, & prædicationem Apostolorum, luce meridiana clarior est. Sciendum tamen, quod hanc Prophetiam, quæ clarissima est de Christo Domino, Iudæi iniqui nituntur multipliciter subvertere. Ad cuius intellectum, considerandum est, quod in Hæbræo habetur: *Donec veniat silo*. Quæ dictio est æquivoca, ad significandum nomen loci *Silo*, & ad significandum Missionem. Igitur isti perversi, & Deo, & veritati scripturarum rebelles, dicunt, quod hìc *Silo* est propriè accipienda dictio, prout est nomen loci; unde dicunt quod hæc prophætia impleta fuit quãdo Saul electus est in Regem, & inunctus in Silo, ubi erat Tabernaculum Domini, & Arca, & perconsequens unctio pro Regibus; & sic Sceptrum quod fuerat in Tribu Iuda, fuit translatum ad Tribum Beniamin de qua erat Saul. Sed hoc dictum manifestissimè contrariatur textui; quia ante electionem Saulis, Arca Dei iam erat amota de Silo, eratque in Cariathiarim, ut habetur *primo Reg. cap.* 7. Item post Saul immediatè, immo ipso adhuc vivente, fuit David inunctus in Regem per Samuelem, tanquam primus Rex de Tribu Iuda. Alij Rabbini dixerunt: quod ista prophætia impleta fuit in electione Ieroboam in Regem, qui erat de Tribu Ephraim. & sic exponunt *Donec veniat Silo*, idest *Ieroboam* in tali loco

coro-

coronandus, qui dicitur Silo. Sed iſta perverſa expoſitio oſtenditur falſiſſima per textum: quia congregatio decem Tribuum eligentium Ieroboam in Regem, non fuit in Silo, ſed in Sichem, ut habetur 3. *Reg.* 12. Item non fuit ablatum Regnum de domo Iuda tunc, ſed ſtetit in ea uſque ad captivitatem Babylonicam, per ſucceſſionem hæreditariam. Alij Rabbini addentes cœcitatem ſuper cœcitatem, dicunt: Hoc nomen Silo, vere ſignificare miſſionem, ſed hanc Prophætiam dicunt impletam fuiſse tempore Nabuchdonoſor, quando venit contra Ieruſalem, & occidit Sedechiam Regem, & ſic defecit Regnum Iuda; unde exponunt litteram ſic: *Donec veniat qui mittendus eſt*. Ideſt *donec veniat Nabuchdonoſor*, qui propter peccata Populi Iudaici miſsus fuit à Deo ad deſtruendam Civitatem Ieruſalem, & ad auferendum Regem, & Sceptrum de Tribu Iuda. Sed iſta terrena expoſitio, & ſimiles ſomniatæ à Rabbinis deſtruuntur per translationem Chaldaicam, quam Iudæi vocant *Thargum*; & eſt tantæ auctoritatis apud illos, ut nullus unquam Rabbinus auſus fuerit ei contradicere. Immo quando vetus expoſitio Hebraica eſt obſcura, recurrunt pro explanatione ad dictam translationem. In iſta autem ſic habetur: *Non auferetur Sceptrum de Iuda, & Dux de femore eius donec veniat Meſſias*. Sed nec Nabuchdonoſor, nec aliquis prædictorum vocatus fuit in Scriptura Sacra Meſſias, ſed ſolum Chriſtus Dominus, promiſſus in Lege, & Prophætis. Agnoſce ergo ò Chriſtiane Lector in tenebris cœcutientium Iudæorum lumen, quod in Scripturis datum tibi eſt à Deo, per miſſionem in Mundum Vnigeniti Filij ſui. Poſt prædictionem Meſſiæ Sanctiſſimi, prædicit Iacob conditionem terræ, quam Tribus Iuda debebat accipere; quæ terra fuit valde fertilis in vino, & lacte, ideo dicit: *Ligans ad vineam pullum ſuum, & ad vitem aſinam ſuam*. Pec hoc deſignans, quod in uno ſtipite vitis, poſſet de uvis onerari una aſina, vel pullus; unde ſequitur: *Pulchriores oculi eius vino*: ſed in Hæbreo habetur, *Rubicundiores oculi eius vino*. quia potatio vini abundans ap-

paret

paret in oculis ſcintillantibus, maxime quando vinum optimum eſt. Abundatio vero lactis ſignificatur illis verbis: *Et dentes eius lacte candidiores*. Quia albedo apparet in dentibus, magis quam in reliquis partibus corporis.

Reflexio 119.

POſt Iudæ benedictionem, benedicuntur deinde filij Ancillarum, & primo Zabulum his verbis: *Zabulon in litore Maris habitabit*. Sors enim ſua fuit ſupra Mare mediterraneum, & in illa fuerunt aliqui Portus, inquibus Naves ſtabant. Iſsachar ſic benedicitur: *Iſſachar aſinus fortis, accubans inter terminos: vidit requiem quod eſſet bona, & & ſuppoſuit humerum ſuum ad portandum, factuſque eſt tributis ſerviens*. Pro intelligentia *Tex*. ſciendum, quod homines huius Tribus erant validiſſimi ad ſuſtinendum laborem; unde in Hebræo habetur: *Aſinus oſſeus*. Sors autem illius erat inter duos terminos nempe Iordanem, & Mediterraneum: & quia terra ſua optima erat, iudicavit melius eſſe quieſcere in illa, quam diſcurrere ad terras longinquas pro mercibus emendis; & ideo reddebant cenſum annuatim Regibus. Tertio benedicitur Dan his verbis: *Dan iudicabit Populum ſuum*. Et exponitur hoc de Sanſone, qui fuit de iſta Tribu, & iudicavit Populum Iſrael per annos viginti, eoſque vindicavit de Philiſthæis. Et dicitur *Coluber in via*, quia in diebus ſuis, Philiſthæi non audebant venire adverſus Iſrael per vias, & ſemitas, quas Samſon cuſtodiebat. Dicitur *Ceraſtes mordens Vngulas equi*: quia ſicut Ceraſtes facit cadere equitem tangendo ſolumodo Vngulam Equi, ſic Samſon, amplexatus Columnas, fecit cadere domum ſuper Philiſthæos. Licet autem Samſon tam fortis futurus eſſet, non per hoc reputandus erat Meſſias, ideo ſubditur: *Salutare tuum expectabo Domine*. Quarto benedicitur Gad his verbis: *Gad accinctus præliabitur ante eum; & ipſe accingetur retrorſum*. Hoc autem fuit impletum, quando hæc Tribus, accepta ſorte circa

Ior-

Iordanem, transivit armata ante filios Israel, ut illos adiuvaret in acquirenda terra promissionis, quibus introductis in illam, redivit ad terram suam unde venerat. Quinto benedicitur Aser sic: *Pinguis panis eius, & præbebit delicias Regibus.* Per hoc autem designatur fertilitas sortis illius in omnibus necessarijs ad victum. Nam in Sacra Scriptura nomine panis omnis cibus denotatur. Insuper in sorte illius crescebant aliqua pretiosa, quæ pro delicijs Regum inserviebant. Sexto benedicitur Neptali his verbis: *Ceruus emissus, dans eloquia pulchitudinis.* Per hoc autem signabatur quod terræ nascentia in sorte sua prius accedebant ad maturitatem, quam in alijs sortibus, sicut Cervus velocior est alijs animalibus ad cursum. Ex hoc autem fiebant citius oblationes primitivorũ, & ideo Sacerdotes, & Levitæ pulchras laudes Deo reddebant.

Reflexio 120.

BEnedictis filijs Ancillarum benedicuntur consequenter filj Rachelis uxoris Iacob magis prædilectæ. Et primo benedicitur Ioseph sic: *Filius accrescens Ioseph, & decorus aspectu. Filiæ discurrerunt super murum, sed exasperaverunt eum, inviderunt que illi habentes iacula: sed in forti arcus eius.* Pro intelligentia *Tex.* sciendum quod Tribus Ioseph notabiliter crevit præ cœteris, ideo dicitur *filius accrescens.* Erat vero Ioseph pulcherrimus, adeout in Ægypto, quando exibat de domo, mulieres ascendebant ad fœnestram, ut illum aspicerent. Licet autem tam gratiosus esset, tamen fratres dure illum tractaverunt, videlicet verbis pungitivis, quæ hic Iacula vocantur. In his autem angustijs totam spem suam & defensionem, quæ designatur nomine arcus, posuit in Deo. Et quia Ieroboam fuit de Tribu Ephraim filij Ioseph, & fuit primus Rex Israel, pro ut distinguitur contra Regnum Iuda, ideo subiungitur: *Inde Pastor egressus est Lapis Israel:* Regia namque dignitas designatur per offi-

cium Pastoris, quia habet Rex regere Populum sibi subditum per bonas Leges: hinc *Arist.* 8. *Ethic.* ait quod Rex debet amare subditos, sicut Pastor Oves. Et probat hoc per dictum Homeri, qui Agamenonem Regem nuncupavit bonum Pastorem populorum. Vltimo benedicitur Beniamin his verbis: *Beniamin Lupus rapax: mane comedet prædam, & Vespere dividet spolia*: Hoc autem dupliciter exponitur. Primo quia Templum fuit in sorte Beniamin, ibique erat Altare Holocausti cum igne perpetuo, super quo tum mane, tum vespere ponebantur per Sacerdotes Hostiæ, quas ignis devorabat. Vespere autem, partes hostiarum dividebantur Sacerdotibus, ideoque dicitur, Lupus rapax, & dividens spolia. Secundò exponitur de bellis; fuit enim dicta Tribus valde bellicosa, adeo ut iniret bellum contra alias undecim Tribus, quas bis debellavit, ut patet *Iud. cap.* 20. Postquam vero Sanctus Iacob prædixit filijs futura, dicitur in Textu, quob benedixit singulis benedictionibus proprijs. Quare Doctores communiter dicunt, quod postquam instruxit filios circa statum huius mortalis vitæ, erexit deinde animos illorum ad spem vitæ immortalis, imprecando filijs bona spiritualia, & Æterna, quæ sola sunt vera & propria bona, ad quæ debet dirigi intentio finalis omnium actuum humanorum. His igitur dictis in pace Iacob quievit.

CAP. L. Reflexio 121.

ACto de morte Iacob, hic agitur de illius tumulatione. Prius tamen Ægyptus flevit illum septuaginta diebus, & hoc amore Ioseph, filij sui, qui illis tot bona contulerat. Fratres vero Ioseph, timentes ne recordaretur iniuriæ receptæ abillis, miserunt ad eum dicentes. *Pater tuus præcepit nobis antequam moreretur, ut hæc tibi, verbis illius diceremus. Obsecro ut oblivis caris sceleris fratrum*

tuorum

tuorum, & peccati, atque malitiæ. Ista autem tria nomina ponuntur in littera ad signandam unam rem, sed sub diversis rationibus mali. Scelus enim significat aliquam magnam iniquitatem, quam ratio ipsa abhorret, & huiusmodi fuit venditio fratris innocentis. Peccatum vero est illud quod est contra Legem Divinam, vel humanam: prædicta autem venditio fuit contra utramque legem, ut per se patet. Malitia vero est peccatum ex deliberatione, scilicet ex habitu, pro ut distinguitur contra peccata, quæ repente fiunt ex passione. Hoc autem accidit in dicta venditione; nam fratres isti ex multis præteritis diebus conceperant odium, & deliberaverant illum occidere. Quod autem Pater dixisset eis verba prædicta, ut illa referrent nomine suo Ioseph, non fuit verum; quia si pater dubitasset de recordatione iniuriarũ filij sui Ioseph, proculdubio dixisset illi ne ulcisceretur dum adhuc erat in vita; sed non curavit hanc instantiam illi facere, tamquam impropriam suæ naturali pietati: rogaverunt ergo fratres ex parte Patris, ut ex reverentia debita Genitori, facilius flecterent animum Ioseph ad indulgentiam, & amorem: tanta enim mala gesserant contra ipsum, ut prorsus iudicarentur indigni exaudiri; & ideo quod in se non poterant iuste petere, patris intercessione accedente, speraverunt obtinere. In hoc autem patebat manifestè signum veræ penitentiæ, cum cognoscerent gravitatem præteritæ culpæ.

Ste Liber vacatur Græcè Exodus, Latinè Exitus, Hebraicè Vellesemoth; idest Hæc sunt nomina, quia sic incipit. Hebræi namque Libros suos à principijs eorum nominare consueverunt, ut taliter vocentur qualis prima dictio in capite Libri fuerit. Sciendum est autem, quod Lex ut ait Isid. lib. 5. Ethim: *nullo privato commodo, sed pro communi utilitate ponenda est: & per hoc patet, quod datio Legis præsupponit adunationem Plebis; & ideo postquam Moyses descripsit in Genesi electionem populi fidelis, separando ipsum ab infidelibus, hic describit dationem Divinæ Legis populo adunato sub fide unius veri Dei. Et quia ex illo erat tunc nasciturus, secundum carnem, Christus Dominus, debuit talis populus speciali sanctitate pollere; unde data est illi Lex Divina, ad Christum dignè suscipiendum.*

CAP.

CAP. I. Reflexio 122.

Ortuo Ioſeph, eiuſque fratribus, Filij Iſrael creverunt, & quaſi germinantes multiplicati ſunt, dicunt enim Doctores, quod mulieres Hebrææ in quolibet partu, pariebant plures filios, ideoque dicuntur germinantes: ſicut per germinationem unius grani, multa ſimul naſcuntur. Surrexit interea Rex novus, quia tranſlatus fuerat Regnum ad aliam domum, ut ait Ioſephus: & iſte Rex fuit octavus ab illo Pharaone, qui toti Ægypto præfecit Ioſephum. Videns igitur iſte Princeps multiplicationem populi Iſrael, ait ad Populum ſuum: *Venite ſapienter opprimamus eum*. Ad hoc autem intẽdebat affligere Hebræos laboribus, ne vacare poſſent generationi. Ex nimio namque labore redduntur homines ad illam indiſpoſiti, quia labor excitat ardorem, & ſic conſumit humorem ſeminis; adeout ſi contingat generatio, cum ſemen illud ad parvam quantitatem redactum ſit, fœtus naſcuntur valde corpore diminuti. Et quia premente labore ſpiritus ſeminis exhalant, neceſſe eſt quod fœtus viribus multùm deficiant, & ſint diſtemperatæ complexionis. Cauſa igitur afflictionis Populi Iſrael fuit Ægyptiorum invidia; non enim poterant videre Hebræos eſſe rubuſtiores ſe ipſis. Hoc autem eveniebat, quia Ægyptij erant valde luxurioſi, & in parva ætate vacabant libidini, quæ vires enervat, & tollit etiam fortitudinem in futura prole, reddens illam imperfectam, tum reſpectu corporis; tum reſpectu intellectus ut probat *Ariſt*. 7. *Polit*. Hebræi autem ſe continebant uſque ad tempora generationi proportionata, ideoque abundabant in prole, & in fortitudine filiorum. Fuerunt igitur Iudæi afflicti oneribus ab ipſis magiſtris ad hoc ſpecialiter deputatis: nec ſolum conſtringebantur ad duros labores in conſtruendis ædificijs, ſed ut refert Ioſephus, compellebantur ex-

portare fæces, & alias immunditias extra Civitatem. Sed quanto magis opprimebantur, tanto magis crescebant: non enim valet Politicorum perversitas, & iniquorum malitia, nec potentium tyramnis contra consilium Diuinitatis. Hìc autem notanda est humanorum actuum misera conditio, & infelicis fortunæ sęvientis mutatio: nam cum prudenti consilio, & indefessis laboribus Ioseph Ægyptios à morte liberaverit, tamen post brevissimum decursum sexaginta quatuor annorum, ut dicunt Doctores, nullum de tantis beneficijs mansit recordationis vestigium; adeout eius progenies crudeli subijcieretur servituti.

Reflexio 123.

DVm Hebræi affliguntur laboribus continuis, non cessat per hoc eorum multiplicatio: quapropter impius Rex iussit obstetricibus, ut masculos interficerent, fingentes esse abortum: fœminas vero reservarent. Istæ namque erant pulchriores fœminis Ægyptiacis; ideoque desiderabant Ægyptij explere cum illis libidinem suam. Timuerunt autem Obstetrices Deum; tum quia Dominus movit earum mentem ad horrorem tanti sceleris; tum quia informatæ fuerunt per mulieres hebræas, ostendentes illis offensam Dei, & pœnam quam incurrisent, si exequerentur contra innocentes infantes crudele præceptum Pharaonis, quapropter Obstetrices non occidebant, sed conservabant mares. Vnde Deus ædificavit eis domos: fuerunt enim promotæ inter maiores familias Israelitarum, & insuper dedit illis Dominus gratiam, per quam conversæ fuerunt, de superstitione Ægyptiaca, ad fidem unius veri Dei. Videns autem Pharao, quod per Obstetrices, masculi hebræorum occultè non occidebantur, furore, & insania agitatus, iussit hoc fieri manifeste; nam per generale edictum præcepit omnibus Ægyptijs, inter quos manebant Hebræi, ut proijcerent in flumen omnes Israelitarum infantes. Non præcepit autem

tem illos iugulari, quia proiectio in flumen, erat minus horrenda ad exequendum, & citò poterat exequi præceptum, quia fluvius Nilus, in multis locis per totam terram Ægypti dividitur.

CAP. II. Reflexio 124.

Ostquam descripta est miserandæ gentis Iudaicæ dura afflictio, hìc subiungitur provisio Ducis liberantis. Igitur post crudele præceptum Regis, Vir de domo Levi, qui fuit Ambram, accepit, ut dicitur *in tex. Vxorem stirpis suæ*. Hæc autem acceptio, non potest intelligi respectu Matrimonij, quia ante hoc edictum, Vxor Ambram pepererat ei Aaron, qui natus fuit tribus annis ante Moysen, ut habetur infra *cap.*7. Similiter habuerat Mariam, quæ in nativitate Moysis erat iuvencula; & ideo communiter dicunt Doctores, quod ista acceptio intelligitur quo ad copulam: post præceptum namque Pharaonis, Ambram separaverat se ab Vxore, magis eligens non generare, quam quod filij sui submergerentur in flumine. Intendebat deinde continuè orationibus, rogans Deum, ut Populum suum, tam vehementer afflictum, aspicere vellet: quare Dominus admonuit illum in somnijs, quod ex Vxore sua generaret filium, qui populum de dura servitute liberaret. Tunc Ambram cognovit Vxorem, quæ concepit, & peperit filium elegantem, & pulcherrimæ formæ. Dicunt enim DD. quod de facie pueri exibant radij lucidissimi, præferentes insignia futuræ virtutis, & magnitudinis, quapropter Pater abscondit infantem. Sed cum iam non posset amplius illum celare, quia statutum perversi Regis iubebat, ut completis tribus mensibus fieret inquisitio per domos hebræorum, sumpsit Fiscellam, nempe Cistam factam de iuncis, ut propter levitatem materiæ fluctuaret super aquam, & exposuit eam in Carecto, idest in loco ubi crescunt carices, qui sunt herbæ factæ ad modum gladij, ne impetus aquæ aliunde

de devolueret fiſcellam. Sed videtur quod hæc fuerit tentatio Divina. Dicendum quod non: quia homo in periculo conſtitutus, ſi non omittat ea quæ poteſt facere ſecundum humanam prudentiam, non tentat Deum. Ambram vero, & Vxor illius pro conſervatione Infantis fecerant omne id quod poterant via humana uſque ad tres menſes, à Rege præfinitos; ſervando autem ultra hunc terminum in domo Puerum, exponebant non ſolum illum morti, ſed etiam ſemetipſos, ideo non tentaverunr Deum, committendo reſiduum Divinæ Providentiæ, exponendo proprium filium prædicto modo.

Reflexio 125.

HIs geſtis, Filia Pharaonis deſcendebat ut lavaret ſe in flumine, in loco tamen remoto, ut conveniebat filiæ Regis; quæ cum vidiſset fiſcellam, miſit unam de Ancillis ut illam acciperet, ſibique deferret; tunc pergens accepit fiſcellam, detulitque illam Reginæ. Videns autm in ea Parvulum vagientem, omnique humano ſolatio deſtitutum, & morti acerbæ expoſitum, ſtatim miſericordia mota eſt: maximè quia puer ita dulcis erat, ut aſpicientes ad pietatem excitaret, adeo ut omnes afficerentur ad amorem illius. Vnde filia Regis, cognoſcens quod puer habebat neceſſitatem nutrimenti, fecit illi porrigi mammillas plurium mulierum Ægyptiarum; ſed infans omnes prorſus reſpuebat: quapropter Maria ſoror pueri, quæ ſtabat procul attendens exitum rerum, videns opportunitatem acceſſit ad Reginam, dixitque illi, quod infans erat Hebræus; quapropter ſi mulier huius gentis mammillam illi porrigeret, forſitan puer ſumpſiſſet nutrimentum, propter ſimpatiam ſanguinis: cui dicto, tanquam rationabili, Regina aſſenſit, iuſſitque illi, ut Nutricem hebræam quæreret. Tunc Maria perrexit ad paternam domum, vocans propriam Matrem, quæ veniens ad Reginam, accepit ab ipſa prædilectum filium alendum tamquam extraneum Puerum. Portavit igitur in domum ſuam

puerum,

puerum, adultumque, ideſt ad tertium, vel quartum annum perventum, tradidit Reginæ, quem illa adoptavit ſibi in filium, non enim habebat ullum filium naturalem.

Reflexio 126.

POſtquam creverat Moyſes, egreſſus eſt ad fratres ſuos, ut nimirum videret quomodo in laboribus vexarentur: viditque virum Ægyptium percutientem crudeliter Hebræum. Iſte autem erat unus de præpoſitis ſuper Iſraelitas, ut illos compelleret ad continuos labores; unde Moyſes videns hoc, ſtatim occidit Ægyptium. Nec in hoc Moyſes peccavit, quia licet non eſſet Iudex conſtitutus ab hominibus, tamen quia ex Divina electione miſſus fuerat ad liberationem Hebreorum, habebat auctoritatem vindicandi iniurias illis factas, & hoc ſciebat per Divinam revelationem; unde non faciebat contra conſcientiam. Et Ægyptius ille iniuſte opprimens Hebræum, efficiebatur de foro Moyſis, tamquam Iudicis ratione delicti: ad Iudicem autem ſpectat vindicare iniurias innocentum. Audiens autem hoc Pharao, quærebat Moyſen occidere, tum quia interfecerat Præpoſitum, quod redundabat in Regis iniuriam; tum quia ſecundum quod refert Ioſephus, circa tempus nativitatis Moyſis, quidam Sacerdos Ægyptiorum, intentus divinationibus, dixerat Regi, quod caute attenderet circa Pueros Hebræorum, nam unus ex illis naſci debebat, qui populum Iſrael educeret de Ægypto, ſuumq; Regnum humiliaret; quapropter ſtatim, ac Pharao audivit factum Moyſis, ita zelantis pro Hebræis, exiſtimavit quod Moyſes eſſet puer ille, de quo ſibi Sacerdos prædixerat; unde ſtatim iuſſit occiſionem illius. Quo audito Moyſes, fugit in Madiam, ibique accepit in Vxorem Sephoram filiam Sacerdotis Madiam, de qua habuit duos filios Gerſan ſcilicet, & Eliezer.

CAP. III. Reflexio 127.

Nterea Moyses pascebat Oves Soceri sui: cumque minasset Gregem ad interiora Deserti, tum quia ibi erant meliora pascua; tum ut remotus ab alijs Pastoribus instaret orationi, & contemplationibus Divinis, quæ prærequirunt totalem elongationem à conversationibus sęcularibus, venit ad Montem Dei Oreb, qui est Mons Sinai: & prædicitur hic in textu *Mons Dei*, ratione eventus tunc futuri, quia ibi Dominus daturus erat Legem. Manens ergo ibi Moyses, apparuit ei Dominus in flamma ignis de medio Rubi; & videbat Moyses quod Rubus arderet, & non combureretur. Sciendum est autem, quod in Hebræo habetur: *Apparuit ei Angelus Domini*. Et quia loquebatur in persona Dei, idem aliquando Angelus, aliquando Dominus nuncupatur. Potest autem quasi generaliter dici, Deum nemini unquam apparuisse in veteri Testamento, sed Angelus loco Dei: quandoquidem, in ipsa datione Legis, quæ fuit maximum beneficium, cum per illam uniretur Israel ipsi Deo in populum peculiarem, non loquebatur ipse Deus, sed Angelus, ut patet 3. *ad Galat. & Act.* 7. Dicitur autem hìc Angelum apparuisse in flamma ignis de medio rubi; quia aliquis ibi esse dicitur ubi loquitur. Vox autem Angeli non audiebatur procedens à latere Rubi, vel desuper ipsum, sed de medio; ideo ibi apparere, vel esse dicebatur. Angeli enim licet incorporei sint, & leges corporis, & loci non sequantur, nempe circumscriptionem, & motus continuitatem ad acquisitionem loci; tamen eo modo, quo Angelus in loco esse dicitur, in uno est, & non in pluribus, quia infinitus non est. Locatio autem propriè convenit corpori per commensurationem, & applicationem suæ quantitatis ad ipsum locum, Substantiæ autem spirituales dicuntur locari per applicationem, non quantitatis quam non habent,

ſed virtutis, ſive potentiæ operativæ ad locum. Sicut autem in corporibus, quantum aliquod corpus occupat, tantum dicimus locum illius: ita quantum occupat virtus alicuius ſubſtantiæ ſpiritualis, tantum dicimus locum eius: unde ſi aliqua ſpiritualis creatura eſſet, cuius operatio ad nullam partem loci ſe extenderet, nullum locum diceretur habere: quapropter Angeli, ſecundum quod indiviſibiles ſunt, nec propriè, nec impropriè in loco ſunt; ſecundum autem quod in eis reperitur aliqua extenſio, non vera, ſed metaphorica, nempè virtutis, vel operationis, dicuntur impropriè eſſe in loco, quia ibidem operantur.

Reflexio 128.

VIdebat igitur Moyſes quod rubus arderet, & non combureretur, nam ardebat quia flammas emittebat, cum in circuitu illius eſſet ignis circumfuſus occupans totam viriditatem rubi, ſed non comburebatur, quia comburi eſt deficere, vel conſumi. Ignis vero non minuebat rubum, licet eſſet materia combuſtibilis, ſuſpendente Deo actionem naturæ, ſicut ſuſpendit actionem ignis in Fornace Babylonica. Per hanc autem viſionem ſignabatur, quod labor affligens Hebræos, qui per ignem denotabatur, nam ignis eſt maxime afflictivus, non conſumeret illos, licet in eis eſſet humana infirmitas, ſed liberarentur illæſi: ſicut ignis ille circumdabat quidem rubum, qui erat materia ſatis levis, & perconſequens citò combuſtibilis. Tunc Moyſes videns iſta mirabilia dixit: *Vadam, & videbo viſionem hanc magnam, quare non comburatur rubus*: putabat enim quod accedendo poſſet cognoſcere cauſam; vel forte exiſtimabat, non eſſe verum ignem, ſed apparentem; unde Deus ſtatim dixit ad illum: *Moyſes Moyſes, ne appropinques hùc*; Quaſi diceret. Humana fragilitas non præſumat curiosè inquirere Arcana Divina. Et ex hoc deducitur quod nullus, licet Sapiens, & Sanctus, audeat ſcrutari Iudicia

Dei

Dei Omnipotentis; sed sicut Moyses, abscondat faciem suam, idest intellectum, Pallio humilitatis, ne scrutando deficiat, & pereat.

Reflexio 129.

POst mirabilem hanc apparitionem manifestavit Deus ipsi Moysi liberationem futuram Populi sui, tam crudeliter oppressi ab Ægyptijs, & quod mitteret ipsum ad Pharaonem. Tunc Moyses iterum se humiliavit dicens: *Quis sum ego, ut vadam ad Pharaonem, & educam filios Israel de Ægypto?* Sed Dominus assecuravit illum de felici eventu, dicens: *Ego ero tecum; & hoc habebis signum quod miserim te: cum eduxeris Populum meum de Ægypto immolabis super Montem istum*: Ac si diceret: prædico tibi quod post eductionem populi, immolabis Deo super Montem istum; & cum hoc tibi acciderit, erit tibi certum signum rememorativum, quod fui tecum in liberatione populi. Sciendum est autem quod hoc fuit etiam signum de futuro: nàm Dominus dixerat Moysi duo: videlicet, eductionem populi de durissima servitute, & introductionem eiusdem populi in terram promissionis: quapropter sicut immolatio prædicta erat signum rememorativum respectu præteriti, ut dictum est, ita erat signum prognosticum respectu futuræ introductionis in terram lacte, & melle manántem. Certificatus ergo Moyses de sua missione ad populum, humiliter se exhibuit ad serviendum Deo, dicens: *Ecce ego vadam ad filios Israel, & dicam eis: Deus Patrum vestrorum misit me ad vos; si dixerint mihi, quod est nomen eius, quid dicam eis?* Tunc Deus dixit ad illum: *Ego sum qui sum*; Per hæc autem verba significatur necessitas essendi, quæ est conditio propria ipsius Dei. Omnia enim alia entia, eo quod sunt de nihilo, habent principium sui esse, & sunt vertibilia in nihilum; quia subtracta manutenentia Divina, caderent in non esse: unde non esse,

con-

convenit illis, quantum est ex se. Solus Deus est, qui habet ex se necessitatem essendi. Et per hoc vocatur Deus summum Ens in entibus: hinc *Arist.* 6. & hìc, vocat æterna, per se entia.

CAP. IV. Reflexio 130.

Escripta Moysis missione, ponitur hìc eius instructio per signa ostensiva Divinæ Virtutis. Quamvis enim Moyses, certificatus fuisset per verbum Domini, quod Seniores populi crederent verbis eius, tamen sciebat, quod in populo erant multi rebelles, & increduli, qui non acquiescerent verbis, nisi viderent signa Divinæ Omnipotentiæ: quapropter Deus dedit illi potestatem faciendi mirabilia in tribus: videlicet, *in Virga*, *in Manu*, *& in Aqua*. Quia vero, sicut est in naturalibus, omnia quæ sunt ad finem, debent illi proportionari; ideo cum ista signa darentur ad demonstrandam liberationem Hebræorum de ægypto, debebant illi liberationi convenire. Pro quo sciendum, quod status filiorum Israel in ægypto, potest tripliciter considerari. Primò quantum ad ingressum, qui fuit per dominium Ioseph, & ad hoc principaliter refertur signum Virgæ, per quam designabatur Principatus ipsius; quandoquidem in signum dominij, portabat in ægypto sceptrum, quod est idem cum Virga. Ista tenebatur in manu Moysis, ad denotandum, quod tempore Ioseph, Hebræi honorificè sustentati sunt nemine affligente; sed postea fuit proiecta in terram, ad denotandum, quod post mortem Ioseph deductus fuit honor Iudæorum usque ad pulverem, cogentibus ægyptijs illos in laboribus luti, & lateris, alijsque vilissimis operibus. Postquam vero proiecta est Virga in terram, vertitur in Colubrum, vel Draconem: ad signandum, quod Rex Ægypti, qui vocatur Draco per

Eze-

Ezechiel, latenter insidiatus est Iudæis, ut illos inficeret, dicens: quod concepissent rebellionem contra Regnum suum. Sed Coluber à Moyse apprehenditur per Caudam, & vertitur in Virgam, ad denotandum, quod in fine illorum malorum, convertendi erant filij Israel in Dominos, accipiendo videlicèt de novo potestatem regnativam in terrã Chanaam. Secundo consideratur status populi quantum ad egressum de ægypto sub cura Moysis: & ad hoc refertur signum Manus, quæ primo intra sinum Moysis facta est leprosa, sed ibidem reposita sanata est. Per quod designabatur, quod filij Israel quando primo suppositi sunt curæ Moysis, quæ denotabatur per sinum, fuerunt magis abominabiles Ægyptijs, & in conspectu eorum fœtidi: unde dixerunt Moysi: *Fœtere nos fecisti odorem nostrum coram Pharaone, & servis eius*; Sed per sanationem manus in sequenti repositione, denotabatur consolatio eis futura, per curam Moysis populum dirigentis: sicut patuit in Mari Rubro, & in alijs beneficijs, per orationem Moysis à Deo collatis. Tertius status populi, consideratur in ægypto medio tempore, ubi duros labores perpessus est: inter quos maxima afflictio fuit illud crudele edictum de pueris masculis submergendis in flumine. Et ad hoc refertur signum de Aqua fluminis versa in sanguinem, per quod designabatur, quod Deus requireret ab Ægyptijs sanguinem innocentium puerorum ibidem extinctorum.

Reflexio 131.

ACcepto igitur Moyses Divino mandato, recessit de Deserto, ut illud exequeretur; reversusque est ad socerum suum, cui dixit; *Vadam, & revertar ad fratres meos in Ægyptum, ut videam si adhuc vivunt*. Hanc enim causam solam expressit, aliam vero subticuit, videlicet Divinam iussionem, & apparitionem, ne videretur gloriari. Deinde tulit Vxorem suam, & filios, pergens in Ægytum: cumque esset in itinere occurrit ei Dominus, idest Angelus

Deum repreſentans, quaſi veniens ex adverſo, ad inferendum malum, eo quod ducebat ſecum Eliezer filium ſuum incircumciſum. Cum enim Moyſes futurus eſſet legislator Hebræorum, decebat ut ipſe perfectius obſervaret Legem. Tunc Sephora tulit acutiſſimam petram, quæ ſibi occurrit, & ſtatim circumcidit filium, dicens ad Moyſem: *Sponſus ſanguinum tu mihi es*. Videlicet, maritus talis conditionis, ut propter te effundere debeam ſanguinem filij mei. Dicunt autem Doctores, quod tremor, vel morbus durus incępit torquere Moyſen, apparente ſibi Angelo; & cum ipſe præ anxietate non poſſet puerum circumcidere, innuit Vxori, ut ſtatim ipſa hoc exequeretur. Peracta igitur circumciſione, Sephora indignata dimiſit Moyſen, & reverſa eſt in Madiam cum filijs ſuis. Moyſes vero pervenit in Ægyptum, habuitque obviam Aaron: Deus enim revelaverat illi adventum fratris; qui ſtatim narravit ei mandata Dei, & Aaron narravit illa populo. Tunc videntes Iſraelitæ, quod Dominus reſpexiſſet afflictionem illorum, proni adoraverunt Deum in gratiarum actione pro tanto beneficio. Deo enim non poſſumus aliquod æquale ſuis beneficijs retribuere; ideoque ſolas gratiarum actiones in teſtimonium immenſæ ſuæ Bonitatis exhibemus. Sic in moralibus facit Civitas, quæ non potens dare Regi optimo aliquod æquale, tribuit illi honorem tanquam bonorum maximum inter omnia, quæ poſſunt Principi dari à devota, & obligata Republica.

CAP. V. Reflexio 132.

Eſcripta proviſione Ducis, qui debebat populum liberare, hìc conſequenter ponitur flagellatio Regis, ipſum populum retinentis. Ingreſſi igitur Moyſes, & Aaron ad Pharaonem, dixerunt ei: *Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: dimitte populum, ut ſacrificet mihi in deſerto*. Sed impius Rex reſpondit: *Neſcio Dominum, &*

Iſrael

Israel non dimittam. Sciendum est autem, quod licèt Deum esse sit per se notum, naturaliter enim est inserta menti humanæ eius notitia; tamen hoc est in quantum mens humana cogitat, Deum esse id quod iudicat maximum in Entibus; sed sub ista determinatione quod sit Deus populi Israel, per fidem, & specialem cultum, pro ut sonabant verba Moysis, non est naturaliter notum. Et sic respondit Pharao, *nescio Dominum*, quia Ægyptij colebant animalia, tamquam Deos. Deinde præcepit impius Rex, quod nullo modo darentur amplius Israelitis Paleæ de sumptibus Regis ad conficiendos lateres. Commiscebantur enim istæ paleæ cum luto, ut lateres essent fortiores pro ædificijs. Tunc Præpositi Hebræorum valde conquesti sunt contra Moysen, & Aaron dicentes: *Videat Dominus, & iudicet, quoniam fœtere fecistis odorem nostrum coram Pharaone, & servis eius, & præbuistis ei gladium, ut occideret nos*. Patienter autem toleravit Moyses hanc offensam, nihilque illis dixit, sciens eos in amaritudine positos. Et ex hoc discant Prælati observanda esse tempora proportionata correctioni: nam aliquando non prodest corrigere, immò nocet si fiat in tempore indebito; quandoquidem exacerbatur ille qui corrigitur, & plerumque vilipenditur superioris auctoritas. Ratio autem prædictorum ea est: quia tunc correctio optima est, quando correctus iudicat, & dolet se malum egisse: iudicare vero pertinet ad intellectum practicum; dolere vero de malo commisso, proprium est voluntatis dispositæ, atque imperturbatæ. Passio autem vehemens utrumque destruit. Porro Deus permittebat tanta mala populo suo, ut desideraret exire de Ægypto, & ardenter appeteret pergere ad terram promissam. Hoc vero continue Deus facit, non uni Genti, sed toti mundo; ex Divina namque Providentia fit, ut quilibet status, licet secundum se felicissimus, habeat diversas tribulationes, ut nimirum optemus exire de sæculo hoc, & ad Cœlum festinare: Vnde *Aug. ait*. *In omnibus rebus posuit Deus aliquam amaritudinem, ut alia quæratur felicitas, cuius dulcedo non sit fallax*.

CAP.

CAP. VI. Reflexio 133.

Escripta Moysis angustia propter afflictionem populi sui, hìc agitur de eius consolatione à Deo sibi data, qua promisit illi clariorem cognitionem de se ipso, quàm concessa fuerit antiquis Patribus, dicens: *Ego Dominus, qui apparui Abrahæ, Isaac, & Iacob in Deo Omnipotente, & nomen meum Adonai non indicavi eis*. Sciendum est autem, quod hæc littera varie exponitur à Doctoribus. Aliqui dicunt, quod hoc nomen *Adonai* significat generale dominium; licet autem Patribus præcedentibus ostenderit Deus, se totius naturæ Dominum, non tamen ita perfecte sicut Moysi, per transmutationem Creaturarum; ut virgæ in serpentem, & serpentis in virgam, & Fluminis in sanguinem: quibus mirabilibus clarissime ostendebatur dominium Dei super Creaturas obedientes ei ad nutum, etiam contra naturæ cursum. Sed hoc videtur insufficienter dictum, quia antiquis patribus ostendit Deus similia, ut patet in conversione Vxoris Loth in statuam salis; & in descensione ignis contra suam naturam, super Sodomam, & Gomorrham, & in missione Diluvij. Præterea hoc nomen *Adonai*, non ponitur hìc in Hebræo, sed ponitur nomen Domini *Tetragrammaton*: hoc autem nomen apud Hebræos reputabatur tantæ sanctitatis, quod non debebat nominari, nisi à summo Sacerdote, & in benedictionibus fiendis in Templo; ideoque loco huius nominis pronunciabatur, *Adonai*. Sicut si apud nos hoc nomen Deus, propter sui sanctitatem, non esset licitum nominari, & loco illius, ubicumque scriptum inveniretur, pronunciaretur hoc nomen, *Dominus*. Et hoc modo nostra translatio, posuit nomen *Adonai*, loco nominis Domini *Tetragrammaton*: nomen autem Domini *Tetragrammaton*, non significat dominium; & ideo prædictus modus dicendi procedit ex ignorantia idiomatis Hebræi, nam isti

Aucto-

Auctores accipiunt nomen quod pronunciatur, pro illo quod scribitur. Igitur pro meliori resolutione sciendum: quod aliqua dicuntur de Deo per respectum ad creaturas, ut Dominus, Creator, Conservator, & similia. Alia dicuntur de Deo per modum qualitatis circa Divinam essentiam, ut Sapiens, Bonus, & cœtera. Alia per modum quantitatis, ut Immensus, Incircumscriptus, & sic de alijs, licet transeant in Divinam substantiam, quantum ad rem significatam. At nomen Domini *Tetragrammaton*, significat Divinam Essentiam puram pro ut in se existit, circumscripto omni alio, & ideo est nomen incommunicabile, appropriatum soli Deo, quia significat veritatem Divinæ Essentiæ in se. Et ideo melius alij Doctores dicunt, quod Dominus apparuit Patribus præcedentibus, non sub nomine Domini *Tetragrammaton*; sed locutus fuit nomine importante respectum ad creaturas, ideoque dicitur hìc: *Apparui eis in Deo Omnipotente*; Idest, indicavi me illis sub nomine importante respectum ad Creatusas. Moysi autem indicavit Deus nomen Domini *Tetragrammaton*, dum dixit illi: *Ego sum qui sum*. Per hoc enim significatur necessitas essendi, & plenitudo ipsius esse; quia per verba prædicta importatur infinitus quidam substantiæ Pelagus, quòd est proprium Dei.

CAP. VII. Reflexio 134.

Ostquam Moyses, & Aaron monuerunt Pharaonem verbis, hìc describitur monitio eiusdem in mirabilibus signis. Dixit igitur Deus Moysi: *Constitui te Deum Pharaonis*. Pro quo notandum, quod non dicitur *Deum* absolutè, sed *Deum Pharaonis*, quia Deitas non est communicabilis ab extra, licet ab intra sit communicabilis, per generationem, & spirationem: nam Pater in Divinis communicavit Filio ab æterno, esse Deum, generando ipsum.

ipsum. Et Pater, & Filius tamquam unicum principium, communicaverunt ab æterno Spiritui Sancto esse Deum, per Processionem, & Spirationem activam. Ad extra autem, Natura Divina, seù Deitas, non est communicabilis, licet sit unibilis, vel aliquid sibi unire potens ad Suppositi identitatem. Sicut Verbum Divinum assump sit hominem Christum, ad unitatem suppositi, vel Hypostasis, quod idem est. Aliqua tamen similitudo, & participatio ipsius Deitatis, bene communicatur Creaturæ: unde dicitur *Psal.* 81. *Ego dixi Dij estis, & Filij excelsi omnes*: Et infra *cap.* 22. dicitur: *Applicabitis ad Deos*. Idest, *ad Iudices*: & hoc modo Moyses dictus est *Deus Pharaonis*, idest potens super eum in Plagis mirabilibus, suo iudicio infligendis. Ingressi ergo Moyses, & Aaron ad Pharaonem, tulit Aaron Virgam, proiecitque illam in terram, quæ statim versa est in Colubrum; non secundum apparentiam sicut Virgæ Magorum, sed secundum veritatem; quia talis conversio facta fuit ad declarationem Divinæ virtutis. Tunc vocavit Pharao Sapientes, & maleficos, & fecerunt etiam ipsi per incantationes Ægyptiacas, & arcana quædam similiter; proieceruntque singuli Virgas suas, quæ versæ sunt in Dracones, sed devoravit Virga Aaron Virgas eorum. Dicunt autem aliqui Doctores, quod ista devoratio fuit antequam Virga Aaron rediret ad naturam Virgæ, quia devorare competit serpenti, non Virgæ: vocatur tamen Virga, quia prius eius natura talis erat. Alij dicunt, quod Virga Aaron versa fuit in colubrum, & deinde in pristinam naturam Virgæ, ut colligitur ex verbis Textus; & tunc facta Virga, devoravit virgas Incantatorum. Licet autem devorare, proprie loquendo, non competat virgæ, cum non habeat vim nutritivam; tamen similitudinarie, & large loquendo, convenit devoratio etiam rei inanimatæ, sicut dicimus ignem devorare ligna,

Reflexio 135.

OCcasione conversionis virgarum Ægyptiorum Magorum in Dracones, quæritur per Doctores, utrum virtute Dœmonum potuerit fieri ista conversio. Et dicendum absolutè quod non. Pro quo sciendum, quod in compositis ex materia, & forma, materia non fit per se, nec forma, sed totum compositum; & ideo totum transmutatur in totum. V.G. ex toto aere fit totus ignis, quando aer convertitur in ignem ex *Arist. pr. de Generat.* Effectus autem assimilatur Agenti, & in ipso præexistit, saltem virtualiter; & ideo compositum ex materia, & forma non potest produci nisi ab agente composito ex materia, & forma; vel nisi habeat totum compositum in virtute sua. Angelus autem est forma simplex, non habens materiam; nec habet totum compositum in virtute sua, quia solus Deus hoc habet. Conversio autem virgæ in serpentem includit compositum ex materia, & forma; & ideo dœmones ex potentia sua propria, non poterant convertere virgas in dracones. Quia tamen remanserunt in eis naturalia integra, possunt per modum artis applicare activa naturalia passivis naturalibus; & sic potest resultare effectus naturalis; ex subtilitate namque sua innata, cognoscunt omnia naturalia, & sciunt virtutem cuiuslibet rei, scilicet quid agere possit; & quid, & a quo pati possit; & ubi hoc fieri debeat, & quo tempore; ideoque poterant materiam existentem in proxima dispositione ad formam serpentis, supponere proprio activo, & sic sequta fuisset eductio formæ serpentis de potentia materiæ. Secundo dici potest, quod dicta conversio fieri poterat secundum apparentiam: nam licet materia corporalis non subijciatur virtuti Angelicæ, quantum ad transmutationem prædictam; tamen ei subijcitur, quantum ad motum localem, ut ab omnibus conceditur: & ideo dœmones propria virtute dimissi, potuerunt virgas, à Magis proiectas in terram, per motum localem,

imperceptibiliter ſenſui humano tollere, & loco earum, ſerpentes aliunde aſportatos ſupponere. Videmus enim quod aliqui Mimi per ſubtilitatem manuum, & localem motum aliqua ſic tranſmutant, quod homines non percipiunt: unde multo fortius dœmones hoc poſſunt, quorum ſubtilitas, & celeritas in motu locali maior eſt quaſi incomparabiliter. Item dici poteſt, quod dicta converſio fieri poterat ſecundum apparentiam à dœmonibus, per quandam turbationem organorum ſcilicet, ut potentia viſiva turbaretur aliquibus ſpeciebus naturalibus, ſecundum quod conſueverunt facere omnes Apparitores, ſive Preſtigiatores: ut cum oleo quodam incenſo, videtur tota domus plena frondoſis vitibus; & ex quodam alio fumo, videntur omnes trabes domus eſſe Serpentes magni. Quarto dici poteſt, hoc proceſſiſſe ex quodam motu ſpecierum ſenſibilium. Etenim nos non immutamur organice ab ipſo obiecto per ſe, ſed ab obiecto per formam ſenſibilem, nempe per ſpeciem rei ſenſibilis: cum autem talis ſpecies maneat in ſenſu, nihil refert, an ipſum obiectum ſenſibile ſit in potentia organica, aut non, quia æqualiter ſentietur. Cum igitur contingat ſpecies reſervatas in theſauro ſpecierum, refluere ad principium organicum, neceſſe eſt, ut fiat ſenſatio, ſicut fieret obiecto præſente. Vnde ſicut aliquis habens coram ſe ſerpentem, videt illum, et ab eo organice immutatur, non per ſe, ſed per ſpeciem tranſmiſſam per medium; ita ſi ſpecies ſerpentis manens in theſauro ſpecierum, ideſt in potentia immaginativa, refluxerit ad potentiam viſivam, neceſſe eſt, quod ille qui hoc patitur, videatur aſpicere coram ſe ſerpentem. Iſtam autem refluxionem formarum fieri demonſtrat *Ariſt. 2. de Somn. & Vigil.* dicens: quod deſcendente plurimo ſanguine ad principium ſenſitivum, deſcendunt etiam formæ in immaginatione contentæ; & tunc videntur multa nobis adeſſe, quæ non adſunt. Ideoque dicendum, quod poterant dœmones immutare vires corporeas intuentium, & cogere de parte immaginativa defluere ſpeciem virgæ ad oculum. VG. dum aſpicerent circumſtantes

draconem, per prædictam speciem virgæ, putabant virgas esse conversas in dracones; & cessante illa specie, & alia succedente, nempe specie draconis, putabant dracones esse conversos in virgas. Sed licet ista sint optime dicta, tamen non tollunt difficultatem, quæ oritur *ex tex.*, in quo expresse dicitur de Maleficis: *Fecerunt etiam ipsi per incantationes Ægyptiacas, & arcana quædam similiter.* Ex quibus verbis, innuitur vera conversio. Et ideo dicendum, quod fuit vera conversio virgarum in dracones, sed non virtute dœmonum, sed virtute Divina; ut nimirum virga Aaron devoraret virgas Magorum. Sicut Samuel, non revixit per verba Phitonissæ, sed virtute Divina, disponente sic Deo, ut Samuel nunciaret mortem Saulis; non vero quasi Deus concurreret cum Magìa. Sic in isto casu: virtute Divina facta fuit conversio, ut devorante virga Aaron virgas Ægyptiorum, resultaret gloria Dei; unde ipsi malefici coacti fuerunt dicere: *Digitus Dei est hìc.*

Reflexio 136.

PRæmissa igitur Regis monitione, & signo ostensivo Divinæ virtutis describitur deinde inflictio pœnæ. Nam tollens Aaron virgam extendit manum suam super aquas Ægypti; idest contra omnes partes Regni, maledicendo aquis; & iubendo illis, ut converterentur in sanguinem. Deinde tetigit coram Pharaone aquam fluminis Nili, quæ statim versa est in sanguinem; computruitque fluvius, quia multitudo piscium ibidem mortui sunt; ex quibus deinde fętidæ exhalationes manabant: & quia humor ille sanguineus, spissus, & crassus erat, ideo multum susceptivus putrefactionis fuit; adeout fœtor intollerabilis, & Tabes pestifera ex eo oriretur, ex qua Ægyptij affligebantur, non vero Hebræi; quia terra Gessen, in qua manebant erat prorsus immunis à tali contagione. Correspondet autem hæc punitio peccato Ægyptiorum, qui tam crudeliter suffoca-

veran

verant in flumine infantes Hebræorum; & ideo per easdem aquas afflicti fuerunt: sed nec ista pœna tanto suffecit sceleri; nam hìc solum incæpta fuit, deinde in Mari rubro consummata; ut sicut Ægyptij extinxerant in aquis pueros innocentes, ita ipsi maris fluctibus miserabiliter mergerentur. Quia vero dicitur in *Tex*. quod Malefici etiam hoc fecerunt: quæritur unde habuerunt aquam convertendam in sanguinem, cum iam tota aqua Ægypti versa fuerit in sanguinem? Dicunt Hebræi, quod sola aqua Nili, & quæ inde manabat ad rivos, & paludes, versa fuerat in sanguinem; sed aquæ fontium non erant conversæ, & sic ex illis fuit sumpta aqua, & Maleficis exhibita.

CAP. VIII. Reflexio 137.

SEcuta prima plaga, hìc agitur de secunda de Ranis, quæ magnæ, & horribiles, & in maxima multitudine erant; nam præter illas quæ reperiebantur in flumine, alias subito produxit Deus magis tumentes, & deformiores. Dicit autem Iosephus, quod istæ Ranæ brevi tempore moriebantur, & subito putrefiebant; adeout ex illis fœtor intolerabilis exhalaret. Cum vero Ægyptij comedere vellent, saliebant super cibos in mensa paratos, & super vasa, in quibus fiebant Pulmentorum decoctiones, fluidàque Tabe maculabant universa. Correspondet hæc pœna culpæ interfectionis puerorum, sub alia tamen ratione, quam supradicta. Ægyptij namque voluerunt occidere infantes in aqua, ne clamor eorum audiretur, & per hoc oriretur aliquis tumultus in Regno; ideoque iusto Dei iudicio ex eadem aqua Ranæ loquaces exierunt, totam terram suo clamore infestantes. Fecerunt autem, & Malefici per incantationes suas similiter. Dœmones enim de fluminibus Ægypti, vel aliunde statim illas adduxerunt, vel Deo

ſic diſponente, ut ſupra diximus, productæ fuerunt Divina virtute. Tunc Pharao vocavit Moyſen, & Aaron dicens illis ut orarent Dominum pro ablatione Ranarum: pœnis enim actus, cognovit Deum ſibi iuſte intuliſſe ſupplicium. Orante igitur Moyſe receſſit ſtatim ab Ægypto Ranarum plaga, non iniquitas à perverſo Rege: videns enim quod data eſſet ſibi requies, induravit magis cor ſuum, & in beneficijs Divinis auxit malitiam.

Reflexio 138.

POſt ſecundam plagam infligitur obſtinatiſſimo Regi tertia; nec pręmittitur comminatio ſicut in præcedenti, quia Pharao non debuit moneri, quaſi noviter peccans, ſed dure puniri, tanquam in malo perſeverans. Igitur Deo iubente percuſſit Aaron Virga pulverem terræ, & ſtatim facti ſunt Scinifes in hominibus, & in iumentis per totam terram Ægypti. Erant autem hæc animalia, Muſcæ minutiſſimæ, & ſubtiles, quæ tam homines, quam iumenta acutiſſimis ſtimulis cruciabant. Correſpondet hæc plaga, facta ex elemento terræ, culpæ Ægyptiorum, qua dure afflixerant filios Iſrael in operibus terreis, videlicet, luti & lateris, ad ædificia conſtruenda. Conati ſunt autem Malefici hoc idem facere, ſed non potuerunt: dæmones enim nihil poſſunt, niſi quantum eis permittit Divina voluntas; in hoc autem fuerunt à Deo prohibiti, & ſic non potuerunt adducere Scinifes ex diverſis mundi plagis, quod facere potuiſſent propter imperceptibilem eorum velocitatem; non quod poſſent virtute ſua Scinifes prædictos generare, ut prædictum eſt: nec potuerunt talia animalia producere applicando activa naturalia paſſivis naturalibus; quia hoc illis non permiſit Deus, nec ad conatum Magorum voluit Deus, quod reſultarent dicta animalia, ſed ſola virtute ſua Divina, ut appareret in hoc impotentia Ægyptiacæ ſuperſtitionis.

Reflexio 139.

CVm in tot prodigijs dura cervix Pharaonis non flecteretur ad dimittendum populum Israeliticum, Divinæ Iustitia misit super eum quartam plagam, quæ fuit multitudo muscarum diversi generis. Erant autem fœtidissimæ, & venenosæ; ideoque magnæ afflictionis Ægyptijs. In terra autem Gessen non erant muscæ affligentes Hebræos; quia tamen erant ibidem multi Ægyptij admixti Hebræis, in illa parte, in qua Israelitæ morabantur, & in domibus eorum nullæ muscæ prorsus erant; sed solum in domibus Ægyptiorum: & si aliquando contingebat Hebræum intrare domum alicuius Ægyptij, muscæ ibidem existentes non lędebant illum. Si vero è contrario Aegyptius domum Hebræi intrasset, muscæ eum sequebantur semper adherentes carni illius. Correspondet ista plaga culpæ ægyptiorum, qua afflixerant Hebræos in varijs operibus vilissimis; nempe in exportandis fœcibus extra Civitatem, alijsque immunditijs. Muscæ namque, viles sunt inter omnia animalia, institutæ à natura ad purgandam terram fœcibus. Pharao igitur sic afflictus, rogavit Moysen ut oraret ad Deum pro cessatione pœnæ sibi & toti Regno suo inflictæ; promittens, fictè tamen, dimittere populum Dei: unde Moyses dixit, se esse oraturum ad Deum, sed cum egressus fuisset à Pharaone: indignus enim erat Rex impius videre Moysen orantem. Deinde asservit quod recederet plaga à Deo inflicta, tamquam certus de voluntate Dei, qui dederat ei potestatem faciendi quidquid vellet. Non solum autem Moyses, noluit orare Deum præsente Pharaone, sed prorsus voluit recedere à domo Regia. Et ratio ea fuit, quia in oratione Dominus erat illi appariturus, & locuturus, quod contingere non decebat in domo tam perversi Regis; cum tam ipse quam eius servi, indigni essent audire Angelum Dei cum Moyse loquentem.

CAP. IX. Reflexio 140.

DEscripta quarta plaga, & permanente Pharaone in sua obstinatione, hìc devenitur ad quintam. Liberatio namque pœnæ præcedentis, non emollivit ullo modo duritiam Regis; sed liberatus à pœna, redijt ad pristinam iniquitatem. Quapropter Dominus Deus, misit in toto ægypto pestilentiam, qua perierunt animalia ægyptiorum; remanentibus prorsus illæsis animalibus filiorum Israel. Fuit autem hæc pestis causata ex corruptione aeris cadente super pascua; ideoque animalia pascentia in campis statim perierunt, tamquam sumentia cibum totaliter corruptum, & in summo gradu infectum. Mirabile autem fuit, quod in ijsdem campis animalia ægyptiorum, & animalia filiorum Israel simul pascebant, eumdemque alimentum prorsus sumebant; & tamen pro ægyptijs fuit mortalis cibus, pro Hebræis vero optimum alimentum. Correspondet ista quinta plaga culpæ ægyptiorum qua afflixerant Hebræos, non solum in proprijs corporibus, sed etiam occidendo eorum animalia, imponentes illis onera gravia, & importabilia. Licet autem dicatur hic *in Tex.* quod mortua sunt omnia animalia ægyptiorum; non est per hoc intelligendum, quod totaliter omnia consumpta fuerint, quandoquidem alia plaga successit, nempe Grandinis, in qua multo plura iumenta perierunt quam in hac; sed vocantur *omnia*, idest multa secundum morem Sacræ Scripturæ, quo iste terminus, *omnis*, ponitur pro multis, ut patet in multis locis.

Reflexio 141.

MIsit interea Pharao servos suos, ut videret si animalia filiorum Israel eodem modo perijssent sicut Aegyptio-

tiorum; cumque cognovisset nihil prorsus perijsse de his, quæ possidebat Israel, auxit magis rabiem, furoremque suum, noluitque dimittere populum. Tunc Deus dixit ad Moysen, & Aaron: *Tollite plenas manus cineris de camino, & spargat illum Moyses in Cœlum, coram Pharaone; sitque pulvis super totam terram Ægypti: erunt enim in hominibus, & iumentis ulcera, & vescicæ turgentes in universa terra Ægypti*. Sciendum est autem quod caminus non solum signat fornacem, sed ignem, vel fornacem ardentem: tollebatur autem cinis iste quasi ardens, ad denotandum eius effectum quod sequi debebat; nam vescicæ turgentes fiunt ex calore: etenim in illo, qui nimis applicatur igni, causantur primò quidam tumores pleni aquositate resoluta per calorem; cinis autem iste erat sumptus de fornace; ideoque satis demonstrabat quid inde futurum esset. Igitur, sparso cinere per manum Moysis, statim facta sunt, tum in Ægyptijs, tum in eorum iumentis ulcera turgentium vescicarum, quæ continebant pungentissimam calefactionem; deinde, Cute combusta, & in se contracta, ruptis vescicis, & putrida facta carne, apparuerunt in eis amarissima vulnera. Correspondet hæc sexta plaga culpæ Ægyptiorum, qua afflixerant Hebræos in decoctione laterum in igne fornacis; ideoque facta fuit ex elemento ignis, cum per ignem tam crudeliter fuissent afflicti Hebræi ab Ægyptijs.

Reflexio 142.

ANtequam ad ulteriora procedamus, resolvendæ sunt duæ difficultates, quæ videntur oriri ex verbis tex. nam dicitur: *Induravitque Dominus cor Pharaonis*; Et multoties ista verba repetuntur. Igitur sciendum, quod cor accipitur hìc pro anima, quæ mollis, & indurata dicitur secundum metaphoram; nam sicut corpus, non cedens volenti imprimere in eo aliquam formam, dicitur durum; & è contrario, si cedat vocatur molle; ita anima, si non assen-

tia

tiat rectæ rationi, dicitur dura; ſi vero aſſentiat dicitur mollis: ideoque cor Pharaonis dicebatur indurari, quia viſis tot ſignis, quæ ſolus Deus facere poterat, non aſſentiebat; vel ſi ad modicum, præmentibus anguſtijs, aſſentiret, mox rediviva pertinacia, reſumptis viribus, ſuperbè diſſentiebat. Deus autem qui ſummè bonus eſt, non induravit cor Pharaonis apponendo malitiam, ſed ſuam gratiam iuſtiſſime ſubtrahendo. Gratia vero Divina eſt aliquod mollificativum animæ; quæ cum ineſt, reddit illam faciliter ad bonum convertibilem; ſi vero non inſit, redditur anima dura, & immobilis ad bonum. Hæc gratia dependet à duobus. Primo à Deo excitante ipſam in anima noſtra. Secundo à libero arbitrio ipſi gratiæ ſe conformanti: quando autem liberum arbitrium gratiæ ſe conformat, manet gratia; quando verò ſe illi non conformat, perditur, & ſic homo cadit in peccatum; quia licet gratia perficiat liberum arbitrium, tamen ad operandum non violentat: quapropter niſi Deus iterum hominem moveat per ſuam gratiam motricem, manebit peccator durus quaſi lapis; ita ut quantumcumque perſuaſoria verba ab extra dicantur; aut quæcumque affligentia mala urgeant, mori quidem poteſt, ſed converti non poteſt; licet enim maneat liberum arbitrium ad bonum, malumque vertibile, tamen non habet id, quo vertatur ad bonum. Hæc autem gratia, quam Deus largitur homini poſt lapſum, vocatur prima gratia, quæ non cadit ſub merito, quia præcedit motum liberi arbitrij; huic autem gratiæ, ſi liberum arbitrium conſentiat, eique cooperetur, promeretur homo ſecundam gratiam, quæ facit hominem Deo gratum; & ideo vocatur gratia ſanctificans. Igitur ſi aliquis ſit, quem Deus poſt lapſum non moveat, ille induratus efficitur, & in malo finiet; & quia iſta induratio reſultat ex privatione gratiæ, ideo dicitur Deus indurare aliquem; non quidem poſitive, apponendo malitiam, vel qualitatem indurativam; ſed privative, ſubtrahendo iuſtiſſimè gratiam, propter demerita peccatoris. Sicut Pharao, tanta mala fecerat, & toties illa itera-

iteraverat, quod non merebatur gratiam sibi apponi. Sed dices; quid magis est, quod Deus aliquem induret apponendo aliquam qualitatem indurativam; aut induret, non conferendo gratiam, cum ista æqualia sint? nam sicut existente malitia in homine, impossibile est ipsum esse bonum; ita non movente Dei gratia, impossibile est ipsum bene agere, & esse bonum. Dicendum, quod licet respectu nostri idem sit, tamen non est idem respectu Dei: quandoquidem apponere malitiam dicit imperfectionem; subtrahere verò gratiam nullam imperfectionem importat; immò dicit perfectionem Divinæ Iustitiæ, quæ in pœnam scelerum tam multoties replicatorum, subtrahit iustissimè Deus gratiam suam indigno. Secunda difficultas oritur, ex eo quod dicitur Pharaoni: *Idcirco posui te, ut ostendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra*. Pro intelligentia autem adverte: quod non est putandum quod Deus faciat aliquem peccare, ut in illo demonstret magnitudinem potentiæ suæ; quia Deus non indiget nostris malis, ut ostendat suam Omnipotentiam; quandoquidem pluribus alijs modis possunt nobis innotescere attributa Divina: etenim Dei sapientia patet in universali rerum gubernatione, & in quotidiana admirabili rerum dispositione. Bonitas, & eius liberalitas, in numerosa beneficiorum exhibitione. Potentia, in Mundi creatione, mortuorumque resurrectione. Clementia, in remissione delictorum. Iustitia, in præmiorum, & pœnarum condigna retributione. Et sic patet, quod omnia attributa possunt notificari nobis, sine præsuppositione malitiæ hominum, eos flagellando ad declarationem suæ fortitudinis. Et sic concluditur, Deum non induxisse Pharaonem ad obstinationem, ut ipsum deinde puniendo, iustitiam, & fortitudinem suam demonstraret: quapropter, ly, *ut*, non tenetur causaliter, sed consecutivè; quia nimirum Deus est adeo potens, & bonus, quod vertit malum in bonum; ex qualibet enim culpa, elicit aliquod bonum. Et quia peccatum Pharaonis valde malum erat, oportebat ex hac culpa elicere ali-

quod bonum: hoc autem fuit, ut in ipso demonstraretur fortitudo Dei, & Iustitia, & sic narraretur nomen Domini in omni terra. Est ergo sensus huius literæ; quod malitia perversi Regis erat materia, in qua Divina Iustitia relucebat. His esplicatis redeamus ad plagas Ægyptiorum.

Reflexio 143.

POst sextam plagam, non reliquit Pharao, sed auxit magis peccatum suum, perseverans in obstinata malitia; quapropter Deus misit contra illum septimam plagam: iussit enim Moysi, ut extenderet manum suam in Cœlum, statimque facta sunt tonitrua terribilia, concutientia mentes malorum ad timorem vicinæ mortis. Deinde Dominus pluit grandinem super terram Ægypti, ad consumandum terræ nascentia, quæ erant in agris. Correspondet ista plaga, per quam fuerunt terræ nascentia contrita, & in modum palearum redacta, culpæ ægyptiorum, qua afflixerant Hebræos in congregatione Palearum; cum enim non darentur amplius Paleæ expensis Regijs, cogebantur magna industria, & labore illas sibi congregare. In hac ergo plaga superba cervix perversi Regis humiliata fuit; vocavit enim Moysen, & Aaron dicens ad illos: *Peccavi etiam nunc: Dominus iustus; Ego, & populus meus impij: orate Dominum ut desinant Tonitrua Dei, & Grando, ut dimittam vos, & nequaquam hic ultra maneatis.* Adverte autem quod Pharao non conterebatur meritoriè, ita quod contritio illa esset charitate formata; sed solum pœnitebat ex timore servili, nempe ex formidine pœnæ: dolebat enim, non quia mala quæ fecerat essent offensiva Divinæ Maestatis; sed quia pavebat sibi à Deo mitti duram punitionem; ideoque nihil merebatur in hac volitione; quia non insurgebat ex radice Divini amoris, à qua redditur opus bonum, & meritorium; sed ex timore servili proveniente ex amore sui ipsius.

CAP.

CAP. X. Reflexio 144.

DEscripta septima Plaga, subiungitur octava: ablatis enim Tonitribus, & Grandine, itaut nec pluvia appareret, non cessavit Pharaonis inveterata durities: non enim dimisit populum Dei iuxta condictum; sed proposuit magis illum affligere, retinendo in durissima servitute; qua propter Dominus misit super totum illius Regnum Locustas. Sunt autem animalia quæ segetes ita demoliuntur, ut solas paleas relinquant in Agris. Fuit igitur devorata ab istis animalibus herba terræ, & quicquid in arboribus erat. Tunc servi Pharaonis, tot calamitatibus afflicti, dixerunt ad illum: *Vsquequò patiemur hoc scandalum? dimitte homines, ut sacrificent Domino Deo suo, non ne vides quod perierit Aegyptus?* Timens ergo Pharao aliquam seditionem plebis, festinus vocavit Moysen, & Aaron dicens eis: *Peccavi in Dominum Deum vestrum, & in vos; sed nunc dimittite peccatum mihi, & rogate Dominum ut auferat à me mortem istam.* Impius enim Rex simulabat pœnitentiam, ut iustam penam evaderet, non verò culpam, de qua nihil dolebat. Vocavit autem Pharao istam plagam, mortem, quia disponebat ad illam: ex corrosione namque terræ nascentium facta per prædicta animalia, non remanebant fructus terræ necessarij pro sustentatione humanæ vitæ. Correspondet ista plaga culpæ Aegyptiorum, qui perduxerant filios Israel ad amaritudinem; & ideò receperunt pœnam inductivam immediatè ad mortem, qua nihil amarius reperitur. Egressus ergò Moyses de conspectu Pharaonis oravit ad Deum, & statìm plaga cessavit, adeout nec una quidem Locusta remaneret in cunctis finibus Aegypti.

esse-

Reflexio 145.

REmota Locuſtarum plaga, in multiplicatione beneficiorum Dei, magis crevit Pharaonis malitia: quapropter dixit Dominus ad Moyſen: *Extende manum tuam in Cœlum, & ſint tenebræ ſuper terram Ægypti tam denſæ, ut palpari queant*. Dicunt autem DD., quod aer ita fuit conſtipatus vaporibus humidis, & denſis, quod tactu poterant percipi: nam tenebræ ipſæ, cum ſint privatio lucis, non ſunt tactu perceptibiles. In iſtis autem tenebris, fiebant Ægyptijs viſiones imaginariæ horribiles; adeout per tres dies in quibus duraverunt, nullus receſſit de loco ubi erat propter timorem. Exiſtimabant enim Ægyptij, totum naturæ ordinem fuiſſe relaxatum; & ideo timebant graviora diſcrimina affutura quocunque ſe verterent. Vbi vero habitabant filij Iſrael, nempe in terra Geſſen, erat lux; & quia in hac erant Ægyptij commixti hebræis, reſpectu Ægyptijs erat caligo obſcuriſſima; reſpectu vero hebræos, lucidiſſimus aer; ex quo patet, quod iſta plaga facta fuit mediantibus luminaribus Cœli, Deo ad nutum obedientibus, retrahendo videlicet ægyptijs radios ſuos; & eodem tempore communicando Hebræis lumen ſuum. Correſpondet iſta plaga cœcitati mentis ægyptiorum, qui poſt tot ſigna manifeſte indicantia omnipotentiam, & voluntatem Dei, manebant in obſtinata cecitate intellectus. Elapſis autem tribus diebus, in quibus ſemper manſerunt tenebræ in toto ægypto, vocavit Pharao, Moyſen, & Aaron; quibus dedit licentiam exeundi de ægypto, dummodo relinquerent Armenta in ſuo Regno. Sed Moyſes reſpondit, quod debebant ſecum ducere omnes Greges. Tunc impius Rex in rabien actus, dixit Moyſi: *Recede à me, & cave ne ultra videas faciem meam*. Sed valde mirandum eſt, quomodo Pharao non mandabat Moyſen occidi, cum videret omnes plagas ſibi infligi ipſo operante. Dicendum, quod Pharao ſecundum ſe motus

fuiſſet

fuisset ad hoc perpetrandum; sed Deus non permittebat hoc perficere, incutiens illi timorem, & faciens eum credere, quod si tangeret Moysen, statim ipse periret.

CAP. XI. Reflexio 146.

Escripta nona plaga, hìc describitur decima, licet solummodo ponatur comminatio, nam inflictio ponitur cap. sequenti. Iussit autem Dominus, ut quilibet vir hebræus postularet ab amico suo, & mulier à vicina sua, vasa aurea, & argentea. Satis autem habebant hebræi apparentem causam ad petendum talia; quandoquidem protestabantur pergere ad sacrificandum Deo suo; in talibus autem requiritur magnus apparatus, ideoque necessaria erant vasa pretiosa, quæ pertinent ad ornatum, & honorem solemnitatis. Et ne Israelitæ timerent improbabilem talem accomodationem, promisit Dominus se daturum gratiam populo suo coram ægyptijs; hoc autem dupliciter erat. Primo quia Deus immittebat quandã promptitudinem ægyptijs, in modum cuiusdam liberalitatis, non tamen erat liberalitas, quo ad habitum, sed quædam impressio, quæ pertinebat ad genus cuiusdam passionis, seù proclivitatis ad concedendum petìta. Secundo potest intelligi, quod ista gratia non fuerit in ægyptijs impressa, sed in Hebræis; scilicet quod Dominus dederit illis quandam qualitatem supernaturalem, secundum quam ita placuerunt ægyptijs, ut darent eis statim omnia quæ postulabant: sicut aliquando experientia patet, quod aliquis non scit denegare aliquam rem alicui, quam tamen noluit concedere alteri, quia nimirum placuit ei unus, & non alius. Notandum est autem, quod Hebræi in hoc non commiserunt furtum, quia totum fecerunt auctoritate Dei, qui est Dominus simpliciter omnium rerum; & ideo sine iniuria potest

uni

uni auferre, & alteri dare. Accedit quod ista fuit iustissima compensatio: nam ægyptij abstulerant multa bona Iudœorum, per extorsiones, & irrationabiles impositiones. Insuper angariaverunt illos multis laboribus, pro quibus nullam mercedem receperant; ideoque nullam ægyptijs irrogaverunt iniuriam.

CAP. XII. Reflexio 147.

Ic inter comminationem Mortis Primogenitorum, & eius executionem, interponitur præceptum de celebratione Agni Paschalis; quia talis celebratio instituta fuit in memoriam percussionis primogenitorum ægyptiorum, & salvationis filiorum Israel. Notandum est autem, quod circa immolationem Agni Paschalis duo sunt attendenda. Primum est de præsenti, videlicet status populi Dei exeuntis de ægypto. Secundum autem, erat figuratio ipsius Agni, qui designabat passionem tunc futuram Christi Domini, qui in omnibus Sacrificijs figurabatur; nam ut ait Apostolus *pr. ad Corint.* 10. *Omnia in figura contingebant illis.* Et antiqui Doctores Hebræorum, asserunt, quod omnes Prophetæ prophetaverunt ad dies Messiæ; idest principaliter prophetaverunt de his, quæ fieri debebant à Messia Sanctissimo. Moyses autem fuit maximus Propheta, ideoque totum quod scripsit, ordinabatur principaliter ad Christum Dominum; & ideo in immolatione Agni Paschalis, duplex est sensus. Vnus est respectu populi exeuntis de ægypto, de quo primo dicemus. Alius est respectu præfigurationis Christi Domini pro tunc passuri; & hunc sensum tangemus post prædictum: qui sensus licet sit ultimus in prosecutione, tamen est primus in intentione, sicut finis respectu eorum, quæ sunt ad finem.

Re-

Reflexio 148.

DIxit igitur Dominus ad Moysen, & Aaron: *Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni*. Sciendum est autem, quod September erat primus mensis anni, secundum communem opinionem Hebræorum, quia in eo creatus fuit mundus; & usque ad illud tempus vocabatur September primus mensis apud omnes Hebræos; sed ex notabili beneficio quod Deus illis præstitit in mense Martij, vocatus fuit de cœtero Martius primus anni mensis. Hoc autem valde faciebat ad memoriam Divini beneficij: videndo namque mense mutato, recordabantur quod propter eorum liberationem mutatio facta erat, & sic elevabantur mente devota ad gratias reddendas Divinæ Clementiæ. Insuper Hebræi mutaverunt ex hoc mirabili eventu Ægyptiacæ liberationis computationem annorum: nam prius computabant ab Orbe condito; sed tunc incęperunt computare annos ab exitu de Ægypto. Sic Græci, à primo anno Regni Alexandri annos suos computant, cum prius computarent illos per Olympiades; quia nimirum Alexander Monarchiam, inter Græcos Reges, primus adeptus est. Similiter Romani, annos suos computabant ab Vrbe condita; quia constructio Romanæ Civitatis, aliquod magnum, & mirabile reputandum erat. Et tandem nos Christiani, maiori & sanctiori motivo, annos computamus à Nativitate Christi Domini, quia ista fuit beneficiorum omnium maximum, cum extiterit nostræ reparationis exordium, & totalis causa felicitatis æternæ.

Reflexio 149.

POst constitutionem primi mensis dedit Dominus præceptum de immolatione Agni Paschalis dicens: *Decima die mensis huius tollat unusquisque Agnum per familias,*

lias, & domos suas. Erit autem Agnus absque macula, masculus, anniculus: iuxta quem ritum tolletis, & Hædum; & servabitis eum usque ad quartam decimam diem mensis huius: immolabitq; eum universa multitudo filiorum Israel. Sciendum est autem, quod non solum Agnus, sed etiam Hædus poterat immolari; nam ubi translatio nostra habet: *Iuxta quem ritum tolletis, & Hædum.* In Hebræo habetur: *De Arietibus, vel de Capris accipietis illum.* Iubetur vero summi à decima die mensis, & servari usque ad decimam quartam diem, duplici de causa. Vna erat, quia filij Israel occupati erant in præparando se ad recessum de Ægypto, cum omnibus quæ habebant; in qua præparatione requirebatur magna solicitudo, & distractio; & ideo ne hoc daretur oblivioni, præceptum fuit, quod acciperetur Agnus, vel Hædus ante solemnitatem per quatuor dies. Secunda fuit, ut in illis quatuor diebus videretur, an in illo Agno, vel Hædo, esset aliqua macula, propter quam non deberet immolari; eàque reperta, haberent tempus providendi sibi de alio Agno. Iste autem debebat esse masculus, quia sexus masculinus est perfectus, & anniculus, idest infra primum annum ab octavo die nativitatis, & non ante, usque ad completionem anni, & non post; quia in hoc tempore iudicabatur magis perfectus: Deo autem debent immolari sola perfecta, cum ab illo omnis humana perfectio emanet. Immolandus erat Agnus ad Vesperam, quæ incipiebat ab hora septima quartæ decimæ diei; quia tunc sol incipit tendere ad occasum; & talis hora iam pertinebat ad diem sequentem solemnem, in quo exierunt Israelitæ de Ægypto.

Reflexio 150.

DEterminata immolatione Victimæ iussit Deus, ut de sanguine illius aspergerentur Postes domorum, dicens: *Sument de sanguine eius, & ponent super utramque Postem, & insuper liminaribus domorum.* Erant autem

Postes

Postes duo Ligna, intra quæ clauditur Ostium secundum suam longitudinem. Superliminare vero, erat Lignum transversale super Postes Ostij, quod vocatur Limen superius; unde tota pars superior Ostiorum, erat rubricata sanguine. Per hoc autem distinguebantur habitacula Hebræorum à domibus Ægyptiorum: sicut enim erant distincti interius per fidem, ita voluit Deus, quod prædicta sanguinis aspersio, esset signum exterius distinguens populum suum; & protestatio fidei interioris; ideoque subditur in Tex. *Videbo sanguinem*: scilicet visione approbationis, inquantum erat signum fidei. Adde quod in ceremonia Agni Paschalis, intendebat Dominus principaliter, signare mortem Christi Domini Mediatoris; ideoque mandavit, ut iste sanguis poneretur in Postibus domorum, ad hoc ut liberæ essent à percussione futura. Sicut sanguis Filij Dei liberat fideles à morte æterna: & sic Hebræi, saltem implicitè confiterentur, se per Messiæ sanguinem esse liberandos. Et idem erat in alijs ceremonijs. Etenim ceremonialia proficiebant Hebræis, non quidem in seipsis; sed quia per ea expresse, vel tacite profitebantur Messiam tunc futurum, in quo illa Vmbratilia cessare debebant.

Reflexio 151.

POst immolationem Victimæ Paschalis, describitur eius comextio. Et notandum est, quod Hebræi debebant comedere carnes nocte illa assas igni; quia prædicta immolatio, significabat dispositionem populi ad velociter recedendum de Ægypto; & ideo præcipiuntur carnes assari, quia hoc speditius fieri poterat: sicut pariter iubebatur eis, ut comederent panes azymos; quia isti statim fieri poterant, ex commixtione aquæ, & farinæ. Cum istis autem manducare debebant lactucas agrestes, ad designandam amaritudinem, quam in servitute Ægyptiaca sustinuerant; ut cognita miseria præterita, assurgerent humiliter in Dei laudes, cuius

misericordia fuerant liberati. Non poterant autem cum Agno com edere aliquod crudum: & hoc iubebatur in detestationem idolatriæ: nam aliqui Idolatræ in honorem deorum suorum, carnes aut crudas, aut semicrudas manducabant: nec poterant Hebræi comedere coctũ aqua, propter supradictam rationem; nam carnes expeditius assantur, quam aqua coquantur. Omnia namque ista, portendebant quandam velocitatem exeuntium de Ægypto. Dicitur deinde in Tex: *Caput cum pedibus eius, & intestinis vorabitis*. Sed sciendum, quod in hæbreo non est: *Vorabitis*. Et ideo ista litera non refertur ad comestionem, sed refertur ad assationem, de qua immediatè prædicitur. Est igitur sensus, quod caput Agni de corpore abscissum, & pedes non debebant per se assari; sed caput iunctum corpori, & pedes similiter. Intestina vero amovebantur, ut lavarentur; & lota reponebantur, assanda cum corpore Agni. Omnia autem ista mandabat Deus consumari; quia hæc erat Victima Domini; ideoque nihil de illa perire debebat, cum esset aliquod sacrum. Demum iubebat Deus, ut omnes Israelitæ haberent renes accinctos, & calceamenta in pedibus, tenentes Baculos in manibus, ad denotandum, quod debebant esse parati ad exeundum de Ægypto; & quod post cœnam illam, nihil aliud agere debebant quam egredi.

Reflexio 152.

POstquam, Deo concedente, vidimus de Figura, debemus breviter videre de ipso Figurato. Agnus ergo à Iudæis immolabatur; quia Christus Dominus ab eisdem pati debebat. Tota multitudo filiorum Israel immolat Agnum; quia omnes coram Pilato petierunt Dei Filium interfici. Immolatur Agnus ad Vesperam, quia Christus advesperascente Mundo, & in ultimis diebus passus est: dies namque Messiæ vocantur novissimi per Prophetas. Sanguis Agni in utroque Poste ponitur: quia sanguis Christi Domini

ni liberat animas ab æterna morte. Istud animal debebat esse Agnus; ut sic signaret mansuetudinem Christi Redemptoris; poterat autem aliquando accipi Hædus qui fœtet; quia Caro Christi, licèt esset mundissima, tamen venit in Mundum in similitudinem carnis peccati. Non confringebatur Os Agni; ad signandum, quod in Corpore Christi Domini, nullum Os erat in sua amarissima passione frangendum. Porrò sicut Agnus iste typus Christi fuit, ita comestio illius designabat sumptionem Eucharistiæ. Carnes igitur Agni comedebantur nocte, quia Corpus Domini in tenebrosa nocte huius Sæculi accipitur à fidelibus, tanquam solamen verum infirmarum nostrarum mentium. De carnibus Agni nihil relinquebatur in mane; quia in mane, quod est principium Vitæ gloriosæ futuræ, non sumemus sacramentalitèr Christum; sed delectabimur in illo fruentes ipso Deo. Carnes Agni erant assæ igni; quia Christus Dominus passus est ex nimio amore suæ Charitatis erga nos. Si quid autem maneret de carnibus Agni in nocte, igne cremandum erat; ad significandum, quod si de credibilibus pertinentibus ad Christnm, in tenebrosa nocte huius sæculi à nobis aliquid concipi non potest, relinquendum est Igni Spiritus Sancti. De carnibus Agni nullus alienigena comedebat; quia nullus nisi Catholicus debet accipere Christum sacramentalitèr. Carnes Agni comedebantur cum Azymis, quia Christus debet sumi cum magna puritate, & sinceritate cordis. Comedebatur Agnus etiam cum Lactucis agrestibus; ad designandum, quod debemus sumere Eucharistiam cum amaritudine animæ, memores nostrorum scelerum. Renes accingebantur, ut significaretur futuris credentibus, quod non licet sumere Eucharistiam, nisi quis abstineat à carnalibus delectationibus. In esu Agni tenebant Israelitæ Baculum in manibus; ad denotandum quod in sumptione Eucharistiæ, debet mens nostra sola fide sustentari. Habebant Hebræi calceamenta, & quia ista fiunt de pellibus animalium mortuorum, signabat quod ut dignè Christum sumamus, Sanctorum Patrum, in Domino

mortuorum exempla, mentibus noſtris affigere debemus; ut ſic in virtute proficiamus. Tandem Agnus in una domo comedebatur; ad denotandum quod extra unitatem Eccleſiæ non poteſt ſumi Chriſtus, quandoquidem extrà Eccleſiam non datur verus Sacerdos, qui poſſit Euchariſtiam conficere.

Reflexio 153.

INſtituta, & celebrata Agni Paſchalis feſtivitate, devenitur ad decimam plagam iam comminatam. Etenim in medio noctis illius, in qua comederant filij Iſrael Paſcha, percuſſit Dominus omne Primogenitum in tota Aegypto, tam in hominibus, quam in iumentis; & incæpit plaga à Primogenito Pharaonis, qui in ſolio eius ſedere debebat, perveniens uſque ad primogenitum Ancillarum: quapropter clamor magnus factus eſt in toto Regno; non enim erat domus, in qua non reperiretur mortuus. In tali nocte prohibiti fuerunt Hebræi exire hoſtium domus; quia apparebant viſiones horribiles, tranſeunte per vicos Angelo exterminatore; undè nimis territi fuiſſent videndo talia. Tunc Pharao ſurrexit de Strato ſuo; & timens totam Aegyptum perituram, ſi Iudæi manſiſſent in illa, ſtatim dedit licentiam illis, ut recederent, & immolarēt Deo, ſicut petierant. Inſuper Aegyptij urgebant populum Iſrael, ut velocitèr de terra ſua exiret. Igitur profecti ſunt filij Iſrael ſexcenta fere millia peditum Virorum, abſque Parvulis, & Mulieribus. Inſuper Vulgus promiſcuum innumerabile aſcendit cum Iſraelitis; etenim multi Aegyptij viri, & mulieres, videntes ea, quæ fecerat Dominus pro Hebræis, iunxerunt ſe illis, converſi de Gentilitate ad Iudaiſmum. Habitatio verò filiorum Iſrael, qua manſerunt in Aegypto, fuit quadringentorum triginta annorum, ut dicitur in Tex. Iſte verò numerus, ſecundum Doctores Catholicos, incipiendus eſt à tempore, quo Abraham receſſit de Aram, ut veniret in terram Chanaam, in qua cum filio ſuo Iſaac manſit, ut peregrinus; & ſimilitèr Ia-

cob usque ad descensum filiorum Israel in Aegyptum, ubi solum steterunt 210. annos, ut dicunt Hebræi ex suis Chronicis: quapropter exponenda est litera sic. Habitatio filiorum Israel, qua manserunt in Aegypto, unìta cum illo tempore, quo manserunt in terra Chanaam ut peregrini, fuit 430. annorum. Tota vero mansio denominatur ab Aegypto, quia fuit diuturnior, & ultima; res autem denominatur à fine. Secundum Hebræos autem numerus prædictorum annorum incipit ab illo tempore, quo Dominus apparuit Abrahæ, dicens ei Gen. 15. *Peregrinum erit semen tuum in terra non sua annis* 400.

CAP. XIII. Reflexio 154

Ecuta morte primogenitorum Ægyptiorum, ponitur hìc Præceptum de redemptione primogenitorum Israelitarum; ut nimirum per hoc semper gratias redderent Deo de tanto beneficio sibi præstito. Dixit igitur Dominus ad Moysen: *Sanctifica mihi omne primogenitum quod aperit vulvam in filijs Israel, tam de hominibus, quam de Iumentis, mea sunt enim omnia*. Sciendum est autem, quod licèt omnes res sint ipsius Dei per creationem, & conservationem; tamèn primogenita Hebræorum dicebantur esse Dei, non solum prædictis modis, sed alio speciali: nam ex hoc quod Dominus, percutiens primogenita Aegyptiorum salvavit primogenita Israelitarum, fuerunt tunc speciali modo obligata Deo. Actereà adverte, quod sanctificatio propriè accepta, est applicatio alicuius ad Divina, & hoc modo Tribus Levi fuit sanctificata Domino. Alio modo accipitur magis largè, nempè pro redemptione illius rei, quæ est Domino obligata, & sic accipitur hìc; quia primogenita debebantur redimi per pretium datum Sacerdoti. Sanctificatio verò animalium primogenitorum, intelligebatur tantum de

mundis, quæ erant immolatitia, & per consequens applicabilia ad Divinum cultum. Si verò accipiatur sanctificatio largè, prout se extendit ad sustentationem Ministrorum; tunc etiam primogenita animalium immundorum sanctificabantur Domino in quantum redimebantur, ut habetur *num.* 18. & pretium erat Sacerdotum, excepto primogenito canis, qui non redimebatur, sed interficiebatur. Primogenitum autem Asini mutabatur Ove immolanda. Et dicunt Rabbini, quod Asini fuerunt in magno adiutorio filijs Israel dum exirent de Aegypto, portando Mulieres, & Parvulos, & reliqua onera; ideoque quantum ad aliquid, primogenitum Asini fuit positum cum animalibus mundis: non quod immolaretur Deo, sed quod loco ipsius offerretur ovis immolanda pro illo,

Reflexio 155.

POst ceremoniarum narrationem, redit Divina Scriptura ad historiæ continuationem, dicens: *Cum emisisset Pharao populũ, non eos duxit Deus per viam terræ Philisthym, quæ vicina est, reputans ne forte pœniteret eum, si vidisset adversum se bella consurgere, & reverteretur in Aegyptum*. Adverte autem, quod Divina Scriptura loquitur hìc plano modo, ut nos intelligamus: nam ponitur Deus deliberans more humano aliquid conditionalitèr fiendum, quasi Deus dubitaret quod populus pœniteret in futurum cæpti itineris, & vellet redire in Aegyptum; sed non est talis conditio, aut dubitatio in Deo, qui omnia actualitèr scit, sivè præsentia, sivè futura. Licèt autem posset Deus solo nutu defendere Israelitas, & Philisthæos delere, tamen quia nondum demeruerant sic puniri, & expelli de terra sua, noluit Dominus Hebræos pergere per dictam terram, ne pugnando illos occiderent; sed circumduxit illos per viam Deserti, quæ est iuxta Mare Rubrum, & armati ascenderunt; habuerunt enim arma ab Aegyptijs, qui sicut dederant vasa aurea, & argentea, vestesque pretiosas; ita etiam tradiderunt arma ad illa defen-

fendenda à prędonibus, si occurrissent eis. Dominus autem præcedebat illos per Angelum, qui anteibat exercitum per diem in Columna Nubis, quæ non solum ostendebat viam, sed etiam protegebat populum ab ardore Solis, cuius calor multum intemperatus est in terra illa, cum maior pars Arabiæ sit in Tertio Climate. Per noctem verò in Columna Ignis. Dicunt autem aliqui Doctores, quod eadem fuit Columna, quæ obumbrabat per diē, & illuminabat per noctem: & vocabatur duplici nomine, propter duplex officium. Alij dicunt quod fuit duplex: Vna per diem, quæ recedebat in Vespere, peracto officio suo, & tunc subintrabat Columna Ignis, ut luceret per noctem: utraque autem positio potest esse vera, nam totum illud fiebat Divino miraculo.

CAP. XIV. Reflexio 156.

Vm supra descriptus fuerit modus procedendi Israelitarum, hìc ponitur remotio impedimenti. Igitur cum filij Israel pergerent versus Mare Rubrum, reversi sunt aliquantulum, de Præcepto tamen Dei, versus Aegyptum, posueruntque castra in loco valde periculoso; nam ut ait Iosephus, locus ille ex una parte habebat Mare; & ex alio latere Montem asperrimum, adeout non patebat illis fuga nisi ex illa parte per quam venire poterat Pharao. Qui audiens Israelitas posuisse Castra in loco sic arctato, tulit statim sexcentos Currus, & cum Ducibus exercitus sui insecutus est Hebræos. Fuit autem apud Antiquos Currus bellicum instrumentum, eratque Quadrìga habens falces, sive gladios acutos in Rotis, adeout quicquid obviam haberet scinderet, & secum traheret. Et si quæras, unde Pharao habuerit equos, cum supra dicantur omnia iumenta mortua? Dico quod illa mortalitas fuit solummodo super animalia, quæ erant in campis, equi autem fortiores, & pretio-

pretiosiores tum Regis, tum nobilium personarum, reservabantur in domibus. Prætereà, multi de populo miserunt servos ad illa accipienda, quæ morabantur ad pascendum in agris; crediderunt enim multi ex Aegyptijs plagæ futuræ à Moyse comminatæ. Ascendit igitur obstinatissimus Rex Currum; cumque in conspectu filiorum Israel cum toto suo exercitu stetisset, magnus pavor invasit populum Dei, adeout Plebs murmuraret contra Moysen. Tunc sanctus Dux convertit se ad humiliter Deum orandum: cui Dominus dixit: *Quid clamas ad me? loquere filijs Israel ut proficiscantur. Tu autem eleva Virgam tuam, & extende manum tuam super Mare, & divide illud, ut gradiantur filij Israel in medio Maris per siccum.* Non est autem per illa verba: *Quid clamas ad me?* Intelligendum, quod Oratio Moysis displiceret Deo; sed ut ostenderetur exaudita. Patet etiam, quod licèt Moyses esset securus de adiutorio Dei, tamen non cessabat ab oratione; quia Deus adhuc vult rogari à Sanctis de his, quæ facere disposuit, ad illorum meritum. Prætereà, notandum quod noluit Dominus Hebræos pugnare cum Aegyptijs, quia nati erant in servitute, & in illa nutriti; ideoque licèt fortitudinem corporis haberent magis quam Aegyptij, tamen eorum animus nimis pavidus erat. Naturaliter enim illi, qui tota vita sua assueti sunt iugum ferre servitutis, inepti sunt ad bellum, & ad virilitates animosas, maximè contra illos quos Dominos habuerunt. Et ista fuit una de causis, quare Deus tenuit Hebræos in deserto, usquequò moreretur universa illa generatio, quæ de Aegypto egressa fuerat; introduxitque in terram Chanaam novam generationem natam in deserto, inter asperitates viarum, nulloque iugo servitutis oppressam; ut sic corde impavido occurreret hostibus; nec bellorum labores abhorreret, utpotè assueta miserijs.

Reflexio 157.

ACcepto igitur Moyses mandato Dei, percutiens Virga Mare, statim divisum est, adeout aqua esset quasi murus à dextris, & à sinistris. Porrò ista elevatio Virgæ, & extensio manus secundum se nihil proderat; sed ista fiebant ad signandum, quod Deus ad tale signũ dividebat Mare in utilitatem populi sui. Igitur diviso Mare ingressi sunt filij Israel in fundũ illius, siccatum per ventũ immissum à Deo, ut mundius, & suavius incederent. Deinde Columna Nubis, quæ prohibebat Ægyptios accedere ad Hebræos (erat enim tenebrosa ex parte exercitus Pharaonis, adeout nullo modo possent Ægyptij videre Israelitas; ex parte verò Hebræorum erat lucidissima) noctem totaliter illuminans, recessit; & tunc Ægyptij videntes Hebræos per Maris alveum transisse, persecuti sunt illos per eamdem viam, credentes felicitèr pergere etiam ipsi per Maris alveum; sed extendens Moyses manum suã super Mare, reversum est statim ad priorem locum; fugientibusq; Ægyptijs, occurrerunt aquę, & involuit eos Dominus in medijs fluctibus: factũque est Dei ordinatione, ut cadavera eijcerentur ad litus oppositũ, tum ad consolationem Hebræorum; tum ut isti haberent spolia Ægyptiorum, quæ quidem fuerunt multo maiora quam illa, quæ per accomodationem ab ipsis acceperant; tum ut haberent arma ad se defendendum contra hostes insurgentes.

CAP. XV. Reflexio 158.

Narrato Divino Beneficio hìc subiungitur gratiarum actio. Moyses enim composuit Carmen, docuitque filios Israel, ut illud unanimiter canerent. Post gratiarum autem actionem relinquentes Mare Rubrum, ambulaverunt Israelitæ tribus diebus per solitudinem; & dicit Tex.

Quod non inveniebant aquam, ſcilicèt ad ſufficientiam, ad eorum ſitim totaliter explendam, & animalium: ſi enim nullam aquam prorſus inveniſſent, non potuiſſent tum homines, tum iumenta hoc ſuſtinere ſpatio trium dierum: ſed in Sacra Scriptura illud quod eſt modicum, nihil eſſe dicitur; nam quod modicum eſt, reputatur quaſi nihil, ex 2. *Phyſic.* Deinde venerunt in *Mara* ubi non poterant bibere aquas eoquod eſſent amaræ; nam erant ſalſuginoſæ, & ſulphureæ: unde populus murmuravit contra Moyſen. Iſti autem fuerunt homines vulgares, qui non reſpiciunt niſi præſentia ſenſibilia. Sapientes verò, qui conſiderabant Dei beneficia præterita, patienter, & humiliter ferebant aquæ inopiam ſperantes de Divino auxilio ſibi affuturo. Tunc Moyſes clamavit ad Deum, qui oſtendit ei Lignum. Et dicunt Doctores quod erat de natura ſua amarum, ad hoc ut ibi eſſet maius miraculum, dum per eius immiſſionem dulces redderentur aquæ. Deinde Dominus videns Iſraelitas otioſos, ne ex hoc declinarent ad peccata, conſtituit illis præcepta, atque iudicia, ut ſic illa meditando, occupati remanerent. Fuerunt autem iſta Præcepta, & iudicia, ſecundum DD. reſpicientia ad communem convictum; ut nimirum ſcirent qualitèr deberent iuſtè ad invicem converſari; nam alia, fuerunt data in Monte Sinai. De Mara venerunt Iſraelitæ in Elim, ubi erant duodecim fontes ſecundum numerum duodecim Tribuum, ut quælibet haberet fontem ſuum, ne ex hauſtu communi oriretur diſſenſio inter illos. Fuerunt etiam ibidem ſeptuaginta Palmæ; tum ut recrearentur Hebræi illarum fructibus; tum in ſignum quod habituri erant ſeptuaginta Iudices ſub Moyſe.

CAP.

CAP. XVI. Reflexio 159.

Osita aquarum provisione, hìc subsequitur præstatio alimenti. Igitur profecti sunt Israelitæ de Elim, & venerunt in Desertum Sin, ubi ut dicitur in Tex. *Omnis congregatio murmuravit*: pauci enim fuerunt qui sperarent in Divino auxilio, ideoque Divina Scriptura loquitur generaliter. Acceperunt autem Hebræi occasionem murmurandi, quia decimaquinta die Mensis secundi ab exitu de Ægypto defecerunt Victualia, quæ secum portaverant: vixerant enim triginta tribus diebus de illis non comedendo ad saturitatem, sed solummodo ad famen temperandam. Prædicta namque provisio erat ut mortem arceret, non ut delicias ministraret; sed iniqua plebs Temperantiæ nescia murmuravit dicens: *Vtinam mortui essemus per manum Domini in terra Ægypti, quando sedebamus super Ollas carnium, & comedebamus panem in saturitate: cur eduxistis nos de Ægypto, ut occideretis omnem multitudinem fame?* Tunc Moyses de Mandato Domini dixit eis: *Dabit vobis Dominus Vespere carnes edere, & mane Panes in saturitate, eoquod audierit murmurationes vestras, quibus murmurastis contra eum*. Sed hìc quæritur, quare dedit eis carnes in vespere, & Panes in mane sequenti, cum convenientius videretur dari carnes in mane? Dicendum quod Hebræi conquesti fuerant primo de defectu carnium, & secundo de defectu Panum; & ideo eodem ordine, quo petierunt datus fuit illis cibus. Addunt aliqui DD. hoc fuisse, quia convenientius, & salubrius est comedere magis in nocte quam in meridie, quia in nocte magis uniuntur Spiritus ad stomacum propter antiparistasim, & sic efficitur perfecta digestio. Præterea, in nocte non est anima ita distracta à formis sensibilibus sicut in meridie, ideoque totaliter est intenta concoctioni. Vespere igitur ascenderunt voluntate Divina coturnices in magna abundantia, usque

usque ad castra, & ibi descenderunt, itaut avara plebs posset illas capere libito suo, & sine ulla molestia, vel labore habere id quod tam vehementer optaverat, ad explendam inordinatæ gulositatis suæ appetentiam.

Reflexio 160.

POst dationem carnium, misit Divina liberalitas panem ad populum; etenim in sequenti mane per circuitum Castrorum iacuit Ros, idest Manna, quæ erat ad modum Roris congelati; habebat enim similitudinem Pruinæ, quæ est Ros congelatus. Cumque operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudine minutum, & quasi pilotusum; videlicet sicut granum frumenti, à quo Cortex est amotus ex percussione Pili, seu Baculi; tunc enim triticum est albi coloris, & huius coloris erat Manna. Vocatur autem Manna, *Minutum*, quantum ad figuram; non enim coniungebatur post casum in unum cumulum; sed erat totaliter divisum in Granula, quæ erant satis dura. Non cadebat autem in Castra inter Tentoria, sed extra, in solitudine, quia loca Castrorum erant immunda propter fęces hominum, & iumentorum, & propter terram pedibus attritam. Dicunt vero Doctores, quod primò cadebat Pruina super terram, & postea Manna desuper; deinde Ros aliquantulum congelatus super ipsum, itaquod Manna erat in medio mundissimè custoditum, utpote repositum inter duo stramenta. Vocatur autem Manna, Panis, quia pro illo tempore erat fundamentum aliorum ciborum, sicut est panis; vel quia ad ignem indurabatur, adeout formarentur inde panes. Naturalis vero gustus Mannæ, erat quasi sapor panis facti de Simila cum mellis Commixtione. Appellavit autem populus Israel ipsum, *Man*, idest cibum paratum à Deo, quia mittebatur de Cœlo quotidie, ut populus continuè sustentaretur, nec indigeret laborare in colenda terra pro pane recipiendo.

Re-

Reflexio 161.

CVm Divina providentia præstitisset populo Iudaico tam singulare beneficium, placuit eidem prescribere aliquos modos in manducatione Mannæ. Et primò iussit ut acciperetur de Manna unum Gomor per singula capita. Gomor autem erat decima pars Ephi; sed quantitas istorum nobis prorsus incognita est. Sed dices, hanc assignationem fuisse inconvenientem: nam in tanta multitudine erant personæ diversarum complexionum, quæ plus, & minus indigebant de cibo; non enim est idem medium omnibus sicut dicitur 2. *Ethic*; & ideo illud quod est conveniens uni, alteri plus indigenti est deficiens; & minus indigenti est superabundans. Dicendum, quod sicut iste cibus dabatur Divino miraculo, ita eodem modo fiebat, ut plurimum indigenti Gomor sufficeret; & à minus indigente consumi valeret absque ulla superfluitate, vel nimia repletione. Ex Divina namque providentia factum est hoc, ne ex cupiditate,& gulositate illi qui fortiores erant,debiliores opprimerent; & sic in populo oriretur seditio. Sed hoc præceptum Dei non fuit ab omnibus observatum: nam aliqui collegerunt plus, alij minus; sed ministerio Angelorum non relinquebatur illi, qui cupiditate, & avaritia plus acceperat,de Manna, nisi unum Gomor; & qui minus acceperat, reperit unum Gomor per singula capita familiæ suæ. Secundum præceptum fuit, ut Manna non relinqueretur in mane. Sed rebellis populus timens sequenti die non invenire Manna, conservavit ex illo quod collegerat; sed computruit,& scatere cæpit vermibus. Ratio huius præcepti fuit, ut Hebræi totaliter sperarent in providentia Divina, expectantes certissimè pro qualibet die largitatem Dei; & propter hoc cum incalesceret sol liquefiebat Manna; quæ quidem liquefactio non contingebat naturaliter, nam fuisset similiter facta liquefactio posito æquali calore ignis; sed apposito igne, dum coqueretur in olla

non

non liquefiebat, ut patet *Num.* 11. ſed indurabatur, adeout fierent ex eo Tortulæ; ergo nec naturaliter liquefiebat ad calorem Solis, nec ad ignem naturaliter indurabatur, ſed totum erat ex diſpoſitione Divina. Indurabatur namque ad ignem, quia ſic expediebat ad cibos formandos; liquefiebat vero ad calorem Solis, ne manens in agro colligeretur pro altera die, quod Dominus nolebat propter prædictam rationem. In die autem Sabbati non cadebat Manna, propter requiem talis diei, in qua debebant Iſraelitæ manere apud ſemetipſos cogitantes Divina beneficia, & gratias agere Deo pro illis.

CAP. XVII. Reflexio 162.

Oſtquam deſcripta eſt proviſio alimenti ſicci, quod eſt cibus, hìc deſcribitur proviſio alimenti humidi, quod eſt potus. Profecti ergo filij Iſrael de Deſerto Sin, caſtrametati ſunt in Raphidim, ubi non erat aqua. Sed dices, quare Dominus eduxit eos per talem viam, ubi paterentur tot defectus potus? Dicendum quod hoc fuit, ut ex frequenti neceſſitate oporteret illos recurrere ad Dominum, & ſic ſub timore Dei retinerentur. Per hoc etiam bonorum patientia, & malorum nequitia declarabatur. Videns vero plebs Iudaica defectum potus, noluit etiam admodicum ſuſtinere penuriam, ſed murmuravit contra Moyſen. Qui ſtatim clamavit ad Dominum dicens: *Quid faciam populo huic? adhuc paululum, & lapidabit me*. Hoc autem dicebat, tum timore naturali ſui ipſius; tum zelo honoris Dei, ne ſe interfecto populus per idolatriam à vero Deo recederet. Tunc iuſſit ei Deus, ut tolleret in manu ſua Virgam, & percuteret Petram Horeb, ex qua exirent aquæ ad ſitim populi explendam. Dicunt autem DD. quod aliqui de populo ita erant maligni, ut dicere auderent, miniſterium illius

virgæ,

virgæ, ſolummodo ſe extendere ad mala infligenda, non ad concedenda bona; & ideo voluit Deus, quod Moyſes uteretur Virgæ miniſterio in aquarum eductione, ut coram omnibus appareret, quod non ſolum erat inſtrumentum Divinæ Iuſtitiæ in puniendo; ſed etiam Miſericordiæ in benefaciendo. Porro iſte Fons, qui tunc de petra effluxit, uſque hodie abundanter fluit; itaquod Vallis tota irrigatur copioſiſſime; antea vero non erat habitata, propter aquarum penuriam; nunc vero eſt valde populata, & vocatur vallis Moyſis, quia ibi ſilicem percuſſit.

Reflexio 163.

DVm Hebraicus populus quietè moratur in Raphidim, venerunt Amalecitæ, ut contra illum pugnarent: invidebat enim iſte Populus futuræ exaltationi Iſraelitarum, & ideo ſe illis oppoſuit, ne ad terram ſibi promiſſam perveniret. Audiens autem hoc Moyſes, iuſſit Ioſue ut ſtatim eligeret viros, & ſtatim pergeret contra inimicos: non enim voluit expectare hoſtilem exercitum, ne timida plebs paveret, & ne daretur maior audacia adverſarijs. Permiſit autem Dominus iſtud bellum conſurgere contra Populum ſuum, ut ex victoria ſequenti, eſſet audacior de cœtero contra inſurgentes hoſtes, & ut de ſpolijs Amalech muniretur armis, & ſpolijs, quæ inimici fugientes reliquerunt. Moyſes autem cum Aaron, & Hur aſcendit ſuper verticem Collis, cumque levaret manus vincebat Iſrael. Et per hoc oſtendebatur efficacia orationis; nam manus Moyſis elevabantur ad orationem, in qua talis modus contingit, ut docet Apoſtolus. Item hoc fiebat, ut per tale ſignum attribueretur victoria ſoli Deo. Si verò paululum remiſiſſet manus, ſuperabat Amalech Iſraelitas; quæ quidem remiſſio denotabat laſſitudinem in oratione, & diminutionem fervoris Spiritus. Dicitur autem *in tex.* Quod manus Moyſis erant graves. Et per hoc deſignabatur, quod in populo erant aliqui one-

tati peccatis: ſecundum enim qualitatem ſubditorum diſponuntur acta Regentium. Tandem ſecuta victoria ex parte Iſraelitarum, ædificavit Moyſes Altare Domino, ut per oblationem Victimarum redderet Deo gratias de tam ſingulari beneficio. Licet autem Moyſes non eſſet primogenitus, ad quos, ſecundum conſuetudinem illorum temporum, pertinebat offerre Sacrificia, tamen ſacrificabat, quia Deus eum fecerat Principem omnium Sacerdotum.

CAP. XVIII. Reflexio 164.

Oſtquam deſcripta eſt proviſio alimenti, & repreſſio adverſarij, hic deſcribitur gubernatio populi. Interea audivit Iethro Socer Moyſis, quod Dominus eduxerat Iſrael de Ægypto, unde venit ad illum cum Sephora, & filijs; audienſque omnia quæ fecerat Deus Pharaoni, totius naturæ creatæ virtutem tranſcendentia, confeſsus eſt Deum Iſrael verum Deum eſse. Altera autem die, ſedit Moyſes ut iudicaret populum. Iudicium enim debet fieri in tranquillitate mentis, non in motu paſſionis, & hoc deſignatur per Seſſionem: propter quod Iudices debent ſemper dare ſententiam ſedendo. Iudicabat vero Moyſes de controverſijs ſubditorum, & iſtæ erant multæ, quia magnus erat populus, ut ſervaretur in eis æqualitas Iuſtitiæ commutativæ ad quietem politicam neceſsariam; hinc *Ariſt. 3. Polit.* ait. *Quod diſtributivum Iuſtitiæ magis neceſſarium eſt in Civitate, quam panis.* Iudicabat autem quotidie, ut negocia facilius expedirentur, ne ex dilatione ſumpta, novam inducerent gravitatem. At Iethro cernens labores, quos Moyſes in hoc ſuſtinebat, dedit ei conſilium, ut provideret ſibi viros potentes, ideſt iudicare valentes: poſſe enim ſententiam dare, cuilibet facile eſt; ſed poſſe bene ſententiare, difficillimum eſt. Conſiſtit autem

bene

bene ſententiare in duobus; videlicet in Intellectu recte determinante per prudentiam; & in voluntate recte eligente per Iuſtitiam. Præterea requiritur quædam conſtantia, & vis animæ, ut Iudex non formidet recte iudicare, & executioni mandare ſententiam propter aliquam perſonam, ſed omnes cogat in Virga ferrea. Debent ulterius Iudices valde timere Deum; nam viri magnæ poteſtatis ſi Deum non timeant, cum ex potentia proveniente ex auctoritate, homines non paveant, devoluuntur ad omne genus iniuriarum. In hominibus autem vulgaribus, non eſt hoc tam neceſſarium: nam licet non multum timeant Deum, tamen quia maiores ſe pavent, retrahuntur per timorem humanum ab Innocentium oppreſſione. Tandem debent Iudices odere avaritiam, quia nihil eſt quod magis iudicium pervertat, quam munerum receptio.

Reflexio 165.

AVdito prudenti conſilio, fecit Moyſes omnia quæ illi ſuggeſſerat Iethro; & licet eſſet Dux tanti populi, tamen aſſumens formam diſcipuli, audivit humiliter ſocerum ſuum ſenem conſulentem. Ex hoc apparet, quod Prophetæ non ſunt abundantiores ſapientia, & conſilio alijs hominibus. Et ratio ea eſt: quia Prophetæ nō cognoſcunt ſuper alios aliquid ex aliquo habitu cognoſcitivo; ſed ex quadam actuali illuminatione quam Spiritus Sanctus operatur in eis, elevando eorum intellectum ad aliquod cognoſcendum; cum autem ceſſat illa illuſtratio, nihil magis cognoſcunt quam cognoverint antè. Si vero imprimeretur Prophetis aliquis habitus cognoſcitivus; tunc ceſſante illa illuſtratione, maneret ille habitus per quem ſemper cognoſcerent, & vere eſſent cœteris ſapientiores, cuius tamen contrarium apparet hìc: nam licet Moyſes eſſet Propheta, & multa alia revelata accepiſſet, tamen ordinationem populi Deus illi non revelaverat; & ideo non habebat cognitionem de guberna-

tione illius. Iethro vero, quia naturaliter perſpicacior erat, & in agibilibus humanis maiorem experientiam habebat, vel quia Deus ad hoc illum elevaverat, potuit dare prædictum bonum conſilium.

CAP. XIX. Reflexio 166.

Eſcripta eductione populi de Ægypto, quæ fuit quædam diſpoſitio remota ad legem recipiendam, hìc ponitur datio ipſius Legis. Igitur cum veniſsent Iſraelitæ in ſolitudinem Sinai, placuit Deo dare illis Legem; & ideo vocavit Moyſen in Montem, deditque illi monita, ut referret illa ad populum: quibus auditis receſſit Moyſes de Monte ad Caſtra; & convocatis maioribus natu populi, expoſuit omnes ſermones quos mandaverat illi Dominus. Voluit enim Deus, quod populus obſervaret aliqua ante ſuſceptionem Legis. Et primo: quod per duos dies ſanctificarentur, hoc eſt purgarentur in mente a mundanis negocijs, quæ poſſent illos diſtrahere ab attentione requiſita circa receptionem Legis, quam in tertia die audire debebant. Secundo, quod Moyſes conſtitueret terminos, ne Populus irreverenter approximaret ad Montem, cuius radices tangere, prohibitum erat ſub pœna mortis; & licet dicatur in tex. *Cum clangere cœperit Buccina, tunc aſcendant in Montem*. Tamen per hoc intelligitur ſolum data facultas tranſeundi terminos conſtitutos, & accedere ad illam planitiem, in qua incipiebant radices Montis, quæ erat altior loco Caſtrorum; & ideo reſpectu illorum vocatur Mons. Talis autem acceſſio permittebatur in clangore Buccinæ; quia talis ſonus erat ſignum receſſus Deitatis de Monte, quo ad ſpecialem illam preexiſtentiam: nam Deus non poteſt recedere, nec aſcendere, vel deſcendere, cum ſua ſubſtantia ubique de neceſſitate ſit; ſed talia prædicata, quæ in Sacra

Scrip-

Scriptura passim reperiuntur, intelligenda sunt de effectu repræsentante ipsum Deum. Tertio, prohibitus fuit Populus accedere ad uxores. Quamvis enim actus matrimonialis licitus sit; tamen habet annexam quamdam turpitudinem, quæ non est de genere culpæ, sed de genere penæ, quam opportet excusare per bona matrimonij. Habet etiam annexam depressionem mentis, propter vehementiam carnalis delectationis: ad susceptionem autem legis, requirebatur magna mundities, & elevatio mentis in Deum ad contemplandam Celsitudinem Divinæ Maiestatis suæ.

Reflexio 167.

ADvenerat igitur tertius dies, & ecce cæperunt audiri Tonitrua, micare Fulgura, & clangor Buccinæ vehementius perstrepebat. Erat enim sonus terribilis: quæ omnia fiebant ministerio Angelorum. Nubes vero densissima, & caliginosa operuit Montem usque ad radices illius; & ex parte superiori egrediebatur fumus, & ignis de medio nubis. Facta est autem talis apparitio, ne populus ad Idolatriam pronus, haberet occasionem faciendi sibi Imaginem: Nubes enim & Ignis non habent stabilem figuram. Erat vero nubes caliginosa, ad designandum quod in præsenti sæculo non habemus cognitionem de Divinis, nisi ænigmaticam: apparitiones enim fiunt communiter secundum dispositionem illorum quibus fiunt: humanus autem intellectus respectu divinarum rerum caligat; nam ad illa se habet sicut oculus Noctuæ ad Lucem Solis. Præterea, ista terribilia fiebant ante prolationem legis, ut populus se disponeret ad perseverantem devotionem erga Deum, quæ ex timore consurgit. Intendebat enim Deus, per Legem deducere Israelitas ab bonum: quidam autem homines tenent statum imperfectum, & hos trahi oportet per timorem. Alij sunt in statu aliqualis perfectionis, qui adduci debent per amorem. In lege autem veteri, erant homines imperfecti, quia nullo

iugo legis antè domiti fuerant. In Nova vero Lege homines, quos Christus Dominus traxit, erant aliqualis perfectionis: nam primi eorum fuerunt Iudæi, qui iam iugo legis constricti fuerant; ideoque ad observantiam Novæ Legis trahendi erant per amorem; & ideo data fuit Lex Evangelica cum magna tranquillitate; sedente nimirum in Monte Salvatore Deo, & intuentibus dulciter illum Discipulis, ut patet *Matth.* 5. Hinc *Aug.* ait. *Brevis differentia Legis, & Evangelij Timor, & Amor.*

CAP. XX. Reflexio 168.

Ispofito Populo ad suscipiendam Legem, hìc agitur de illius promulgatione: & primò ponuntur Præcepta ordinantia in Deum. Et quia homo debet Deo fidelitatem, ideo primò prohibetur infidelitas, dum dicitur: *Non habebis Deos alienos coram me.* Quibus verbis prohibetur generaliter omnis idolatria, quæ alienat à vero Deo. Loquitur autem Divina Scriptura more humano, videlicet secundum opinionem vulgarium; nam secundum rei veritatem, unus solus est Deus, unde impossibile est, aliquem habere Deos; sed quia illi qui sculptilia colunt, putant illa esse Deos, & sic illa denominant; ideo Scriptura vocat *Deos*, & quia non sunt colendi, dicuntur alieni. Prohibuit autem Deus in hoc primo præcepto omne sculptile quod fit per dolaturam, vel quocumque alio modo, & omnem similitudinem quæ fit per picturam, sive illorum quæ sunt in Cœlo, sivè in terra, sive in aquis. Aliqui enim idolatræ impendebant cultum Soli, Lunæ, & Sideribus: aliqui colebant bestias terræ, ut Ægyptij: Alij Pisces; unde Idolum Dagon, quod adorabant Phylisthæi, habebat caput piscis. Vetuit vero Dominus specialiter cultum Luminarium Cœli, quia nihil erat inter res sensibiles, ad quod colendum

magis

magis inclinarentur homines, quam corpora Cœlestia, propter eorum pulchritudinem. Est autem adoratio actus Latriæ, pertinens ad reverentiam in actu exteriori; ut cum nos inclinamur coram Deo, orantes, vel audito Divino eius Nomine, vel visa Imagine Christi Domini, inclinamur coram ipsa, tanquam coram ipso Deo essemus: itaut oculi in imaginem, cor vero nostrum ultra imaginem elevetur, nam imago ad Prothotipum, idest ad suum significatum reducenda est. Christianis autem Imagines, & Statuæ permissæ sunt, tum propter simplices; tum quia non est talis suspicio quod sistant in ipsis, sicut erat in Iudæis, pronis ad idolatriam propter diuturnam conversationem cum Ægyptijs. Debent tamen Parochi accuratè docere Populum, quod Latrìa soli Deo debetur: Hyperdulìa vero, quæ est excellens Dulìa, debetur Beatissimæ Virgini Deiparæ, & Cruci Domini: omnes enim res, per quas immediatè venit in nos Salus Redemptionis, adorandæ sunt adoratione Hyperduliæ; & ideo Beatissima Virgo, quæ Salvatorem genuit, existens nobis immediata causa ad percipiendum tantum bonum, colitur adoratione Hyperdulìæ: & similiter Crux, quæ fuit immmediatum instrumentum, in quo Salvator Deus mori dignatus est pro humani generis redemptione. Sancti autem venerantur adoratione Dulìæ; quia cum sint in vita beata, habent quamdam connexionem ad Deum.

Reflexio 169.

SEquitur secundum præceptum Primæ Tabulæ, pertinens ad Latrìam, dum dicitur: *Non assumes Nomen Domini Dei tui in vanum; nec enim habebit insontem Dominus eum qui assumpserit Nomen Domini Dei sui frustra*. Sciendum est autem, quod nomen Domini potest dupliciter accipi in vanum. Vno modo, frequentando illud in communibus locutionibus. Alio modo frustra, iurando pro aliqua re. Notandum est autem, quod vanum dicitur, nihil ens; vel nihil ha-

habens; & ratio est, quia vanum est quod non habet finem, vel non assequitur illum; quapropter omnes actiones nostræ, quæ finem intentum non consequuntur, vocantur vanæ: VG. si aliquis ambulat ut sanetur; & ex ambulatione non sequatur sanitas, illa ambulatio dicitur vana, idest nihil: nam res totam perfectionem suam sortitur ex fine: nihil autem, & malum, æquiparantur; & ideo sequitur, quod qui accipit sine causa, seù fine Nomen Domini, sicut accidit in prædictis duobus modis, peccat, sicut ille qui accipit illud ad malum finem; ut si assumeretur ad confirmationem falsitatis. Quando vero adest causa; tunc assumptio Divini Nominis licitè fit; non enim accipitur tunc nomen Domini in vanum, quia debitum finem habet. In Ægypto mos est, ut si quis per vitam Regis iuraverit, & non impleverit, morte moriatur, à qua liberari nequit, etiam si omne aurum, & lapides pretiosos exhiberet. Pudet hoc exemplo frœnare temerarium usum nostri sæculi, in quo tam faciliter nomen Domini in vanum assumitur; adeout non videatur optimus discursus, nisi accedat Divini nominis usurpatio.

Reflexio 170.

POstquam Dominus removit impedimenta Divini cultus, nempe idolatriam per primum præceptum, & irreverentiam Divini nominis: per secundum dat deinde tertium, & ultimum Præceptum primæ Tabulæ, dicens: *Memento ut diem Sabbati sanctifices*. Debet enim homo non solum fidelitatem Deo, sed etiam famulatum in recognitionem sui dominij. Hæc autem sanctificatio, est applicatio diei prædicti totaliter cultui Divino; meditando de Divinis beneficijs, & gratias exhibendo Bonitati Summi Dei. Sciendum est autem, quod hoc præceptum partim est morale, partim ceremoniale. Est morale, in quantum dirigit mores, & insurgit ex iudicio rationis naturalis, ex cuius dictamine homo tenetur vacare Divinis. Est ceremoniale, inquantum

habet

habet determinationem temporis, quæ nihil refert ad substantiam naturalis obligationis prædictæ: nam quod vacatio fiat in aliqua die ad laudandum Deum, & gratias reddendas, naturaliter inditum est: quod autem fiant ista in die septimo non est naturale, sed ceremoniale: & quia ceremoniæ veteris Legis, cessant adveniente veritate Evangelij; ideo in Nova Lege non observatur dies Sabbati, sed loco illius observatur dies Dominica. Cuius ratio est quia in Sacra Scriptura duo opera præcipuè tractantur; scilicet opus Creationis, & Redemptionis. Opus creationis est præcipuum in Lege Veteri; in Nova autem est opus redemptionis, ideoque dies Divini cultus debuit assignari ille, in quo facta fuit Redemptio, nobisque innotuit: sed redemptio die Veneris facta nobis innotuit in die Dominica, in qua Dei Filius resurrexit à mortuis, tribuens nobis spem resurgendi; ideo Ecclesia, ut tantum beneficium meditaretur a fidelibus, transtulit Sabbatum in Dominicam, in qua vacandum est ab operibus servilibus. Advertendum tamen est, quod in Nova Lege non est necessaria tam rigorosa observatio ab operibus manualibus sicut in Veteri Lege: nam possunt parari cibaria, & aliqua alia fieri in die Dominica, quæ non erant licita in Sabbato, quia illa vacatio erat Figuralis, sicut totus ille status: à Figura autem quantumcunque modicum subtrahatur, tota significatio mutatur: sicut una littera subtracta ab hoc nomine, Lapis, facit mutationem totalem significationis. At circa totum Lapidem possunt aliqua addi, & subtrahi absque mutatione substantiæ.

Reflexio 171.

POst Præcepta dirigentia hominem in Deum, ponuntur præcepta ordinantia in proximum. Et primum est de honore Parentum, tamquam caput secundæ Tabulæ, quia sicut Deus est principium omnium rerum, ita Parentes habent rationem principij respectu filiorum. Honor autem iste

iste non solum intelligitur de reverentia exteriori, sed etiam de provisione necessariorum vitæ si indigeant. Omnia autem quæ dicuntur de Patre, sunt prorsus intelligenda de Matre, quæ pariter communicavit filio esse per generationem: nam Pater, & Mater sunt unum totale generans, & licet Pater magis agat ad generationem filij, (nam virtus formativa corporis est in semine paterno, maternum vero magis se habet per modum passivi contemperati) tamen mater sub alia ratione excedit patrem, tanquam determinata ad partus conservationem. Nam per novem menses fovet fœtum; sustinet labores, & in edendo partu ad lucem propriam vitam exponit. Præterea filij maius beneficium recipiunt à matribus, respectu continuæ educationis; nam filij magis cum matre, quam cum patre conversantur in tenera eorum ætate, in qua fiunt fortes impressiones. Nam tunc potentiæ susceptivæ multum dispositæ sunt, quia teneræ; ideoque quicquid infigitur, funditus infigitur, cum inveniant potentiam non occupatam. *Hinc Arist.* in fine *pr. Polit* ait: Quod ad reddendum filios bonos, non modicum refert habere curam mulierum. Porrò in nullo alio præcepto specialiter ponitur præmium, & retributio nisi in isto; observantibus enim prædicitur vitæ longitudo. Cum enim filius vitam accipiat à parentibus, condecens est ut prolongetur vita recepta, dum bene se habet ad illos qui ei vitam contulerunt. Veruntamen quia bona temporalia ordinantur ad spiritualia, & æterna, aliquando contingit ex Divina ordinationé, nobis prorsus occulta, quod aliqui filij honorantes parentes, parum vivant; aliqui vero contrarium facientes, multum: tamen totum ordinatur ad augumentum præmij bonorum, & pœnæ malorum. Maximè quia in prædicta promissione intelliguntur principaliter promissa bona æterna, cum actus honorandi parentes factus in charitate, sit promeritorius vitæ æternæ. Sed quia Deus loquebatur populo rudi promittebat bona sensibilia quæ amabat, cum Cœlestia, & æterna non intelligeret.

Re-

Reflexio 172.

SEquitur ſecundum præceptum ſecundæ Tabulæ, quo prohibetur homicidium. Adverte autem quod in ſecunda Tabula ponuntur præcepta ordinantia hominem ad proximum ſuum, quantum ad vitationem mali: poteſt autem aliquis ſe habere ad alterum dupliciter. Vno modo, bona impendendo; alio modo, nocumenta, & damna prorſus cavendo. Quantum ad primum, datum fuit præceptum de honorando parentes. Quantum ad ſecundũ, ponuntur præcepta negativa de non offendendo proximo, quæ quidem præcepta ſunt maioris obligationis, & per conſequens maioris tranſgreſſionis. Nam licet quis teneatur benefacere proximo ſuo, tamen magis tenetur non eĩ nocere. Exprimuntur ergo hìc ſex genera nocumentorum, & primum eſt de non occidendo: hoc enim eſt maius nocumentum quod proximo poſſit inferri, nam mors tollit eſſe ſimpliciter, quod eſt fundamentum aliorum bonorum; in alijs autem nocumentis non tollitur totum eſſe ſimpliciter, ſed ſolummodo aliquid, quod manet in ipſo eſſe, tamquam pars in toto, videlicet aliqua perfectio. Sub hoc autem præcepto de non occidendo, intelligitur generaliter prohibitum omne damnum in perſona proximi, ut mutilatio, verberatio, ſanguinis effuſio, & ſimilia.

Reflexio 173.

POſt prohibitionem nocumenti, quod infertur in perſonam propriam proximi, ſequitur illud per quod removetur offenſio in perſona ſibi coniuncta: hæc autem eſt propria Vxor, cum ſit una caro cum viro ſuo. Igitur hìc prohibetur adulterium, cum dicitur: *Non mœchaberis.* Eſt autẽ Mœchìa, copula carnalis cum Vxore alterius Viri; quod quidem peccatum, non ſolum eſt contra fidelitatem quam habere debemus erga proximum, ſed etiam contra prolem ipſam

ipſam, inquantum falſus hæres ſubſtituitur, & verus defraudatur. Per hoc præceptum intelliguntur prohibita non ſolum omnia vitia neſanda, ſed etiam ipſam ſimplicem fornicationem, & omnes concubitus, qui fiunt ſine fœdere Matrimonij. Eſt enim ſimplex fornicatio naturaliter mala, quia actus efficitur bonus, aut malus ex fine ſuo; unde ſi aliquis actus ſit ordinatus in finem indebitum, neceſſe eſt ut ſit malus: ſed delectabile quod eſt in tactu, & guſtu non dicuntur eligibilia propter ſe, ſed neceſſaria, ut ait *Ariſt.* 7. *Ethic.* itaquod ſi non intenderetur aliquis finis, nunquam deberent eligi: delectabile enim quod eſt in cibo, & potu eſt propter conſervationem individui: adeout ſi poſſet animal vivere ſine cibo, & potu, non deberet iſta ſumere. Sic pariter delectabile tactus in actu venereo, eſt eligibile propter conſervationem ſpeciei per generationem; adeout ſi daretur quod ſpecies poſſet conſervari ſine coitu, tunc nullus deberet hunc eligere, quia talis actus eſſet malus cum eſſet propter ſolam delectationem. Delectabile enim ut prædictum eſt ſolum eſt eligibile propter alterum; & tunc eligeretur propter ſe.

Reflexio 174.

CVm per duo præcepta ſupradicta, prohibita fuerint nocumenta in perſonam proximi, prohibetur ſubſequenter nocumentum per ablationem rerum. Hoc autem accidit in furto; ideoque datur negativum præceptum, quo prohibetur ablatio rei alienæ dum dicitur: *Non furtum facies*. Pertinet autem hoc Præceptum ad directionem concupiſcibilis, ſecundum quam reſpicimus aliquod utile; nam illa quæ furto ſubtrahimus, utilia reputamus. Per hoc Præceptum, intelliguntur prohibita ſequentia, nempe indebitæ extorſiones quas exercent Domini, vel Superiores à ſuis ſubditis. Iniuſta Tributa; Fraudes; Vſuræ; Simoniæ; novæ impoſitiones Penſionum inconſuetarum, vel indiſcretarum. Item omnes contractus per quos aliquis iniuſtè

acqui-

acquirit, vel retinet res alienas contra voluntatem Domini. Similiter si aliquis, non per se, sed consilio sit causa alicuius furti, talis consiliatio vel persuasio pertinet ad furtum, & per consequens est vere transgressor huius præcepti.

Reflexio 175.

POst furtum sequitur quintum præceptum secundæ Tabulæ dum dicitur: *Non loquèris contra proximum tuum falsum testimonium*. Hoc Præceptum est directivum irascibilis; nam sicut per irascibilem aliquis offendit alium facto, in propria persona eum occidendo; ita per eamdem offendit verbo, lædendo famam illius. Hoc autem valde magnum malum est, quia in communicatione politica, nihil magis valet homini quam nomen bonum; nihilque magis nocet, quam malum. Prohibetur vero hìc falsum testimonium, tum in Iudicio; tum contra: veruntamen quod in Iucicio fit, cœteris paribus, peius est, quam illud quod proprofertur extrà, quia secundum illud fertur sententia, & perconsequens manet aliquis de iure infamatus: per illud autem quod est extra Iudicium, non, licet infamia facti possit contingere. Potest autem alicui videri, ex eo quod hìc prohibetur falsum testimonium, quod non sit Reus huius præcepti ille, qui contra Proximum suum dicit verum testimonium. Sed sciendum, quod licet verum, secundum se non sit malum; tamen aliquæ veritates sunt, quas dicere peccatum est: ut si aliquis cognoscat de Proximo suo aliqua scelera, eaque proferat in publico. Licet enim verum dicat, tamen mortaliter peccat, quià Christus Dominus mandavit fieri correctionem privatam; & ideo peccat, tum quia transgreditur Dei præceptum, tum quia ex mala intentione agit: nam dicere Proximi peccata in publico, non ex charitate, sed ex odio procedit.

Reflexio 176.

TAndem ponuntur duo ultima Præcepta prohibentia inordinatam concupiſcentiam. Per unum prohibetur concupiſcentia Vxoris alterius; & per aliud concupiſcentia rei. Sicut autem priora mandata ordinabant concupiſcibilem, & iraſcibilem, quantum ad actum exteriorem; ita iſta duo ordinant eamdem vim, quantum ad actum interiorem, videlicet ad ſolum deſiderium. Ratio autem quare duo præcepta ponuntur ad repreſſionem concupiſcentiæ eſt, quia bonum dividitur per utile, & delectabile; itaquod eſt alia ratio utilis, & alia delectabilis. Nam contingit aliquem habere pronitatem ad unum, & non ad aliud; immò affectum ad unum, & abominationem ad aliud: ſicut apparet in eo, qui concupiſcit Vxorem alterius, ſed abominatur furtum rerum illius: quapropter, ad reprimendam iſtam duplicem concupiſcentiam debuit aſſignari duplex præceptum. Hìc quæri poteſt, cur prohibetur expreſsè deſiderium Vxoris alterius, & ſuarum rerum; non verò deſiderium occidendi, vel deſiderium colendi Idola, ſed ſolummodo operatio? Dicendum, quod deſiderare Vxorem Proximi, & ſuarum rerum dominium, pertinet ad concupiſcibilem, quæ eſt de delectabilibus, & perconſequens multum inclinat: deſiderium autem occidendi, pertinet ad iraſcibilem: & deſiderium colendi Idola pertinet ad rationalem, quæ non ſunt de bono delectabili, niſi ex aliqua ſuppoſitione, ideoque non tantum inclinant; & ideo non tam expreſsè prohibetur eorum deſiderium. Vxoris vero alterius, & rerum deſiderium, nimis inclinant; & ideo ut homines arcerentur à tam vehementi paſſione, ipſum deſiderium prohibetur.

CAP.

CAP. XXI. Reflexio 177.

Escriptis Præceptis moralibus, agitur consequenter de Iudicialibus. Notandum est autem, quod præcepta sunt quædam regulæ directivæ actuum humanorũ in finem suum; & respectu Veteris Testamenti possunt distingui in quatuor genera. Quædam sunt quæ adhærent ipsi Intellectui practico, de quibus nullo modo dubitari potest: V.G. quod bonum est agendum, & malũ fugiendũ. Ista tamen magis vocantur prima principia quã Pręcepta; nec datur de istis Lex dirigens, quia esset superflua, cum quilibet sit de talibus sufficienter eruditus, & ad illa facienda determinatus. Secundum genus, sunt illa, quæ insurgunt immediatè ab ipsis primis principijs Intellectus; & talia sũt decem præcepta Decalogi: nam sunt quædam conclusiones immediate elicitæ ex dictamine rationis naturalis; quapropter ista non obligabant solummòdo Iudœos, sed etiam omnes Gentes, cum non haberent præcipuam obligationem suam ex datione Legis, sed ex dictamine rationis naturalis; & ideo manent etiam in Nova Lege, quia Ius naturale est immutabile: & Christus Dominus Auctor naturæ, non dextruit ipsam naturam, sed perficit. Licèt autem Præcepta Decalogi, ut prædictum est, sint de iure naturæ, tamen fuerunt data per Legem positivam; quia humanus intellectus ex consuetudine peccandi offuscatur, & tunc incipit ignorare, adeout in practicis non cognoscat bonitatem, vel malitiam eligibilium; ideo propter hoc fuerunt explicita in Lege. Tertium genus erant Præcepta iudicialia, quæ derivantur ex secundo genere Præceptorum; & talia non sunt nota cuilibet, sed solum Sapienti, quia non immediate nascuntur ex principijs Iuris naturalis, sed mediantibus quibusdam magnis illationibus, & partim dependent à Iure naturali, partim verò à voluntate Legislatoris. Quartum ge-

nus erant Præcepta ceremonialia, quæ non dependent à radice Iuris naturalis, ſed à mera voluntate Legiſlatoris, & iſta duo genera Præceptorum prorſus evacuata ſunt per Legem Novam: aliter tamen, & aliter: quia ceremonialia ſic evacuata ſunt, quod ea obſervare poſt promulgationem Evangelij, eſſet mortiferum: cuius ratio eſt, quia ceremoniæ antiquæ Legis erant quædam Figuræ, & proteſtationes Chriſti Domini, tunc futuri, & Novi Teſtamenti, unde illas obſervare, eſſet dicere Chriſtum Dominum non veniſſe, nec veritatem figurarum impletam, quod impium, & ſacrilegum eſſet. Thurificatio vero, quæ erat de ceremonialibus veteris Teſtamenti, remanet in Novo, quia non figurabat directè aliquod futurum tempore Novi Teſtamenti, ſed devotionem Populi erga Deum; quæ devotio magis eſt in Nova Lege, quam in Veteri, cum ſtatus Populi colentis Deum ſit perfectior. Præcepta vero iudicialia ſic ſunt evacuata, ut non obligent in Nova Lege; tamen illa obſervare ſi inſtituerentur à Principe Chriſtiano, non eſſet mortiferum: cuius ratio eſt, quia iſta erant inſtituta, ad conſervandam pacem Populi per opera Iuſtitiæ commutativæ, non vero figurabant aliquod in Nova Lege; ideoque poſſent obſervari in quantum inſtituta de novo à Legiſlatore Principe: nam ſi ſervarentur tamquam obligatoria ex Lege Veteri, eſſet mortiferum, quia hoc eſſet aſſerere, quod adhuc maneret ſtatus Veteris Teſtamenti. Et ſi dicas quod quia Deus non poteſt errare in Lege quam dat, deberent per conſequens omnes Populi accipere iudiciales Leges datas Hebræis, non valet illatio: nam licet ſit impoſſibile, quod illa Lex quam Deus dat alicui Populo ſit mala illi Populo; tamen bene poſſibile eſt, & ſic eſt de facto, quod talis Lex eſſet pro alijs Populis mala: nam multa ponuntur in iſtis Præceptis iudicialibus, quæ obſervata, militarent contra ſtatum Politiæ noſtræ. Adde quod Deus dedit Iudæis præcepta iudicialia, quæ non erant ſimpliciter bona, quia Populus ille erat imperfectus; ideoque aliqua ei permiſit ad imperfectionem illorum tole-

ran-

randam. Legiſlator namque non debet ſemper dare Leges ſimpliciter bonas, ſed tali populo bonas. Sicut medicus, non dat ægrotanti cibum ſimpliciter ſanum, quia cibi ſimpliciter ſani, conveniunt corpori totaliter ſano; ſed tribuit cibum, qui eſt illi ægroto ſanus.

Reflexio 178.

Circa Præcepta iudicialia, primò ordinatur homo quantum ad partem iraſcibilem. Tendit autem iraſcibilis in bonum ſub ratione ardui, & in malum ſub ratione vindicativi; nam ira eſt appetitus vindictæ, & ideo prius regulatur. Iraſcibilis in dominatione; nam alijs dominare eſt quid arduum. Statuitur igitur hìc de ſervis, & dicitur, quod ſervus Hebræus per ſex annos ſervire debebat, in ſeptimo vero liber exire. Ratio huius determinationis erat, quia Dominus redemerat filios Iſrael de ſervitute Ægypti, ut eſſent ſervi ſui; & ideo noluit quod venderentur ſimplicitèr, ſed ad tempus modicum: quapropter, non erant propri ſervi, ſed quaſi mercenarij locati ad tempus. Si verò Dominus dediſſet ſervo ſuo Hebræo in Vxorem Ancillam Gentilem, & hæc peperiſſet filios, talis mulier non egrediebatur libera cum filijs in anno remiſſionis, ſed remanebat cum ipſis in ſervitute. Et ratio eſt, quia Partus ſequitur Ventrem: quapropter cum talis mulier eſſet ſimpliciter ſerva, remanebat ſemper in ſervitute cum filijs. Quod ſi prædictus maritus Hebræus noluiſſet in ſeptimo anno egredi de ſervitute, inductus amore vxoris, & liberorum ad remanendum, renuncians per hoc iuri ſuo: tunc Dominus offerebat illum Iudicibus, & perforabatur auris illius Subula, & dabatur ei talis pœna, eo quod noluit uti libertate à Deo ſibi conceſſa: perforabatur vero magis auris quam alia pars corporis, quia per hanc intelligere debebat Legem de libertate. Fiebat autem iſta ceremonia, ut non videretur Dominus detinere ſervum Hebræum ultra ſeptimum annum contra Præceptum Divi-

næ Legis. Remanebat vero talis Hebræus servus in sæculum, idest usque ad annum Iubilæi; nam in illo anno omnes possessiones redibant ad priores Dominos; & ideo omnis servus efficiebatur liber, loquendo tamen de Iudæis.

Reflexio 179.

Acto de hominibus Hebræis in servitutem existentibus, subsequitur de Ancillis Hebræis; tradebatur enim multoties Puella in servitutem, ut Dominus illam acciperet in uxorem, vel pro se, vel pro filio: tradebatur autem in parva ætate, ad hoc ut Dominus perfectè cognosceret mores illius. Si vero Dominus, adveniente pubertate, non accipiebat puellam in uxorem, vel non tradebat eam filio suo, exibat puella de servitute, ad hoc ut posset alteri nubere, nulla data pecunia pro redemptione sua. Et ratio ea erat, quia tunc imminebat periculum castitatis; cum enim esset apta ad virum, poterat ab aliquo deflorari; ante tempus autem pubertatis, non imminebat tale periculum. Igitur, adveniente pubertate, statim erat libera; non enim expectabatur annus remissionis septimus, quia quod erat in viris annus remissionis, hoc erat in puellis pubertas, propter periculum perdendæ virginitatis. Quod si fuisset à filio Domini deflorata, debebat pater dare arbitrio Iudicis pretium amissæ pudicitiæ, ut sic inveniret aliquem, qui illam in uxorem acciperet. Licèt autem puella Hebræa posset vendi Domino Hebræo ob causam prædictam, tamen vendi non poterat Gentili; tum quia erat manifestum periculum perdendi fidem unius veri Dei; tum ne Hebræi facerent multoties tales venditiones, propter lucrum ad quod dediti erant, propter eorum avaritiam: maximè quia talis contractus non fuisset ad tempus, sed simpliciter: quandoquidem præceptum de anno remissionis, obligabat solummodo Hebræos non vero Gentiles.

Re-

Reflexio 180.

POstquam regulata fuit Irascibilis in dominio, regulatur consequenter in lesionibus, quæ habent rationem vindicativi, & statuitur pœna mortis in homicidio voluntario. Si autem occisor non fuisset insidiatus Proximo suo, sed Deus tradidisset illum in manus eius, salvabatur talis occisor in Civitate Refugij. Permittit enim Deus, aliquando hominem interfici altissima sua Providentia, quæ nihil iniustum patitur; licet nobis cæcutientibus, & in tenebris comedentibus, ex his quæ fiunt, aliqua videantur distorta, sed cassa imaginatione seducimur: nam is, qui talia sustinet, ea promeruit; vel ei bonum est hoc pati. Si verò per insidias aliquis occidisset Proximum suum, evellendus erat etiam ab Altare Dei, ut moreretur; quia talis insidiator indignus erat ut immunitas Sanctuarij ei suffragaretur. Similiter, qui furatus fuisset hominem, eumque vendidisset, pœnam mortis incurrebat, quia homo factus est ad immaginem Dei; & ideo ratione tantæ dignitatis, pro eius furto imponebatur pœna mortis. Similiter Dominus, qui servum percussisset Virga, & mortuus fuisset, erat reus homicidij, tamquam si occidisset hominem liberum. Et ratio ea est, quia servus non debet domino vitam, sed tantum labores suos. Accedit, quod dominus inferebat damnum statui politico: expedit enim Reipublicæ ne quis re sua malè utatur. Præterea toti naturæ humanæ irrogabat iniuriam. Si autem prædictus Dominus, intendens non occidere, sed corrigere servum suum, modum correctionis excessisset, & servus mortuus esset, non puniebatur tamquam si occidisset alium hominem, quia servus est pecunia Domini sui: unde perdendo servum perdebat Dominus rem suam, talisque pœna sufficiebat. In læsionibus autem, in quibus mors non sequebatur, erat constituta pœna Talionis. Dicunt vero aliqui Doctores, quod erventi oculum Proximo suo, non erat ervendus ei oculus, ut

videtur ſonare hìc litera; ſed pretium pro oculo, ſecundum taxationem Iudicum; idemque erat in alijs læſionibus. Alij dicunt quod eruendus erat, ſi exoculatus voluiſſet; ſi vero elegiſſet pecuniam, tunc ſecundum taxationem Iudicis illam recipiebat.

CAP. XXII. Reflexio 181.

Oſita ordinatione Iraſcibilis, hìc agitur de directione concupiſcibilis, aſſignando pœnas primò in furto. Et determinatur, quod ſi quis furatus eſſet Bovem, aut Ovem teneretur reddere quinque boves pro uno, & quatuor oves pro una. Ratio autem quare præcipiebatur in tali furto tanta reſtitutio, cum in alijs rebus ſufficeret reddere duplum, ea eſt: quia aliqua peccata debent graviùs puniri, non ſolum propter maiorem gravitatem, ſed etiam propter reprimendam pronitatem ad illa, ne ſubditi nimis ad talia ſe laxent. Res autem quæ cuſtodiuntur in domo, ut aurum, argentum, & ſimilia, non ita de facili poſſunt ſubtrahi ſicut oves, quæ paſcuntur in campis, & nemoribus: & quia facilitas accipiendi rem alienam inducit ad commiſſionem furti; ideò in prædictis caſibus maior pœna imponitur, quam in alijs. Quia vero boves difficilius cuſtodiuntur quam oves, quia non ita gregatim ſe tenent in paſcuis, & perconſequens facilius furari poſſunt; non quatuor, ſicut in furto ovis, ſed quinque pro uno præcipiuntur reſtitui. Si autem inventum fuiſſet apud furantem animal vivum, tenebatur reſtituere ſolummodo duplum. Et ratio diverſitatis pœnæ erat, quia poterat haberi aliqua præſumptio, quod vellet reſtituere, ex eo quod reſervabat ipſum animal. Fure effringente de nocte domum, & in tali actu occiſo, non erat percuſſor, reus ſanguinis. Si vero orto Sole hoc feciſſet, incurrebat pœnam mortis. Ratio primi caſus eſt: quia præſumptio ſtabat contra

furem;

furem; nempe quod non solum venisset ad furandum, sed etiam ad occidendum, si in furando invenisset resistentiam. In secundo vero casu, debebat occisor considerare, cum clara esset dies, quod fur non veniebat ad occidendum, sed solummodò ad furandum.

Reflexio 182.

POst furtum, reprimitur contrectatio rei alienæ alicui commissæ per depositum; & determinatur quod si res commodata furto fuisset ablata, teneretur depositarius iurare coram Iudicibus, se non extendisse manum in rem Proximi sui ad perpetrandam fraudem, & hoc facto liberabatur. Si autem Iudices iudicassent illum commisisse aliquam fraudem, tunc tenebatur duplum restituere sicut fur. In illo autem casu, in quo committebatur res ad custodiendum pro mercede, ut cum tradebatur animal Pastori, & moriebatur, vel debilitabatur, vel capiebatur ab hostibus; non cogebatur Pastor restituere damnum, quia non poterat præcavere morti, vel debilitationi, quæ contingunt ex causa naturali; nec poterat resistere violentiæ hostium. Si vero animal furto fuisset sublatum, tenebatur pastor restituere damnum. Et ratio ea erat; quia pro custodia habuit mercedem. Similiter, si quis accepisset à Proximo suo animal mutuò, nempe ad opus illius qui accipit, & tale animal debilitatum, aut mortuum fuisset, tenebatur mutuatarius restituere damnum. Et ratio est, quia tota utilitas animalis in illo opere erat sua. Limitabatur autem hoc in illo casu, in quo Dominus erat præsens: tunc enim poterat videre, an animal nimis gravaretur, & hoc viso impedire. Præterea, quia concupiscibilis multum viget circa delectabilia carnis, specialiter reprimitur, dum determinatur, quod si Virgo seducta fuisset ab aliquo, adeout intercederet copula sub spe matrimonium contrahendi, tunc tenebatur seductor dotare illam, & in uxorem accipere. Si vero pater noluisset illi

dare filiam suam, tenebatur dare pecuniam pro dote, quæ erat 500. siclorum argenti. Tandem iubetur, ut malefici occiderentur. Et ponitur talis Lex inter illas, quæ reprimunt concupiscentiam carnalem, quia sortilegia ut plurimum, fiunt in his, quæ pertinent ad actus venereos.

Reflexio 183.

ORdinata Irascibili, & concupiscibili, consequenter ordinatur Rationalis; tum erga Deum, tum erga Proximum: erga Deum, dum sub pœna mortis prohibetur, ne immolaretur Dijs. Est enim immolatio actus proprius, & debitus soli Deo Vero; nam alij actus sunt aliquo modo communes Deo, & hominibus, ut adoratio, genuflexio, supplicatio, & similia. Immolatio autem nulli unquam exhibita fuit, nisi ei qui verus Deus erat; aut reputabatur verus Deus. Erga Proximum autem ordinatur ipsa rationalis, dum prohibetur ne Advenæ contristentur, & Viduæ, & Pupilli. Licèt autem Lex ista intelligenda sit generaliter de omnibus nostris Proximis; tamen exprimuntur prædictæ personæ, quia frequenter opprimuntur, eoquod non possunt resistere suis oppressoribus: afflictio autem talium nimis aggravat peccatum, & accelerat Divinam vindictam. Deinde datur Præceptum de modo mutuandi pecuniam Proximo, & de pignore. In mutuo autem iubetur, ne repetatur debitum cum nimia austeritate, quando Proximus est impotens ad solvendum. In pignore vero præcipitur, quod si esset vestimentum, redderetur Proximo ante solis occasum. Et dicunt Doctores, quod si vestimentũ erat Proximo necessarium de die, debebat reddi in mane, & resumi in vespere. Si vero fuisset necessarium de nocte, debebat reddi vespere, & post resumi in mane: & hoc iubebat Deus ad imprimendam cordibus Israelitarum memoriam Divinæ miserationis, qua quotidie Deus nobis peccantibus relaxat facinora, cum ad ipsum verè pœnitentes clamamus.

CAP.

CAP. XXIII. Reflexio 184.

Atis Præceptis Iudicialibus particulares personas dirigentibus, hìc traduntur illa, quæ dirigunt publicas, cuiusmodi sunt Iudices tum Sæculares, tum Ecclesiastici. Istis autem iubetur, ne in iudicando acquiescant iudicio plurimorum; adeout si maior pars Iudicum declinet ad sententiam iniustam, non propter hoc debet aliquis de Iudicibus declinare à recto tramite Iustitiæ, sed inconcusè tenere veritatem. Similiter in causa pauperis, non debet Iudex intuitu paupertatis sustinere illius causam si sit iniusta, quia sanctum est præhonorare veritatē, ut dicitur *pr. Ethic.* Deinde præcipitur ne Iudex accipiat munera, quod intelligitur etiā pro Iudicio vero, nam tunc venderet Iustitiā, & teneretur ad restitutionem accepti. Iudex enim si sit inferior debet esse contentus de stipendijs suis. Si superior, de eo quod accipit à communitate pro observatione Iustitiæ. Prohibetur etiam, ne Iudex sit molestus peregrinis; tales enim cum sint extra terram suam, sunt destituti omni humano favore; ideoque multum decet Iudicem esse illis benevolum. Subiungitur deinde incidenter Præceptum de reducendo animali inimici ad ipsum inimicum; quia ex litigijs, de quibus Legislator immediatè fuerat locutus, solent homines fieri inimici; ideo posuit Deus hoc Præceptum, ut inter Israelitas amicitia semper esset, & civilia odia prorsus cessarent: etenim per talem reductionem inimicus inclinabatur ad amicitiam, & amorem ipsius reducentis. Obstinatam nanque mentem beneficia ipsa mitescunt, & conceptum adimunt furorem. Alia etiam erat causa, videlicet, ne animal à feris devoraretur: & quia Iudæi erant crudeles, inducebat illos Dominus ad pietatem, iubendo eos esse mites, etiam circa animalia irrationalia, ut sic inclinarentur ad pietatem erga homines.

Reflexio 185.

POst instructiones Iudicum Sæcularium instruuntur consequenter Sacerdotes, dum agitur de Festis, & solemnitatibus; quæ licet deberent observari à toto Populo, tamen earum directio pertinebat ad Sacerdotes. Primò igitur iubetur, ut septimo anno terra non coleretur ullo modo. Et ratio huius dimissionis erat ad hoc ut Advenæ, Peregrini, & Pauperes, illo septimo anno satiarentur de illis, quæ sponte terra producebat. Secundò præcipitur, ut tribus vicibus per singulos annos, celebrarentur Festivitates, in quibus omnis masculini sexus appareret coram Deo. Primum Festum erat Pascha Azymorum, quod celebrabatur decimaquinta die mensis primi; idest Martij, qui dicebatur mensis Novarum Frugum, quia in crastino illius diei fiebat oblatio de novis Fructibus qui ante alios pervenerant ad maturitatem. Vnde si quis intrans campum suum, vidisset ibi aliquas spicas, vel ficum in ficulnea, appropinquantes ad maturitatem, debebat illas colligere, & ad Templum deferre in prædicta solemnitate Paschali. Secundum festum erat Pentecostes, quod celebrabatur quinquagesima die à die Paschæ, in memoriam beneficij Dei in datione Legis; quæ data fuit in Monte Sinai quinquagesima die ab exitu filiorum Israel de Ægypto; & dicebatur mensis primitivorum, quia in tali solemnitate offerebantur Panes de Novis Frugibus; sicut in Paschate Azymorum, primitiva in Spicis. Tertium erat Festum Tabernaculorum, quod celebrabatur in memoriam Beneficij, quo Dominus Deus habitare fecit filios Israel in Tabernaculis in ipso deserto; & de tali loco deduxerat ipsos in terram deliciosam, & fructiferam; ideoque in hoc Festo debebant habere ramos virides, & fructus pulcherrimos arborum.

CAP.

CAP. XXIV. Reflexio 186.

Ræmissa legislatione, & inductione ad observantiam illius, hìc describitur eius receptio. Venit enim Moyses acceptis à Deo præceptis Iudicialibus, & denunciavit illa populo; quibus auditis, respondit se facturum omnia verba Domini. Tunc Moyses scripsit, ut dicitur in Tex. universos sermones Domini, idest, ut volunt multi DD., non solùm prædicta Præcepta Iudicialia, sed etiam omne id quod continetur, à principio Genesis usque ad Præcepta Decalogi. Deinde in mane constructo Altari ad radices Montis, misit Iuvenes, qui fuerunt primogeniti duodecim Principum Israel, & obtulerunt Holocausta; quia Sacerdotium erat tunc temporis annexum primogenituræ, & duravit usque ad institutionem Sacerdotis Aaron. Immolatis igitur Victimis, sumpsit Moyses de sanguine Victimarum, fundens illum super Altare, in signum Fœderis inter Deum, & Populum. Deus autem cum Spiritus sit, non potest sanguine aspergi; ideo loco eius aspersit Altare, deinde Populum: ad denotandum, quod deberet effundi sanguis transgressorum Divinæ Legis. Tunc septuaginta Seniores ascenderunt, erant enim digniores, gerentes totius Populi vices, adeout quod fiebat cum eis, erat quasi fieret cum toto Populo. Ex parte etiam Dei secuta fuit confirmatio Legis per hoc, quod post prædicta, ostendit se gratiosè illis; nam ut dicitur in tex. *Israelitæ viderunt Deum; & sub pedibus eius quasi opus Lapidis Sapphirini, & quasi Cœlum cum serenum est.* Hæc autem visio non est intelligenda de visione Divinæ essentiæ, cum ista invisibilis sit humanis oculis; sed intelligeretur de similitudine ipsum Deum representante: sub cuius pedibus erat quasi opus Lapidis, seù Lateris, ut est in Hebræo, Sapphirini; ita quod figura Lateris, reducebat Israelitas ad memoriam laboris, & anxietatis, quam sustinuerant fa-

faciendo Lateres in Ægypto. Color autem Cœlestis ipsius lateris, designabat eorum libertatem, quam ex misericordia Dei consecuti fuerant, & spem futuræ Gloriæ in Cœlo, transactis laboribus, & miserijs vitæ præsentis. Quod autem sub pedibus Dei esset Lapis, qui est terra, figurabat expresse quod Deus assumpturus erat carnem humanam. Post hanc visionem Israelitæ comederunt, & biberunt, ut dicitur in tex. Quod notatur ad exprimendam eorum culpam: quandoquidem, non multum curaverunt de Visione Dei; sed magis delectati rebus temporalibus, conversi sunt ad epulas, præponentes ipsas tali suavissimo Obiecto, quod erat initium, vel saltem Imago perfectæ felicitatis; & ex hoc dispergi meruerunt. Sed Dominus distulit eorum pœnam, ne dies tantæ lætitiæ, mortuorum plantu fœdaretur.

Reflexio 187.

CONfirmata Legis receptione, iussit Dominus Moysi, ut ascenderet in Montem, ad Tabulas Legis recipiendas. Dicunt autem DD. quod istæ Tabulæ fuerunt à Deo creatæ noviter, ut in eis scriberentur verba Legis, ab Angelo repræsentante ipsum Deum. Angelus enim ministrabat Domino, quantum ad istos effectus Legis promulgandæ: vel Deus creavit Tabulas sic scriptas sicut creare poterat rudes, & impolitas. Addunt aliqui, quod istæ Tabulæ erant de Sapphiro. Igitur ascendente Moyse, operuit nubes Montem, & habitavit gloria Domini super Sinai, tegens illum Nube sex diebus. In septimo autem vocavit Deus Moysen de medio caliginis. Hìc adverte quod totus Mons opertus fuerat Nebula, & ista erat aliqualiter rara; sed circa Cacumen Montis erat densa, quæ vocatur hìc caligo. Super caliginem autem erat quasi species Ignis, & videbatur Populo tendere usque in Cœlum; & talis Ignis dicitur Gloria Domini; quia repræsentabat Divinam Maiestatem. Moyses verò licèt fuerit sex diebus intra Nebulam, non fuit tamen

intrà caliginem, in quam intrare minimè ausus fuisset nisi vocatus à Deo. Ratio autem quare Dominus non statim vocavit Moysen, sed expectavit per sex dies continuos, fuit quia volebat tunc specialius loqui cum eo, quam alijs vicibus; ideoque oportebat illum esse valde elongatum à curis terrenis; fuerat vero Moyses paulò ante cum popularibus; ideò voluit Deus, ut maneret per aliquos dies procul, ut sic eius Intellectus distraheretur à terrenis, & elevaretur ad contemplanda Divina. Septimo igitur die ascendit Moyses ad vocem Domini in cacumen Montis, & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, absque cibo, & potu. Visio namque illa ita consolativa, & clara fuit, quod abstulit ab eo omnem appetentiam naturalem cibi, & potus. In his autem diebus Deus docuit Moysen illa, quæ infra ponuntur: nempe fabricationem Tabernaculi, & Vasorum illius. Item multas quæstiones Legis, omnesque ritus Sacrificiorum, qui præscribantur in Levitico: in fine autem dedit ei duas Tabulas Lapideas, Præcepta Decalogi continentes.

CAP. XXV. Reflexio 188.

Ositis supra Iudicialibus præceptis, hìc agitur de pertinentibus ad cultum Divinum. Voluit namque Dominus sibi fieri Sanctuarium, ut in eo tribueretur Divinæ suæ Maestati specialis cultus, & quod esset portatile, ut ubicumque Populus esset, haberet statim specialem locum ubi coleret Deum suum. Pro fabricatione autem Tabernaculi iussit Dominus Moysi, ut acciperet primitias ab omni homine, qui non coactus, sed spontaneus illas offerret. Non accipiuntur tamen hìc primitiæ sicut accipiuntur ubi mandatur solvi decimas, & primitias; sed intelliguntur de rebus pretiosis, de quibus debebat fieri oblatio, quæ vocantur primitiæ,

quia dabantur de optima parte rei possessæ. Hebræi autem habebant aurum, argentum, lapidesque pretiosos, & multa alia: tum quia de mandato Domini expoliaverunt Ægyptios; tum quia, in summersione illorum in Mari Rubro, valdè ditati fuerant, & in victoria Amalecitarum, multa spolia receperant. Iussum est autem fieri Tabernaculum, & omnia ad ipsum pertinentia de auro, argento, & alijs rebus pretiosis, quia Deo deputandum est illud, quod in humanis pretiosissimum inveniri potest. Vnde in Levitico præcipitur, quod Sacerdotes nullam maculam habeant, qui erant specialitèr Deo deputati. Porrò Tabernaculum erat longitudinis triginta cubitorum, & decem latitudinis, & dividebatur in duas partes inæquales. Nam prima pars occidentalis continebat decem cubitos per quadrum, & dicebatur *Sanctum Sanctorum*, vel *Tabernaculum interius*. Alia vero pars Orientalis continebat cubitos viginti longitudinis, & decem latitudinis, & dicebatur *Sanctum*, vel *Tabernaculum exterius*; & distinguebantur istæ partes Velo intermedio. Ostendit autem Dominus Moysi visione immaginaria Tabernaculum, cum omnibus ad ipsum pertinentibus; & secundum istam similitudinem, menti illius clarè & firmiter impressam, explanavit Moyses omnia ipsis Artificibus, ut perfectam facerent operis constructionem.

Reflexio 189.

PRimum & principale quod erat in Tabernaculo, fuit Arca, quia in illa reponendæ erant Tabulæ Legis: unde maior reverentia erat ad ipsam, quam ad omnia alia; & ideo Dominus iussit hanc primò construi de Lignis Setim, quæ erant imputribilia. Porrò Arca erat quasi Scrinium sine pedibus, & erat longa duos cubitos, & dimidium: latitudo vero erat cubitum, & dimidium: altitudo similiter cubitum, & semissum. Erat autem vestita Laminis aureis foris & intus, itaut tota Arca videbatur aurum, super quam erat Corona

aurea

aurea quadrata; erat enim quoddam Labrum in circuitu elevatum, quasi spatio quatuor digitorum super Operculum Arcæ, sicut fit in marginibus Scachorum. Erant deinde quatuor circuli aurei in quatuor angulis Arcæ, ut per eos Vectes intrarent, ad hoc ut Sacerdotes illam ferrent, quando Castra movebantur. Super Arcam erat *Propitiatorium* eiusdem longitudinis, & latitudinis; nam erat operculum Arcæ, & dicebatur Propitiatorium, quia de illo loco audiebantur responsa Divinæ Pietatis. Vocabatur etiam *Oraculum*, quia per orationes impetrabantur Divina responsa. Hoc Propitiatorium, non erat sicut Arca de lignis Setim; sed totum de auro mundissimo: & hoc propter excellentiam Summi Dei ibidem sedentis. Decebat enim, ut honorifica sedes, prout erat possibile, pararetur Divinæ Maiestati. Et licèt omnia quæ in Tabernaculo erant spectarent ad Dominum; tamen nihil magìs pertinebat ad Deum, quam Propitiatorium, quia in hoc specialitèr Deus esse dicebatur. Ex utraque autem parte Oraculi erant duo Cherubin de auro purissimo, se mutuò respicientes, & tegentes alis suis Propitiatorium; habebant verò similitudinem Puerorum, vel Iuvenum.

Reflexio 190.

DEscriptis illis, quæ erant in Tabernaculo interiori, ponuntur illa, quæ erant in exteriori. Et prima fuit Mensa, quæ habebat longitudinem duorum cubitorum, & latitudinem unìus. Licèt autem in ea multa ponerentur necessaria ad ministerium Altaris Holocaustorum; tamen præcipuus eius usus erat in locandis panibus propositionis, à quibus recipiebat Mensa denominationem. In ista ponebantur duodecim panes, in recordationem coram Deo duodecim tribus Israel. Per circuitum mensæ erat Labrum aureum, nempè Lamina aurea altitudinis duodecim digitorum, affixa spissitudini tabulæ ipsius mensæ per circuitum, sicut fit in Scacheis, quæ habent Labrum ex utraque parte, quando

quando ex una parte pingitur Ludus ſcaccorum, & ex altera Ludus alterius rei. De ſpiſſitudine autem menſæ non fit mentio in Tex. Tamen dicunt DD., quod erat quatuor digitorum. Cum autē Labrum aureum eſſet duodecim digitorum, quatuor adhærebant ſpiſſitudini menſæ, quatuor remanebant ſub tabula, operientes partem ſuperiorem pedum menſæ; & ideò dicitur in Tex. *Ipſi Labro coronam interſatilem, altam quatuor digitis*. Et dicitur interſatilis, hoc eſt in aliquo loco rara, habens aliquas ſculpturas, & ſpatia intermedia plana; & fortè erant intermixti aliqui flores, aut arbores. Alij verò quatuor digiti elevabantur ſuper menſam in circuitu; & ideò dicitur in Tex. *Et ſuper illam alteram coronam aureolam*. Inſerviebat autem hæc corona ad hoc, ut nullomodo caderent illa, quæ ponebantur in menſa. Subter hanc coronam erant circuli aurei, ut Vectes mitterentur per eos, ad portandam menſam. Vectes autem erant de lignis ſetim, ſed totaliter cooperti Laminis aureis. Similitèr vaſa, quæ hìc exprimuntur, erant omnia de auro puriſſimo. Acetabula verò erant vaſa, in quibus examinabatur Incenſum, & Simila, de qua fiebant panes propoſitionis, ad videndum ſi eſſent apti ad oblationem. Dicitur enìm acetabulum non ab aceto, ſed ab accipiendo illa, quæ in Sacrificijs erant neceſſaria. Phialæ verò, erant vaſa, in quibus examinabatur vinum, & alia liquida. Thurribula erant vaſa, in quibus ponebatur incenſum, prius examinatum ſuper panes propoſitionis; nempè unum Thurribulum ſuper ſex panes, & aliud ſuper alios ſex,

Reflexio 191.

SEcundum principale in Tabernaculo exteriori erat Candelabrum factum per malleationem, non vero opere fuſorio, de auro puriſſimo. Haſtìle eius nempe ſtipes procedebat directè in altum, habens inferiùs tres pedes, & ſurſum ſex calamos, egredientes de Haſtìli; tres ex una parte, & tres ex altera, tendentes ſurſum obliquè, quouſque per-

pertingerent ad altitudinem Hastilis, in quo erant quatuor Scyphi; unde in totum erant viginti duo Scyphi: & non erant de opere plano, sed cum aliquibus figuris, & sic dispositi in candelabro, quasi Calamus transiret per medium Scyphi; erantque multi pomelli, & flores, ad decorem ipsius candelabri, in quo erant septem lucernæ. Pondus autem Candelabri habebat Talentum auri purissimi; & dicunt aliqui DD. quod tale pondus erat centum viginti librarum. Verumtamen non est de hoc ulla certitudo, quia pondera auri, & argenti multum variantur secundum diversa tempora. Erant deinde Emunctoria, idest forfices aureæ, quibus amovebatur illud, quod erat combustum de Lychinio, ne fœdaret oleum purissimum, quod ardebat. Similiter de auro purissimo erant alia Vasa, ubi extinguebantur illa, quæ emuncta erant, ne facerent fumum: uolebat enim Deus in ministerio suo maximam puritatem, & munditiam, ad hoc ut ipsum ministerium esset magnæ reuerentiæ.

CAP. XXVI. Reflexio 192.

Ræmissis illis quæ erant intra Tabernaculum, hìc describitur ipsum Tabernaculum. Hoc autem erat domus facta de tabulis, ut citò posset erigi, & dissolui. Illius operimentum quadruplex erat. Primum erat de Cortinis quatuor colorum, scilicèt Bysso retorta, ut firmius esset. Hyacintho, quod est sericum habens cœlestem colorem. Purpura, Coccoque bis tincto; erat enìm Sericum, quod ut magis haberet colorem rubeum duplicitèr tingebatur; erantque prædictæ Cortinæ uariatę opere plumario, idest opere Acus; in ipsis enim erant figuræ florum, arborum, aliarumq; rerum, non tamen hominum, nec animalium. Secundum operimentum erant Saga cilicina facta de pilis caprarum.

Ter-

Tertium erat de pellibus Arietum rubricatis, quod operiebat tectum Tabernaculi; & super hunc erat quartum operimentum de pellibus Hyacinthinis, quæ habebant colorem cœlestem. Operimenta verò de Sagis, & pellibus Arietum erant fortitèr affixa terræ, cum funibus, & Paxillis ne à ventis, & imbribus moverentur. Tabulæ Tabernaculi erant 48. de lignis Setim; videlicèt 20. in latere Meridionali, & 20. in Aquilonari, & octo in latere Occidentali, & ponebatur quælibet Tabula super duas Bases argenteas; unde prædictæ Bases erant 96. Tabulæ autem erant coopertæ laminis aureis, & sic totum Tabernaculum erat interius aurum. Deinde erat Velum de Hyacintho, & Purpura, Coccoque bis tincto, & Bysso retorta, pulchra varietate contextum. Erant enim ibi diversæ figuræ florum, sicut dictum est de Cortinis; & pendebat super quatuor columnas de lignis Setim totalitèr coopertas laminis aureis, habentes Capitella aurea, & bases argenteas. Hoc Velum dividebat *Sancta Sanctorum* ab illa parte, quæ dicebatur *Sanctum*. Extrà velum in parte Aquilonari posita erat Mensa propositionis, & in meridionali candelabrum. In introitu verò Tabernaculi, erat aliud velum loco parietis, simile, quantum ad materiam, Velo prædicto, & pendebat à quinque columnis de lignis Setim, totalitèr coopertis laminis aureis; & habebant capitella aurea, & Bases æneas. Dicit autem Iosephus, quod Tabernaculum in exteriori parte erat totum coloris cœlestis; nam operiebatur totalitèr pellibus Hyacinthinis; unde homines à longè illud aspicientes, & admirantes, putabant esse Cœlum, Voluit enim Deus, ipsum Tabernaculum construi valdè pulchrum, ut Divinus cultus in summa haberetur reverentia.

Reflexio 193.

PRæmissa descriptione eorum quæ erant, tum in Tabernaculo interiori, quod dicebatur *Sancta Sanctorum*, tùm in exteriori, quod vocabatur *Sanctum*, videndæ sunt,

Deo

Deo concedente, rationes litterales omnium prædictorum. Igitur per partem Tabernaculi interiorem, figurabatur pars Orbis nobis invisibilis, nempè Cœlum Empyreum, ubi Deus se manifestat Beatis; & ideo erat ibi vox super Cherubim, qua Dominus se manifestabat, dando orantibus responsa. Per Propitiatorium, quod erat quasi sedes Dei, denotabatur ipse Deus præsidens omnibus rebus; qui licet sit ubique per Essentiam, Præsentiam, & Potentiam, tamen speciali modo est in loco Beatorum per apertam visionem, & fruitionem. In illa sede non erat aliqua Immago repræsentans ipsum Deum; quia Deitas nullomodo est figurabilis: extremæ namque dementiæ esset, velle pingere Divinitatem. Per Cherubim, qui versis vultibus se respiciebant, denotabatur Natura Angelica, & eorum perpetua concordia, & obsequium circa Divinam Maiestatem. Per Arcam, quæ erat totaliter clausa, designabatur, quod rationes omnium effectuum in Creaturis visibilibus, procedũt de Aula sancta Dei; sed sunt nobis prorsus occultæ. In Arca autem tria continebantur, scilicèt Manna; Virga Aaron; & Tabulæ Divinæ Legis; ad tria præcipua repræsentanda, quæ nobis sunt cœlitus collata: nempe vitam, quæ per Manna designabatur; nam omnibus naturalitèr dulce est vivere. Secundum, est in humanis potestas Regiminis; nam omnis potestas à Deo est, & hoc figurabatur per Virgam Aaron. Tertium, est Sapientia cœlitus data hominibus, per quam dirigitur Potestas Regiminis, & hoc figurabatur per Tabulas, in quibus erat scripta Divina Lex: hæc enim est vera nostra sapientia, per quam solam perfectè dirigimur in agendis.

Reflexio 194.

Viso de significatione partis Tabernaculi, quæ dicebatur *Sacta Sanctorum*, videndum superest de significatione alterius partis, quæ dicebatur *Sanctum*. Igitur per hanc figurabatur alia pars Orbis, quæ est à Cœlo sidereo

reo usque ad Terram. Nam per Cortinas diversorum colorum, & multiplicitèr variatas, quæ immediatè tangebant Tabernaculum, figurabatur Cœlum sidereum varijs stellis ornatum. Et quia Firmamentum acceptum in tota sua latitudine, dividit aquas Crystallinas, seù Cœlestes ab Elementaribus; ideo in Tabernaculo erat Velum, quod ponebatur ante *Sancta Sanctorum*, distinguens Tabernaculum interius ab exteriori. Per Septem Lucernas, quæ erant in Candelabro, signabantur septem Planetæ: ideoque Candelabrum, erat positum in parte Australi; quia motus Planetarum ab Oriente in Occidentem in Emispherio nostro, declinat ab Æquinoctiali, vergens ad Austrum. Mensa continens panes, denotabat ubertatem; & ideò ponebatur in parte Aquilonari, quia Panis, & cœtera terræ nascentia, magis abundant in parte Aquilonari, quam in Meridionali; nam ista propter nimium calorem solvitur in siccas arenas; terra vero Aquilonaris magis humida est, ideoque magis fructificat, sicut sunt Climata in quibus nos habitamus; nam terra nimis Septentrionalis æterno frigore congelata, nihil fert. Operimentum de Pellibus Rubricatis figurabat Elementum Ignis. Operimentum de pellibus Hyacinthinis, Elementum Aeris. Operimentum de Sagis, Elementum Aquæ. Tabulæ verò parietum, & Bases, quæ erant de Lignis, & Metallis, denotabant Elementum Terræ, quia Ligna sunt terræ affixa, & Metalla generantur in terræ visceribus. Et sic per Tabernaculum, quod Vniversum Mundum figurabat, ratione suarum partium, signabatur quod erat deputatum cultui Veri Dei, qui toti Orbi dominatur.

CAP. XXVII. Reflexio 195.

Escripto Tabernaculo, & illa quæ intrà ipsum erant, hìc describuntur ea, quæ erant extrà Tabernaculum, ad ipsum tamen pertinentia. Præcepit ergo Dominus Moysi, ut faceret Altare de Lignis Se-

tim opertum Ære: erat autem quadratum ſecundum longitudinem, & latitudinem, ſcilicèt quinque Cubitorum: altitudo autem erat trium Cubitorum, carens fundo, & operculo, itaquod habebat ſuperficiem terræ pro Fundo. Interius verò erat totalitèr concavum, & vocabatur *Altare Holocauſti*; non quia ſolummodò ponerentur in eo Hoſtiæ Holocauſtorum, nam etiam Victimæ pacificæ, & pro peccato, ponebantur; ſed quia Hoſtia Holocauſti dignior erat, cum tota cremaretur ad honorem Divinum. Denominatio autem, fit à digniori. Non erat hoc Altare intra Tabernaculum; tum propter munditiam Sanctuarij: tum quia non potuiſſent Hoſtiæ cremari, quia inflammarentur Cortinæ manentes ſuper Tectum, cum non diſtarent à pavimento niſi decem cubitis. Quia vero Sancta non debent tangi à rebus profanis, fuerunt iuſſu Dei aſſignata inſtrumenta ſpecialitèr inſervientia in Miniſterio Altaris. Et primò *Lebetes*, quos nos Bacinos appellamus, quibus amovebantur Cineres de Altari, & in ipſis Lebetibus portabantur extra Caſtra in loco mundo. Secundo erant *Forcipes*, & vulgariter dicuntur *Tenaculæ*, quibus tenebantur Carbones, & movebatur ignis à Sacerdotibus quòcumque vellent. Tertio erant *Fuſcinulæ*, quæ inſerviebant ad extrahendas Carnes de Chaldarijs, & ad ponendum ſuper Altare illa, quæ ibidem cremabantur. Quarto erant *Ignium Receptacula*, ideſt vaſa, in quibus de Altari accipiebantur Carbones vivi, ut portarentur intra Tabernaculum ad cremandum Thymiama mane, & Veſpere ſuper Altare Incenſi. Quinto erat *Craticula in modum Retis*, videlicèt magna Lamina conſtructa multis foraminibus. Sexta erat *Arula*, quæ ponebatur in concavitate Altaris, & in tali Vaſe ponebatur ignis conſumens Sacrificia. Tandem erant quatuor *Circuli Ænei* per quos ponebantur Vectes, ad ipſum Altare portandum de loco ad locum.

Reflexio 196.

POst Altare Holocausti iussit Dominus constructionem Atrij. Hoc autem erat quædam Platea magna sub aperto Cœlo, habens centum Cubitos in longitudine ab Oriente in Occidentem: & in latitudine, quinquaginta ab Austro versus Aquilonem; & erat clausa Columnis, in quibus pendebant Cortinæ de Bysso retorta usque ad terram, ubi cum Paxillis, & funibus figebantur, ne à ventis moverentur. In latere Aquilonari erant viginti Columnæ, & totidem in Australi. In latere verò Occidentali decem; & tot in Orientali; unde in totum erant sexaginta Columnæ de Ære, & omnes vestitæ Laminis, & Cęlaturis argenteis, quæ circundabant Columnas in modum flosculorum. Similiter Capitella Columnarum erant tota argentea: Bases autem Aeneæ. Cortinæ habebant in latitudine quinquæ Cubitos secundum longitudinem Columnarum, & erant factæ cum Acu reticulato opere, itaquod vulgus manens extra Atrium, per foramina Cortinarum poterat videre Sacrificia, & oblationes, quæ fiebant in Altari Holocaustorum per Sacerdotes. Pars verò Orientalis huius Atrij claudebatur Cortina facta de quatuor coloribus, scilicèt Hyacintho, Purpura, Coccoque bis tincto, & Bysso retorta; & poterat trahi, & retrahi pro ingressu eorum, qui intrabant Atrium, & exibant. Ratio huius Atrij fuit reverentia Tabernaculo Dei debita: cum enim esset locus eximiæ Sanctitatis, non solum illicitum erat Vulgo intrare ambitum illius; sed etiam nimis ad illum accedere, magna reputabatur irreverentia. Item ut Sacerdotes, & Levitæ possent liberiùs, & devotius officia sua exercere, Divinasquæ Ceremonias, existente à longè populari multitudine.

CAP.

CAP. XXVIII. Reflexio 197.

Escripto Tabernaculo cum suis pertinentijs, consequentèr agitur de Ministrorum Ornamentis. Refert autem Iosephus, qui fuit de genere Sacerdotali, decem fuisse Ornamenta Summi Sacerdotis. Primum erant *Femoralia Linea*, ad operiendam turpitudinem carnis suæ. Secundum erat *Tunica de Bysso*, & dupla per totum. Tertium erat *Balteus*, ideſt Cingulum de diversis coloribus latitudinis quatuor digitorum, cuius extremitates pendebant in parte anteriori Sacerdotis; & habebant fimbrias de auro, alijsque coloribus mira varietate contextis. Quartum erat *Thiara*, sive Mitra de Bysso in capite, tendens superius in acutum; & cum Bindello ligabatur sub mento, itaut nuditatem Colli tegeret, fortiterque Mitram teneret ne caderet de capite Sacerdotis ministrantis. Quintum erat *Tunica* dicta *Poderis*, ideſt talaris, Hyacinthina, habens circa Collum, & in extremitatibus manicarum oras contextas ex diversis coloribus, & Lapidibus pretiosis: in margine autem inferiori, habebat Malogranata facta de Hyacintho, Purpura, & Bysso retorta, & Tintinnabula aurea sic intermixta, quod inter duo Malogranata erat unum Tintinnabulum; & è converso, inter duo Tintinnabula unum Malogranatum. Sextum erat *Superhumerale*, quod ponebatur super dictam Tunicam Hyacinthinam; & quantum ad materiam, erat de panno contexto quinque generibus filorum factis de Auro, Hyacintho, Purpura, Bysso retorta, Coccoque bis tincto, cum pulchra varietate; tum propter diversitatem materiæ, tum propter Flores ibìdem figuratos. Quantum verò ad formam, erat vestis quadrata altera parte longior, habens in medio aperturam, per quam intrabat caput Summi Sacerdotis: Latitudo autem tangebat humeros. Vna pars longitudinis pen-

debat retrò, operiens dorſum uſque ad Renes; altera pendebat antè, operiens pectus. Latera vero utriuſque partis, iungebantur in lateribus Sacerdotis nodulis aureis. Habebat hæc Veſtis ſuper humeros duos Lapides Onychinos magnos, in quibus erant ſculpta nomina filiorum Iſrael, ſex in uno Lapide, & ſex in altero. In medio autem pectoris habebat hæc Veſtis foramen quadratum, magnitudinis unius palmi, & in tali loco vacuo ponebatur Septimum Ornamentum quod vocabatur *Rationale Iudicij*: quia in ipſo quærebatur iudicium illarum rerum, quas Sacerdos ſcire deſiderabat, præmiſſa oratione ad Deum. Pannus Rationalis, erat de eadem materia cum ſuperhumerali, in quo erant duodecim Lapides pretioſi quatuor ordinibus diſpoſiti; in quibus erant ſculpta nomina duodecim filiorum Iſrael, ſecundum ordinem nativitatis ſuæ: habebat autem magnitudinem unius palmi in quadrum, itaut impleret preciſè locum dimiſſum in ſuper humerali. In quatuor vero Angulis, habebat quatuor Anulos aureos, quibus correſpondebant alij quatuor Anuli exiſtentes in ſuperhumerali; & per iſtos ſtringebatur Rationale, & Superhumerale ligaminibus Hyacinthinis, tranſeuntibus per iſtos Anulos; & ſic Rationale, & Superhumerale ſimul iuncta manebant. Quapropter applicando Superhumerale, applicabatur etiam Rationale; quia hoc erat tanquam pars Superhumeralis; & ideo denominabatur totum *Ephod*, ſivè Superhumerale. Virtus tamen, ſecundum quam revelabantur illa, quæ requirebantur, erat tantum propter Rationale. Sciendum eſt autem, quod in Rationali erat *Doctrina*, & *Veritas*; quæquidem ſecundum Ioſephum, erat quidam fulgor procedens de Lapidibus Rationalis, qui deſignabat Deum placatum, & reſponſum proſperum, & quod ſic impleretur in effectu, ſicut à Pontifice petebatur. Dicit etiam idem Auctor, quod iſte ſplendor, ceſſavit per ducentos annos antequam ſcriberet Librum Antiquitatum, quem ſcripſit tempore Titi, & Veſpaſiani; & ſic conſtat, quod iſte fulgor ceſſavit apparere 160. annos ante Chriſti

Do-

Domini Natiuitatem. Alij dicunt, quod Doctrina, & Veritas, erat Nomen Domini *Tetragrammaton*, positum in Rationali sub Lapidibus prædictis, virtute cuius manifestabatur Veritas à Pontifice in Oratione requisita. Octauum ornamentum erat *Balteus*, siuè Cingulum contextum quinque coloribus pulchra varietate sicut Superhumerale, cuius extremitates auro contextæ, pendebant in parte anteriori Sacerdotis. Nonum Ornamentum, erat *Mitra Hyacinthina* posita in capite Summi Pontificis, super aliam Mitram Byssinam, habens in inferiori parte Semicirculum aureum, procedentem à capite, usque ad utramque aurem. Decimum erat *Lamina aurea* pendens in fronte Summi Sacerdotis, ligata cum Mitra filis Hyacinthinis, in qua inscriptum erat Nomen Domini Tetragrammaton.

Reflexio 198.

EXplicatis Pontificalibus ornamentis, restat videre eorum rationes in speciali, quantum ad sensum literalem. Sciendum igitur, quod per ornamenta Summi Sacerdotis figurabatur totus Orbis. Vndè Sapientiæ 18. dicitur *In Veste enim Poderis quam habebat, totus erat Orbis terrarum.* Tunica namque linea figurabat Terram, quia linum de terra nascitur. Balteus illam cingens, denotabat Oceanum terram undique circundantē. Tunica Hyacinthina, ratione coloris, designabat elementum Aeris, in qua posita erant tintinnabula, quia in Aere generantur toniturua. Balteus cingens Tunicam Hyacinthinam, signabat Elementum Ignis, qui ambit Aerem. Superhumerale figurabat Cœlum Sidereum, erat enim multis coloribus, & picturis adornatum, ad signandam pulchritudinem Stellarum. Duo lapides Onijchini positi in Superhumerali, significabant duo Luminaria magna Solem, & Lunam. Duodecim Gemmæ positæ in Rationali, denotabant duodecim Signa Zodiaci; & ideo hoc ornamentum dicebatur Rationale, quia rationes terrenorum sunt in Cœlesti-

lestibus, cum ab ipsis emanent terrestria; & in Zodiaco sunt rationes omnium istorum effectuum naturalium; & ideo ab eo cuncta generabilia, & corruptibilia regulantur. Vnde *Arist.* 2. *de Generat.* ait: Quod *per accessum, & recessum Solis in Circulo obliquo, nempe in Zodiaco, fiunt generationes, & corruptiones in sublunaribus*. Per Mitram, quæ super omnia Ornamenta ponebatur, denotabatur Cœlum Empyreum. Per Laminam tandem auream positam super Mitram, repræsentabatur ipse Deus, præsidens omnibus Creaturis: propter quod in illa erat insculptum Nomen Domini Tetragrammaton, quod convenit solummodò Deo, Creatori omnium rerum.

CAP. XXIX. Reflexio 199.

Escriptis vestibus Sacerdotalibus, quæ erant instrumenta sine quibus in Altari non poterant fieri functiones sacræ, hìc ponuntur Consecrationes Aaron, & filiorum eius, quæ erant dispositiones magis immediatæ ad exequendum officium Sacerdotale. In tali autem consecratione offerebatur primò Vitulus pro peccato. Et ratio ea erat, quia non est speciosa laus in ore peccatoris; ideo ad hoc ut posteriora Sacrificia accepta essent Deo, oportebat præmitti Sacrificium pro expiatione peccati Sacerdotis. Post Vitulum mactabantur duo Arietes; unus in Holocaustum, in memoriam obedientiæ Abrahaæ, qui obtulit Arietem pro filio, cuius obedientiæ Sacerdotes debebant esse imitatores. Alius pro hostia pacifica, in memoriam Agni immolati in exitu de Ægypto, cuius sanguine fuerunt Israelitæ liberati ab Angelo exterminatore. Deinde offerebantur panes azymi: ad denotandum, quod Sacerdotes debebant esse absque fermento corruptionis malitiæ, & nequitiæ. Deinde offerebatur Crustula, quæ erat panis quasi totus crusta, valde tenuis, & optimus, cum oleo admixto, &

Laga-

Lagana pariter linita oleo: ad denotandum, quod Sacerdotes debent, ultra puritatem, habere pinguedinem Charitatis, per oleum designatæ. Post hæc Aaron cum filijs suis accedebant ad Labrum Æneum, quod erat circa ostium Tabernaculi, ibique lavabantur. Deinde Moyses digito suo fundebat oleum unctionis super caput Aaron, & super Vestes Sacerdotales. Reliqui autem Sacerdotes non ungebantur in capite: ad denotandum, quod potestas offerendi derivabatur ab ipso Pontifice ad Sacerdotes inferiores, sicut à Capite diffunduntur Spiritus animales ad reliqua corporis membra. Vocabatur autem hæc Vnctio, non simpliciter oleum, sed oleum unctionis, quia erat quasi quoddam unguentum: nam miscebatur oleum illi sanguini, qui erat in Crateris super Altare, & sic fiebat quædam mixtio; ad significandam devotionem Iacob, fundentis oleum super Lapidem; & in recordationem Sanguinis Agni immolati in exitu de Ægypto: & in hac aspersione olei unctionis, terminabatur Consecratio Sacerdotum; licet post hæc sequerentur quædam aliæ ceremoniæ, quæ solummodo erant de solemnitate consecrationis, sed non de substantia illius. Licèt autem ista unctio, secundum se esset maculativa, tamen non maculabat Vestes Pontificales, & Sacerdotales, Deo sic iubente.

Reflexio 200.

POst unctionem Aaron Summi Sacerdotis, & filiorum eius, iussit Deus Moysi, ut applicaret Vitulum prædictum coram Tabernaculo testimonij, super quem imponerent Sacerdotes manus suas. Hoc autem erat, ut tali ceremonia confiterentur, quod ex rigore Divinæ Iustitiæ digni erant morte; sed ex Dei clementia, transferebatur eorum mors in ipsum animal: unde mactato Vitulo, sumebat Moyses de sanguine illius, tingens digito suo Cornua Altaris, ad denotandum, quod per peccatum meretur homo mortem, quia offendit Deum à quo recepit vitam. Sicut au-

tem

tem quando contra aliquem Principem malè actum est, si fundatur sanguis iniuriantis coram eo, statim quiescit ira illius; ita Deus dum sanguis eorum, qui peccaverunt funderetur, placaretur: quia vero Deus misericors est, non vult sanguinem peccatorum fundi: ideoque, si loco humani sanguis fundebatur sanguis pecorum, recipiebat satisfactionem. Sed Deus in Altari specialiter dicebatur esse; ideo cornua Altaris tingebantur sanguine animalis immolati, loco sanguine peccatoris. Hæc autem locum habuerunt antequam Dei filius assumeret carnem nostram; in qua factus obediens usque ad mortem satisfecit pretiosissimo suo sanguine pro omnibus hominum delictis, & reconciliavit nos Deo: unde loco veterum Sacrificiorum imperfectorum, & umbratilium, subijt perfectissimum Eucharistiæ Sacrificium, in quo recolimus memoriam suæ passionis: ut sicut semel per sanguinem Agni immaculati sufficienter fuimus redempti; ita per continuam huius Sacrificij frequentationem, tanto beneficio gratias exhibentes, fructus effusionis sanguinis Filij Dei participes fieri mereamur. Inexcogitabilis est enim fructus huius Sacrificij, si tamen sanctè tractaretur.

Reflexio 201.

IMmolato Vitulo iussit Deus Moysi, ut immolaret secundum Arietem, super quem similiter Sacerdotes manus imponerent, & sumerent de sanguine illius, ponerẽtque super extremum Auriculæ dexteræ Aaron, & filiorum eius: ad denotandum, quod debent habere aures apertas, & esse obedientes ad Præcepta Domini; quod totum designabatur per extremum Auriculæ quod est molle, & tenerum, non resistens, & in scripturis sanctis pars dextera bonum designat. Deinde ponebatur Sanguis super Pollicem; ad denotandum, quod Sacerdotes debebant esse prompti, & expediti in oblationibus Sacrificiorum. Post hanc Consecrationem præcepit Deus Moysi, ut tolleret tum Carnes istius secundi Arietis

immo-

immolati pro gratiarum actione; tum oblationes panis azymi, & Crustulæ consperfæ oleo, & Lagana, poneretque omnia super manus Aaron, & filiorum eius. Talis autem impletio, quæ etiam dicitur initiatio, erat applicatio eorum ad officium Sacerdotale. Et dicunt DD. quod Moyses supponebat manus suas manibus Aaron, & filiorum tenentium prædicta, elevans primò sursum, postea retrahens deorsum, deinde deducens versus Orientem, & versus Occidentem, & ad Aquilonem, & Meridiem: ad designandum quod illa offerebantur verò Deo qui ubique dominatur. Patet etiam, quod prædicta deductio fiebat in modum Crucis: in quo pulchrè figurabatur, quod Christus Dominus noster, offerendus erat in Cruce pro totius Mundi salute. De isto Ariete comederunt Sacerdotes in sua Consecratione; quia in hostia pacifica remanebat una pars spectans ad ipsum offerentem. Et quia Sacerdotes tunc erant offerentes, præcipiebat illis Deus, ut partem offerentibus spectantem, comederent in loco sancto, scilicet in Vestibulo Tabernaculi: fiebat enim magnus Ignis intra Atrium, & ibi coquebantur omnes Carnes pacificorum. Per hoc autem denotabatur Deus placatus. Sicut in humanis, nihil est quod magis ostendat Dominum vere placatum alicui servo, quam admissio illius ad propriam suam Mensam. Sciendum est autem, quod istæ operationes ceremoniales, non erant de se bonæ, nec malæ; tamen per istas placabatur Deus; non ratione earum, sed ex fide, & obedientia facientium.

CAP. XXX. Reflexio 202.

Escripta consecratione Sacerdotum, eorumque in Altari Holocaustorum administratione, hic consequenter agitur de Altare Thymiamatum. Duo namque erant Altaria; unum in atrio Tabernaculi ad facienda Sacrificia sub Divo; aliud intus super quo incendebatur Thymiama; in

qua

qua crematione erat consumatio Sacrificij: ad denotandum; quod Sacrificia Veteris Legis, non erant de se accepta, sed tantum ex fide, & devotione offerentium; quæ quidem devotio, & fides significabatur per Incensum: hinc Apostolus ad *Heb. 9.* ait: *In priori quidem Tabernaculo, semper intrabant Sacerdotes Sacrificiorum officia consumantes.* Hoc Altare erat de Lignis Setim, & quadratum, habens unum Cubitum longitudinis, & alterum latitudinis; duosque Cubitos altitudinis: totum coopertum Laminis aureis: & habebat Cornua, idest Labrum in circuitu, aliquantulum supereminens, sicut supra dictum est de Mensa; eratque situatum contra Velum ante Arcam, itaquod Velum erat medium inter Arcam, & hoc Altare. Habebat insuper Craticulam, quæ erat operimentum suum, coopertam Laminis aureis, & similiter Vectes. Duabus vero vicibus per diem super hoc Altare cremabatur Incensum; videlicet in Mane, & in Vespere, quando Sacerdos componebat Lucernas. Septem enim Lucernæ Candelabri, ardebant de nocte; in mane vero extinguebantur quatuor, & tunc primò cremebatur Incensum. In Vespere autem redibat Sacerdos, & incendebat quatuor Lucernas extinctas cremans denuo Thymiama. Super hoc Altari, semel tantum in anno deprecabatur Deum Aaron, innitens super illud, & tingens illud sanguine Victimæ oblatæ pro peccato.

Reflexio 203.

POstquam actum est de Sacrificijs, agitur consequenter de his quæ necessaria erant pro ipsis comparandis. Sciendum est autem, quod Sacrificia quæ offerebantur à singularibus personis, fiebant de expensis eorum proprijs; sed illa quæ fiebant pro tota Communitate, fiebant de expensis totius populi. Et quia pro istis erat necessaria multa pecunia, ideo Dominus præcepit, ut omnis Israelita qui transibat ad Numerum solveret medium Sicli. Æqualiter

liter autem dabant hìc pauperes, & divites, ne reputarentur divites sanctiores pauperibus, vel magis participare de Divinis. Per hoc autem quod singuli ponebant medietatem Sicli, constabat de numero virorum, per computationem dimidiorum Siclorum. Si vero aliter fuissent numerati, erat plaga in Populo, sicut accidit tempore David 2. *Reg.* 24. Iste medius Siclus solvebatur non ab omnibus Israelitis, sed solummodo ab illis, qui transibant ad Nomen; idest qui habebantur in numero virorum procedentium ad bellum; tales autem erant qui compleverant vigesimum annum; qui vero non compleverant, non nominabantur ac si non essent nati. Porro solutio huius medij Sicli dicebatur dari ab Israelitis pro animabus suis; quia nimirum Sacrificia facta de illis expensis, proficiebant ratione fidei, devotionis, & obedientiæ animabus eorum. Dicebatur etiam prædicta pecunia dari Domino; quia dabatur, non solum ad sumptus Sacrificiorum, sed aliorum necessariorum in ministrationibus Sanctuarij.

Reflexio 204.

ACto de expensis necessarijs pro Sacrificijs, ponuntur consequenter duo alia pro ministratione perfecta. Et primum est Labrum Æneum quod habebat in lateribus duos Canales, per quos aqua effundebatur, in qua Sacerdotes lavabant manus, & pedes. Et ex hoc patet, quod Sacerdotes ingrediebantur Tabernaculum nudis pedibus. Ratio autem cur ante Sacram Ministrationem fieret talis lotio, erat quia istæ duæ partes magis contrahunt sordes; pedes ex pulvere; manus autem ex contrectatione diversarum rerum: ad denotandum, quod qui Deo inserviunt, & ministrant, debent esse mundi à pravis operationibus, quæ per manus notantur; & puri affectibus, figurati per pedes, ut sic digni accedant ad Altare. Secundum fuit Vnctio pro Sanctuario: præcepit enim Deus, quod pro ista sumeret Moyses

Aro-

Aromata primæ Myrrhæ: Eſt autem Myrrha nomen Arboris Aromaticæ, ex qua per modum ſudoris duplex Gutta procedit; & iſta eſt prima Myrrha, & melior. Alia fit per inciſionem Corticis, & hæc dicitur ſecunda Myrrha, eſtque minus efficax; unde ad differentiam huius, dicitur hìc, quod Moyſes ſumeret Aromata primæ Myrrhæ. Hæc igitur, unà cum alijs Aromatibus, commiſcebatur cum oleo, & poſtea ungebatur Tabernaculum in quolibet angulo, intincto digito in unguento, & ſic dicebatur ungi totum Tabernaculum. Sicut modo in Novo Teſtamento in conſecratione Eccleſiarum fiunt quædam Cruces in angulis earum, & hoc ſufficit ad hoc quod dicatur tota Eccleſia conſecrata. Non poterat autem iſto oleo ungi caro Hominis, exceptis Sacerdotibus, & Regibus quando accipiebant poteſtatem regnativam: prædicti enim, quantum ad officium, ſunt ſupra homines; nam Sacerdotes ſunt medij inter Deum, & Populum, pro quo tenetur orare: Principes verò, clementer ìpſum regere. Præcipitur autem confici Thymiama purum, ex Aromatibus hìc enarratis, ut ſic mereretur applicari ad Dei cultum; nam Deus purus eſt; ideoque illa quæ Divino cultui mancipantur, debent eſſe in ſe pura. Prohibetur vero ſub pœna mortis, ne quis componeret ſimile Thymiama, ut tali odore perfrueretur: & hoc erat, propter reverentiam Divinæ Maieſtatis, cum enim tale Vnguentum eſſet applicatum Divino cultui, indecens erat, ut inſerviret ad uſum, vel delectationem mortalis hominis.

CAP. XXXI. Reflexio 205.

DEſcripta forma Tabernaculi, & conſecratione Sacerdotum, hìc agitur de electione Artificum. Dominus namque manifeſtavit Moyſi, quod deputaverat Beſeleel, & Oliab ad extructionem Tabernaculi, ac cœterorum, quæ prædicta ſunt, dicens: *Ecce vocavi ex nomine Beſeleel, & im-*

implevi eum Spiritu Dei Sapientia, & intelligentia, & Scientia in omni opere, ad excogitandum quicquid fabrè fieri poteſt; dedique ei ſocium Oliab, ut faciant cuncta, quæ præcepi tibi. Dicitur autem vocatus Beſeleel; quia tunc Deus vocat aliquem, quando præordinat illum ad aliquid faciendum; & dicitur impletus Spiritu Dei Beſeleel, quia ultra naturalem Sapientiam acquiſitam, recepit tunc à Deo etiam infuſam: quicquid autem homo in anima recipit à Deo, dicitur recipere Spiritum Dei; ſive illud ſit virtus Moralis; ſive Theologica; ſive habitus Prudentiæ. Impreſſit ergo Deus in animam Beſeleel, & Oliab aliquod ſpirituale, virtute cuius poterant facere omnia quæ Deus præceperat; nam virtus eorum acquiſita, non ſufficiebat ad opus tam difficile, & tam mirabile perficiendum. Repetitur deinde Præceptum de obſervatione Sabbati, ut manifeſtaretur cauſa finalis ipſius Tabernaculi: ad hoc enim fiebat, ut deputaretur Divino cultui, qui pro magna parte conſiſtebat in obſervatione Sabbati. Item quia Iudæi credere poterant, quod licitum eſſet facere opus Tabernaculi in Sabbato, eoquod ordinabatur ad cultum Divinum, ideo ad hoc excludendum repetitur Præceptum.

CAP. XXXII. Reflexio 206.

Oſt Præceptum de conſtructione Tabernaculi, hìc deſcribitur ſuperveniens impedimentum. Iniquus enim Populus impatiens moræ Moyſis in Monte, congregatus adverſus Aaron, petivit fabricationem Idoli; qui ut plebem tumultuantem ab inſania revocaret, petijt inaures aureas Vxorum, & filiorum; firmiter credens, quod tam Vxores, quam filij nullomodo paterentur à ſe abſtrahi eorum ornamenta, & ſic ceſſaret conatus populi contra ſeipſum, vel ſaltem retardaretur plebis audacia uſque

ad Moysis adventum, qui illam reprimeret. Igitur prudentissima resolutione coercere voluit importunitatem insanæ Plebis: sed prævaluit iniquitas populi temperamento Summi Pontificis: statim namque attulerunt omnia ornamenta pretiosa, dederuntque illa ipsi Aaron, petentes Idoli conflationem. Videns ergo Aaron sibi mortem imminere, nisi satisfaceret petitioni eorum, formavit opere fusorio Vitulum: talem enim Iudæi voluerunt, quia erat in similitudinem Apis Bovis venerati ab Ægyptijs. In hoc autem fuit Aaron valde imperfectus; si enim confisus fuisset in Domino, tunc Deus illum liberasset ab impetu perversæ plebis; vel si non liberasset, melius erat ei per Martyrium ex hac vita migrare, quam metu mortis derelinquere Legem Dei. Igitur formato Vitulo, statim dixerunt Hebræi: *Hi sunt Dij tui Israel, qui te eduxerunt de Ægypto*: attribuentes miracula veri Dei sordidissimo Idolo; eique obtulerunt Holocausta, & hostias pacificas, comedentes de immolatis Dæmoni, nihil curantes de Manna, sibi tam mirabiliter à vero Deo præstito. Post commextionem surrexerunt ludere, idest corizare, & canere in venerationem Idoli.

Reflexio 207.

SEcuta Populi Idolatria, manifestavit Dominus Moysi existenti in Monte, scelus Populi, & deinde dixit: *Dimitte me ut irascatur furor meus contra eos, faciamque te in gentem magnam*. Sciendum est autem, quod hìc loquitur Deus ad modum alicuius Patris familias, qui offensus à proprio filio tenet gladium in manu, signans velle filium percutere, dicitque astantibus: dimittite me verberare: in quo tamen magis notat, non velle percutere. Sic Deus, ab Israelitis offensus, dicebat velle destruere illos, quantum ad ea quæ foris monstrabat; sed non erat voluntas beneplaciti, quæ semper impletur; sed Signi, qua secundum illa quæ perpetraverant, merebantur mortem; tamen hoc non disposuerat

Deus

Deus, ſed volebat quod Moyſes pro illis oraret, ut mererentur vitam precibus ſervi ſui; & ſua voluntas Signi, non maneret irrita. Tunc enim videtur irriſoria voluntas, quæ mota non complet opus ſuum, dummodo non ſit ſatisfacta aliquo rationabili motivo; ſicut accidit in exemplo allegato patris, qui vult quidem parcere filio, ſed vult etiam ut aliquis pro ipſo intercedat. Hìc quæres, quæ gens eſſet illa ſuper quam Deus dixit velle conſtituere Moyſen, tamquam Ducem? Dico quod non dabatur illa Gens: nam Deus non ordinaverat præficere Moyſen alteri genti quam Hebræis; ideo verba Domini intelliguntur conditionaliter, ſcilicet, quod ſi Deus deleturus fuiſſet Hebræos, conſtituiſſet Moyſen Ducem ſuper aliam gentem; & tunc daretur illa gens.

Reflexio 208.

AVdiens Moyſes peccatum Populi, oravit ad Dominum pro venia; deinde deſcendit ad Caſtra, quia ad Prælatum pertinet, manifeſta ſubditorum peccata corrigere, & punire; etenim facilitas veniæ eſt incentivum delinquendi. Portabat autem duas Tabulas Teſtimonij in manu ſua ſcriptas ex utraque parte. Et dicunt aliqui DD. quod ibi erat unica ſcriptura; tamen legibilis indifferenter ex utraque parte, quod totum erat miraculum: nam littera ex una parte formata ordine recto, apparet eius figura in parte oppoſita, modo etiam oppoſito. Alij DD. dicunt quod litteræ erant duplices, ita quod Præcepta erant ſculpta ex una parte, & ſimiliter ex altera. Appropinquante igitur Moyſe ad Caſtra vidit Vitulum, iratuſque vehementer proiecit Tabulas; illaſque confregit ad Radices Montis: iuſtè iudicans Populum Idolatram eſſe indignum recipere Legem digito Dei ſcriptam. Porro hæc fractio Tabularum, fuit ſignum, ſecundum omnes Doctores, evacuationis legalium in Adventu Chriſti Domini. Deinde Sanctus Dux, ardens zelo Divini honoris, combuſſit coram Populo Vitulum, redigens illum

in pulverem, quem ſparſit in aquam, & dedit ex eo potum filijs Iſrael. Dicunt autem aliqui DD. quod iſtæ aquæ erant amaræ, & nocivæ culpabilibus, cauſando in eis inflationem, & languorem, per quem deinde poterant ab alijs diſcerni; illis autem qui non peccaverant dulciſſimæ erant, & utiles. Alij DD. dicunt quod color auri remanſit circa ora illorum, qui idolatrando peccaverant; & per hoc totaliter diſtinguebantur ab innocentibus. Et ſi quæras, quare Iſraelitæ biberunt has aquas cum probabiliter ſcirent, malum aliquod ex potatione ſibi eſſe futurum? Dicendum quod Moyſes, Deo ſic diſponente, apparuit tam terribilis, ut nullus auſus fuerit ei contradicere. Sicut fuit in Chriſto Domino, quando facto flagello eiecit ementes,& vendentes de Templo, nullo audente ei reſiſtere. Manifeſtatis igitur Idolatris per aquæ potationem, ut prædictum eſt, ſtetit Moyſes in Porta Caſtrorum, & ait: *Si quis eſt Domini iungatur mihi*. Statimque congregati ſunt ad eum omnes filij Levi, ut patet in Tex. Ex quo deducunt DD. quod nullus de Tribu Levi peccavit in adoratione Vituli. Iſtis ergo congregatis,iuſſit illis Moyſes ut occiderent omnes peccatores; quibus iuſſa implentibus, ceciderunt in die illa quaſi viginti tria millia hominum.

Reflexio 209.

POſtquam Moyſes punivit Idolatras, & induxit totum Populum ad pœnitentiam, aſcendit in Montem, & pro remiſſione perpetrati ſceleris ſic Deum precatus eſt: *Obſecro, peccavit Populus iſte peccatum maximum; aut dimitte eis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo quem ſcripſiſti*. Pro intelligentia Textus adverte, quod Deus continet in ſe ſimplici cognitione ſua, omnia quæ ſunt, & quia iſta non traduntur oblivioni, ſicut ea quæ in mentibus noſtris ſunt per defectionem ſpecierum intelligibilium, vocatur ſua cognitio *Liber*; quia ſic res ibi immobiliter manent, ſicut in Libro. Sed hic occurrit duplex difficultas. Prima eſt,

quo-

quomodo aliqui deleantur de libro Vitæ, cum ſit idem quod Divina Prædeſtinatio, quæ eſt immobilis? Ad hoc dicendum quod in Libro Vitæ dicuntur aliqui ſcribi dupliciter. Vno modo, ſimpliciter, in quantum Prædeſtinati ſunt in notitia Divina, tamquam ordinati ad vitam æternam, ex prædeſtinatione Dei, & tales nunquam delentur. Alio modo dicuntur ſcripti, ſecundum quid, ideſt ſecundum diſpoſitionem in eis actu exiſtentem, ſcilicet ſecundum præſentem iuſtitiam: nam exiſtentes in gratia, per hoc ſunt digni Vita æterna. Sed quia aliquando cadunt à gratia, ideò dicuntur deleri: tamen iſta deletio non refertur ad Divinam notitiam, quaſi aliquid ignoret quod prius noverat: ſed ad mutationem de gratia ad culpam exiſtentem in homine. Secunda dubitatio eſt: quomodo potuit Moyſes petere deleri de Libro vitæ? Etenim, ſi accipiatur deleri ſimpliciter, impoſſibilis eſt deletio, ut viſum eſt, & Moyſes bene ſciebat hanc impoſſibilitatem. Si autem accipiatur in ſecundo caſu; videlicèt pro caſu de gratia in peccatum, tunc elegiſſet Moyſes offendere Deum, quod eſt inconveniens, cum ſit contra charitatem. Dicendũ quod Moyſes dixit hoc ex impetu paſſionis, non ex deliberatione perfecta rationis. Alij dicunt quod verbum Moyſis, eſt ipſius rationis proponentis diſpoſitionem partis inferioris animæ, licèt hoc non eſſet in parte ſuperiori. Sicut Chriſtus Dominus, petivit transferri à ſe Calicem paſſionis, licèt vellet pati. Et hoc modo contingit in humanis communiter: nam aliquis petens ab alio aliquid cum magno deſiderio, dicit: aut facies hoc, aut aufer à me vitam; licèt magis vellet carere, non ſolum illo quod petit, ſed omnibus alijs quam vità. Exaudivit autem Dominus orationem Moyſis pro Populo ſibi commiſſo humiliter exhibitam; præcepitque ei, ut illum duceret ad terram promiſſionis: proteſtans tamen, quod in die ultionis viſitaret hoc peccatum. Iſte vero dies ſecundum aliquos DD. intelligitur captivitas Babylonica. Alij aſſerunt fuiſſe captivitatem per Romanos factam. Alij volunt, fuiſſe totum illud tempus, in

quo omnes Iſraelitæ, qui erant in deſerto, mortui ibidem ſunt.

CAP. XXXIII. Reflexio 210.

Oſtquam placuit Divinæ Bonitati non delere Populum, ſicut meruerat, iuſſit Dominus Moyſi, ut aſcenderet ad terram promiſſionis, dicens. *Aſcende de loco iſto tu, & populus tuus, & mittam præcurſorem tui Angelum: non enim aſcendam tecum, quia populus duræ cervicis eſt, ne forte diſperdam te in via.* Sciendum eſt autem, quod cum Deus ubique ſit, per iſta verba non eſt intelligendum quod cum Iſraelitis non eſſet per eſſentiam; præſentiam, & potentiam; ſed ſolummodo, quod non adeſſet per miraculorum operationem ſicut antè. Item non loquitur hìc Deus ſecundum beneplacitum, ſeù determinationem abſolutam, ſed ſecundum ſignum; nam poſtea conſenſit aſcendere, ut patet in littera. Similiter, dum dicit ſe miſſurum Angelum præcurſorem, ne forte ipſe Deus diſperderet populum, non eſt per hoc intelligendum, quod Angelus eſſet proclivior ad miſericordiam ipſo Deo, ſed quod ſi adeſſet Dei præſentia, per miraculorum operationem, rebellio populi maior fuiſſet: aggravata verò culpa, maius motivum aderat ad puniendum populum. Et iſta erat cauſa, quare Deus puniebat magis Iudæos peccantes idolatrando, quam alias gentes: recipiebant enim Iſraelitæ continuè a Deo miraculoſa beneficia, & ſpeciales gratias. Gentiles vero ſolum univerſalia, & communia. Audiens autem populus hæc verba amarè flevit. Tunc Deus dixit: *Depone ornatum tuum, ut ſciam quid faciam tibi.* Mandavit vero Deus id quod erat illis ſalubre: depoſitio nanque ornatus convenit pœnitentibus, & ſe humiliantibus ad impetrationem Veniæ: hic enim erat imponenda pœna pro peccato, ſed iſta mitigatur per contritionem, & dolorem, & per

aſperi-

asperitatem voluntariè assumptam. Per illa autem verba: *Vt sciam quid faciam tibi*. Non est intelligendum, quod Deus cognoscat aliquid de novo, sed solum quod ex mutatione populi de superbia in humilitatem, apparebat extrinsece, quid sibi condecens esset fieri à Deo. Porrò Ornatus iste, erant Coronæ, quas sibi imposuerant principales de populo in die dationis Legis: tunc enim per illius susceptionem, fuit populus desponsatus cum Deo, & ideo fuerunt coronati ad modum Sponsæ. Sed quia per idolatriam à Deo recesserant, præcepit Deus, ad eorum confusionem, & humiliationem, ut Coronas prædictas deponerent. Sicut si Sponsa, relicto Sponso suo, misceretur alteri viro, deberet perdere dotem, & ornamenta recepta in honorem desponsationis.

Reflexio 211.

ACcepto Moyses mandato pergendi cum populo ad Terram promissionis, oravit prius ad Dominum dicens: *Præcipis ut ducam populum istum, & non indicas mihi, quem missurus es mecum? si ergo inveni gratiam in conspectu tuo ostende mihi faciem tuam*. Adverte autem, quod per ista verba petivit Moyses, ut Deus esset sibi, & populo ita familiaris sicut ante fabricationem Vituli. Sciendum est autem, quod licet Dominus dixisset Moysi, se missurum Angelum antecedentem populum; tamen hoc non satisfaciebat intentioni Sancti Ducis: nam optabat aliquem præcedere, qui miracula operaretur in necessitatibus. Angelus autem, non poterat operari miracula, cum solus Deus ista faciat; ideoque dicebat, nullum fuisse sibi indicatum: unde Deus volens etiam in hoc servum suum consolare, respondit: *Facies mea præcedet te*. Idest, ego deducam te sicut petis. Videns autem Moyses petitionem suam exauditam, accepit sanctam audaciam petendi visionem Divinæ Essentiæ dicens: *Ostende mihi gloriam tuam*. Idest Teipsum, sicut videris in Gloria tua. In hoc autem non fuit Moyses exauditus; nam

respondit illi Deus: *Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & vivet*. Talis namque visio, non conceditur in præsenti vita, ubi est locus pugnæ, & meriti, sed in futuro, cum sit merces, & præmium. Ad aliqualem tamen consolationem Sancti Ducis, causavit Deus quoddam Corpus lucidissimum, & pulchrum, quale numquam fuit, nec erit, in quo poterat esse summa quietatio, non Intellectus, qui in sola Dei visione quiescit, sed potentiæ visivæ, tamquam in perfectissimo suo obiecto visibili in hac vita. Ordinaverat autem Dominus istud Corpus sic: ut in parte anteriori, quæ dicitur hìc *facies*, essent radij intensissimæ lucis, & maximæ gratitudinis; itaut nullus mortalis oculus, secundum armoniam quam habet in corpore corruptibili, eam posset intueri, & si forte illam intueretur, ita erat excessiva, ut occidisset hominem: sicut fit quando videmus aliqua terribilia; ideoque Dominus noluit monstrare istam partem anteriorem Moysi. Pars vero posterior hebebat radios lucis multum quidem intensæ, & gratæ; tamen oculi humani poterant ferre ipsam lucem, & quiescere in ea, tamquam in perfectissimo, & adæquato suo obiecto. Placuit enim Deo perficere Moysen, monstrando ei bonum, quod esset perfectissimum secundum corpus: potissima autem perfectio corporalis, est secundum potentiam perfectiorem, hæc autem est potentia visiva; ait *Arist. in proemio Metaph. Sensum visus plus diligimus, quia plures rerum differentias nobis ostendit*. Ab ista Luce corporis prædicti quam conspexit Moyses, tantum mutatus fuit, quod eius vultus, radios induit luminosos, itaut non possent intendere in eum filij Israel. Per hoc vero quod Moyses non vidit faciem prædicti corporis, intellexit quod non concederetur sibi visio clara, & perfecta Dei: tales namque apparitiones sensibiles, vel imaginariæ fiunt communiter ad denotandum illud quod fit, vel fieri debet cognitioni intellectivæ.

CAP.

CAP. XXXIV. Reflexio 212.

Vpra posita fuit responsio Dei de directione itineris, hìc ponitur reparatio violatæ Legis. Igitur cum primæ Tabulæ fractæ fuissent, iussit Dominus Moysi, ut præcideret alias duas sicut priores, & quod esset paratus mane ut ascenderet Montem Sinai: talis enim hora est convenientior ad loquendum cum Deo: nullusque videretur per totum Montem; tum ob reverentiam Divinæ Maiestatis ibidem descendentis in signo visibili: tum ne Moyses distraheretur à contemplatione Divina, quæ specialissime requirebatur circa imminentem visionem. Ascenso ergo Moyse in Montem, descendit Dominus per Nubem: erat enim Nubes gloriæ elevata in Aere supra verticem Montis in aliquali altitudine, & tunc declinavit ad Cacumen Montis, ut Deus loqueretur per Angelum ipsi Moysi. Repetivit autem Deus omnia quæ prius dixerat, ut magis filijs Israel imprimerentur, & precipuè, quod non inirent amicitias cum habitatoribus terræ Chanaam, ne per ipsos traherentur ad Idolatriam, sed subverterent Aras eorum. Deinde repetivit, quod omnis Masculini Sexus, tribus anni temporibus appareret in conspectu Dei, promittens quod nullus insidiaretur terræ eorum. Licèt enim in alijs temporibus, hostes Hebræorum invaderent illos, tamen tunc non invadebant. Deus enim immittebat in corda eorum quemdam terrorem, vel voluntatem hostium ad alia distrahebat, itaquod nihil cogitarent de tam facili invasione. Mansit autem Moyses in Monte quadraginta dies, & quadraginta noctes sine ullo cibo: refocillabatur enim sola Dei præsentia; adeout per abstinentiam cibi, licèt tam longam, nulla fieret in eo substantiæ deperditio. Transactis autem prædictis diebus, descendit de Monte ad Castra, portans secum duas Tabulas scriptas

à Deo ſicut priores, & ignorabat quod Cornuta eſſet facies ſua; ideſt quod mitteret radios. Sicut enim Cornua procedunt de facie animalis, ita de facie Moyſis procedebant radij miri fulgoris in altum, quos Apoſtolus 2. ad *Corinth.* vocat gloriam vultus Moyſis. Erant autem ita ſplendidi, ut offenderent oculos intuentium; quapropter hoc cognito, poſuit Velamen ſuper faciem ſuam, providens per hoc infirmitati aſpicientium ipſum.

CAP. XXXV. Reflexio 213.

Eſcripta ceſſatione impedimenti conſtructionis Tabernaculi per combuſtionem Vituli fabricati à populo, & data iuſtiſſima punitione Idolatrantium, hìc deſcribitur operis executio. Et primo repetitur Præceptum de obſervatione Sabbati, ut conſtaret, quod obſervatio talis diei, tenenda erat etiam tempore quo fabricabatur ipſum Sanctuarium. Vocatur autem Sabbatum *requies Domini*; tum quia Deus in iſto die ab omni opere requievit; tum quia talis dies in qua ceſſamus à negocijs, & laboribus noſtris, non debet applicari ad Ludos, Crapulas, & corporalem deſidiam; ſed ad Dei laudes, & ad iugem conſiderationem Divinæ ſuæ Maieſtatis, & ad recordationem beneficiorum Dei. Deinde iuſſit Moyſes, ut ſepararentur Domino primitiæ ab omni qui voluntariè, & prōpto animo vellet illas offerre. Deus enim non recipit munera coacta, quia magis ei voluntas placet, quam res ipſa exhibita. Accipiuntur vero hìc primitiæ pro melioribus partibus rei; nempe Auri, Argenti, Æris, quæ omia portaverant Iſraelitæ de Ægypto. Licèt autem de auro, & argento non ſit mirandum, tamen de quibuſdam alijs rebus, ut de ære, & de pellibus, tam Arietinis, quam Hyacinthinis, & de Lignis Setim, valde mirandum eſt quomodo Hebræi ſecum ea detu-

detulerint, cum vix possent deducere secum Vxores, & filios. Sed Deus fecit quod omnia ista haberent, & movit eorum animum ad ista congreganda, & ferenda, ut deinde construeretur Diviuo suo Nomini Sanctuarium.

CAP. XXXVI. Reflexio 214.

Cto de dispositione Sanctuarij, agitur hìc de devota, & prompta Populi exhibitione in necessarijs ad prædictam executionem. Sciendum est autem, quod principales Artifices erant Beseleel, & Oliab; sub istis verò erant multi alij subordinati, quibus dederat Dominus Sapientiam, sicut dicitur in textu: Et accipitur Sapientia impropriè; nam Sapientia propriè accepta, pertinet ad habitus speculativos, & est primus, & perfectior: hìc autem accipitur pro habitu factivo, qui est habitus artis. Cum igitur Artifices quotidie instarent operi, offerebat populus in mane vota sua, & hoc erat in Aurora, quia tunc populus vacabat Orationi, eratque intentus laudibus Divinis; prima enim pars diei debet offerri Deo. In alijs autem diei partibus, possumus, immo debemus divertere ad opera nostra peragenda, quæ bene nobis, Deo iubente, evenient, cum optimum habuerint principium. Oblatio autem populi, tam copiosa fuit, ut non solum sufficeret, sed etiam valde excederet necessitatem operis: quapropter ipsi Artifices dixerunt Moysi: *Plus offert Populus quam necessarium est*. Et in hac confessione, manifestè apparuit puritas, & fidelitas eorum: cum enim commissa fuissent illis omnia donaria totius populi, proculdubio poterant surripere quicquid vellent, cum nullus esset, qui notaret quantitatem rerum exhibitarum, nec earum qualitatem, & ideò multæ res pretiosæ poterant verti in particularem utilitatem, sed quia timebant Deum, non elegerunt sibi lucrum, nec passi sunt bona po-

puli

puli per continuam, & non neceſſariam oblationem fruſtra diminui.

CAP. XXXVII. Reflexio 215.

Eſcripta fabricatione illarum rerũ, quæ erant partes Tabernaculi, hìc ponitur executio operis, quantum ad illa, quæ erant intra ipſum Tabernaculum. Et primò illa, quæ erant intra *Sancta Sanctorum*, ut *Arca*, *Propitiatorium*, *& Cherubin*, quæ omnia totalitèr clauſa manebant, propter eorum ſanctitatem; adeout non poſſent à nemine videri. Secundò ponitur executio illarum partium, quæ erant quidem in Tabernaculo, ſed extra *Sancta Sanctorum*; & talia fuerunt *Menſa*, *Candelabrum*, *& Altare Thymiamatis*. De Arca autem dicitur in Text. Quod erat veſtita intus, & foris auro: erat enim hoc ſpeciale in ea, propter dignitatem eorum, quæ intus ſervabantur: nam quod eſſet extra cooperta Laminis aureis, generale erat in omnibus rebus, quæ ad Tabernaculum pertinebant: quandoquidẽ omnes, aut totaliter aurum erant, aut auro mundiſſimo tegebantur. Arca verò propter dignitatem eorũ, quę in ipſa continebantur, cooperienda erat etiam intus Laminis aureis, ut illa quæ reponebantur ad ibìdem ſemper manendũ, non eſſent ſuper lignum nudum, ſed veſtitum laminis aureis, ut res Sacræ à ſolo auro puriſſimo, & mundiſſimo tangerentur: de talibus autem videnda ſunt illa, quæ diximus ſuprà ſuis locis ſpecialibus.

CAP. XXXVIII. Reflexio 216.

Eſcripta fabricatione Tabernaculi, & illarum rerum, quæ intra ipſum continebantur, hìc agitur de conſtructione earum, quæ erant extra ipſum Tabernaculum, inter quæ primum locum obtinuit

nuit *Altare Holocaustorum*; in hoc enim offerenda erant Deo Sacrificia. Secundo loco fuit *Atrium*, quod erat spatium magnum, seu Platea, extra quam Populus manere debebat, ne approximando ad Altare Holocaustorum, impediret ministeria Sacerdotum, & Levitarum. Tertium fuit *Labrum Æneum* cum Basi sua, factum de Speculis Mulierum. Dicunt autem DD. quod istæ erant Mulieres devotæ, quæ frequenter veniebant ad orandum Deum, ad Ostium Tabernaculi: ut autem darent signum, quod nolebant amplius intendere ornatui exteriori, & vanitatibus, & pompis Sæculi, obtulerunt Deo Specula sua, quarum Capsæ erant Æneæ, & de istis fabricatum fuit prædictum Vas. Alij DD. asserunt, quod circa Labrum Æneum erant Specula affixa, ad hoc ut Sacerdotes ingredientes Sanctuarium, antequam accederent ad ipsum Altare, pro Victimis Deo immolandis, possent aspicere maculas suas, si aliquas haberent, easque tergere; quæquidem specula fuerunt quidem oblata à Mulieribus prædictis, sed non fuerunt redacta per fusionem in Labrum Æneum: quapropter dum dicitur hìc in Textu, quod Beseleel fecit & Labrum Aeneum de speculis Mulierum, accipitur facere pro aptare, vel ornare iuxta consuetudinem sermonis hebraici.

CAP. XXXIX. Reflexio 217.

Escripto vario apparatu Vasorum, hìc agitur de Vestibus Sacerdotalibus pro ministratione fienda in Sanctuario, dum Sacerdos Sacras functiones corã Deo exercere debebat. Iussit ergo Deus quod Ornamenta, tam Pontificalia propria Summi Sacerdotis, quam vestes pro minoribus Sacerdotibus, essent summæ venerationis, ut sic Populus magis elevaretur in Deum, & præstaret debitum obsequium

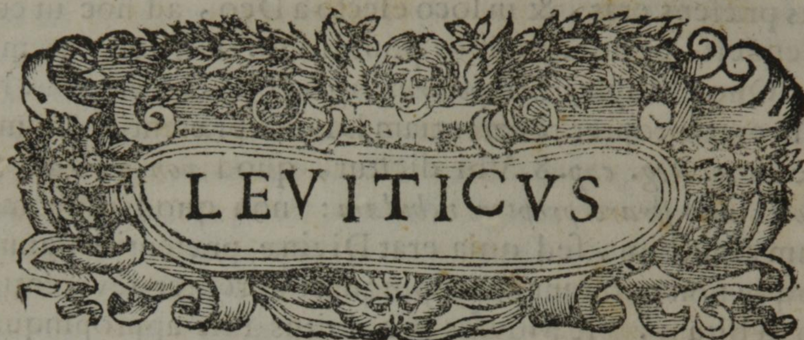
quium, & reverentiam Dei Ministris. Deinde formata fuit *Lamina Sacræ venerationis*: ideſt Lamina Sancta, quæ denominatur Sacræ venerationis, quia nimirum erat inſculptum in ea Nomen Domini *Tetragrammaton*, & ponebatur in fronte Summi Sacerdotis, ubi naturaliter apparet verecundia: ad denotandnm per hoc, quod Sacerdotes, non debent erubeſcere confiteri Sanctitatem Dei, & illius magnitudinem, nec timere ſæcularem potentiam, ubi agitur de ſervitio Dei; de utilitate ſpirituali populi; de propagatione, & dilatatione fidei, ſed conſtanter ſe exponere etiam morti, ſi opus ſit, pro tuenda gloria Dei, & pro conſervanda Religione in ſua perfectione. Completis tandem omnibus Ornamentis ab ipſis Artificibus, benedixit Moyſes illis: quæ quidem benedictio, ſecundum omnes Doctores, fuit imprecatio boni ſpiritualis; videlicèt quod Deus dignaretur conſervare omnia ad ſuam puram gloriam, & honorem, & quod omnia miniſteria in illis facta, eſſent accepta Divinæ ſuæ Maieſtati: maximè quia, omnia dirigebantur per Sacerdotes miniſtrantes, ad honorem Divinum, & ædificationem Populi; qui intendebat laudes Divinas dare Deo ſuo, in ipſis ſacerdotalibus adminiſtrationibus.

CAP. XXXX. Reflexio 218.

Ompleto opere Tabernaculi, & omnium rerum quæ ad ipſum pertinebant, hìc deſcribitur eius erectio, quæ accidit primo Menſe, & iſte erat Martius; nam, ex inſtitutione Divina, talis Menſis erat conſtitutus primus in menſibus anni, ob ſingulare beneficium acceptum ab Hebræis à Divina clementia, dum illos eduxit de duriſſima ſervitute Ægypti, de qua exierunt in tali menſe. Erecto autem Tabernaculo, Nubes operuit illud, Populo hoc à longè ſpectante: quod quidem fuit expreſſum ſignum

ceptationis Divinæ, & præsentiæ particularis, ut populus firmiter crederet, quod orantibus in Sanctuario; orabant ubi Deus præsens erat, & in loco electo à Deo, ad hoc ut condescenderet postulationibus populi sui. Dicitur autem in Text. Quod Moyses *non poterat ingredi tectum fœderis*: hoc autem erat, propter reverentiam Divinæ præsentiæ: & simile habetur 3. *Reg. cap.* 8. Vbi dicitur, quod *non poterant Sacerdotes ministrare propter nebulam*: non quod obscuraret eorum aspectum, sed quia erat Divinæ præsentiæ signum; ideoque non poterant appropinquare, propter reverentiam Deo debitam. Sic Moyses prohibitus fuit appropinquare Rubro, in quo Deus loquebatur, propter reverentiam, quam mortalis homo debet habere Deo, sibi specialitèr præsente. Postquam autem Nubes operuit Sanctuarium, recessit de medio Tabernaculi, stans aliqualitèr elevata super ipsum, & tunc signum fuit, quod Moyses poterat ingredi Sanctuarium ad ministrandum Deo.

Via homo ordinatur ad Deum per debitum Latriæ cultum, qui licèt principalitèr consistat in actu interiori mentis, nam ut ait Augustinus, Fide, Spe, & Charitate colitur Deus; tamen secundario consistit in quibusdam actibus exterioribus, qui sunt quædam protestationes interioris cultus; ideo de talibus tractatur in hoc Libro, idest de Sacrificijs, & oblationibus, quæ debebant fieri ab Israelitis in recognitionem fidei, & dilectionis ad ipsum Deum: propter quod vocatur iste Liber Leviticus, *quia talia offerre pertinebat ad Sacerdotes Levitici generis.*

CAP. I. Reflexio 219.

Vlta Sacrificia iussa fuerunt à Deo in Veteri Lege, propter triplicem rationem. Prima fuit, ad revocandum Iudæos ab idolatria, ad quam proni erant, ut multitudine Sacrificiorum occupati, non possent vacare cultui Idolorum. Secunda fuit, ut per frequens Sacrificij exercitium generaretur in eis habitus, quousque ad Dei cultum delectabilitèr adducerentur. Tertia fuit, quia Sacrificia Veteris Legis erant Figuræ unius veri Sacrificij Novæ Legis, nempè Christi Domini, tunc in Ara Crucis Immolandi: illud autem quod est perfectum, non potest per unum, vel pauca imperfecta repræsentari: quapropter sicut perfectio Divina unica existens, variè, & multipliciter repræsentatur in perfectionibus Creaturarum; ita decens fuit, ut nostrum perfectissimum Sacrificium figuraretur per varia Sacrificia imperfecta Veteris Legis. Primum autem Sacrificium erat *Holocaustum*, quod totum incendebatur ad honorem Divinum, & dicitur ab *Holon*, quod est totum, & *Cauma*, quod est incendium: & per hoc designabatur, quod Anima debebat totaliter inflammari, & referri ad amorem, & honorem Dei. In Holocausto debebat animal esse masculum, non fœmina; hæc enim est quid imperfectum, respectu masculi. Debebat esse immaculatum, idest absque defectu membrorum: unde antequam animalia introducerentur in Atrium, probabantur per Sacerdotes in quadam Esdra remota, utrum essent apta ad immolandum. Intestina vero, & pedes lavabantur antequam incenderentur; quia intestina continent Sordes. Et similiter pedes, quia calcant lutum.

Pellis

Pellis etiam detrahebatur, quia reputabatur immunda: in Dei autem Sacrificijs necessaria est totalis munditia. Non solum autem de Bobus, Ovibus, & Capris iussit Dominus sibi offerri Holocausta, sed etiam de Avibus: nempe Turturibus, & Pullis Columbæ, ut sic provideret devotioni pauperum, ut qui non haberen t Animalia maiora, possent offerre minora: prædicta autem Volatilia, sunt in maxima multitudine in Palestina, & ideo ab omnibus capi poterant, vel parvo pretio emi. Porrò mandavit Deus sibi offerri Turtures, & non filios earum, & vice versa non Columbas, sed filios illarum, quia Turtures sunt meliores quam filij, & pulli Columbarum pinguiores quam Matres; Deo autem sunt offerenda meliora, & perfectiora.

Reflexio 220.

QVia in Sacrificijs Domini recensentur species quorumdam animalium, meritò quæri potest: quare fiebat Deo Sacrificium de tribus tantum speciebus, scilicet Bovis, Ovis, & Capræ: et de duabus speciebus Avium, nempè Turturis, & Columbæ? Ad cuius quæsiti resolutionem notandum est: quod sicut Sacrificia Veteris Legis fuerunt instituta ad tria supradicta, scilicèt ad revocandum Hebræos ab idolatria. secundò ad inducendos illos ad cultum veri Dei. Tertiò ad figurandum perfectissimum Sacrificium Novæ Legis; ita ex hac triplici ratione conveniens fuit, assignare prædictas species Animalium. Propter primam: quia Ægyptij, inter quos Iudæi conversati fuerant, colebant prædicta animalia, Agnum videlicet, & Arietem, quia tali forma, quantum ad aliquid, ipsum Iovem repræsentabant; pingebant enim ipsum cum capite Arietis. Bovem vero, quia Apis, quod Aegyptij maximum Numen credebant, in specie Tauris apparebat. Hircum verò, quia Dæmon aliquando apparebat eis in tali forma. Quapropter, apud Aegyptios nefas reputabatur mactare talia animalia, & ideo

ideò per oppositum, præcepit Deus sola sibi immolari ista animalia, ut retraheret Israelitas ab errore Ægyptiorum. Similitèr propter secundam rationem: tunc enim homo debitè Deum colit, quando bona quæ habet recognoscit se illa habere à Deo, eique de ipsis facit oblationem. Ideò convenientèr ordinavit Dominus, sibi fieri Sacrificia de prædictis tribus speciebus animalium, quia talia communiùs veniunt in usum hominum; reliqua autem, vel sunt Silvestria, quibus homines communitèr non utuntur, vel si domestica, sunt immunda. Similitèr propter tertiam rationem, nam Bos significabat Christi Domini fortitudinem; Ovis eius Innocentiam; Capra autem, & Hircus quæ fœtent, similitudinem carnis peccati. De Turturibus, & Columbis similitèr fiebat Sacrificium, quia frequentèr cadunt in usus hominum, & sunt mundi nutrimenti. Cœteræ verò Aves, vel sunt magis silvestres, vel si sunt domesticæ, vescuntur ut plurimum, cibo immundo, ut Gallinę, & Anatres, & similes. Item quia Turtur significabat Christi Domini Castitatem; Columba, quæ felle caret, eius mitem dulcedinem. De piscibus autem non fiebat Sacrificium, quia cum habitent in aquis, non sunt ita præparati ad usus hominum. Item quia extracti de aqua, citò moriuntur; & ideo non poterant vivi deferri ad Templum: Sacrificium autem propriè fit de viventibus.

CAP. II. Reflexio 221.

Cto de Sacrificio rerum viventium, hìc agitur de oblationibus rerum non viventium. Et primò ponitur Simila, quæ erat farina tritici purgatissima, & conspersa oleo. De ista tollebat Sacerdos solummodò pugillum, & cremabat super Altare: ad denotandum, quod omne id quod habebat offerens, à solo Deo habebat. Cum

Simila offerebatur Thus, quod totum comburebatur, quia hoc directè pertinebat ad Deum. Signabat enim devotionem, & honorem erga Deum exhibitum ab offerente. Simila autem non specialiter ad Deum magis, quam aliæ res pertinebat; ideo aliquid de illa, post cremationem pugilli, remanebat Sacerdoti, non verò de Thure. Tertia oblatio erant Panes absque fermento conspersi Oleo; & Lagana azyma similitèr Oleo commixta. Quarta erat oblatio de Sartagine, cocta in patella cum Oleo. Quinta erat pasta cocta in craticula: cum istis autem semper ponebatur sal. Cuius ratio erat, quia sal præservat à corruptione, quæ semper debet esse remota à Sacrificijs Dei. Prætereà sal signat discretionem, quam Philosophi appellant Prudentiam, sine qua nulla Virtus moralis esse potest, & cum ea omnes virtutes morales esse necesse est, ut patet ex *Arist. 6. Ethic.* Et ideo per Sal denotabatur, quod nullum Sacrificium Deo placet, nisi fuerit factum cum discretione. Ratio verò reliquarum prædictarum oblationum ea est: quia oblatio debet fieri Deo de his, quæ communitèr veniunt in usum hominis ad sustentationem Vitæ: de Terræ autem nascentibus, aliqua communiùs veniunt in sustentationem hominis per modum nutrimenti, ut panis, & vinum quod infra iubetur offerri; aliqua veniunt per modum condimenti, cuiusmodi sunt sal, & oleum; aliqua per modum medicamenti, & quantum ad hoc ponebatur Thus, quod est Aromaticum, & solidativum. Ratio verò specialis Thuris, erat quia per hoc significatur Devotio; & ideo ponebatur in omnibus oblationibus: ad significandum, quod Sacrificia Veteris Legis, non erant accepta Deo de se, sed tantum ex fide, & devotione offerentium. Ab oblatione fienda in Altari removebatur semper fermentatum: ut Israelitæ quotidie recordarentur de beneficio eductionis de Ægypto, in qua panes non fermentatos, sed azymos comederunt. Similitèr excludebatur ab Altari Mel; ut semper haberent in memoriam amaritudinem Ægyptiacam, à qua Deus mirabiliter illos liberaverat. Item quia fer-

fermentum significat corruptionem; Dulcedo verò mellis, denotat carnis Lasciviam: ista autem debent esse procul à Sacrificijs Domini. Licèt autem non possent ista duo offerri in Altari; tamen de ipsis debebant dari primitiæ Sacerdotibus. Et ideò quando Iudæi coquebant panes fermentatos in domibus suis ad proprios usus, mittebant ad Sacerdotes unum panem, antequam ullus de domo comederet. Similitèr de melle, mittendo primam partem Sacerdoti.

CAP. III. Reflexio 222.

Vm actum sit de Holocausto, & oblationibus requisitis in illo, hìc redit Divina Scriptura ad prosequendum de Sacrificijs carnium, & agitur de Hostia pacifica, quæ offerebatur pro impetratione beneficij: & si illud erat obtentum, habebat rationem gratiarum actionis: si autem esset obtinendum, habebat rationem postulationis, & ideo vocabatur Hostia pacifica, quia quando Deus confert beneficium homini, videtur ei pacificatus. Similiter homo recipiens illud, pacificatur in animo, quia completur suum desiderium. Hoc Sacrificium, non erat ita perfectum, sicut Holocaustum, & ideò etiam femella poterat offerri, & fiebant de illo tres partes. Vna incendebatur ad honorem Dei, videlicèt tota pinguendo partium interiorum cum Renunculis, Alia, cedebat in usus Sacerdotum; nempe Armus dexter, & Pectusculum. Alia erat offerentium, & ideo Hostia pacifica fiebat solum de Bobus, Ovibus, & Capris, non vero de Avibus, quia istæ non dividebantur. Sanguis autem Victimæ effundebatur per circuitum Altaris, ubi specialiter repræsentabatur Deus; ut per hanc sanguinis effusionem, signaretur coram Deo remissum peccatum, quod reddebat hominem reum mortis, pro qua acceptabat Dominus mortem Pecoris. Similiter totus Adeps comburebatur ad ho-

norem Dei. Et ratio erat, quia ſicut ſupra dictum eſt, de illis potiſſimè debebat fieri oblatio Domino, quibus vita humana maximè ſuſtentatur: Sanguis autem eſt, in quo conſiſtit vita animalium; Adeps verò cauſatur ex abundantia nutrimenti, quo vita reparatur. Et ideò ut homines recognoſcerent ſe habere vitam, & ſuſtentationem à Deo, Adeps totus cremabatur ad honorem Dei; Sanguis autem ad crepidinem Altaris effundebatur. Sub pœna autem mortis prohibitus erat, tum Adeps, tum Sanguis; quia iſta duo erant ſpecialitèr dicata Deo, ut dictum eſt ſupra.

CAP. IV. Reflexio 223.

Viſo de duobus generibus Sacrificiorum, hìc agitur de tertio, quod erat hoſtia pro peccato: & primò ponitur de Sacrificio, quod fiebat pro peccato Summi Sacerdotis, in quo offerebatur Vitulus, in memoriam Vituli Conflatilis, quem fecit Aaron timore mortis in deſerto, & ponebat manus ſuas ſuper caput Hoſtiæ, ad proteſtandum, quod ſicut Vitulus erat occidendus, ita ipſe Summus Sacerdos, erat morte dignus pro tranſgreſſione Præcepti, niſi accepta eſſet eius oblatio ex miſericordia Dei. Deinde hauriebat de ſanguine Vituli, & aſpergebat ſepties coram Domino: ad deſignandam perfectam expiationem, quæ deſignatur per ſeptennarium numerum, qui univerſitatem denotat: Nam omnia quæ à Deo facta ſunt, in die ſeptimo completa fuerunt, & tota noſtra vita, per ſeptem dierum circulum agitur. Pellem verò, & omnes carnes Victimæ immolatæ efferebat extra Caſtra; ad denotandam gravitatem peccati, cuius Sacrificium non erat dignum comburi in Sanctuario Dei, nec in Caſtris, ſed extra illa. Maiora namque peccata, plus debent deteſtari quam minora: nullum autem peccatum ita magnum eſt, quam peccatum Summi

mi Pontificis, tum intensivè, tum extensivè. Intensivè quidem, quia in supremo statu constituitur, unde tenetur honestius se habere quam cœteri. Adde quod hìc agitur de peccato propter ignorantiam; in Summo autem Sacerdote, ignorantia nimis detestanda est, cum teneatur scire Legem, & ad eius quæstiones respondere. Extensivè verò, quia peccante Summo Pontifice ad totam plebem extenditur occasio peccandi; cum enim Pastor per abruta graditur, consequens est, ut Grex ad præcipitium sequatur.

Reflexio 224.

POst Sacrificium pro peccato Summi Sacerdotis, sequitur de Sacrificio pro peccato Populi, & dicitur: quod si omnis Turba ignoraverit, & per imperitiam fecerit quod contra mandatum Domini est, deberet offerre Vitulum. Peccabat autem tota Turba, quando aliqua ceremonia omittebatur, quæ à toto Populo erat observanda; vel tota Turba dicebatur errare, quando illi, qui principaliores erant in Populo, peccabant ignorando Legem quam scire tenebantur; in istis enim totus Populus eminenter continebatur. Adverte autem quod hìc non intelligitur de peccatis contra Decalogum; quia in his numquam contingeret totum Populum, aut omnes maiores delinquere, aut si contingeret, non esset hoc per ignorantiam, quia talia sunt de dictamine rationis naturalis: sed intelligitnr de mandatis ceremonialibus, in quibus ex ignorantia, vel inadvertentia poterat totus Populus, vel maiores de illo errare. In hoc autem Sacrificio offerebatur Vitulus, in memoriam Vituli conflatilis in Deserto, in quo ipse Populus idolatrando deliquerat. Sacerdos autem magnus portabat ipsum Vitulum extra Castra, ibique illum comburebat. Per hanc autem cremationem extra Castra Vituli immolati, pro peccato totius Populi, expresse significabatur, teste Apostolo ad *Hebræ*: 13.

Christus Dominus, qui pro peccatis totius humani generis passurus, & moriturus erat extra Civitatem Ierusalem. Et hæc erat præcipua causa litteralis.

Reflexio 225.

ACto de Sacrificio pro peccato totius Populi, agitur deinde de Sacrificio pro peccato Principis, pro quo offerebatur Hircus. Et per hoc designabatur eius Principatus; quia Princeps est Dux Populi, sicut Hircus Dux Caprarum. Per tale autem animal designabatur etiam gravitas sui peccati: nam Hircus est animal fœtidum. Præterea peccatum Principis, est magnum extensivè, quia contaminat Populum valde: nam ignara Plebs, putat esse licitum quicquid Princeps facit. Nobiles vero ipsum sequuntur; tum ratione adulationis; tum ne incurrant eius indignationem, & lucra perdant. Carnes huius Sacrificij non cremabantur extra Castra; quia peccatum Principis, non reputabatur ita detestabile, sicut Peccatum Summi Pontificis, & totius Populi; & ideo de Sanguine hostiæ immolatæ tingebantur solummodo Cornua Altaris Holucausti; reliquus autem Sanguis, fundebatur ad Basim illius: hoc erat enim generale in omnibus Sacrificijs, propter significationes superius adductas: sed non inferebatur sanguis intra Tabernaculum sicut in duobus sacrificijs prædictis ob rationem iam dictam.

Reflexio 226.

DIcto de peccato Principis, sequitur de Sacrificio pro peccato privatæ personæ, in quo offerebatur Capra; ad denotandam ignorantiam peccatoris; quia Capra signat stoliditatem, quæ fuerat causa sui peccati; nam ut ait Philosophus: *Omnis peccans est ignorans*. Adverte autem, quod cum dicitur hìc in testu: quod orante Sacerdote pro ipso offerente, remitteretur illi peccatum, non intelligi-

tur

tur quod remitteretur ei ex conditione Sacrificiorum, dicente Apostolo ad Hebræ: decimo: *Impossibile est sanguine Hircorum, aut Vitulorum auferri peccata*, sed remittebatur peccatum ex fide, & obedientia, & contritione ipsius offerentis. Vnde si aliquis, existens in peccato mortali, obtulisset Sacrificium, non erat hoc placabile Deo, sed abominabile; ideoque offerens debebat prius conteri, & dolere de peccatis, ut suæ Victimæ essent Deo acceptæ. Igitur, id quod per Sacrificium expiabatur, non erat culpa, cum ablatio culpæ non fieret nisi per actionem contriti cordis: nec ista Sacrificia de se, sufficiebant ad deletionem pœnæ debitæ pro peccatis; sed Offerentes merebantur ex sua fide, & devotione, ut tolleretur pœna debita peccato in parte, vel in toto, si devotio magna fuisset. Hinc patet, quod Lex Mosaica per observationem suam non inducebat directè aliquam utilitatem; & per violationem suam inducebat mortem.

CAP. V. Reflexio 226.

SVpra actum est de Sacrificio exhibendo pro peccato ignorantiæ: hìc agitur de Sacrificijs pro peccato passionis, & negligentiæ. Primum contingebat ex inordinata affectione amoris, vel odij: videlicèt quando requirebatur ab aliquo Iuramentum de veritate dicenda; & hanc tacebat ex inordinato amore ad illum qui puniretur, vel damnificaretur, si ipse detulisset testimonium veritatis: vel è contrario, quando tacebat veritatem ex odio; ut quando aliquis fuisset liberatus a calumnia, si veritatem dixisset. Peccatum vero per negligentiam erat, quando ex tactu rei immundæ aliquis polluebatur, & negligebat recurrere ad purificationem, oblitusque suæ immunditiæ intrabat Atrium Tabernaculi; vel comedebat de sanctificatis, quæ non erant licita nisi hominibus mundis. Item peccatum ex negligentia erat, quãdo aliquis iurabat se facturum aliquod,

& negligebat adimplere, & ex ista negligentia dabatur res oblivioni; postea vero recordabatur: tunc ergo debebat prius agere, ut dicitur in Tex, pœnitentiam, & postea offerre Sacrificium. Et per hoc patet, id quod supra diximus, scilicet: quod Sacrificia Veteris Legis, non proficiebant ex seipsis, sed ex devotione offerentium; sine pœnitentia autem, nulla est devotio; ideoque sine pœnitentia, non poterat prodesse Sacrificium. Pro peccato igitur negligentiæ, & ex passione offerebatur Agnus, sive Capra; & si peccans non potuisset propter paupertatem offerre ista animalia, offerebat duos Turtures, vel duos Pullos Columbæ: quod si nec ista potuisset invenire, tenebatur offerre decimam partem Ephi Similæ, sed non ponebatur in ea Oleum aut Thus. Causa erat, quia per Oleum designabatur misericordia Dei; per Thus vero, quod est odoriferum, signabatur acceptatio Divina; & ideo in oblatione pro peccato, non ponebatur Oleum nec Thus; quia peccator non debet seipsum assecurare, quod sibi sit dimissum; vel munus suum Deo acceptum; sed semper debet timere.

Reflexio 227.

Ponitur post prædicta, Sacrificium pro peccato commisso in abusu Sacrorum; hoc enim pertinebat ad negligentiam. Circa quod sciendum, quod aliqua fuerunt Sacra, quibus non erat licitum uti, sicut Thymiamate pro delectatione odoris, & oleo unctionis pro medicamine infirmitatis, ut supra dictum est in *Exod. Refl.* 204. Alia erant, quæ non poterant quidem venire in usus hominum modo prædicto: attamen peccabant, qui illa tangebant, nisi essent deputati ad illud officium. Alia erant Sacra, quæ debebantur Ministris Dei, ut Decimæ, & Primitiæ, & de abusu talium, per errorem facto, tenebatur quis offerre Arietem, & insuper si convertisset decimas in usus suos, debebat dare rem ablatam ipsi Sacerdoti, & ulterius, quintam partem ipsius rei. Dicitur autem hic in Tex. in fine. *Dimittetur ei, quia per errorem*

rorem deliquit in Domino: Ex quibus verbis, non infertur quod peccata, quæ ſunt per malitiam, non remittantur à Deo: nam quæcumque facinora perpetrata fuerint, ad unum gemitum animæ vere pœnitentis poſſunt deleri: peccata tamen quæ ſunt per ignorantiam, facilius remittuntur, cum non habeant in ſe tantam gravitatem. Nec obſtant verba Salvatoris Dei *Matth.* 12. ubi dicitur: *Quod peccatum in Spiritum Sanctum, non remittetur, neque in hoc Sæculo, neque in futuro.* Nam dico, quod peccatum in Spiritum Sanctum, ſi proprijſſimè accipiatur, excludit omnem contritionem, & dolorem de peccatis; & iſtud peccatum eſt unicum, videlicèt Finalis Impœnitentia; tunc enim impoſſibile eſt, quod remittatur, quia ſine dolore nulla fit remiſſio, & de tali peccato loquitur Salvator Deus. Alij dicunt, quod ſi aliquis peccet per puram malitiam, tunc dicitur peccare in Spiritum Sanctum; utpote ſi deſperet de Divina miſericordia, iudicando non eſſe in Deo tantam Bonitatem, ut pœnitentibus gratis remittere velit. Sed dicendum, quod adhuc iſtud peccatum non eſt conſumatum, niſi per totam vitam teneat peccator hanc poſitionem, & in ea diem claudat. Super hanc autem maior malitia eſſe non poteſt, cum directè repugnet Bonitati Divinæ, quæ Spiritui Sancto attribuitur. Vnde dicendum, quod tale peccatum non remittitur in hoc Sæculo, neque in futuro; quia peccator tenuit illam malitiam per totam vitam in hoc Sæculo; & in futuro dolere fructuosè non poteſt, cum non ſit amplius in Via, ſed in Termino, in quo ceſſat poſſe mereri, vel demereri.

CAP. VI. Reflexio 228.

Vpra deſcripta fuerunt Sacrificia, quæ interpollatè fiebant, hìc deſcribitur illud, quod fiebat omni die; ideoque vocabatur *Iuge Sacrificium*, ideſt continuum, ſivè aſſiduum, & fiebat de publicis ſumptibus. Erat autem

duplex

duplex. Vnum fiebat in mane, aliud in vespere. Post Sacrificium autem matutinum, quod erat in aurora, fiebant omnia alia Sacrificia, quæ Populus offerre volebat, quæ poterant durare usque ad vesperam: tunc enim offerebatur Sacrificium vespertinum, post quod nullum aliud fieri poterat, & durabat per totam noctem, usque ad auroram. Sacerdos namque ministrans debebat successivè ponere partes Sacrificij super Altare, & per totam noctem vigilare in Sanctuario, ut continue cremarentur partes Hostiæ, in vespere immolatæ, & durarent usque ad Auroram, in qua incipiebat Sacrificium matutinum. Porrò Sacerdotes quotidie accipiebant Cineres de Altari, & portabant illos extra castra in loco mundo, & hoc erat ad reverentiam Divini cultus; nam omnia quæ ad Deum colendum pertinuerant, debebant haberi in magno honore, & separari à rebus profanis, nè istis admixtis, in contemptum haberentur. Comburebantur autem predicti cineres usque ad favillam, ne ibidem remaneret aliqua res Sacra, puta, pars ossis non combusti Victimæ immolatæ; aut aliqua pars Ligni non resoluti, quæ quidem erat Sacra, cum res Sacras tetigisset. Dum autem fieret resolutio usque ad favillam, non poterat dici, quod ibi esset res Sacra. Portando autem Sacerdotes cineres prædictos, deponebant vestes Sacras, & accipiebant vulgares, quibus semper uti solebant; quia extrà Sanctuarium non licebat eis uti vestibus Sacris.

Reflexio 229.

DEterminato de Sacrificiorum ritu, ponitur subsequentèr de illorum usu: scilicèt à quibus, ubì, & qualitèr deberent comedi. Simila igitur, quæ post pugilli cremationem remanebar, spectabat ad Sacerdotes, qui illam comedebant in Loco Sancto, non sub divo, sed in quadam Esdra ad hoc parata. Ibi enim Sacerdotes faciebant

ciebant panes ex ea, non fermentatos, ſed Azymos; quia nimirum talis ſimila erat pars illius quæ oblata fuerat Domino; quapropter ſequi debebat rationem totius: totum autem non erat fermentatum; ideo nec pars proveniens Sacerdotibus fermentari debebat. Iſti panes non poterant educi extra Sanctuarium, ſed comedi in eo à ſolis filijs maſculis Sacerdotum. Similitèr de carnibus Hoſtiæ immolatæ pro peccato, propter ſanctitatem Sacrificij, non erat licitum comedi à Filiabus Sacerdotum, vel Mulieribus de domo, nec à Servis; ſed ſolum filij maſculi comedere poterant, exceptis Sacrificijs exhibitis pro peccato Summi Pontificis, & totius Populi: in iſtis enim, totum quod erat in ipſo animali, præter Adeps, cremabatur extra Caſtra; & differebant à cæteris, quia pro iſtis inferebatur ſanguis intra Tabernaculum, & aſpergebatur ſeptics contra Velum Sancti Sanctorum, & tingebantur cornua Altaris Thymiamatum; in cæteris autem ſolummodo effundebatur Sanguis ad Baſim Altaris Holocauſti. Porrò, ſi de Sanguine Hoſtiæ pro peccato, Veſtis fuiſſet aſperſa, lavabatur in loco Sancto, non verò extra ipſum, ne humor ſanguineus ibi exiſtens, humori aqueo cõmixtus, deflueret in loco immundo. Vas autem fictile in quo caro Sacrificij cocta fuerat, confringebatur. Si vero fuiſſet Æneum defricabatur ſolummodo, & poſtea lavabatur aqua. Ratio erat, quia per contactum aliquæ partes terreæ ipſarum carnium, reſolutæ in humores, adhæſerant vaſis fictilibus, quæ habent multas partes poroſas, à quibus non poterat auferri prædictus humor intruſus per actionem ignis; ideò confringebantur, ne amplius humanis miniſtrationibus deſervirent; deinde extra caſtra in Loco mundo deferebantur, ne inter res immundas conculcarentur. Vaſa autem Ænea non habent ullam poroſitatem, cum ſint ex materia ſolidiſſima, & terſa; ideo ſufficiebat quod defricarentur, & lavarentur.

CAP. VII. Reflexio 230.

Vpra actum est de Sacrificio pro peccato, hìc agitur de Ritu Hostiæ pro delicto. Differt autem peccatum à delicto, quia peccatum consistit in commissione, sivè voluntaria, sivè per ignorantiam. Delictum verò in ommissione. Vnde peccatum est, cum aliquis agit contra aliquam Legem positam; delictum verò, cum aliquis ommittit facere quod Lex fieri præcipit. Vtriusque tamen Hostiæ una Lex erat quo ad usum; nam carnes Sacrificij pro peccato commissionis, vel ommissionis erant Sacerdotis offerentis, exceptis his, quæ offerebantur Deo: illi autem pro quibus offerebatur Sacrificium, non habebant de illo aliquam partem: ad denotandum quod debebant elongari à peccato perpetrato, & cavere à recidiuo. Prædicta autem quæ cedebant in usum Sacerdotis offerentis, æqualiter dividebantur cunctis filijs Aaron; quæ quidem æqualitas sic servabatur: quod quilibet Sacerdos habebat diem deputatum ad offerendum; & oblationes illius diei pertinebant ad ipsum pro se, & domo sua. Similiter in Holocausto, pellis Victimæ erat Sacerdotis offerentis.

Reflexio 231.

ACto de Ritu, & usu sacrificiorum pro peccato, subsequitur de usu Hostiæ Pacificæ, in qno terminabatur totus Ritus Sacrificiorum: & dicitur quod in Hostia pro gratiarum actione debebant Carnes comedi eadem die; & si quid remaneret, in crastinum cremandum erat. Ratio præcepti erat, ne putresceret, vel à bestjs comederetur illa Caro quæ fuerat Deo oblata. Si verò Voto, vel sponte quispiam obtulisset Hostiam, comedebantur similitèr eadem die eius carnes; & si quid in crastinum remansisset, licitum

erat

erat vesci de illis carnibus, non autem in die tertio; adeoùt, si offerens tertia die de illis comedisset, irrita fiebat eius oblatio; ita quod redderetur indignus divina gratia. Ratio verò quare in Hostia pro gratiarum actione Carnes debebant comedi eadem die; Carnes verò Hostiæ votivæ, vel spontè oblatæ, comedi poterant etiam secunda die, ea erat: Quia Hostia pacifica, ut supra diximus, duplicitèr offerebatur: Vno modo pro beneficio iam adepto; alio modo, habendo. Prima vocabatur Hostia laudativa. Secunda dicebatur Hostia spontanea, quæ non habebat ita rationem debiti, sicut prima: nam pro beneficio accepto, magis tenetur homo ad serviendum Deo, quam pro beneficio sperato, & ideò prima Hostia solemnior iudicabatur, & propter hoc non poterant servari eius carnes in crastinum. In secunda vero Hostia, ex indulgentia permittebatur carnium esus in crastinum; sed non die tertia, ne putrescerent, vel appropinquarent corruptioni. Pectusculum autẽ, & armus dexter de omni Hostia pacifica, cedebant in usus Sacerdotum; cœteræ verò partes in usus offerentium, exceptis ijs, quæ pertinebant ad Deum. Ratio autem cur Dominus levavit istas duas partes filijs Israel, tradens illas Sacerdotibus, fuit ad removendam in populo quandam speciem Divinationis, quæ vocabatur Spatulomantia, qua utebantur Idolatræ: etenim in Spatula, & osse pectoris in suis Sacrificijs superstitiosè divinabant de futuris. Adeps verò, & Sanguis Hostię immolatę nõ poterat comedi sub pęna mortis, quia ista specialitèr pertinebant ad cultũ Dei; & ideo abstinere à prædictis erat ratione reverentiæ Domino debitę.

CAP. VIII. Reflexio 232.

Ostquam actum est de Sacrificijs, & oblationibus, hìc agitur de ipsis offerentibus ratione officij, cuiusmodi erant Sacerdotes, qui cum deberent consecrari, iussit Dominus Moysi, ut congregaret omnem Populi multitudinem

nem ad Ostium Tabernaculi, ut omnes viderent, quod Aaron non se ingessit ad procurandam dignitatem; sed illam suscepit ex præcepto Dej. Sacerdotium namque, dicit quandam magnam dignitatem; ideò non decebat petere illam, ne Aaron videretur ambitiosus honoris, vel cupidus redditu um qui erant annexi dignitati Pontificiæ. Manente igitur Aaron cum filijs ad Ostium Tabernaculi, videntibus omnibus, lavit illos Moyses: quæ lotio designabat abstersionem sordium. Sacerdotes enim debent esse mundi Corde, & ab omnibus conversationibus, & inquinamentis veteris vitæ totalitèr purgati. Ista lotio fiebat in manibus, & pedibus tantum; quia Sacerdotes debebant manibus Hostias immolare; pelles detrahere; adipes in Altari ponere; pedibus verò nudis tangere Sacrum Tabernaculi Pavimentum; ideò istæ partes debebant esse totalitèr mundæ. Deindè vestivit Aaron, & filios eius Tunicis Sacris, & fudit oleum super caput Aaron, filios autem solummodo aspersit; quia sicut summus Sacerdos differebat à Sacerdotibus Minoribus in gradu; ità opportebat differre in modo Consecrationis. Deindè Moyses, sumens de Sanguine Arietis immolati, tetigit extremum Auriculæ dexteræ, & Pollices manus, ac pedis dexteri singulorum. Ratio ea est, quia homo applicatur ad cultum Dei per duo, scilicèt obediendo mandatis Divinis, & illa opere implendo: obedire autem in voluntate est; sed hęc tangi non potest, cum non sit aliquod corporeum; ideò tingebatur pars corporis, quæ maiorem habet approximationem ad Intellectum, & ad ipsam voluntatem qualis est Auris. Complere autem mandata Divina, pertinet ad partes executivas; & istæ sunt duæ: nempè manus, quibus aliquid operamur, & pedes quibus tendimus ad operandum; & ideò manus, & pedes sanguine tingebantur. Fiebat verò tinctio in aure dextera, & manu, ac pede dextero, propter maiorem reverentiam eorum, quæ ad Deum ordinata sunt. Dexterum verò in omnibus animantibus perfectiùs est; & à parte dextera motus causatur. Et similitèr pollices manus, ac pedis dexteri ungebantur;

tur; quia talis digitus est perfectior cæteris, & robustior, in quo est principium motus omnium digitorum.

Reflexio 233.

TErminata Sacerdotum Consecratione, præcepit illis Moyses, ne per septem dies, & septem noctes discederent de Ostio Tabernaculi. Ratio præcepti fuit, ne implicarentur negocijs secularibus, donec completa esset eorum consecratio, quæ durabat septem diebus. Vnde nec pro cōmestione poterant exire Atrium Sacerdotum; sed comedebant intra ipsum de Hostijs pacificis Deo exhibitis pro gratiarum actione, eo quod Dominus promoverat Aaron, & filios eius ad Sacerdotalem Dignitatem. Sed dices quomodo Moyses consecravit Aaron in summum Sacerdotem, cum ipse non esset Sacerdos? Dicendum quod hoc fecit ex speciali mandato Domini, qui per quemcumque poterat consecrare Pontificem. Et si quæras, quomodo postea consecrati fuerint Pontifices descendentes ab Aaron? Dicunt aliqui DD. quod hoc fuit per induitionem Vestimentorum Pontificalium post mortem Prædecessoris; nec aliquod aliud requirebatur, ut videtur in Eleazaro fuisse observatum, *Num.* 20. Alij dicunt, quod talis consecratio fiebat per Sacerdotes inferiores: sicut nunc in Ecclesia Dei consecratur Papa per inferiores se.

CAP. IX. Reflexio 234.

Escripta Sacerdotum Consecratione, hìc describitur executio sui officij, quæ fuit in octavo die; per Consecrationem namque completam, receperant potestatem ministrandi. Accessit ergo Aaron ad Altare, & immolavit Vitulum pro peccato, in memoriam Vituli ab eo fabricati

in

in deſerto ; & Arietem,in memoriam Arietis immolati pro Iſaac, & Hircum pro peccato Populi, eo quod Hircus eſt animal fœtidum, ad denotandam gravitatem culpæ multitudinis : quia ſicut bonum commune eſt divinius ; ità peccatum commune omni alio peius. Deinde obtulit Vitulum pro Vitulo conflatili, in quo peccavit omnis Populus in deſerto. Poſtea obtulit Agnum in memoriam Agni Paſchalis, pro cuius immolatione, fuerunt Iſraelitæ ſalvati ab Angelo percutiente. Tandem obtulit Bovem, & Arietem in Hoſtias pacificas, quod erat tertium genus Sacrificij: voluit enim Deus, quod omnia Sacrificia exhiberentur, quia erat prima oblatio. Completis Hoſtijs, ingreſſi ſunt Moyſes, & Aaron Tabernaculum; ut nimirum Moyſes oſtenderet ei modum offerendi Thymiama ſuper Altare Thymiamatis: licèt enim Sacrificia eſſent completa quantum ad illa, quæ fiebant in Altari Holocauſtorum, tamen non erant omnino conſummata, donec Sacerdos intraret ad offerendum incenſum. Egreſſi vero de Tabernaculo benedixerunt Populo, quæ benedictio fuit impretatio boni futuri. Tunc egreſſus ignis à Domino devoravit Holocauſtum, & Adipem, in ſignum manifeſtæ acceptationis Divinæ; ſicut *Gen.* 4. patuit de Sacrificio Abel, & de Sacrificio Eliæ in Monte Carmelo *3. Reg.* 18. Porrò iſte ignis, abſque extinctione, fuit conſervatus à tempore quo miſſus fuit à Deo, ſcilicèt à ſecundo anno egreſſionis de Ægypto, uſque ad captivitatem Babylonicam, in qua fuit abſconditus per Sacerdotes illius temporis in Puteo profundo, & tempore Noemiæ iterum inventus, ut habetur 2. *Machabœorum cap. pr.* Iſte ignis non poterat extingui aquis, nec indigebat nutrimento, quia miraculosè ſervabatur. Volebat tamen Dominus, quod Sacerdotes nutrirent illum, ſubijcientes ligna per ſingulos dies.

CAP.

CAP. X. Reflexio 235.

Icto de executione officij Sacerdotum, hìc agitur de illorum casu. Etenim Nadab, & Abiù filij maiores Aaron, acceperunt duo Thurribula, quæ pendebant de cornibus Altaris Holocausti, & in illis posuerunt Ignem profanum: in Atrio namque Tabernaculi erat talis Ignis, qui inserviebat ad coquendas carnes Sacrificiorum pro peccato, & pro Hostijs pacificis: non enim accipiebatur ignis de Altari, quia Sacer ille ignis debebat solummodo inservire ad cremandum illa, quæ ponebantur super Altare ad honorem Dei. Hoc igitur perpetrato, dum intraturi erant per ostium Tabernaculi, ad ponendum Thurribula super Altare Thymiamatis, egressus est ignis à Domino, idest ab Altari Holocaustorum, in quo speciali modo erat Deus, & devoravit illos, interficiendo videlicèt eos, quia corpora illorum nullo modo fuerunt consumpta, nec vestes succensæ, nam cum vestibus prorsus intactis sepulti fuerunt. Et ex hoc inolevit laudabilis consuetudo, quod Sacerdotes Novæ Legis sepeliantur cum vestibus Sacerdotalibus. Dicunt autem aliqui DD. quod Nadab, & Abiù, moti fuerunt ad hoc faciendum ex contemptu Divinarum Ceremoniarum; nihil curantes, an de Sacro, vel de profano igne offerrent. Alij dicunt quod fuerunt ebrij: & hoc videtur ex litera præcedenti, cum dicitur: *Arreptisque Thurribulis*. Arripere enim, denotat quandam impetuositatem. Ebrietas vero, turbolento motu, atque incomposito homines trahit. Similiter hoc deducitur ex littera sequenti, nam immediate dixit Deus Aaron: *Vinum, & omne quod inebriare potest non bibes tu, & filij tui, quando intratis in Tabernaculum Testimonij.*

Reflexio 236.

MOrtuis prædictis Sacerdotibus, iussit Moyses ut eorum Cadavera portarentur extra Castra, quod statim fuit executioni mandatum, tulentes eos sicut iacebant vestitos Tunicis lineis. Deinde præcepit Sacerdotibus omnibus, ne nudarent Capita sua, nec vestimenta scinderent. Istæ namque erant Ceremoniæ plangentium funera charorum. Sacerdotibus autem, non convenit monstrare signa magni doloris in morte suorum; quia istis certior debet esse spes Resurrectionis, quam Sęcularibus, cum clariùs cognoscant veritatem Sacræ Scripturæ. Item Moyses prohibuit illis ne egrederentur extra Sanctuarium: erant enim noviter consecrati; quapropter non decebat illos pergere ad talem luctum, ob prædictæ consecrationis reverentiam. Porrò multum decuit, ut pro isto peccato in errore Sacræ Administrationis, Nadab, & Abiù morerentur, quia Deus noviter tradiderat Legem Ceremoniarū; undè si à principio non punisset contemptores, lex in posterum non fuisset observata. Semper enim parvus contemptus in principio mandati, est occasio maioris prævaricationis, quam magnus contemptus in prosecutione rerum. Hinc Deus in cuiuslibet rei principio observavit ultioné: nam in prima Mundi ætate, cum homines universalitèr declinassent ad malum, induxit super terram Diluvium. Et in exordio nascentis Ecclesiæ severè delicta punita sunt, ut patet de Ananìa, & Saphìra, ut posteris esset exemplum non mentiri: postea verò, quamquam multa mendacia in fidelibus sint, non tamen vindicantur, quia non expedit illa punire, sicut in exordio novæ legis.

CAP. XI. Reflexio 237.

Ostquam actum est de offerentibus ratione officij, hic agitur de offerentibus ex professione fidei, cuiusmodi erant Sęculares. Isti autem debebant esse mundi: ideò decuit, statim ac Aaron fuit

con-

consecratus, ut immediatè darentur Regulæ de munditia, & immunditia, ut sciretur quid offerentes deberent vitare, ut eorum Hostiæ essent acceptæ. Recensentur igitur in hoc capitulo Animalia munda ad esum, & immunda. Et dicitur, quod de cunctis animalibus terræ, omne quod habet divisam Vngulam, & ruminat in pecoribus, licebat comedi. Scissio namque pedis signum est temperatæ complexionis: etenìm Vngula ostendit quod carnes animalis non sunt nimis humidæ; nam animalia quæ sunt magnæ humiditatis, non habent Vngulas, sed carnes quasdam papulosas loco Vngularum. Item scissio Vngulæ denotat, quod carnes non sunt nimis terrestres, & siccæ: quandoquidem divisio fit propter quandam teneritudinem. Similiter Ruminatio, signum est temperatæ complexionis, eo quod alimentum benè digeritur, cum in parvas particulas reducatur. De animalibus verò aquaticis, poterant comedi illa, quæ habebant Pinnulas, & Squamas: Pinnulæ autem dicuntur Alæ piscium quibus natant, & sunt in cauda, & lateribus. Squamæ verò, sunt quædam crustæ lucentes, & extensæ super cutem piscium, tegentes totum corpus. Sunt autem pisces communitèr nocivi, propter superabundantiam humiditatis; illi autem qui habeat squamas, & pinnulas sunt siccioris complexionis, & magis temperatæ; quia pinnulæ, & squamæ, cum sint duræ, & lucidæ, attestantur in piscibus siccitatem; nam durum ex magna compactione partium densatarum, exclusis partibus teneris, resultat. Luciditas verò in eis non esset, si illa corpora non essent tersa, & densa: tersum enim, & densitas proveniunt ex quadam duritie, & siccitate.

Reflexio 238.

SEquitur de immunditia animalium, quæ comedi non poterant. Sciendum est autem, quod immunditia in lege veteri duplex erat: videlicèt Spiritualis, & Corporalis. Immunditia Spiritualis, quæ idem est ac peccatum,

non poterat esse in Brutis, cum ratione careant, & voluntate. Corporalis verò poterat esse in Brutis, & hoc dupliciter. Vno modo subiectivè, sicut animalia venenosa, & abominabilia, & quæ vescuntur nutrimento immundo, ut Porcus; vel in loco immundo, nempè sub terra habitant; ut Mures, Talpæ, & huiusmodi; ex tali enim loco fœtorem contrhaunt. Alio modo effectivè, inquantum accepta in cibum faciunt malum nutrimentum; & hoc ex nimia humiditate, vel siccitate, seu alijs circumstantijs, & ideò talia fuerunt reputata immunda, & prohibita Iudæis: undè generalitèr prohibebantur Volucres rapaces, quia rapacitas in eis est signum magnæ caliditatis, & siccitatis; quod ex eo patet, quia habent substantiam multum nervosam, & fit in eis paucitas carnium, ex magno calore omnia devorante, & per consequens, non sunt boni nutrimenti, nam optima, & temperata complexio mediocritatem requirit inter calidum, & frigidum, siccum, & humidum. Proibentur deindè hìc multæ aliæ Aves: ut Vultures, quia nutriuntur Cadaveribus; Noctuæ, quæ sunt abominabiles, non solum hominibus, sed etiam alis avibus; Bubones qui sunt aves nocturnæ, non ferentes splendorem diurnum; estque animal manens inter immunditias; cuius Vox, secundum opinionem Gentilium, in augurijs dirum denotabat Omen; unde quidam cecinit

Ovid. lib. 6. metam. *Eumenides stravere Thorum, Tectoque profanus*
Incumbit Bubo, Thalamoque in culmine sedit.
Idem lib. 5. metam. *Fœdaque fit Volucris, venturi nuncia Luctus*
Infamis Bubo, dirum mortalibus Omen.

Demùm hìc generalitèr dicitur, quod quicquid ambulat de Volucribus super quatuor pedes, immundum est; talia enìm non sunt bonæ complexionis, cum mixta sint ex natura quadrupedum, & volatilium; quæ commixtio, non patitur mediocritatem complexionis. Excipiuntur tamen ab hac generalitate illa animalia, quæ habent Crura longiora, per quæ saliunt: ut sunt Bruchus, Atacus, & Locusta; & talibus vescebatur Sanctus Ioannes Baptista in deserto; sunt enim boni,

& sani

& ſani nutrimenti. Non ſolùm antem fuerunt prohibita animalia, quæ hìc recenſentur, propter immunditiam, & malam complexionem; ſed etiam quia Idolatræ eis utebantur in Sacrificijs, & maleficijs ſuis. Item per aliqua ex prædictis animalibus figurabantur vitia, quę ſunt ab hominibus fugienda. Sicut Porcus ſignificabat Luxuriam; Lepus timiditatem ignaviæ; Camelus propter Gibbum quem habet in dorſo, tumorem ſuperbiæ, & ſic de alijs.

Reflexio 239.

POſt prohibitionem eius Animalium immundorum, ſequitur prohibitio tactus: determinatur enim, quod quicumque morticinia eorum tetigiſſet, immundus eſſet uſque ad Veſperam. Si verò portaſſet ipſum Morticinium, debebat lavare veſtimenta ſua, eratque immundus uſque ad occaſum Solis. Hæc autem lotio, non erat niſi quædam aſperſio ex aqua, in qua commixti erant cineres Vaccæ Rufæ. Sciendum verò quod iſtæ immunditiæ non erant niſi quædam irregularitates, per quas homo reddebatur ineptus ad intrandum Atrium, ubi erat locus Sacrificij; & ad comedendum de ſanctificatis, donec eſſet purgatus per prædictam ablutionem; vel per ſupradictum lapſum temporis. Et ratio ea erat: quia iſtæ Ceremoniæ erant quædam obſervationes, in quibus non reſpiciebatur quid ſecundum naturam eſſet; ſed quid appareret honeſtum ſecundum opinionem hominum: non videbatur autem honeſtum, ut aliquis modo incurriſſet immunditiã, & immediatè eſſet mundus per aquam Luſtrationis: ideò datum fuit tempus intermedium, parvum tamen, ſcilicèt uſque ad veſperam; ne homines per diſtantiam temporis nimis elongarentur à cultu divino. Quod autem homo eſſet immundus uſque ad Occaſum Solis, non vacabat myſterio: per hoc enim ſignificabatur, quod nullus in hac mortali vita eſt, qui totalitèr devitet immunditiam peccati, niſi in morte, quæ per Occaſum Solis denotabatur;

nam quandiù vivimus instabiles sumus; cum autem Sol occiderit; idest præsens vita elapsa fuerit, tunc efficiemur mundi, quia ulteriùs peccare nequimus.

CAP. XII. Reflexio 240.

Vpra actum est de immunditia, quæ causabatur ab extra, hìc agitur de illa, quæ erat ab intrinseco: & primo ponitur de immunditia Mulieris parientis, dum dicitur: Quod si Mulier suscepto semine pepererit masculum, immunda erat septem diebus iuxta dies separationis menstruæ: videlicèt, quod in illis septem diebus observare debebat omne id quod observabat Mulier menstruata; scilicèt quod nullus ad illam accederet, & qui eam tangebat erat immundus, & omnia quæ ipsa tangebat fiebant immunda. Triginta verò tribus diebus manebat in sanguine purificationis suæ: idest in sanguine suo aliquantulum purificato, non tamen perfectè; & ideo in illis triginta tribus diebus poterat communicare cum alijs in cibo; non autem in Lecto. Illud tamen, quod tangebat, non fiebat per hoc immundum. Non poterat vero ingredi Atrium Sanctuarij, donec totaliter complerentur dies purgationis suæ; videlicet septem maioris immunditiæ, & triginta tres minoris; erant enim in totum quadraginta dies. Si autem peperisset fœminam, erat immunda octuaginta diebus: videlicet quatuordecim maioris immunditiæ, & sexaginta sex minoris. Causa diversitatis dierum erat: quia formatio seminis in utero, & materiæ digestio, fit à calore seminali agente; in conceptu autem fœminæ est minor caliditas, & ideo tardius purificatur ipsa materia immunda. Expletis autem diebus purificationis offerebat Mulier Sacrificium, & pro ea Sacerdos orabat, & sic mundabatur à culpa, quæ non contrahebatur in Partu, sed in conceptu, in quo de communi cursu, est aliqua inordinata libido. Licet enim actus matrimonia-

lis

lis poſſit exerceri ſine peccato, tamen ibi frequenter contingit inordinatio: Dicitur autem *in Tex. Et ſic mundabitur à profluvio Sanguinis ſui*. Quod quidem non intelligitur conſecutivè, quaſi ad orationem Sacerdotis oriretur munditia in Muliere, quia ſequeretur inconveniens: nempè quod Mulier immunda ingreſſa fuiſſet Sanctuarium; ſed intelligitur de illa immunditia, quæ ratione reverentiæ durabat, & eſt ſenſus: quod Sacerdote orante tollebatur impedimentum Mulieri accedendi ad res Sacras; & quod declarabatur prorsùs munda. Adverte autem quod cum hìc dicitur: *Mulier ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum*: manifeſtè patet, hanc particulam fuiſſe à Spiritu Sancto poſitam, propter Beatiſſimam Virginem Dei Matrem, quæ peperit Chriſtum Dominum ſola virtute Spiritus Sancti; & per conſequens exempta fuit ab hac lege, quam tamèn ex humilitate obſervavit ad tollendum ſcandalum plebis. Nam, ſi vidiſſent Iudæi, quod Domina Noſtra non obſervaſſet hanc Legem, exiſtimaſſent illam tamquam profanam, ignorantes ineffabile Myſterium Incarnationis Filij Dei in Vterum Immaculatæ Virginis.

CAP. XIII. Reflexio 241.

Oſtquam actum eſt de immunditia fœminæ parientis, hìc agitur de immunditia hominis Lepram patientis, & dicitur: Quod ſi in Cute hominis ortus fuiſſet diverſus color; ideſt notabilitèr variatus à Colore naturali priſtino; ſivè Puſtula, quæ eſt quædam collectio putredinis ſuper Cutem; vel lucens quippiam, ideſt tranſparens ſicut Pergamena: tùnc talis homo debebat adduci ad Sacerdotem: qui ſi aſpexiſſet Lepram in cute; ideſt ſimilitudinem Lepræ; & pilos mutatos in colorem album, ipſamque ſpeciem Lepræ, ideſt locum cutis, & carnis ubi apparet aliquod ſignum Lepræ humiliorem; tùm Cute, tùm reliqua

carne; debebat ſeparare talem hominem à cæteris. Tribus enim ſignis concurrentibus, iudicandus erat homo Leproſus. Primum erat, mutatio coloris naturalis pilorum in album, cum prius eſſent Nigri, vel Crocei. Et ratio ea eſt, quia pili oriuntur ex cute; & ideò cum habeant ortum à Carne infecta, & mutata in aliam qualitatem, ipſi quoque Pili in alterum colorem mutantur; qua propter erat ſufficiens ſignum ad ipſam Lepram iudicandam. Non accipitur autem hìc color albus propriè, quia Albedo eſt color Vividus, & naturalis, ſed accipitur pro candore cauſato ex corruptione, qui vocatur Albor. Secundum erat, mutatio naturalis coloris ipſius carnis in colorem album, habentem quandam tranſparentiam, & lucem, & ratio eſt: quia talis lux cauſatur ab aliqua interna corruptione; ſicut patet in pomis, in quorum ſuperficie apparet quædam lux, intus autem eſt putredo; adeò ut quantò magis ipſæ res putridiores fiunt, tanto magis apparet iſta Lux. Tertium erat, quando Caro, & cutis in qua erat ſpecies Lepræ, humilior videbatur alijs partibus corporis, & ratio eſt: quia Lepra eſt corroſiva, conſumens carnem in qua manet; & ideò ipſa caro eſt inferior, ac profundior alijs partibus. Si verò ſpecies Lepræ non unam ſolummodò partem corporis, ſed totam cutem operuiſſet, à capite uſque ad pedes; tunc Sacerdos debebat iudicare talem hominem teneri Lepra mundiſſima, ut dicitur *in tex*. Accipitur autem Lepra hìc æquivoce, pro eo quod videbatur eſſe Lepra à vulgo; ideoque vocatur Lepra mundiſsima. Erat enim univerſalis ſcabies, quæ trhait putredinem humorum ab interiori ad cutem; & ſic per illam mundatur caro: ex bonitate namque naturæ, expellentis omnia inquinamenta à partibus interioribus ad ſuperficiem, cauſatur. Si verò vivens caro rubea, vel ſanguìnolenta apparuiſset, debebat Sacerdos iudicare talem hominem immundum, quia talis corroſio erat effectus Lepræ. Vndè ille candor effuſus per totum corpus, non proveniebat ex bonitate naturæ expellentis putredinem à parte interiori ad ſuperficiem; ſed à corruptione, quæ erat

in

in carne. Iudicium autem Lepræ pertinebat ſolummodo ad Sacerdotes propter duas rationes principales. Prima: quia prędicta immunditia arcebat hominē ab ingreſſu Sanctuarij; quapropter tale iudicium pertinere debebat ad Miniſtrum rerum sacrarum. Secunda erat: quia clavis, vel poteſtas ligādi, & ſolvendi, conſequitur clavē diſcernendi. Sacerdos autē, habebat poteſtatem ſolvendi aliquem, recipiendo illum ad ingreſſum Sanctuarij, & repellendi illum; ideoq; ad ipſum ſolū pertinere debebat iudicare quis mundus, vel immundus eſſet. Secuto autem iudicio Sacerdotis, quo iudicabatur aliquis Leproſus, ſtatìm mittebatur extra Gaſtra in loco totalitèr remoto à populo, & habebat veſtimenta diſſuta, videlicèt in lateribus aperta. Veſtis etiam erat ſciſſa circa cor, in ſignum magni doloris: etenim apud antiquos conſuetudo fuit, quod veſtes ſcinderentur ad ſignificandam afflictionem animi. Habebat caput nudum, in ſignum humiliationis, & ſubiectionis. Os eius erat veſte contectum, propter aeris reſpirationem, ne inficeret aerem propinquum, & deindè aliquos aſtantes in aliqua diſtantia. Leproſi namque, non ſolum in ſuperficie cutis; ſed etiam ab interiori ſunt infecti, ideoque aer ab illis reſpiratus inficitur, cum tangat eorum pręcordia. Tandèm debebat ſemper clamare, confitendo se eſſe contaminatum ac ſordidum, ut ſic ab omnibus vitaretur;

Reflexio 242.

POſtquam actum eſt de Lepra, quæ erat in homine, ſequitur de illa, quæ reperiebatur in veſte; hæc tamen habebat originem ab homine, nam Lepra habet pro cauſa naturali improportionem humorum, quæ quidem improportio eſt in vivente: ideoque ſi erat in veſte, contingebat ratione contactus. Lepra enim eſt morbus contagioſus, & cum ſit virtutis corroſivæ, conſumptivæ, & reſolutivæ corroditur Caro, ex qua deinde elevantur aliquæ particulæ infectæ, quæ poſteà inhærent veſti, ipſamque inficiunt, idemque evenit in domibus. Igitur ponitur in text. ſignum

talis

talis Lepræ, dum dicitur: Quod Sacerdos recludere debebat vestem per septem dies, & si in septimo deprehendisset crevisse Lepram, hoc est maculam, iudicare debebat esse Lepram perseverantem, & ratio ea erat: quia si fuisset aliqua alia macula non infectiva, non habuisset aliquam virtutem, per quam cresceret. Lepra autem cum sit virtutis corrosivæ se diffundit. Si autem non crevisset pars illa, in qua erat macula, lavabatur, & recludebatur per alios septem dies, quibus elapsis, si videbat Sacerdos partem illam non reversam ad pristinum colorem, debebat declarare vestimentum immundum, quia manifeste patebat, quod macula oriebatur, non ab exterioribus, sed ab interioribus, ex eo quod per lotionem non recessit macula. Si verò, postquam vestis fuerat lota, obscurior apparuisset locus Lepræ, ut dicitur in *Tex.* & accipitur hìc *Lepra* pro signo Lepræ, sicut & in alijs locis frequenter; tunc vestis iudicabatur munda, quia color obscurus non pertinet ad Lepram. Auferebatur tamen pars illa à tota veste, & alius pannus apponebatur, quia illa macula deformabat totum vestimentum.

CAP. XIV. Reflexio 243.

Ctum est in superioribus de cognitione Lepræ, hìc agitur de mundatione leprosi; quando scilicèt apparebat illum esse liberum à tali morbo. Igitur Sacerdos exibat in hoc casu aliquantulum extra castra, & tunc leprosus veniebat ad eum, cui Sacerdos præcipiebat, ut offerret duos Passeres vivos, & Lignum Cedrinum; Vermiculumque, & Hyssopum. Ratio huius oblationis erat: quia Lepra aufert vivacitatem sensuum, & ideò qui declarandus erat mundus, offerebat Passeres vivos, ad denotandam in se vivacitatem sui corporis. Item Lepra affert putredinem; ideo offerebatur per oppositum, lignum cedrinum, quod est imputribile; ad denotandam in se ipso exclusionem

pu-

putredinis. Et quia Lepra aufert colorem carnis, ideo per oppositum offerebat Leprosus filum Rubeum; nam color rubeus est vividus. Demum quia Lepra secum fert fętorem, offerebat homo sanatus Hyssopum, quæ est herba odorifera; ut signaret se reversum ad statum naturalem. Vnus autem de passeribus immolabatur in Vase fictili super aquas viventes. Sunt autem aquæ viventes illæ, quæ habent in se principium suæ originis, & motus; sicuti Fontales, Fluviales, & Puteales. Ratio ea erat, quia istæ aquæ erant ad purificationem; ideoque debebant esse puræ: aquæ autem mortuæ non sunt puræ, nam propter quietem contrahunt quandam grossitiem, & immunditiam, ut patet in stagnis, & Paludibus. Per hoc autem designabatur quod caro quæ prius videbatur, ratione Lepræ, mortua, erat restituta vitæ. Deindè fiebat quoddam Aspersorium ex ligno cedrino oblato, cui alligabatur Hyssopus, & Passer vivus cum filo Coccineo; & ista duo sic alligata, tingebantur in aqua viva, posita in vase fictili, cui mixtus erat sanguis Passeris immolati, & aspergebatur septies homo; ad denotandum in eo perfectam munditiem: Septenarius enim numerus perfectus est. Deindè Sacerdos dimittebat passarem vivum ut in Agrum avolaret: ad designandum quod homo sic purgatus, cum priùs esset ligatus vinculo legis, ne posset libere communicare cum alijs, restituebatur cohabitationi hominum; sicut Passer priùs ligatus, ne posset volare ubi vellet, solvebatur, ut cum alijs Passeribus liberè maneret. Istis ceremonijs peractis, radebat mundatus omnes pilos carnis suæ ad tollendas omnes sordes. Die autem octavo offerebat Sacrificium, & olei sextarium; tùm ad designandam suam sanitatem, quia oleum habet vim sanativam Pustularum, & Apostematum; tùm quia in scripturis Sanctis, Oleum significat Divinam Misericordiam, per quam Leprosus sanabatur. Deindè, Sanguine Hostiæ immolatæ tingebantur manus, pedes, & extremum auriculæ dexteræ illius. Et ratio huius Ceremoniæ erat: quia sanguis est ad expiationem; expiatio autem debet esse in illis partibus in quibus

est

est actus peccati: istæ autem sun tres, nempè Auris quo debemus audire præcepta; manus, & pedes quibus operamur; ideò in istis fiebat purificatio, ut constaret, remitti quicquid homo iste peccaverat. Fundebatur autem Oleum super sanguinem qui effusus erat pro delicto; ad designandum Deum propitiari sanguini illius qui mundabatur.

CAP. XV. Reflexio 244.

Icto de mundatione Leprosi, hìc agitur de fluxu seminis. Igitur Vir, qui patiebatur fluxum seminis erat immundus. Notandum est autem, quod aliquis dicitur pati fluxum seminis, & efficere fluxum seminis: cum enim homo voluntariè id agit, non dicitur pati fluxum seminis, sed efficere, quia principia agendi in ipso sunt. Pati verò, non est in potestate patientis, cum fluat semen etiam ipso repugnante. Principium vero naturale causans in homine, præter suam voluntatem hunc fluxum, est phantasia. Ista namque potentia dominatur toti naturæ corporali, & maximè in somno: nam quia tunc operatur homo per solam phantasiam, operationes eius fortiores sunt, quam in vigilia, in qua homo per rationem, tamquam per primum principium, multa operatur. Igitur, cum in somnijs fiat motus in phantasia super aliquas species rerum delectabilium, tanta ex hac appræhensione fit mutatio in corpore, ut seminis effusio sequatur. Talis ergo homo erat immundus, adeoùt, Stratum in quo iacebat, & Sella in qua manebat, immunda erant; quia supponebatur humorem fætidum cecidisse super prædicta. Item omnes qui carnem illius tangebant; & locus in quo manserat, efficiebantur immundi usque ad Vesperam. Post curationem autem huius fluxus, elapsis septem diebus, lavabatur in aquis viventibus; quia istæ sunt mundiores, propter propinquitatem ad suam originem; & salubriores, propter continuum motum. Die autem octavo offerebat duos Turtures; aut duos pullos Columbæ:

unum

unum pro peccato, & alterum in Holocaustum. Licèt autem dicatur in *Tex.* quod tunc Sacerdos rogaret pro eo Dominum, ut mundaretur à fluxu seminis; tamèn talis homo iam erat mundatus, alioquin non potuisset ingredi Sanctuarium; ideoque debet intelligi, quod mundabatur respectu vulgaris existimationis. Similitèr homo coeundo cum fœmina, contrahebat immunditiam; nec fit differentia an pollueretur cum uxore, vel cum extranea, quia in hoc nulla erat differentia; nam ita prohibitus erat ab ingressu Sanctuarij ille qui pollutus erat cum uxore, sicut cum adultera: non enim ponebatur immunditia quasi in opere esset peccatum; sed quia ibi erat pollutio corporalis in effusione seminis. Vir igitur iste lavare debebat corpus suum, & vestimenta; similitèr & Mulier, si voluissent ingredi Sanctuarium; si verò noluissent intrare, per elapsum temporis mundabantur.

Reflexio 245.

POst immunditias hominum sequitur de immunditia fẹminarum. Sciendum est autem quod Mulieres, à tempore quo incipiunt esse aptæ ad concipiendum, usque ad tempus quo concipere desinunt, quolibet mense habent hanc passionem, quæ vocatur fluxus sanguinis menstrui, nisi impediantur per infirmitatem, vel per conceptum. Et bene dicitur passio, quia talis fluxus non venit voluntarius, sed ex necessitate naturæ. Per talem igitur passionem Mulier separabatur septem diebus; nec ullns communicabat cum ea in cibo, & Lecto. Omne id in quo dormiebat, vel sedebat, immundum efficiebat, quia super illa supponebatur cecidisse aliquod de fluxu menstruali, quod valdè fœtidum est atque pestiferum; adeoùt si Canis de illo gustet, in rabiem vertitur; & si cadat super arbores, siccantur. Homo verò qui illam tetigisset, immundus erat usque ad vesperam, si tamèn ignorantèr hoc fecisset, & factum esset occultum: nam si scientèr ad illam accessisset, & mulier scientèr consensisset, & de hoc

con-

convincerentur in iudicio, pœnam mortis incurrebant, ut patet infra *cap.* 20. Prohibebatur verò accessio ad mulierem menstruatam, non solum propter immunditiam prædictam excludendam; sed etiam quia ex tali coitu, ut plurimum, solent generari partus monstruosi; vel saltèm patientes aliquam notabilẽ infirmitatẽ, in aliqua parte corporis cõtrhaunt, vel in toto, cũ fiat generatio de illa materia pestifera quę excludenerat ad naturæ purificationem. Si verò Mulier pateretur multis diebus fluxum sanguinis, sed non in tempore menstruali, erat immunda sicut in menstruis. Cessata verò fluxione debebat stare per septem dies, à cessatione sanguinis; & in die octavo offerre duos Turtures, aut duos pullos columbarum; unus pro peccato; alter in Holocaustum, ad reddendas gratias Domino, qui illam sanaverat. In menstruata autem non fiebat oblatio, quia ista immunditia erat purè naturalis, & ideò non videbatur aliquod motivum offerendi, tamquam ista Mulier ab aliqua ægritudine liberaretur.

CAP. XVI. Reflexio 246.

Vperius actum est de purgatione ab immunditia, inquantum tangebat personas particulares; hìc agitur de purgatione generali, quæ respiciebat totum populum, & fiebat decima die Mensis Septimi, cui correspondet noster September, & vocabatur festum Expiationis, seù Propitiationis. Duplici autem de causa fiebat hoc festum. Vna erat, quia in tali die, fuit per Moysem denunciatum peccatum remissum de conflatione Vituli in deserto. Alia erat, quia Iudæi frequenter, & ex multis causis contrahebant immunditias; & quia aliqui propter negligentiam, vel ignorantiam omittebant emundari; ideò semel in anno fiebat generalis purgatio; & propter hoc vocabatur *Dies expiationis*. In ista die poterat, & debebat Summus Sacerdos

cerdos

cerdos ingredi in Sancta Sanctorum: antequam tamen intraret ibidem, ponebat Thymiama super Prunas, ut exhalaret nebula, & ferebat in manu sua aliud Thymiama, ut si deficeret nebula, de novo orìretur ex combustione novi Thymiamatis; adeoùt non contingeret Sacerdotem esse sine nebula ascendente, nam tùnc vidisset id quod erat super Propitiatorium, nempè Angelum, ibidem loquentem, quod sub pœna mortis erat illi interdictum. Moyses autem, cum intrabat in Sancta Sànctorum nihil ferebat in manu de Thymiamate, quia dignus erat visione Angeli, ex speciali gratia Dei. Summus autem Sacerdos, dignus habebatur solumodò audire vocem; sed non videre illam formam. Post hæc Summus Sacerdos offerebat Vitulum pro peccato suo; quia ad hoc quod Deus acceptaret preces illius, orantis pro populo, oportebat ut ipse esset mundus. Post hanc immolationem, accipiebat ab universa multitudine duos Hircos; mittebatque super utrumque sortem, ut determinaretur per hoc, quis eorum mittendus esset in desertum, ad portandas iniquitates filiorum Israel, & quis esset immolandus. Hoc autem monstrabat Deus per signum sortium: nam si Iudæi pro arbitrio suo unum illorum accepissent, fortè putassent, quod tale animal non portasset suas iniquitates; cum ignorarent an Dominus ipsum elegisset. Considerandum tamèn est, quod tales sortes permittebantur, ex parvitate fidei illorum quibus dabantur. Et simile est in sortibus, quæ datæ sunt ad eligendum unum Apostolum, quando sors cecidit super Matthiam. Nam adhùc Apostoli erant infirmi in Fide. Quando verò fuerunt confirmati per Spiritum Sanctum cælitus missum, iam non fecerunt aliquid per sortes, sed per electionem; & sic modo observat Ecclesia Dei, ut nunquam sortibus utatur, nisi in quibusdam casibus, in quibus alias discerni non posset.

Re-

Reflexio 247.

POstquam igitur per sortes apparuit quis esset Hircus qui debebat offerri Domino in Sacrificium, mactabat Sacerdos illum; & de sanguine eius inferebat in Sancta Sanctorum, ut expìaret Sanctuarium ab immunditijs filiorum Israel. Non est tamen intelligendum, quod Sanctuarium haberet in se aliquod peccatum, cum esset res inanimata; sed dicebatur quodammodo pollui ex peccatis Sacerdotum, & Populi. Deindè, Sanguine prædicti animalis, aspergebat directè contra Oraculum: ad designandum, quod aliqualiter offerebat satisfactionem Deo. Nam sicut si aliqis offendisset alium; tunc offensus iudicaret sibi esse satisfactum, si offensor occideretur coram eo: ita hìc, ut videretur Deo satisfieri, fundebatur sanguis animalis coram Propitiatorio, ubi Deus principalitèr esse dicebatur. Post expiationem Sancta Sanctorum, expiabat Pontifex reliquam partem Tabernaculi, quæ dicedatur *Sancta*; tingens sanguine Altare Thymiamatis; & dum faciebat hanc functionem, nullus hominum manere poterat in Tabernaculo, ne distraheretur Sacerdos à Ministerio, quia tunc debebat esse maximè elevatus in Deum. Expiato Sanctuario exibat Summus Sacerdos ad offerendum Hircum Emissarium coram Domino; & posita utraque manu super caput Victimæ, confitebatur omnes iniquitates filiorum Israel, & peccata in generali; rogans Deum, ut pœnam debitam vellet transferre in Hircum: qui statìm mittebatur in desertum Feris devorandus, pro omnibus morte dignis ratione peccatorum. Sed dices istam ceremoniam confitendi peccata Hirco fuisse irrationabilem, cum nihil audiret de illis quæ dicebantur à Sacerdote; undè meliùs fuisset confiteri aliquo alio Sacérdoti, secundum quod nunc fit in Ecclesia Dei. Dicendum, quod confessio quæ fit Sacerdotibus, non conveniebat aliquo modo tempore Legis antiquæ; quia tunc lex non fuisset umbra futurorum bonorum, sed imago præ-

præsentium. Adde, quod confessio habet efficaciam à passione Christi Domini, qui statuit, ut quicumque confiteretur peccata sua, particeps esset redemptionis ab ipso causatæ; contulitque Sacerdotibus novæ legis potestatem clavium, ut solverent, vel ligarent: tempore autem veteris legis, non fuerat exhibita passio filij Dei, & ideò Sacerdotes non habebant claves ad solvendum, vel ligandum; unde confessio illis facta, nihil poterat proficere, quapropter convenientius fuit confiteri, ut dictum est suprà; omnis enim, qui hoc videbat, satis intelligebat, istam confessionem fieri, non propter aliquem profectum, quem haberet in se; sed propter aliquam significationem, quod pertinet ad rationem umbræ.

CAP. XVII. Reflexio 248.

POstquam actum est de purgatione generali, quæ fiebat per quædam Sacrificia, hìc agitur de loco Sacrificij. Et sub pœna mortis prohibetur, ne aliquis occideret Bovem, aut Ovem in Castris, vel extra, ut intelligitur de occisione per modum Sacrificij. Hoc autem fuit à Deo prohibitum, ad vitandam Idolatriam in populo; ad hanc enim erant Iudęi proni: quapropter, si cuilibet licitum fuisset immolare ubi voluisset, sicut faciebant Gentiles, citò ad Gentilem ritum Israelitæ declinassent; & quilibet sibi usurpasset officium Sacerdotale. Dum verò legitur aliquos Sanctos in veteri lege obtulisse Sacrificia extra Tabernaculum, sicut patet de Manue *Iudic.* 13. & de Elia 3. *Reg. cap.* 18. Hoc fuit per Dei revelationem, & instinctu Spiritus Sancti; quod patet ex subsequenti miraculo. Nam ignis descendit de Cœlo, & consumpsit eorum Sacrificia, in signum Divinæ acceptationis. Secundò, prohibetur paritèr sub pœna mortis esus Sanguinis, propter duas rationes in Textu allegatas. Prima erat, quia anima in sanguine est. Et ad intelligentiam adverte, quod in tantum ani-

ma existit in corpore, in quantum sunt in ipso corpore aliquæ dispositiones requisitæ ad hoc ut anima informet corpus, inter quas sunt duæ principales: nempe humidum radicale, & calidum naturale, in quibus fundatur vita animalis: istæ vero magis reperiuntur in sanguine, quam in alio humore; nam in sanguine est humidum, & calidum temperatum; & ideo anima magis fundatur in proportione sanguinis, quam in alijs humoribus; ideoque dicitur, quod anima est in sanguine. Hunc autem comedere, videbatur quodammodo comedi vita animalis, quod erat nimis crudele. Deus autem intendebat retrahere Iudæos à crudelitate, ad quam erant multùm dediti. Secunda ratio erat, quia Dominus dederat sanguinem animalium ipsis Israelitis, ut illum offerrent super Altare, ad peccata ipsorum expianda: quod ergo assignatum erat in peccatorum remedium, non erat licitum sumi in corporis alimentum.

CAP. XVIII. Reflexio 249.

Raditis præceptis quibus amovebatur immunditia, hìc ponuntur præcepta ordinativa vitæ: & inducuntur Iudæi ad ipsa adimplenda ex auctoritate præcipientis, cum dicitur: *Ego sum Dominus Deus vester*. In quibus verbis, sunt duo inductiva ad suscipiendum, & adimplendam Legem, nempè Timor, & Amor, quæ in omnibus affectibus movent hominem ad aliquod agendum. Amor autem notatur cum exprimitur Nomen Dei; nam Deus nomen amoris est, & propter reverentiam suam, deberent homines facere omnia quæ mandat. Timor verò notatur cum dicitur *Dominus*, nam Dominus, Nomen timoris est. In observantia autem præceptorum, proponitur præmium cum dicitur, *Custodite leges meas, atque Iudicia, quæ faciens homo vivet in eis*. Etenìm observantes Legem primò vivebant vita Naturæ in prosperitate: nam secundum decursum

ſum veteris Teſtamenti, patet quod quando filij Iſrael ſervaverunt Dei mandata, fuerunt etiam in quiete, & proſperitate; quandò verò declinaverunt ab ea, in captivitatem, in famem, & in gladium dati fuerunt. Secundò, vita Gratiæ: licèt enim opera legis, ſecundum ſe accepta, non iuſtificarent, tamèn in quantum fiebant ex obebientia ad Deum, & in fide Mediatoris tunc venturi, iuſtificabant; talis verò iuſtificatio in ſcripturis Sanctis attribuitur fidei, & obedientiæ ad Deum. Tertiò, vita Gloriæ, quia illa opera, modo prædicto, erant meritoria vitæ eternæ; non tamen habendæ ſtatìm, ſed amoto impedimento generali, per mortem Chriſti Domini.

Reflexio 250.

POſt præcepta ordinativa vitæ, ponitur explicatio præceptorum, ordinantium hominem proùt eſt principium propagationis. Debita autem propagatio impeditur ex illegittimatione perſonarum; ideoque prohibentur gradus Coniugij illiciti. Et primò prohibentur accipi in matrimonium Deſcendentes; nam turpitudo Filiæ, & Neptis, omniumque Deſcendentium, eſt turpitudo patris, à quo deſcenderunt, quia omnes ſunt de ſubſtantia illius, nam aliquo modo habuerunt identitatem in illo; cum aliquando fuerint particulæ illius, & ab illo deciſæ, ut ait *Ariſt. 8. Etich*: turpe igitur eſſet, quod aliquis turpitudinem iſtarum perſonarum revelaret, quoniam turpitudo ſua eſt. Secundò prohibentur accipi Aſcendentes, quia hoc eſt contra ordinem naturæ. Etenìm natura ſemper vult propagationem, & dilationem: ſi autem Deſcendentes unirentur Aſcendentibus in matrimonium, non fieret dilatatio, ſed converſio ad ſuum principium. Tertiò interdicitur, ne aliquis ducat in matrimonium Sororem; ſivè domi genitam, ſivè foris. Dicitur autem genita in domo, quãdo gignitur ex fœdere matrimoniali; foris verò, quando gignitur ex Concubina; nam intra domum ſunt illa quæ domum conſtituunt, ſcilicèt Vir, & Vxor, Servus, &

Bos, ut ait *Arist.pr. Polit.* ideò genita ex Vxore, dicitur genita in domo; quæ autem ex Concubina, vel ex adultera, non; quia Concubina, & Mœcus, non constituunt unam æconomìam. Similitèr prohibetur, ne aliquis revelet turpitudinem Vxoris fratris sui: intelligitur tamen exceptus casus, quando frater moriebatur sine liberis; tunc enim frater superstes, non solum poterat eam accipere in Vxorem, sed tenebatur, ut suscitaret semen fratri suo defuncto, ut patet *Deut.cap.* 25.

CAP. XIX. Reflexio 251.

Ositis Præceptis ordinativis vitæ humanæ, in quantum est principium generationis, hìc ponuntur Præcepta ordinativa vitæ, pro ut homo est principium suæ operationis, & recapitulantur aliqua Præcepta pertinentia ad Ius Naturæ, & ad Sacrificia peragenda. Deinde ordinatur naturalis affectus erga pauperes, dum præcipitur non secari omnes fruges, sed relinqui aliquod in extremitate, vel Angulo; idemque erat iussum in vinea, & Olivetis, quo pauperes, & peregrini alerentur. Secundò prohibetur defraudatio mercedis operariorum; tales enim sunt pauperes, de quotidiano labore viventes, ideoque non possunt expectare dilationem solutionis, absque notabili suo detrimento. Tertiò instruuntur Iudices, ne considerent personam pauperis, quando Iustitia per hoc læderetur; nec honorent vultum potentis. Quartò præcipitur dilectio amicorum, dum dicitur: *Diliges amicum tuum sicut teipsum*. Per ista autem verba non significatur æqualitas; nam nullus homo hoc facere posset, cum bonum nostrum magis, quam aliorum, naturalitèr intendamus, sed solum denotatur similitudo quædam, scilicèt, quod sicut aliquis sibi benefacit, & pro utilitate sua laborat; ita amico suo aliqualiter benefaciat, & pro sublevandis illius necessitatibus intendat.

Quintò prohibetur, ne quis faceret coire Iumentum suum cum animali alterius generis; tum quia talis coitus esset contra ordinem naturæ; tum quia, ex aspectu talium, possent homines induci ad vitium peccati brutalis. Præcipiebatur etiam hoc in detestationem idolatriæ, nam Idolatræ colentes Cœli militiam, faciebant in coniunctionibus Planetarum coire diversa specie animalia. Et eàdem ratione diversa semina in eodem agro coniunctim seminabant; & vestibus ex pluribus contextis, utpotè ex lana, & lino, vel ex diversis coloribus utebantur, in venerationem Siderum. Sextò iubetur, quod cum ingressi fuisent Iudæi in terram Chanaam, auferrent præputia arborum. Accipitur autem præputium in arboribus, pro eo quod primò nascitur. Quod autem primo erumpit, sunt Gemmæ, quæ abscindi debebant. Et ratio erat, quia postea arbores sunt minus utiles, quando nimis cito faciunt fructum, nam substantiale nutrimentum, natum ad magnitudinem, & confortationem arboris, transit in fructus, & ideo efficiuntur parvæ altitudinis, & modicæ durationis: sicut accidit in pueris, qui in tenera ætate coire incipiunt: in istis enim statura, & robur corporis, & pulchritudo deperditur, & cum pervenerint ad virilem ætatem, nequeunt gignere proles perfectas. Poma verò quæ germinabant tribus primis annis (nam aliquando non auferebantur perfectè flores, vel gemmæ ex negligentia, vel oblivione, & ideo arbores edebant fructus) erant immunda. Causa erat propter sanitatem fructuum ad cibos humanos: nam isti in primo triennio sunt multum terrei, & aquosi; quia ibi est parva caliditas pro digerenda terrestrietate, & aquositate fructus, ideoque nocivi sunt. Cum autem ad quartum annum pervenerint, sunt perfectè digestibiles, cum arbor sit perfecta in vigore suo: quapropter fructus quarti anni, utpote perfecti, offerebantur Domino, & cedebant in usus Sacerdotum. Septimò prohibentur auguria, & Divinationes; nam velle scire res futuras per auguria, & superstitiones, est subtrahere Deo honorem; præscire enim futura, Deitatis Ius est;

CAP. XX. Reflexio 252.

Vm posita fuerint Præcepta ordinativa vitæ, absque determinatione pœnæ in eorum trangressione; hìc aliqua replicantur assignando debitam punitionem. Et ratio huius ordinis est; quia intentio Legislatoris est facere cives bonos, & virtuosos; hoc autem est quandò bene operantur ex amore Iustitiæ; & ideo Dominus præmisit Præcepta, absque determinatione pœnæ; per hoc insinuans, quod essent adimplenda ex amore boni: sed quia pauci respectivè sunt virtuosi, ideò replicavit Præcepta cum determinatione pœnæ. Et primò dicitur: quod qui daret de semine suo Idolo Moloch, morte moreretur; quod dupliciter exponitur. Vno modo accipiendo semen pro Spermate: nam sicut aliqui Idolatræ sacrificabant Idolis de proprio sanguine, ut patet de Sacerdotibus Baal, qui incidebant se cultris, & lanceolis, 3. *Reg. cap.* 18. ita alij faciebant Sacrificia de proprio semine, quia est sanguis magis digestus. Alio modo exponitur de Puero nato: nam aliqui idolatræ, sacrificabant de pueris suis Idolo predicto. Erat autem tale Idolum cupreum, ad formam hominis factum, interius concavum; & in illa concavitate ponebatur ignis, quousque Idolum esset quasi ignitum, & tunc ponebatur puer in manus Idoli. Postea impius Sacerdos, percutiens Tympana, tantum sonum edebat, quod vox pueri morientis nullo modo audiri poterat. Hoc autem fiebat, ne parentes ad compassionem excitarentur proprię prolis morientis; sed magis crederent fuisse animam pueri receptam à Dijs in quiete, & sine dolore. Iudæi vero ad hoc faciendum erant multùm inclinati, credentes, quod ex tali puerorum suorum oblatione, consequerentur postea quicquid peterent de bonis temporalibus. Secundò assignantur pœnæ quantum ad concupiscibilem; tum

in

in adulteris, tum in inceſtuoſis, & in peccato beſtialitatis, in quo non ſolum ſtatuitur mors pro illo, qui cum iumento coiret, ſed etiam iubetur interfici ipſum animal, & hoc in deteſtationem nefandiſſimi criminis, & ne ex aſpectu talis iumenti, aliqui homines inclinarentur ad tale ſcelus patrandum.

CAP. XXI. Reflexio 253.

Oſitis Præceptis, quibus ordinabatur vita quantum ad communem ſtatum: hìc ponuntur Præcepta, quantum ad cultum Divinum reſpectu Miniſtrorum. Et primò inhibetur Sacerdotibus minoribus, ne interſint funeribus mortuorum, niſi in caſibus aliquarum perſonarum, qui in littera exprimuntur. Cauſa prohibitionis duplex erat. Prima, quia ex hoc contrahebant quandam immunditiam, ſeù irregularitatem, impedientem illos ad tempus, à miniſterio Tabernaculi. Secunda, quia cum eſſent periti in Lege Divina, habebant conſequenter cognitionem de Reſurrectione, maiorem quam Laici, & ideo non debebant lugere inconſolabiliter mortuos ſuos, ſicut faciebat ignarus vulgus, ſenſibilia tantum attendens. Pontifici autem Maximo prohibebatur ne ad ullum mortuum accederet, etiam ſi fuiſset pater, vel mater, & ratio huius prohibitionis erat: quia Summus Sacerdos ſemper debebat eſſe paratus ad miniſtrandum coram Domino: poterat vero in quolibet temporis momento accidere, ut caſtra eſſent movenda; ipſe autem ſolus debebat ingredi *Sancta Sanctorum* ad velandam Arcam, & cætera, quæ ibi erant; ideoque magis arcebatur à loco, ubi erat mortuus, quam minores Sacerdotes, ne immunditiam contraheret, & perconſequens redderetur incapax ingredi Sanctuarium. Domus enim, in qua erat mortuus, immunda erat, & perconſequens, omnes

illi qui ingrediebantur illam, efficiebantur immundi. Præterea fuit Summo Sacerdoti præceptum, ut Virginem duceret in Vxorem de Tribu sua. Tamen fuit ei postea concessum, ut posset accipere Vxorem de stirpe Regia; tum propter nobilitatem generis; tum ut Summus Pontifex, & Rex essent magis concordes. Hoc enim redundabat in bonum, & perfectum regimen Reipublicæ, etenim Sacerdotes per hoc habebant maiorem venerationem, cum essent affines Regibus, maioremque potentiam ad corrigendos delinquentes, adiuti per Regalem: nam teste *Arist. potentia est organum ad felicitatem*. Demum statutum fuit, ne homo de semine Aaron, habens notabilem maculam, offerret panes Deo; nec accederet ullo modo ad ministerium Domini, ne ex hoc vilesceret officium Sacerdotale; deformitas enim in homine, reddit illum contemptibilem in vulgo.

CAP. XXII. Reflexio 254.

Ositis Præceptis ordinativis Divini cultus quantum ad ministrantes; hìc ponuntur quantum ad ministrata, & dicitur: quod Sacerdotes caverent ab ijs, quę consecrata, idest oblata sunt à filijs Israel, ut non irreverenter ad commedēdum se ingererent, nam polluerent Nomen sanctum Dei, si auderent immundi commedere de carnibus sanctificatis: tunc enim est vera Dei contemptio, cum negliguntur ceremoniæ ab eo imperatæ. Et magis nomen Domini polluitur in Sacerdotum contemptu, quam popularium, quia Sacerdotes pertinent ad eius ministerium; magis autem quis despectui esse videtur, cum à suis despicitur, quam si ab alienis parvipendatur. Deinde prohibentur offerri illa animalia, quæ habebant notabilem deformitatem, ne ex hoc

vile-

vilesceret cultus Divinus. Poterat tamen offerri animal aure, vel cauda amputatis, non in Sacrificium, sed ut de pretio illorum animalium fierent aliqua necessaria in Tabernaculo; nempe reparationes cortinarum, vel aliorum utensilium. Similiter de manu Gentilium non poterat aliquod accipi ad offerendũ in Altari quia talia reputabantur corrupta, & maculata. Sacrificia enim, & oblationes veteris Legis non erant, ut sæpe dictum est, accepta secundum se, sed ex fide offerentium. Gentiles autem, cum non haberent circumcisionem, quæ erat signaculum fidei, reputabantur infideles, & perconsequens indigni ad offerenda dona Deo. Item quia Sacrificia antiqua erãt protestationes futuri Messiæ, quæ protestatio in Gentibus non poterat reperiri, cum non haberent Legem annunciantem, & prædicentẽ Messiam Sanctissimum. Poterat tamen accipi pecunia, vel alia dona, ex quorum pretio emerentur illa, quæ essent offerenda. Et hoc modo dicitur 2. *Machab. cap.* 3. quod Seleucus Rex Asiæ, ex sumptibus suis præstabat illa, quæ pertinebant ad Sacrificia. Et ratio ea est, quia talis pecunia non efficiebatur directè Sacra; nec dicebatur directè oblata Deo: unde emendo ex illa aliquod animal pro Sacrificio, non iudicabatur tale animal datum à Gentibus, quia emebatur ad voluntatem Sacerdotum ministrantium; quod quidem sufficiebat ad hoc, ut vere dici non posset, quod acciperetur Hostia de manu Gentilium ad offerendam Deo.

CAP. XXIII. Reflexio 255.

IN superioribus actum est de Sacrificijs, & qualitate offerendorum; nec non de dispositione offerentium; hìc ponitur de temporibus solemnitatum, quæ quidem tempora vocantur Feriæ Domini Sanctæ: videlicet, ad Divinum cultum totaliter applicatæ; Homines enim magis debent colere Deum in solemnitatibus, quam in

alijs diebus; nam de Iure naturæ est, quod vacemus Deo, separantes aliquam temporis partem, ad supremum nostrum Benefactorem specialiter colendum. Deus enim est fons ille indeficiens, ex quo omnia, & continua beneficia nobis proveniunt: ad ista autem recolenda institutæ sunt festivitates. Advertendum est autem, quod Festivitates, Solemnitates, & Feriæ idem sunt, quo ad vacandum Divinis; tamen Festivitates, & Solemnitates dicunt aliquam excellentiam factam in talibus diebus. Feriæ autem dicunt solummodo cessationem ab operibus servilibus. Antequam verò præscribantur Festivitates, quæ debebant celebrari temporibus suis, ponitur Festivitas regularis, quæ erat dies Sabbati, & vocatur *Sanctus*, idest totaliter applicitus ad cultum Domini, in quo Iudæi debebant esse intenti orationibus, & meditationibus sanctis. Ex quo bene deducitur, quod magis peccat quis, si malum agat in die solemni, quam si peccaret in alijs: nam dies solemnis debita est Deo; unde cum homo eam pravis occupationibus applicat, subtrahit illam Deo. In alijs autem diebus, non subtrahit homo tempus Deo, quia sibi ipsi specialiter competit, ad peragenda illa, quæ sunt necessaria pro sustentatione sui status, vel aliorum si sit Superior. Hinc Deus dixit, *sex diebus operaberis, & in septimo requiesces*. Advertendum est autem, quod licet in veteri Testamento multæ festivitates institutæ fuerint; tamen in Nova Lege nulla festivitas instituta est à Christo Domino. Et ratio differentiæ ea est: quia in veteri Lege homines incipiebant Deum colere, & erant valde rudes; adeout si nullæ festivitates eis præscriptæ fuissent, nullas observassent. Data autem Nova Lege, iam erant eruditi, scientes debere assignare in colendo Deum, aliquas speciales solemnitates; ideoque non fuit necesse, quod Dei Filius illas institueret, sed quod solummodo relinqueret dispositioni Ecclesiæ suæ.

Re-

Reflexio 256.

INter Festivitates igitur, quæ semel in anno fiebant, prima erat *Solemnitas Paschalis*, quæ celebrabatur in memoriam eductionis filiorum Israel de Ægypto, quæ accidit decima quinta die mensis primi, idest Martij. Incipiebat autem talis Solemnitas à Vespere præcedentis diei, idest inclinata iam die; nam immediate post meridiem, Iudæi Vesperum vocant. Et tunc auferebatur à domo omnis panis fermentatus, ut posset immolari Agnus Paschalis: talis vero immolatio dicebatur *Phase*, idest Transitus, quia Angelus in tali nocte, percutiens primogenita Ægyptiorum, transibat domos Hebræorum, in quorum superliminaribus erat de sanguine agni immolati, salvans eos. Per septem autem dies comedebantur panes azymi: in memoriam quod filij Israel, imminente exitu, non poterant fermentare, Ægyptijs cogentibus eos exire. Secunda vero die azymorum, quæ erat decimasexta Martij fiebat oblatio Spicarum: quilibet enim Iudæus, qui erat devotus, offerebat unum manipulum; deinde Sacerdos accipiebat unum de oblatis, elevans illum coram Domino; reliquos vero cedebant in usus Sacerdotum. Ante hanc oblationem, nemini licebat comedere quicquam de suis segetibus. Secunda Festivitas erat dies *Pentecostes*, & celebrabatur in memoriam Legis datæ in Monte Sinai: hæc autem data fuit quinquagesima die ab egressu de Ægypto, excluso die egressionis, & ideo celebrabatur quinquagesima die à prima die Festi Paschalis exclusivè. Accipiebantur enim septem Hebdomodæ post diem Paschalem, quæ faciunt dies quadraginta novem, & sequens dies erat Pentecostes. Dicitur enim Pentecostes à *Penta*, quod est quinque, & *Coste* quod est decem. In ista solemnitate, quilibet offerebat duos panes fermentatos, & in quolibet erat una decima Similæ, qui omnes dabantur Sacerdotibus; nihil enim de his proveniebat Deo, quia fermentatum non poterat offerri super Altare,

Tertia Solemnitas, erat *Festum Tubarum*, quæ fiebat in menſe ſeptimo, qui apud nos vocatur September; & in prima die Menſis, Hebræi clangebant in cornibus Pecorum, in memoriam liberationis Iſaac ab immolatione, pro quo fuit immolatus Aries, qui inter fruteta cornibus hærebat. Miſeri autem & cæci Iudæi, etiam nunc obſervant in hac die ſonitum clangoris, quia hoc feſtum non determinabat locum. Quarta Feſtivitas, erat *Feſtum Propitiationis*, ſeù *Expiationis*; nam in tali die dicebantur peccata remitti, quod eſt expiari. Etenim expiatio dicit purgationem, & abſterſionem macularum; peccata autem ſunt quædam ſordes animæ, & valde magnæ. Celebrabatur hoc feſtum in memoriam illius beneficij, quo Dominus indulſit Iſraelitis peccatum de fabricatione Vituli in Deſerto; & ideo celebrabatur decima die Menſis ſeptimi, quia tunc deſcendit Moyſes de Monte, portans ſecundas Tabulas in ſignum Divinæ propitiationis. In hac igitur die debebant Iudæi affligi vigilijs, ieiunijs, & orationibus. Quinta feſtivitas, erat *Feſtum Tabernaculorum*; quod celebrabatur in memoriam illius beneficij, quo Dominus filios Iſrael, per quadraginta annos ſuſtentavit in Deſerto, faciens illos habitare in Tabernaculis. Vocabatur etiam hæc feſtivitas alio nomine *Scenophegia*, quod idem eſt ac *comeſtio in loco publico*, dicta a *Cenon* quod eſt commune, & *phagia*, quod eſt comedere, quaſi in communi, vel in publico epulari; in tali namque feſto Iudæi publicè agebant Epulas. Die autem octava fiebant Collectæ, nam colligebatur pecunia pro Sacrificijs fiendis per totum annum, & alijs neceſſitatibus Templi: non enim habebat Sanctuarium aliquos redditus. Etenim de his, quæ vovebantur nihil pertinebat ad Sanctuarium, ſed ad Sacerdotes. Similiter Redemptiones Primogenitorum, Dona, Primitiæ, Decimæ, & generalitèr quicquid Domino offerebatur, pertinebat ad Sacerdotes, & Levitas.

CAP.

CAP. XXIV. Reflexio 257.

Escriptis solemnitatibus pertinentibus ratione religionis erga Deum ad totum populum; hìc ponuntur quædam observationes, vel ministeria, quæ ad solos Sacerdotes, tamquam Dei Ministros pertinebant; & ideò iussit Dominus, ut exhiberetur Sacerdotibus à toto populo Oleum de olivis purissimum, ad componendas Lucernas, quæ die ac nocte debebant ardere in Sanctuario. Similiter iussit, ut offerrent Laici ipsis Sacerdotibus pro tota communitate Similam, quæ est farina tritici purissima, pro Panibus propositionis; hæc enim omnia ministranda erant de sumptibus totius populi. Ad officium verò Sacerdotum pertinebat prædictas Lucernas accendere, & coquere Panes propositionis, qui semper erant duodecim super mensam coram Deo; & fiebant duo ordines. In summitate autem cuiuslibet ordinis, erat Vas aureum plenum Thure lucidissimo; & vocabantur *Panes propositionis*, quia ponebantur coram Domino ante Velum Sancti Sanctorum, in Mensa tecta Laminis aureis. Isti panes, postquam erant sublati de Mensa, ut alij supponerentur, cedebant in usus Sacerdotum; & in Atrio Tabernaculi in una Esdra, ad hoc parata, comedebantur; nam erant multum sanctificati, quia per septem dies steterant coram Domino. Alij autem panes oblati Sacerdotibus, poterant extra Sanctuarium comedi, quia non reputabantur habere tantam Sanctitatem, cum non fuissent positi super mensam, nec per prædictum spatium temporis coram Deo mansissent. Habebant autem isti panes singuli duas decimas Similæ; ex quo apparet valdè magnos fuisse; nam una decima similæ est quantum potest regularitèr homo comedere per unam diem; & sic quilibet panis, cum contineret duas decimas similæ, sufficiebat ad sustentandum hominem per duos dies, manducando etiam ad sufficientem satietatem.

CAP.

CAP. XXV. Reflexio 258.

SVperius actum est de solemnitatibus quæ durabant per unum, vel per paucos dies; in hoc autem capitulo agitur de solemnitatibus per annum durantibus. Prima igitur erat *Annus septimus*, in quo non poterat terra seminari, nec Vinea putari; sed debebat prorsus dimitti quiescere; & Israelitę debebant vivere de fructibus quos spõte terra producebat. In anno tamèn sexto, ipsa terra ferebat fructus in tanta abundantia, quod sufficiebant ad sustentationem hominum, usque ad tempus quo novi fructus haberentur de seminato in octavo anno. Non licebat Dominis in septimo anno colligere fructus agrorum suorum quasi messem, vel vindemiam; sed solummodò ad alimentum suum, & familiæ. Alij autem dimittebantur pro peregrinis, & miserabilibus personis, quia in hoc anno, nihil magis iuris erat Domino fundi, quam alijs. Accedit, quod cum Dominus fundi, nihil in eo colendo laborasset, non debebat plus habere quam alij; quia fructus debent provenire propter labores: quod est valdè magnum argumentum contra illos, qui multos redditus ex pluribus Ecclesijs, vel beneficijs recipiunt, licèt in eis nihil laborent. Et plerumque accidit, quod in Vinea Domini laborantes, vix ea quæ ad rusticanum victum necessaria sunt habeant: non laborantes autem, non solùm ea quæ ad decentiam status sui conveniunt, sed quæ ad Luxum, prodigalitatem, & superbiam inserviunt, recipiant; quod quidem dum contingit, sine universali scandalo non transit. Porrò in hoc anno, dabantur quidem primitiæ Sacerdotibus, sed non solvebantur Decimæ; quia istæ solvuntur quando fructus sunt determinati; in hoc autem anno patronus fundi, non poterat determinatè scire fructus, quia omnes, tam pauperes, quam peregrini perceperant de illis, ideoque decimæ non erant solvendæ.

Re-

Reflexio 259.

SEcunda festivitas annualis erat *Annus Iubilæi*. Sciendum est autem, quod post annum septimum accipiebantur septem Hebdomadæ annorum, quæ faciunt annos quadraginta novem; & in sequenti anno qui erat quinquagesimus, erat Iubilæus: unde erant duo anni sibi immediatè succedentes, in quibus terra quiescebat. Applicabatur verò totus Iubilæi annus ad Divinum cultum, & remittebantur servitutes, & debita; & permittebantur Exules redire ad terram suam. In Mense autem septimo anni præcedentis Iubilæum, decima die mensis, qui erat dies Propitiationis, clangebatur Buccina; undè ab isto clangore, & iubilo dictus est Iubilæus. Causa huius clangoris, qui fiebat in die propitiationis, erat quia in tali die propitiabatur Deus Israelitis, dimittens omnia eorum peccata; ideoque iustissimum erat, ut & ipsi remiterent in alterutrum omnia debita. Hinc nos etiam in Nova lege dicimus esse annum Iubilæi, quando est annus plenariæ indulgentiæ. Sciendum est autem, quod si aliquis Hebræus vendebat possessionem suam, & postea potuisset dare pretium acceptum, redibat ad illam, computatis tamèn fructibus ab emptore susceptis, in sortem. Si verò non potuisset solvere pecuniam, revertebatur ad suam possessionem in anno Iubilæi, nullo pretio dato. Adverte autem, quod hoc procedebat in rebus immobilibus tantum, nàm res mobiles non redimebātur soluta pecunia, nisi emptor hoc gratis concessisset; nec in Iubilæo redibant ad priorem Dominum, sed remanebant apud emptorem, & eas transmittebat ad hæredes tāquam legittimus Dominus. Ex hoc patet quod inter Iudæos regulariter, non poterant esse aliqui excellenter divites super alios, cum bona immobilia redirent liberè in Iubileo ad venditores. Poterat tamèn ex huiusmodi venditione esse lucrum per hoc, quod si venditor non redemisset ante Iubilæum, poterant fructus esse maiores quam sors prin-

principalis; quo casu emptor non tenebatur illos restituere, sed erant sui; & hoc expectabant omnes emptores. Si verò venditor redemisset fundum ante Iubilæum; tùnc emptor nihil utilitatis consequebatur, quia non faciebat fructus suos, sed computabantur in sortem, deductis laboribus. Ratio huius determinationis fuit, quia Terra promissionis dicebatur esse speciali modo ipsius Dei. Iudæi autem habitantes in illa, erant sicut Coloni, & ideò Dominus noluit, quod transferrent simpliciter dominium in emptorem; sed ad tempus, & quod fructus computarentur in sortem, in favorem venditorum. Item hoc fuit ad sublevandos pauperes: voluit enim Deus, ut postquam eguissent per annos quadraginta novem, redirent in quinquagesimo ad pinguiorem fortunam. Tertia, & principalior ratio fuit, ne confunderentur Tribus, & Familiæ, quæ per sortes distinguebantur, & possessiones; adeoùt cognita sorte, vel possessione, cognoscebatur Tribus, & Familia. Licèt autem per prædictam venditionem fieret aliqua confusio Familiarum; tamèn hoc erat ad parvum tempus, quinquaginta scilicèt annorum; adeoùt poterant homines recordari de possessionibus ad quas familias pertinerent; undè Iubilæus tollebat omnem confusionem. Ratio verò quare voluit Deus observari distinctionem Tribuum, & Familiarum, fuit propter Christum Dominum tùnc nasciturum de semine, & familia David. De ipso autem per Prophetas dictum fuerat, quod futurus erat de Tribu Iuda, & de semine David; ideò debebat esse Tribus Iuda distincta ab alijs; & in ea, Familiæ distinctæ per possessiones ad verificanda oracula prophetarum; ideò Deus voluit quod omnis Iudæus haberet aliquam hæreditatem à suis progenitoribus, per quam cognosceretur de qua Tribu, & Familia esset.

Reflexio 260.

POst venditionem, & redemptionem agrorum agitur de venditione domorum. Et determinatur, quod domus illæ quæ essent intra Civitates, vel Villas muratas, possent quidem redimi infra annum à venditione; sed hoc tempore elapso, non poterant de cætero redimi etiam in anno Iubilæi. Ratio autem huius determinationis erat, ut Civitates, & Terræ muratæ remanerent magis populatæ: stante namque tali præcepto, pauci erant qui venderent domum propriam positam in Civitate, timentes ne ampliùs possent illam redimere. In Ruribus autem, non manebat idem motivum; ideò semper redimi poterant. Excipiebantur tamèn ab hac lege domus Levitarum, quæ erant in Vrbibus muratis; nam venditæ poterant semper redimi. Et ratio disparitatis erat, quia Levitæ non habebant aliquam possessionem agrorum sicut aliæ tribus, exceptis suburbanis, quæ vocabantur Possessiones sempiternæ, quia erant communia. Communitas autem non moritur, sed solùm singulares personæ; ideoque nullus Levita poterat vendere aliquod de Suburbanis, cum nullum haberet ibi Ius proprium. Insuper non habebant Levitæ ista Suburbana ad colendas vineas, & ad fruges recipiendas, sed solummodò ad pascenda eorum pecora: ideò manifestum erat, quod non habebant de proprio nisi domos in quibus cum suis familijs habitabant; ideoque domus eorum, quæ erant in Vrbibus, reputabantur illis pro hæreditate agrorum; undè poterant semper redimi, sicut hæreditas Laicorum redimebatur ad voluntatem vendẽtium.

Reflexio 261.

ACto de venditione, & redemptione rerum, agitur consequentèr de venditione, & redemptione Personarum. Et determinatur, quod si aliquis Hebræus esset emptus in servum, vel Hebræa in Ancillam, hoc enìm

Deus illis permittebat ad ſublevandas eorum neceſſitates, debebant tractari amicabilitèr. Si verò Iudæus fuiſſet venditus in ſervum alicui Gentili, converſo ad Iudaiſmum, qui vocatur hìc in litera *Aavena*, dum dicitur: *Si invaluerit apud vos manus Advenæ*: hoc eſt, ſi factus fuerit potens ille, qui de terra aliena venit ad Iudaiſmum (manus enìm potentiam ſignificat) in hoc caſu talis Iudæus poterat ſtatìm redimi per ſeipſum, ſi pinguior fortuna ſibi occurriſſet, vel per propinquos ſuos; facta tamen defalcatione de pretio redemptionis, quantum eius ſervitus valuerat ipſi emptori. Tractabatur namque iſte Servus tamquam Mercenarius; nam dum fiebat liber, dabantur ei mercedes pro quolibet anno ſervitutis. Si verò prædictis modis non potuiſſet redimi, egrediebatur liber cum filijs ſuis in Iubilæo. Hoc autē privilegium redimendi ſtatìm poſt venditionem dabatur propter duo: Primo, quia iſti ſervi magis affligebantur ab Advenis quam à Iudæis, eo quod Hebræi erant exoſi Advenis; ideò rationabilius erat ſervos liberari de manu illorum, quam de manu fratrum ſuorum. Secundò, propter magnitudinem temporis: nam quando Iudæus vendebat ſe Iudæo, iſta ſervitus durabat ſolummodò uſque ad annum ſeptimum; cum verò vendebat ſe Gentili converſo ad Iudaiſmum, durabat uſque ad Iubilæum; undè pro maiori tempore ſervitutis, maius ſubſidium liberationis dandum erat. Ratio verò, quare Dominus nolebat Iudæos poſſe vendi ſimplicitèr, & ad ſemper, erat, quia Hebræi erant immediatè Servi ipſius Dei, eo quod redimerat illos de ſervitute Ægyptiaca; ideoque nolebat alitèr vendi, quam prædicto modo.

CAP. XXVI. Reflexio 262.

POſtquam actum eſt de ſolemnitatibus, quæ pertinebant ad Cultum Divinum, in hoc capitulo inducitur conſequentèr populus ad illorum obſervantiam, per promiſſiones bonorum temporalium.

lium. Erant enìm Iſraelitæ imperfecti, ſolaque terrena bona deſiderantes; ideo Dominus loquitur eis ſecundum eorum diſpoſitionem, promittens bona temporalia pro actu virtutis, & religionis: tamèn per hoc non eſt intelligendum, quod Dominus ſola bona temporalia tribuat pro bona operatione. Et ratio ea eſt, quia Deus Iuſtiſſimus eſt; ideò oportet, ut tantum conferat pro operatione virtuoſa, quantum ipſa meretur: & quia eſt liberaliſſimus, confert etiam aliquod ultrà condignum. Omnis autem operatio bona directa in Deum, fit ſecundum Charitatem; ſed charitas eſt excellentior omnibus virtutibus moralibus, cum ſit forma ipſarum, ſecundùm quã gratæ ſunt Deo. Morales autèm virtutes ſunt excellentiores omnibus bonis temporalibus, quæ poſſidentur: undè *Ariſt.* 7. *Ethic.* ponit ipſam virtutem de pulcherrimis ſecũdum naturam, quia ita bona eſt, ut nullo modo poſſit eſſe mala, quapropter non eſſet iuſta retributio, ſi Deus daret pro virtute morali, ex charitate procedente, ſolummodò bona temporalia: & ideò in ſcripturis Sanctis, ſub nomine bonorum temporalium, ſemper intelliguntur principalitèr promiſſa Æterna. Proponuntur autem hìc in Textu bona temporalia, cum dicitur: *Apprehendet meſſium tritura Vindemiam; & Vindemia occupabit ſementem*. In quo ſignificatur maxima ubertas frugum, dum non poſſent propter multitudinem triturari tempore ſuo, ſed remanerent uſque ad principium Vindemię, cum tamèn communitèr, etiam in annis fertiliſſimis, ſit tempus medium inter trituram Meſſium, & principium Vindemiæ. Deindè promiſit Deus pacem in finibus eorum; quæ quidem pax poteſt intelligi cum hoſtibus, vel cum civibus ad invicem. Prima, opponitur bello. Secunda, ſeditioni. Sivè tamèn hoſtes pugnent; sivè Cives contra ſe inſurgant, anguſtia magna fit in Republica: maior tamèn, ſi Cives inter ſe diſſideant, quia tùnc minor ſecuritas eſt.

Reflexio 263.

SIcut promissa fuerunt bona observantibus præcepta Dei, ita pronunciantur mala transgressoribus, dum inter alia dicitur in Tex. *Dabo vobis Cœlum desuper, sicut ferrum, & terram Æneam; corripiam vos septem plagis, itaùt comedatis carnes filiorum vestrorum.* Advertendum est autem, quod abundantia frugum, & omnium terræ nascentium, provenit principalitèr ex influxu Corporum Cœlestium, & ex dispositione Terræ ipsum recipientis; quapropter cessatio utriusque, significatur per Cœlum ferreum: etenìm ferrum fortissimum Retinaculum est: & ideo per hoc designatur retentio influxus. Terra verò Ænea valdè dura est; sed dura difficillimè patiuntur iuxtà *Arist. in præd. qualit.* undè licèt Cęlum influat, tamèn actio sua nihil proficit, dum terra propter duritiam suam non est disposita; nam ut ait *Arist. 2. de anima. Actus activorum sunt in patiente benè disposito*; adeoùt, si patiens non obediat agenti, nullus sequitur effectus. Deindè contestatur illis Deus, quod si per flagella non resipiscerent, sed multiplicarent transgressiones, corriperet eos septem plagis: per quæ designatur perfecta pœnalitas, cum septenarius numerus denotet Vniversitatem: peccata namque frequentata, & per replicationem multiplicata, faciunt maiorem gravitatem; & semper posteriora, ratione ingratitudinis erga Deum qui prima indulsit, sunt graviora. Hìnc Dominus in pœnam scelerum replicatorum prædicit Israelitis, quod comederent carnes filiorum suorum. Hoc autem fuit impletum in obsidione Samariæ, ut habetur 4. *Reg. cap. 6.* & in obsidione Ierusalem per Titum, sicut refert *Iosephus libro de Iudaico bello*: hæc autem maxima miseria est; nam fili cum sint partes decisæ de substantia parentum, sequitur quod isti comedant particulas carnis suæ.

CAP. XXVII. Reflexio 264.

Vpra actum est de oblationibus generalibus; hìc agitur consequentèr de redemptionibus Votorum, quæ erant quædam Oblationes speciales. Igitur si aliquis vovisset Deo animam suam, videlicèt seipsum, tale votum non erat per immolationem solvendum, sed per redemptionem, quia homo non erat animal immolatitium. Persona autem humana, secundum diversas ætates, est maioris, vel minoris valoris; ideò secundum quatuor ætates taxatur hìc pretium. Sunt autem homines secundùm varias ætates magis, vel minus utiles ad famulatum; nam in iuventute magis valet homo, quam in alijs ætatibus; quandoquidem aliæ, vel priores, vel posteriores deficiunt robore in potentijs motivis, & operativis. Hinc Levitæ portabant onera à trigesimo anno usq; ad quinquagesimum, & deindè non ampliùs ministrabant, sed efficiebantur Vasorum Custodes: ut per hanc occupationem excluderetur otium, omnium malorum origo. Maior etiam pretium constituebatur in Masculis quam in Fœminis; quia Viri secundum naturam, sunt præstantiores, atque rubustiores Feminis. Licèt autem pueri quinque annorum, & unius mensis, pro quorum redemptione solvebatur pecunia, non possent vovere, cum non haberent usum rationis, tamèn poterant obligari voto parentum. Hìnc Anna mater Samuelis, fecit votum de ipso, etiam antequam nasceretur. Si verò quis vovisset animal, non poterat mutari, dando meliùs malo, vel peius bono: quia tale animal iam erat applicatum Deo; unde non erat decens, quod rebus profanis inserviret. Et si mutatum fuisset, utrumque erat consecratum Domino. Si autem quis vovisset animal immundum, ratione alicuius maculæ, propter quam offerri Deo non posset, taxabatur pretium à Sacerdote; quod pretium, si vovens solvere voluisset ut reciperet animal, addebat super extimatione m

quintam partem. Ratio autem quare carius vendebatur voventi, quam alteri, erat, ne voventes haberent oculos ad recuperandum id quod semel voverant, & per hoc esset votum minus gratum Deo.

Reflexio 265.

ACto de Voto rei animatæ, sequitur videre de voto rei inanimatæ. Igitur si quis vovisset domum, cum ista non esset immolatitia, vendebatur, & pretium receptum applicabatur ad usus Sacerdotum. Sciendum tamèn est, quod hæc extimatio facta per Sacerdotem, non erat valdè magna: etenim ad negociatores, qui sola lucra intendunt, pertinet facere in rebus excessivas extimationes. Viri autem Ecclesiastici, non debent de his curare: habentes enìm alimenta, & quibus tegantur, his debent esse contenti. Et hìc nota, quod Sacerdotes non poterant sibi retinere res immobiles quas per votum accipiebant, sed tenebantur eas vendere ipsi voventi, vel alijs de illa Tribu. Et ratio erat, ne remaneret sors, & hæreditas sæcularium nimis diminuta; & Sacerdotes in progressu temporis, plus haberent quam omnes Israelitæ. Sciendum est autem, quod si quis vovisset agrum, in Redemptione taxabatur pretium secundum quantitatem sementis; & secundum distantiam à Iubilæo: adeout quanto plures erant anni ab obligatione voti usque ad Iubilæum; tanto maius erat pretium redemptionis. Si verò vovens noluisset redimere ipsum agrum, tunc pertinebat ad Deum, ideoque non poterat vovens, ad prædictum fundum redire in Iubilæo; quia res quæ consecratæ sunt Deo, non transeunt in proprietatem Laicorum. Adverte autem, quod quandò aliquis vovebat rem suam, si voluisset illam redimere, non solùm dabat pretium quod taxabatur per Sacerdotem; sed insuper quintam partem; & in tali casu manebat apud ipsum possessio rei in æternum; quia non erat ampliùs sanctificata Deo, cum illi subrogata fuisset pecunia. Si verò

alius redemiſſet fundum, redibat poſſeſſio in Iubilæo ad Levitas, & iterum taxabatur pretium rei, & vendebatur: Et hoc modo habebant Levitæ poſſeſſiones agrorum pertinentes ad iura ipſorum; attamen non poſſidebant illos agros, nec eos colebant, ſed ſolummodò in Iubilæo vendebant illos; quapropter tales Agri erant ſemper cenſuales, vel quaſi cenſuales: non enìm poterant Sacerdotes, & Levitæ colligere fructus, ne remanerent impediti per Agricolturam, ad exercenda Divina Miniſteria. Si verò ager emptus eſſet, & non fuiſſet de poſſeſſione maiorum, ideſt, parentum illius qui emebat agrum, tùnc ſi vovens voluiſſet illum redimere, conſiderabatur diſtantia à tempore redemptionis uſque ad Iubilæum, ſecundum quam erat maius vel minus pretium. In Iubilæo autem redibat ad priorem Dominum, à quo iſte vovens emerat, non verò ad Sacerdotes; quia talis vovens, non poterat obligare fundum, niſi uſque ad Iubilæum: quandoquidem nihil iuris ultrà habebat in eo: ſecus autem erat de Agro, quem habebat ex hæreditaria ſucceſſione.

NVMERI

Am Dominus Deus tradiderat Leges, quæ ſpecificant ordinationem populi, reſpectu Divini cultus: conſequentèr in hoc Libro adduntur illa, quæ ſpecificant ordinationem populi, reſpectu mutui conventus: imminebat enim tunc populo progreſsus ad teram ſibi promiſſam; & ideò ponuntur hic illa, quæ pertinebant ad ordinationem populi proficiſci debentis: populo autem in tali ſtatu conſtituto, neceſſariò requirebatur quod aliqui eſſent ſubditi, & obedientes; aliȷ Superiores, & Imperantes; quia ubi non eſt Gubernator, corruet populus; ideò ponitur ordinatio Rectorum, & Subditorum; & ad hanc faciendam numeratur Iſraelitica multitudo; quapropter Liber iſte vocatur Liber Numeri.

CAP. I. Reflexio 266.

PRæcepit igitur Dominus Moysi, ut tolleret summam universæ Congregationis filiorum Israel, per Cognationes, & Domos suas; & nomina singulorum à vigesimo anno, & suprà: ab ista enim Ætate incipiunt homines pugnare contra insurgentia vitia; & ideò ne ab illis superentur, exercere se debent continuè in aliqua arte, vel scientia suo statui proportionata. Labor enim est distractio ab iniquis concupiscentijs: præter quam quod, in prædicta ætate est in homine robur ad operandum. Fuerunt autem filij Israel, qui ad bella procedere debebant sexcenta tria millia quingenti quinquaginta; in qua numeratione, non fuerunt numerati Levitæ: isti enim, cum essent appliciti ministrationibus Sacris, non poterant, nec debebant vacare bellicis operationibus, sed Rempublicam defendere precibus ad Deum pro consequendis victorijs humiliter porrectis. Sciendum est autem, quod Levitæ aliquando veniunt sub nomine Israelitarum, aliquando non. Si enim filij Israel nominantur quantum ad aliquod spirituale, tunc nomine Israelitarum veniunt etiam Levitæ: undè inter Lapides Rationalis, erat etiam *Levi*: quia hoc pertinebat ad aliquod spirituale. Et Ioannes Apostolus in Apocalypsi, referens convertendos ad Christum Dominum, computavit sub nomine filiorum Israel etiam *Leui*, quando verò agitur de aliquo merè temporali ut hìc in *Textu*, ubi agitur de processu ad bellum; tunc sub nomine Israelitarum non veniunt Levitæ. Similitèr in prædicta summa non fuerunt computati illi Ægyptij, qui ascenderunt cum Iudæis; quiquidem erant valdè multi, ut patet *Exod. cap.* 12. ubi dicitur, quod vulgus promiscuum infinitæ multitudinis, ascen-

dit

dit cum Hebræis: quod manifestè patet, quia accepta est Summa cuiuslibet Tribus per domos, & familias; Ægyptij autem non pertinebant ad Tribus vel familias Israelitarum.

CAP. II. Reflexio 267.

Vprà actum est de numeratione Israelitarum; hìc agitur de eorum Castrametatione. In bello namquè iste est ordo, ut primò sciatur quot sint bellatores, & sub quibus Principibus; deindè qualitèr ordinari debeant in suis Aciebus, & Castrorum fixione. Sciendum est autem, quod Castra filiorum Israel erant disposita in quadrum: nam ut ait *Vegetius Lib. de Re milit. Optima dispositio bellica, & perfectus situs Castrorum est figura quadrata; & sic semper debent situari, nisi loci dispositio impediat*. In parte Orientali erant tres Tribus, videlicèt: *Iudas, Zabulon, & Isachar*, qui omnes erant 186400. Ab Occidente aliæ tres scilicèt: *Ephraim, Beniamin, & Manasse*; & isti erant 108100. A meridie, aliæ tres, nempè: *Ruben, Simeon, & Gad*, quorum numerus erat 151450. Ab Aquilone aliæ tres, videlicèt: *Neptalim, Dan, & Aser*, eorumque numerus erat 157600. Distinguebantur deindè filij Israel singuli per Turmas suas, & per signa, atque Vexilla. Est autem Turma multitudo triginta bellatorum, & sic vocatur, quia est parata, & disposita ad turbandum Adversarios magìs quam reliqui milites, qui formant corpus totius Exerciti, & manent firmi ad resistendum inimicis, si insurgerent, vel occupantur in aliqua alia operatione militari. Turma verò, si est Æquitum, dicitur propriè Ala. Si verò sit peditum vocatur Turma. Signa autem propriè sunt in vestibus, & Scutis, quibus bellatores mutuò se cognoscunt; & ponuntur in exercitu talia Signa, ut milites possint distinguere suos ab adversarijs, ne in pugna occiderent fratres putantes trucidare Hostes. Vexilla autem sunt quædam serica, quæ elevantur in hastis, ut ad eorum aspectum statim

bella-

bellatores uniantur ad invadendum, vel ad resistendum inimicis. Dicunt vero DD. quod vexillum cuiuslibet Tribus, erat simile in colore Lapidi posito in Rationali, in quo erat sculptum nomen sui Patriarchæ; ut sic quilibet miles, dum necessitas occurreret, posset uniri suis fratribus; nec oriretur confusio unius Tribus cum reliquis.

CAP. III. Reflexio 268.

NVmeratis Secularibus, agitur hìc de numeratione Levitarum: iussit enim Dominus, ut numerarentur filij Levi ab uno mense, & suprà; quia in tali ætate primogeniti offerebantur Domino. Numeratio autem prædicta fiebat ad commutandum Levitas, prò primogenitis aliarum Tribuum. Ante Legem enim scriptam pertinebat ad primogenitos offerre Sacrificia; sed quia filij Levi non peccaverunt in adoratione Vituli, reliqui autem peccaverunt; ideò soli Levitæ fuerunt electi ad ministrandum Deo in officio Sacerdotali, cæteris alijs expulsis. Secunda ratio fuit, quia Tribus Levi erat valdè minor quam quælibet alia; ideò talis electio fuit multum conveniens; tùm quia Ministri Altaris debebant esse pauci, cum pauci sufficerent; tùm quià Israelitæ illos erant sustentaturi sumptibus suis; ideoque ne nimis populus graveretur; & ut possent Sacerdotes vivere secundum decentiam sui status, debuerunt esse pauci; quia quantò fuissent plures, tanto essent pauperiores, & impotentes ad sustentandam dignitatem suam sicut decebat; & sic extimationem populi, debitam Dei Ministris, non habuissent. Sciendum est autem, quod primogeniti Israelitarum, pro quibus Deus accepit Levitas, dicuntur esse ipsius Dei: hoc est, specialitèr obligati quam omnes alij; & hoc non fuit ex semper, sed solum ex tempore quo percussit Dominus primogenita Ægyptiorum. Et quantum ad hoc non pertinebant ad Deum, in quantum est Deus; sed magis de Iure Gentium;

nam

nam quando aliquis eripit alterum à morte, ut si accipiat illum in bello, & servet eius vitam, efficitur servus illius. Deus autem eruerat primogenita Israelitarum à morte in Ægypto, salvans eos ab Angelo percutiente; ideò tenebantur sibi ad servitutem; & sub hac formalitate dicebantur sui. In novo verò Testamento, non sunt primogeniti magis obligati quam cæteri; quia in nobis non fuit aliqua liberatio secundum carnem; nec fuerunt aliqui, qui haberent maiorem obligationem ad Christum Dominum Redemptorem, quam alij; ideò non fuit assignata aliqua Gens determinata, de qua eligerentur Ministri Sacri Altaris; sed de omnibus nationibus eliguntur ad serviendum Deo, nisi habeant aliquam indignitatis notam, propter quam Iura repellant eos à Ministerio Divino.

CAP. IV. Reflexio 269.

Ssumptis Levitis in ministerium Tabernaculi; hìc assignatur modus cuilibet familiæ exequendi officium suum, tempore motionis castrorum in portandis oneribus. Erant autem tres, familiæ Levitarum, scilicèt: *Caathitæ*, *Gersonitæ*, *&* *Meraritæ*; & ideò singulis præscribitur officium proprium: nam Caathitis commissum fuit, ut in motione castrorum portarent Arcam, Mensam, Altare Thymiamatis, & Altare Holocausti, omniaque vasa Sanctuarij, involuta sericis Hyacinthinis, excepto Altare Holocausti, quod involvebatur purpureo vestimento; ad significandum, quod ibi erat Ignis latens. Pallium autem non comburebatur, & hoc Divino miraculo. Omnia tamen prædicta involvebantur prius per Sacerdotes, nam Levitis non licebat tangere illa, nec nuda videre sub pœna mortis. Officium Gersonitarum erat, ut portarent cortinas Tabernaculi, & Tectum Fœderis, quod erat operimentum de Sagis. Officium Meraritarum erat portare tabulas Tabernaculi, &

vectes

vectes, & columnas, ac bases earum. Item Columnas Atrij, cum basibus, & paxillis, & funibus suis. Iussit autem Deus, quod prædicti Levites numerarentur à trigesimo anno & suprà, usque ad quinquagesimum; infra verò *cap*. 8. iussi sunt numerari, à vigesimo quinto anno, & suprà. Pro quo sciendum, quod à vigesimo quinto anno ponebantur ad discendum ministerium Levitarum; sed in trigesimo, instituebantur Ministri, illi qui per experientiam videbantur apti, & repellebantur inepti. Non instituebantur autem ante annum trigesimum; quia usque tunc non perficitur robur hominis corpore, & mente; expleto vero quinquagesimo anno, statim absolvebantur à Ministerio, quia iam deficit robur ad magna onera, & labores; & ideò non ministrabant, sed efficiebantur custodes vasorum, ne otio torperent, & ut constaret, esse Dei Ministros. Fuerunt autem omnes Levitæ qui inserviebant actualitèr in Ministerio Tabernaculi, a trigesimo anno usque ad quinquagesimum, in quo cessabant ferre onera, 8580. quandoquidem Caathitæ fuerunt 2750. Gersonitæ autem fuerunt 2630. Meraritæ verò fuerunt 3200. & sic omnes Levitæ, qui actualitèr inserviebant in Ministerio Sanctuarij, fuerunt 8580.

CAP. V. Reflexio 270.

Escripta dispositione Populi ad recedendum; hic tolluntur quædam infectiva multitudinis. Ideoque iubetur Israelitis, ut eijcerent de castris omnem leprosum, & omnem fluentem semine, & quemcumque qui pollutus fuisset super mortuum; ista namque Populum inficiebant. Deinde removetur aliud impedimentum, quod est iniustitia. Hæc enim turbat pacem Communitatis; & maximè dum retinetur res aliena. Dicitur ergò, quod si aliquis defraudasset Proximum suum, surripien-

piendo illi aliquam rem; postea verò, pœnitentia ductus, voluisset facere restitutionem, debebat reddere ipsam rem principalem, & insuper quintam partem Proximo suo quem damnificaverat; tum propter damnum, quod habuit ex detentione rei suæ; tum ut homines retraherentur à rebus alienis sibi retinendis. Si verò non inveniretur dominus rei; tunc ipsa res debebat dari Deo, & cedebat in utilitatem Sacerdotum: quandoquidem in restitutione vaga, debent de illa sustentari Dei Ministri, vel pauperes. Debebat præterea defraudans offerre Arietem in Sacrificium; quia non solum peccaverat contra Proximum ipsum defraudando, sed etiam contra Deum, transgrediendo mandatum ipsius, & ideo sicut per restitutionem rei fiebat satisfactio homini; ita per oblationem Arietis fiebat satisfactio ipsi Deo, ratione offensæ.

Reflexio 271.

POst remotionem impedimentorum, turbantium totam Communitatem, agitur de remotione impedimenti turbantis familiam; hoc autem est suspicio adulterij, in quo præscribitur forma quomodo Vir deberet crimen Vxoris cognoscere: Iudaica namque Gens, erat imperfectissima, ideoque nisi datus fuisset Hebræis modus experiendi de Vxoribus suis, occidissent illas. Tenebatur autem Mulier subire hanc purgationem, quæ hìc ponitur: adeout, si recusasset coram Iudicibus, habebatur tamquam convicta de scelere; ideò Mulieres subibant hanc purgationem. Advertendum est autem, quod Zelotypia vocatur spiritus, quia secundum communem locutionem Sacræ Scripturæ, omne principium activum, & motivum, vel compulsivum, dicitur Spiritus; Zelotypia verò, est quidam instinctus, & ægritudo animi qua timemus, ne quis possideat id, quod soli optamus possidere, & ideò impellimur, seù concitamur contra aliquem. In tali igitur casu, Vir offerebat decimam partem

Sati

Sati farinæ Ordeaceæ, non vero Similæ, quæ est farina tritici purgatissima, sicut in alis Sacrificijs. Et ratio erat, quia istud Sacrificium erat vile; ideoque farina de Ordeo, & non de Tritico offerebatur. Non fundebatur super eam oleum; quia oleum signat Divinam misericordiam, quæ in hoc Sacrificio non implorabatur. Non offerebatur Thus; quia Thus significat devotionem; hoc autem Sacrificium non offerebatur ex devotione, sed ex sola suspicione adulterij. Deinde Sacerdos sumebat Aquam sanctam sic vocatam, eo quod diluebatur ibi Nomen Domini *Tetragrammaton* scriptum in Cedula; & accipiebat paululum de terræ pavimento Tabernaculi, ponens in aquam: ad denotandum quod tale Sacrificium fiebat pro vili crimine; terra namque pedibus conculcatur. Tenebat deinde aquas amarissimas, non formalitèr, sed effectivè, quia nimirum causabant effectum amaritudinis, propter imprecationem maledictionum super illas. Mulier autem, antequam tales aquas biberet, dicebat *Amen*, *Amen*; recipiens per hoc super se prædictam adiurationem. Dicebat vero bis *Amen*, semel pro parte innocentiæ, & semel pro parte culpæ. Sumptis autem aquis prædictis, si fuisset rea perpetrati adulterij, inflato ventre computrescebat femur illius: si verò innocens fuisset; tunc aquæ prædictæ non ei nocebant, sed proficiebant; nam si fuisset sterilis pro tempore præterito, fiebat divino miraculo fœcunda in futurum.

CAP. VI. Reflexio 272.

Escripta ordinatione Populi, quantum ad legem communem; hìc ponitur ordinatio specialis, nempè Nazaræorum. Sciendum est autem, quod votum Nazaræorum in aliquibus erat perpetuum, ut in Sampsone, & Samuele, & alijs in quibus præcessit figura Religiosorum Novi Testamenti; in aliquibus autem erat ad tempus. Cum ergo quis se consecrabat in Nazaræum, appli-

cabat

cabat se per votum ad statum strictiorem vivendi; quapropter dicebantur *Nazarei*, idest segregati ab alijs. Tenebatur autem primò talis vovens abstinere à vino, & ab omni potu inebriativo; quia debebat vacare Orationi, & Contemplacioni Divinæ: hæc autem est actus mentis elevatæ in Deum; vinum verò deprimit intellectum; undè abstinentes à vino sunt acutiores ingenij, quia eorum Phantasia semper est temperata. Prohibebantur etiam Nazaræis Vvæ recentes, ne illis daretur occasio bibendi vinum, capti dulcedine fructus. Secundò, pręcipiebatur, ut non abscinderetur aliquid de capillis Nazaræi, & dicebatur *Sanctus*; idest Deo applicitus crescente Cesarie capitis sui. Tertiò, non poterat Nazaræus ingredi ad mortuos etiam si fuisset Pater, Mater, vel fratres. Causa erat, ne per affectionem ad propinquos, mens eius impediretur à Contemplatione Dei, cui specialitèr inserviebat. Quod si mortuus fuisset quispiam subitò in eodem Tabernaculo, dicebatur pollutum Caput eius, quia non proficiebat Consecratio præterita; ideò debebat eadem die radi Caput, quia illa Capillatura, cum iam esset polluta, non proficiebat ad continuandum Votum; adeoùt quicquid fieret, ipsa manente, non computabatur in observatione Voti, quia ad hanc computationem debebat esse Nazaræus semper incontaminatus. Elapso verò tempore Voti, debebat accedere ad Tabernaculum ut offerret Deo oblationem, quæ consistebat in Sacrificijs, de omni genere, scilicèt pro peccato; & Holocaustum, & hostia pacifica. Deindè radebatur eius Cesaries, quia crescentia Capillorum erat signum durationis Voti; undè isto expleto radebatur, in signum quod licitum erat ei redire ad communem modum vivendi. Capilli verò cremabantur coram Domiuo; ne illud quod fuerat Deo consecratum, conculcaretur, vel ad humanos usus applicaretur. Causa autem quare Deus posuit in Veteri Testamento hanc observantiam fuit, ut applicaret aliquos homines, sibi specialitèr inservientes in aliqua strictiori observantia ultra generalia præcepta Legis: non posuit tamèn hoc sub præ-

cepto

cepto, ſed reliquit tanquam Conſilium omnibus ſequi volentibus. Sic paritèr Lex Evangelica, licet ſit Lex perfectionis, & data toti Mundo; tamèn non obligavit omnem hominem ad perfectionem, quia omnes homines non poterant eſſe perfecti, vel non erant diſpoſiti ad perfectionem. Vocatur verò Lex perfectionis, non quod iubeat omnibus omnem perfectionem, ſed quia prohibet omnem imperfectionem, hoc eſt omne peccatum.

CAP. VII. Reflexio 273.

Eſcripta ordinatione quantum ad communem populum; hìc agitur de ordinatione, & oblatione Principum. Licèt autem erectio Tabernaculi, & conſecratio Sacerdotum, & oblatio Principum eodem tempore facta fuerit; tamèn omnia iſta deſcribuntur in diverſis locis, quia non pertinent ad eandem materiam. Obtulerunt igitur Principes Tribuum Sacrificia, & munera Domino; & quia eorum oblationes erant excellentiores, & valdè magnæ, fuerunt etiam eis aſſignati dies ad offerendum pro ſingulis. Primò igitur obtulerunt ſex Plauſtra tecta; videlicèt, ſex Quadrigas opertas aliquibus velamentis. Cum enim Sanctuarium eſſet Domus portatilis, nec poſſet portare humeris hominum propter magnitudinem Tabularum, & Columnarum, neceſſaria erant Plauſtra. Et quia res ſacræ decentius feruntur de loco ad locum velatæ, quam nudæ, ideò duodecim Principes obtulerunt cum Plauſtris etiam Velamenta, ut nihil deeſſet ornatui eorum. Tunc Moyſes dedit duo Plauſtra, & quatuor Boves Gerſonitis, quorum officium erat portare Cortinas Atrij, & omnia operimenta Sanctuarij. Meraritis verò conſignavit quatuor Plauſtra, & octo Boves; quia iſtorum neceſſitas erat duplo maior, & onera illorum plura, & maioris ponderis; debebant enim ferre

Tabulas, & Columnas totius Sanctuarij. Caathitis autem non dedit Plaustra quia isti tenebantur proprijs humeris portare Vasa Sacra. Post hanc oblationem factam ab omnibus duodecim Principibus simul, fecerunt singuli in die sibi specialitèr deputato, oblationem particularem. Et primus fuit Nahasson, filius Aminadab Princeps Tribus Iuda, cui Tribui debebatur prælatio inter alias, quia erat tribus Regia; quam dignitatem assecuta fuerat, quando cæteris Tribubus formidantibus introire Mare Rubrum, Tribus Iuda prima fiducialitèr, & generosè ingressa est illud. Obtulit igitur iste Princeps Acetabulum Argenteum; quod erat Instrumentum ubi probabatur Incensum, & Simila, ut videretur an esset apta ad offerendum. Item obtulit Phialam argenteam eratque Bacinus in quo probabantur liquida; deindè Mortariolum, & in hoc terebatur Incensum. Obtulit deindè Bovem de armento, in memoriam ipsius Ioseph, qui vocatur primogenitus Tauri, *Deut.* 33. Obtulit Arietem, in memoriam Isaac, pro quo fuit Aries immolatus. Obtulit Agnum anniculum, in recordationem Agni Paschalis. Obtulit Hircum pro peccato, ad expiandum peccatum venditionis Ioseph, in qua fuit Hædus occisus. Obtulit duos Boves, ad significandum duas Tabulas Testimonij. Obtulit Arietes quinque, & Hircos quinque, ad denotandum decem præcepta Decalogi. Obtulit Agnos anniculos quinque, ad significandum quinque Libros Legis, & eodem modo exponendæ sunt oblationes duodecim Principum subsequentium.

CAP. VIII. Reflexio 274.

Icto de oblatione Principum; hìc agitur, tùm de officio Pontificis in construendo Candelabro, & Lucernas in parte Australi Tabernaculi; tùm de Consecratione Levitarum. Sicut enim erant necessarij Sacerdotes, ad Sacrificiorum exhibitionem, & ad reliquas

San-

Sanctuarij administrationes, quæ intra ipsum erant; ita erant necessarij Levitæ pro exterioribus administrationibus: quapropter iussit Dominus Moysi, ut illos purificaret aspergendo eos aqua Lustrationis. Levitæ enim ante fuerant in medio populi, ubi videbantur contraxisse aliquas sordes; nunc verò efficiebantur Ministri Dei, ideò purificandi erant. Nam ad serviendum Deo, nullus accedere debet nisi totalitèr mundus. Applicabantut autem coram Tabernaculo, convocata omni multitudine filiorum Israel, qui ponebant manus super illos, ut per hoc significaretur, quod renuntiabant proprietatem ipsorum; tradebantur enim Domino pro primogenitis aliarum Tribuum; ideoque erat quædam oblatio facta Deo à tota multitudine, & dabantur in vigesimo quinto anno, non ad ministrandum; sed ad officia addiscenda per quinque annos. In trigesimo verò instituebantur Ministri, si erant idonei, & apti; repellebantur autem si fuissent insufficientes, & inepti. In quinquagesimo vero completo, cessabant servire in portandis oneribus, & solummodò tenebantur custodire portas Sanctuarij, & Vasa; tùm ne otiosi remanerent; tùm quia, cum haberent de Sanctuario victum sicut alij, iustum erat, ut Sanctùario, modo sibi possibili, inservirent. Hoc autem debet esse singulare motivum Episcopis, cæterisque Ecclesiæ Dei Præpositis, ut non dent bona Ecclesiæ illis, qui in ea nihil laborant.

CAP. IX. Reflexio 275.

IN superiori Capitulo dictum est de consecratione Levitarum, & de officio Sacerdotis in componendis Lucernis; hìc describitur Pontificis officium, quantum ad celebrationem Phasæ, quia debebat docere populum de modo, & tempore celebrandi. Accidit autem ut in die Paschatis venirent quidam, qui sepelierant

mortuum; & cum essent immundi, non poterant celebrare Phase, comedendo de Sacrificio Victimæ Paschalis. Sicut enim irregularitas in Novo Testamento causatur aliquando ex bono actu, ut ex occisione Malefactoris per sententiam Iudicis; ita in Veteri Testamento, ex actu Sepulturæ meritorio, impediebatur ad tempus celebratio Phasæ. Isti autem durè ferebant, se impediri à prædicta celebratione ex bona operatione; & dicebant se defraudari iure suo: putabant enim se privari multis bonis, dum non offerrent oblationem Agni Paschalis: tunc Moyses, quia casus videbatur dubius, recursum habuit ad Deum. Qui respondit, quod prædicti Immundi, facerent Phase in Mense secundo: noluit enim Dominus, quod isti accederent ad celebrandam festivitatem, & voluit quod sua devotio haberet intentum tempore congruo, maximè quia, voluntas Dei erat, ut Iudæi haberent in memoriam liberationem ex durissima servitute Ægyptiaca, cuius Phase erat rememorativum, ut sic continuè Deum tanquam suum Liberatorem recognoscerent, & grati essent Divinæ clementiæ. Porrò in die quo erectum est Tabernaculum, operuit illud Nubes, nam elevata sedit super illud. Et dum Sol occumberet apparebat Columna in figura ignis usque mane. In Aurora verò incipiebat apparere in specie Columnæ albæ. Ipsa autem dirigente, manebant filij Israel, vel proficiscebantur.

CAP. X. Reflexio 276.

Vperiùs actum est de directione populi ministerio Angeli moventis Nubem; hìc agitur de ministerio humano, videlicèt sonitu Tubarum. Istæ autem fuerunt Argenteæ; tum quia maiorem pulchritudinem exhibebant; tum quia Argentum est metallum valdè sonorum. Volebat enim Deus quòd filij Israel distincti procederent, & ordinatè; & ideò iussit,

ut

ut distinguerentur per quatuor Vexilla, & sub quolibet eorum essent tres Tribus. In primo autem Tubæ clangore prolixiori, movebantur illi qui erant ad Orientalem plagam, & hi erant filij Iuda. Deindè ad secundum, & tertium clangorem sequebantur aliæ Tribus. Ante progressionem verò accedebant ad ostium Tabernaculi, ut ante discessum adorarent Deum Exercituum. Post elevationem autem Nubis, Sacerdotes intrabant Tabernaculum, ut involuerent Sericis Hyacinthinis Sacra Vasa; quibus egressis Gersonitæ, & Meraritæ deponebant Tabernaculum, & Atrium per circuitum; dispositisque oneribus arripiebant iter post exercitum Iudæ, cum duabus Tribubus sibi adiunctis. Post prædictos Levitas sequebantur filij Ruben cum filijs Simeon, & filijs Gab sibi unitis; post quos veniebant Caathitæ, qui portabant Arcam, & Sacra alia Vasa; quæ quidem cum sanctiora essent, meritò ponebantur in medio totius Exercitus, tamquam in loco tutiori. Licèt autem dicatur hic *in Tex*: quod Arca fœderis præcedebat eos; tamen secundùm Doctores intelligitur hoc de quadam alia Arca in qua servabantur primæ Tabulæ fractæ, eo quod fuissent scriptæ digito Dei. Arca verò in qua erant secundæ Tabulæ, & quæ propriè vocabatur Arca, stabat in medio Castrorum ob rationem prædictam. Et nubes, licèt esset extensa super totum Exercitum ad refrigerium æstus, tamen specialitèr, per modum cuiusdam Columnæ, erat super Arcam istam tempore quietis; tempore autem motionis Castrorum, erat super Vexillum Iudæ quod præcedebat omnes, ut prædictum est. Supradictis autem Tubis Argenteis, non solum disponebatur Exercitus, sed etiam erant ad convocandam multitudinem, & ad Festivitates, & ad Epulas, & Sacrificia: nam istis clangebatur super Holocausta, & super hostias pacificas non tamèn super hostias pro peccato: quia clangor est ad exultationem, hostia verò pro peccato regulariter erat ad mærorem.

CAP. XI. Reflexio 277.

Icto de multitudine progrediente; agitur hìc de Casu impediente progressum: scilicèt de murmuratione orta ex labore itineris tantùm trium dierum; in quibus Iudæi, vel nihil laboraverunt, vel parvus labor fuit; & tamen, contra ipsum Deum moventem Nubem, murmuraverunt, ad cuius motum debebant etiam ipsi moveri. Tunc divino Imperio Ignis erupit de terra, & devoravit extremam partem Castrorum. Dicitur autem extremum dupliciter, scilicèt Pars inferior, & tunc intelliguntur hìc vulgares de populo. Et Pars superior, & tunc intelliguntur Maiores de populo, qui absorti fuerunt ab igne devorante, quia fuerunt negligentes in reprimenda murmuratione suorum subditorum; unde per hoc mortem meruerunt. Hìc autem quæri potest. Cum Israelitę murmuraverint etiam contra Dominum, quando defuit illis panis, & aqua, ut patet *Exod. cap.* 16. *&* 17. quare Deus non dedit illis pœnam hanc cum fuerit ibi idem peccatum, sicut hìc? Dicunt aliqui Doctores, quod Iudæi non viderunt tunc tanta Miracula; nec adhùc receperant tanta Divina beneficia sicut modò; quæ omnia magis culpam augent, ratione ingratitudinis; & quia obligant recipientem ad serviendum magis Deo tam multipliciter benefacienti. Igitur quia hìc fuerunt Hebræi magis ingrati, ideò acritèr fuerunt puniti. Alij Doctores dicunt, quod Dominus Deus secundum altissimam suam dispositionem, non punit semper peccatorem statìm ac committit peccatum; sed reservat pœnam ad alia tempora, ut cum deindè semel homo peccaverit, omnium præteritorum scelerum simul pœnas luat. Devoratis igitur peccatoribus, ad orationem Moysis ignis absortus est, ait *textus*; idest, consumptus, quia non fuit ampliùs visus.

Re-

Reflexio 278.

POst murmurationem prædictam secuta est nova Dei offensio; Nam vulgus promiscuum, nempè Ægyptij conversi ad Iudaismum, iunctis sibi paritèr filijs Israel, & flentes desideraverunt Carnes, Cocumeres, & Pepones. Per quæ intelliguntur omnia delectabilia Ægypti; spreveruntque Manna, quod tamen habebat in se omnis saporis suavitatem; & sic directè contemnebant Deum: nam qui contemnit munus, contemnit etiam muneris largitorem. Dedit autem Dominus in Manna varietatem saporum in privilegium bonis; quia natura nostra sicut mutabilis est, & composita, ita mutationem desiderat. Hinc *Arist.* ait, quod quia natura Dei simplex est, eadem etiam actio delectabilissima sibi est: nobis autem transmutatio omnium dulcissimum est. Audiens autem Moyses flentem populum, & petentem Carnes, deprecatus est Deum, ut morte sua intercedente, liberaretur de tantis malis, asserens, se esse insufficientem ad regendam tantam populi multitudinem. Timebat enim Sanctus Dux, ne malitia populi esset sibi occasio ruendi in peccatum impatientiæ. Mortem verò non petijt deliberatè; sed ex magna afflictione, non verò quasi recusaret subire omnes labores pro servitio, & gloria Dei sui. Igitur post hanc humilem petitionem, iussit illi Dominus, ut congregaret ad Ostium Tabernaculi septuaginta senes, dicens, quod auferret de Spiritu Moysis, traderetque illis, ut secum sustinerent onus populi, ne solus gravaretur. Per hoc autem non est intelligendum, quod aliquid fuerit ablatum Moysi, & traditum alijs; sed quod prædicti Senes fuerunt illuminati, absq; diminutione gratiæ Moysis. Deus namque dedit illis similem spiritum in specie, ut regerent populum, sicut regebat Moyses: sicut à lumine unius Candelæ illuminantur plures, absque diminutione sui luminis. Ista tamèn similitudo non tenet quantum ad causam effectivam, quasi donum gratiæ existens in Moyse causaret gratiam in alijs; quia hoc spectat ad Deum; sed tantum meritoriè,

Reflexio 279.

POstquam Populus murmuravit, & indebitè Carnes appetijt, desiderans magis velle esse in Ægypto, quam in deserto, quod erat directè contra beneficium Divinæ, & miraculosæ liberatiois, dixit Dominus ad Moysen, se esse daturum populo carnes, non per unum tantum diem, sed per unum integrum Mensem; & ideò diceret omnibus, quod sanctificarentur, hoc est præpararent se ad recipiendum id quod petierant. In Sacra enim Scriptura frequentèr accipitur Sanctificatio, pro præparatione. Hoc audito dixit Moyses: *Sexcenta millia peditum sunt, & tu dicis dabo eis esum Carnium mense integro? nunquid Ovium, & Bovm multitudo cedetur, ut possit sufficere ad cibum?* Advertendum est autem, quod ista verba ex se ipsis, videntur aliqualitèr dura, & significare diffidentiam de impletione Divini promissi: undè Hebræi dicunt, quod Moyses desperavit de impletione Divini promissi, ideoque peccavit, sicut ad Aquas contradictionis. Non fuit tamen punitus hìc sicut ibi: quia ad prædictas aquas peccatum fuit publicum coram tota multitudine, & ideò statìm fuit determinata pœna. Hìc autem solum coram Deo fuit peccatum Moysis, non verò coram populo: ideoque non fuit ei data punitio; quia alitèr sunt punienda peccata publica, aliter verò secreta. Doctores autem Cattholici dicunt, quod Moyses hìc minimè dubitavit de impletione verbi Dei; sed quæsivit de modo. Sicut Beatissima Virgo Dei Mater, petivit ab Angelo de modo Incarnationis Verbi Æterni, dicens *Quomodo fiet istud?* Interea ventus egrediens à Domino, arreptas trans Mare Coturnices detulit, & dimisit in Castra, itinere quantum uno die confici potest, ex omni parte Castrorum per circuitum; volabantq; in Aere duobus Cubitis in altitudine super terram: erat autem tanta multitudo Coturnicum, quia valdè multus erat populus, nam erant sexcenta millia peditum procedentium

ad

ad bellum, & insuper Senes & parvuli, & Mulieres; adeo ùt omnes erant plusquam tres Miliones; & Dominus promiserat dare illis saturitatem Carnium mense integro: quapropter probabiliter dicendum est, Deum de novo creasse hanc multitudinem Coturnicum; vel ministerio Angelorum adduxisse Coturnices ex omnibus Mundi partibus. In fine autem Mensis furor Domini cæpit ardere contra populum, inferendo videlicèt illi pœnam, quæ fuit subitanea Pestilentia. Disposuerat enim Deus dare illis Carnes, sicut petierant, sed tamen eos punire, quia nimis peccaverant, tum in cupiendo esse in Ægypto; tum in appetendo inordinatè Carnes; tum in contemnendo Manna.

CAP. XII. Reflexio 280.

Icto de murmuratione Populi contra Deum; hìc agitur de murmuratione contra Moysen servum suum: Nam locuta est Maria, & Aaron contra illum, propter Æthiopissam. Circa hoc autem variè dicunt Expositores, tam Cattholici, quam Hebræi. Nam Iosephus, & plures expositores nostri, in hoc ipsum sequentes, dicunt, quod ista Vxor Moysis fuit filia Regis Æthiopum. Istis enim rebellantibus Ægyptijs, Moyses, qui erat iam adultus, & elegantis formæ missus fuit Dux exercitus ad ipsos domandos; quibus in campo debellatis, & Rege eorum occiso, obsedit fugientes in Civitate Regia: cuius probitatem admirans filia Regis, misit ad illum Nuncios pro Matrimonio contrahendo; cui petitioni consensit Moyses, illamque accepit sibi in Vxorem. Dicunt igitur prædicti Doctores: quod Maria, & Aaron obiurgaverunt Moysen, eo quod accepisset Mulierem alienigenam. Sed hoc non videtur sufficienter adductum; quia eadem ratione obiurgasent Moysen de Sephora, quæ pariter erat Gentilis. Alij Doctores dicunt, quod ista Vxor fuit Sephora, quæ vocatur

catur hìc Æthiopissa, quia Madianitæ antiquitùs dicebantur Æthiopes. Causa autem obiurgationis fuit, quia Sephora, & Maria rixatæ fuerant ad invicem, sicut accidere sæpissime solet mulieribus in eadem domo manentibs. Maria autem super hoc conquesta fuit cum Aaron; unde ambo detulerunt quærimoniam ad Moysen, & ipse sustinuit partes Vxoris suæ: porpter quod Maria, & Aaron indignati proruperunt in verba contra Moysen. Tunc Dominus Deus indignatus de offensa facta servo suo, dixit ad istos tres: *Egredimini vos tantum tres ad Tabernaculum fœderis*. Nolebat enim Dominus fatuitatem Aaron ostendere coram populo, propter scandalum multitudinis vitandum. Et eadem ratione non fuit lepra percussus, sicut Maria; erat enim Summus Pontifex. Hinc est quod hodie in Ecclesia Dei, non imponitur Sacerdotibus pœnitentia publica, ne vituperetur semper venerabile eorum ministerium.

Reflexio 281.

AD mandatum igitur Domini, prædicti tres ingressi sunt Tabernaculum fœderis, quibus sic Deus locutus est: *Si quis fuerit inter vos Propheta, in visione apparebo ei; vel per somnium loquar ad illum. At non talis servus meus Moyses: ore enim ad os loquar ei, & palã, & non per ænigmamata, & figuras Dominum videt*. Pro intelligentia autem Textus sciendum est: quod cognitio prophetica fit tribus modis. Primo per abstractionem à sensibus exterioribus, ut in somno, vel extasi. Alio modo sine tali abstractione, & hoc dupliciter contingit: Vno modo, quando in immaginatione fiunt aliquæ formæ virtute Divina, quibus intellectus à Deo illustratus, inspicit veritatem supernaturalem. Alio modo, quando sine tali visione immaginaria cognovit eamdem intelligibilem veritatem supernaturalem. Secundus gradus est altior primo, & tertius est altior secundo, cuius ratio est: quia per occupationem sensuum exteriorum distrahi-

ſtrahitur intellectus in actibus ſuis, ut minus capere poſſit cognitionem ſupernaturalem: & ideo quando exiſtente tali occupatione apprehenditur ſupernaturalis veritas, eſt altior gradus: ſicut in cognitione naturali, ille iudicatur melioris ingenij, qui curis diſtractus apprehendit veritatem intelligibilem, quam ille, qui non poteſt apprehendere, niſi ſit ab omni diſtractione purgatus. Similiter tertius gradus eſt altior ſecundo. Sicut in cognitione naturali, ille eſt melioris ingenij, qui veritatem intelligibilem capit abſque manuductione per exempla ſenſibilia, quam ille, qui indiget talibus. His ſuppoſitis, dum dicitur in textu: *In viſione apparebo ei, vel per ſomnia loquar ad illum*. Per locutionem in ſomno, intelligitur primus gradus prophetiæ; per viſionem autem intelligitur ſecundus gradus: quaſi diceret Deus: Aaron, & Maria, non attingitis vos, niſi ad inferiores gradus prophetiæ: Moyſes autem attingit gradum ſuperiorem, ore enim, ad os loquor ei palam: & per hoc quod dicitur, *palam*, intelligitur tertius gradus prophetiæ; in quo non requiritur aliqua viſio immaginaria: per hoc vero quod dicitur: *Ore enim ad os loquor ei*: intelligitur quædam ſpecialitas, & dignitas in iſto tertio gradu prophetiæ; quia quanto frequentius, & familiariter Deus revelat alicui ſupernaturalem veritatem, tanto ille gradus eſt dignior, & iſte erat in Moyſe, cui Deus loquebatur magis clarè, quam alijs Prophetis. Attamen ſecundum Doctores Cattholicos, & Hebræos, non vidit Moyſes Divinam eſſentiam: nam dictum fuit ei *Exod. 33. Non videbit me homo, & vivet*. Sanctus autem Auguſtinus dicit: quod conceſſum fuit Moyſi in præſenti vita videre Dei eſsentiam; quod probat ex hoc, quod dicitur hìc: *Palam, & non per ænigmata Deum videt*. Omnis autem cognitio Dei, citra viſionem Divinæ eſſentiæ, ænigmatica eſt, dicente Apoſtolo *pr. ad Corinth. cap. 13. Videmus nunc per ſpeculum, & in ænigmate: tunc autem facie ad faciem*. Vbi autem fuerit, & quando illi conceſſa, non determinatur. Doctores autem communiter explicant litteram dicentes: quod Moyſes, non videbat

bat

bat Deum per ænigmata, ideſt per quaſdam obſcuras imagines; ſed per quandam effigiem, quæ ſpecialiſſimè repreſentabat Deum, quæ quidem nulli alteri apparebat, licet eſſet Propheta.

CAP. XIII. Reflexio 282.

Oſito impedimento itineris propter verba murmurantium; hìc ponitur nova retardatio propter verba exploratorum. Sciendum eſt autem, quod Populus Iudaicus, ferè ſemper Divinæ promiſſioni incredulus, incitabat continuè Moyſen ad mittendum exploratores, qui conſiderarent terram ante illorum ingreſſum; quam quidem inſtantiam non approbabat Moyſes, eoquod Dominus Deus dixerat illi, quod eſſet eorum Ductor: nihilominus, propter importunitatem populi conſuluit ſuper hoc Dominum. Qui reſpondit ei, ut mitteret Viros, qui conſiderarent terram Chanaam de ſingulis Tribubus; itaquod fuit permiſſio ad malum populi, malè petentis, & increduli ad Divinas promiſſiones. Fecit ergo Moyſes id quod Dominus imperaverat, mittens principes viros de deſerto Pharam ad terram promiſſionis; qui redeuntes poſt quadraginta dies, dixerunt ad populum: *Venimus in terram, quæ re vera fluit lacte, & melle, ut ex his fructibus cognoſci poteſt; ſed terra devorat habitatores ſuos.* Inceperunt autem narrationem à commendatione terræ, ut ſic populus magis illis crederet in detrahendo de illa. Communiter enim detractor incipit à commendatione perſonæ, cui poſtea vult detrahere, ut inclinet corda audientium ad iudicandum, quod non moveatur odio, ſe amore puræ veritatis: ſic iſti perverſi, confeſſata fertilitate terræ, ſtatim dixerunt habere fortiſſimos cultores; & Amalech habitare in meridie, ut ſic magis terrerent populum,

pulum, cui Amalech molestus fuerat alio tempore, ut patet *Exod.* 17. Deinde dixerunt terram devorare suos habitatores; per hoc inferentes, illam esse pestiferam ratione aeris, & habere monstra, idest homines ultra quantitatem naturalem alios mirabiliter excedentes; quapropter ex ista perversa relatione fuit Populus valde perterritus.

CAP. XIV. Reflexio 283.

Osita trangressione Exploratorum; hìc agitur de totius populi murmuratione: desperavit enim de consecutione terræ sibi à Deo promissæ, & optavit magis esse in Ægypto, quam in Deserto; cum tamen melius fuisset illis mori in solitudine: quandoquidem hìc erant liberi, in Ægypto autem magna premebantur servitute: quilibet autem generosus animus super omne humanum bonum desiderat libertatem: sed isti erant pusillanimes, & nunquam in virilem animositatem eruperant. Et ista fuit una de causis, quare Deus voluit, ut tota illa gens periret in Deserto: nam omnes in servitute Ægyptiaca fuerant nutriti. Servi autem, quia sub iugo dominorum sunt, semper timent, & nunquam magna audent, quia propter imperium dominorum franguntur in illis animositates. Igitur Hebræi eligentes reverti in Ægyptum, dixerunt: *Constituamus nobis Ducem, & revertamur in Ægyptum*: Cumque clamaret omnis multitudo, & vellet lapidibus opprimere Moysen, & Aaron, apparuit Gloria Domini super tectum Fœderis: hæc autem fuit columna Nubis, quæ licet staret super tectum Fœderis, tamen apparuit plus solito fulgens; & in ea fuerunt monstrata aliqua signa terribilia, ad reprimendam temeritatem tumultuantis populi. Deinde Dominus dixit: *In solitudine hac iacebunt Cadavera vestra, omnes qui numerati estis à viginti annis, & supra*: Ex quo patet, quod illi qui erant

minoris

minoris ætatis, non fuerunt condemnati per hanc sententiam. Similiter nec Levitæ, quia isti non erant computati à viginti annis, sed ab uno mense. Licèt autem filij blasphematorum non fuerint mortui in deserto, tamen per quadraginta annos retardati sunt ab ingressu terræ promissionis; quæ quidem pœna, licet fuerit pro peccato parentum, tamen resultavit in bonum ipsorum parvulorum: nam per varios labores facti sunt fortiores ad bella exercenda, & promptiores, ad sustinendum adversa in toto decursu vitæ suæ: est enim inexcogitabilis effectus Divinæ pietatis, nam licet interdum Deus puniat peccantes, tamen in ipsa punitione, non deficit eius misericordia, ut hìc manifeste patet; dum pœna quadraginta annorum, proficiebat pro acquirenda bellica virtute, & fortitudine in adversitatibus futuris tolerandis.

Reflexio 284.

SEcuta Domini sententia, locutus est Moyses universa verba Domini ad populum, manifestando illi Divinam sententiam, de morte omnium murmuratorum in deserto: licèt enim iam data fuisset, tamen Moyses, & Aaron soli eam audierant; statimque exploratores, qui fuerunt causa peccati multitudinis, mortui sunt in conspectu Domini ad ostium Tabernaculi coram toto populo, per pestem immissam in eos. Et dicunt Doctores, quod linguæ eorum horribiliter inflatæ fluebant veneno. Licèt autem Dominus, post murmurationem prædictam prohibuisset Israelitis pergere ad terram promissionis, tamen isti ascenderunt in mane verticem montis, dicentes, se esse paratos transire ad prædictam terram: hoc enim faciebant ne viderentur repugnare mandato Dei, sicut prius repugnaverant. Sed cum iam Dominus interdixisset illis transitum, iubens, quod reverterentur versus mare rubrum, transgrediebantur de novo Divinum præceptum. Transibat enim populus iste irrationabilis, ab extremo in extremum: prius enim in terram

Cha-

Chanaam ad mandatum Dei ire noluerat; nunc autem contra expreſſam inhibitionem ad illam pergere volebat: quod cernens Moyſes, dixit illis, ut non aſcenderent, quia non erat cum eis Deus, per ſpecialem videlicet protectionem; & perconſequens, non poterant debellare Chananæos. At illi obtenebrati, non recipientes ſanum conſilium, nihilque curantes de verbis Sancti Ducis, aſcenderunt verticem montis; ſed percuſſi fuerunt ab adverſarijs. Iſta autem cœcitas, ſeu obtenebratio, provenit ex peccato antecedenti; merentur enim homines incidere, propter perpetrata ſcelera, in aliquam inconſiderationem, vel ignorantiam, per quam deinde multa damna, & varias calamitates incurrunt: undè plerumque ſapientiſſimi etiam Viri, erraverunt in aliquo, in quo etiam imprudentiſſimus non erraſſet; quia nihil bene agere poſſumus, niſi Deus per ſuam gratiam nos ſpecialitèr illuminet, & dirigat in agendis.

CAP. XV. Reflexio 285.

Onitur in hoc Capitulo quoddam incidens de colligente ligna in Sabbato. Invenerunt enim filij Iſrael hominem colligentem ligna in Sabbato, & recluſerunt eum in carcerem, neſcientes quid ſuper eo facere deberent. Licèt enim ſcirent, ipſum debere interfici; tamen neſciebant quam mortem ſubire deberet, quia modus mortis non fuerat determinatus *Exod.* 31. & ideo ipſum recluſerunt quouſque per revelationem Divinam hoc ſcirent. Tunc Dominus iuſſit, ut talis lapidaretur extra caſtra à tota multitudine; quod ſtatim fuit executioni mandatum. Deinde præcepit Dominus Iſraelitis ut facerent ſibi Fimbrias, ponentes in eis Vittas Hyacinthinas. Sicut enim ille populus erat ſpecialiter electus à Deo, eoquod ex eo naſciturus erat, ſecundum

dum carnem, Christus Dominus: ita voluit Deus, illos distingui in habitu ab alijs gentibus. Porrò istæ Fimbriæ erant quatuor partes vestimenti, divisæ in anteriori, & posteriori parte; unde necesse erat quod in duabus divisionibus, vel aperitionibus, essent quatuor fimbriæ. In extremitatibus autem fimbriarum erant Vittæ, idest parvi fusciculi, ex multis nodis complexi, & coloris Hyacinthini: in signum, quod deberent habere conversationem Cœlestem, respectu aliarum Gentium: nam color Hyacinthinus est similis colori Cœli quando serenum est. Item ponebatur de hoc colore super eos, ut memorarentur mandatorum Dei: quapropter in confirmatione Legis talis color apparuit; & in vestimentis Sacerdotalibus multum erat de tali colore. Similiter cortinæ Tabernaculi, & Tentoria habebant magis de Hyacintho, quam de alijs filis; & omnia velamina Vasorum Sanctuarij, præter velamen Altaris Holocaustorum, erant Hyacinthina: unde visio talis coloris debebat inducere Israelitas ad observantiam mandatorum Dei, ut sic faciendo certam haberent spem Regni Cœlestis.

CAP. XVI. Reflexio 286.

HIc ponitur aliud impedimentum itineris, insurgens ex ambitione Core tumultuantis pro usurpando Sacerdotio. Sciendum est autem quod Caath, filius Levi, habuit quatuor filios: nempè *Amram* primogenitum; *Isaar* secundò genitum; *Hebron* tertium filium; & *Oziel* quartum. Cùm autem Moyses, & Aaron promoti essent in populo, dum unus erat Dux, alter verò Summus Sacerdos, videbatur ipsi Core, quod post eos deberet ipse habere prælationem in populo, eo quod esset filius secundi filij Caath: & ideò quando vidit quod Elisaphã, qui erat filius Oziel quarti filij Caath, fuit factus Princeps sub Eleazaro filio Aaron, ut habetur supra *Cap.* 3. cæpit ardere invidia; concepitque

cepitque indignationem, eo quod filius iunioris filij Caath factus fuerat eius superior, & aliorum Caathitarum; & ideò movit seditionem, ut Moyses perderet Ducatum, & Aaron Sacerdotium. Et ut ad hoc posset pertingere, habuit consilium cum Dathan, & Abiron, qui erant magni Principes de Tribu Ruben primogeniti Iacob, ut ipse haberet Sacerdotium, & illi Ducatum: undè per totam noctem, & partem diei, Core & sibi adhærentes discurrerunt per Castra, persuadentes populo, quod non erat communis utilitas Aaron esse Summum Sacerdotem, & Moysen Ducem. Deindè donis, & promissis coacervaverunt sibi multitudinem, quæ semper desiderat novitatem; odit enim præsentia, commendat præterita, & expectat futura. Commota igitur plebe, Core, & sui sequaces surrexerunt contrà Moysen, & Aaron, imponentes illis, quod sibi arrogassent præposituras in Populo. Tunc Moyses videns talem seditionem, pronus in faciem se humilians coram Deo, imploravit Divinam protectionem: deinde dixit, quod Core, & sui adhærentes acciperent Thurribula, in quibus ponerent Thymiama coram Domino, ut sic appareret per signum à Deo immissum, cui spectaret officium Sacerdotale. Contendebatur namque hìc de Sacerdotio; ideo fuit conveniens dari esperimentum in aliqua operatione Sacerdotali.

Reflexio 287.

POst prædictam electionem, misit Moyses, & vocavit Dathan, & Abiron, qui noluerunt venire. Et iste fuit primus actus directus ad sibi vindicandum Principatum, dum recusarunt superiorem recognoscere. Tunc Moyses iussit Core, ut in crastinum accederet unà cum suis, habentibus Thurribula ad offerendum Domino Thymiama simul cum Aaron: qui cum venissent ad ostium Tabernaculi dixit Dominus Moysi, & Aaron, quod separarentur de medio illius congregationis; & quod præciperent universo populo, ut procul staret à Tabernaculis Core, & Dathan, &

Abiron; quarè Moyses statim abijt ad Dathan, & Abiron, qui stabant in introitu Papilionum suorum cum Vxoribus, & liberis, pertinaciter parati ad resistendum Moysi; & ut demonstrarent, se nihil timere de verbis Sancti Ducis. Et ecce terra dirupta est sub pedibus eorum, & devoravit illos cum Tabernaculis suis, descenderuntque in infernum: prius tamen mortui sunt morte corporali, antequam pervenirent ad pœnas æternas; quia omnibus hominibus statutum est semel mori, ad solvendum debitum Naturæ lapsæ. Deinde Divina Iustitia suam exercuit vindictam contra ducentos quinquaginta viros, qui ausi fuerant offerre incensum, ad usurpandum sibi Sacerdotium. Ignis enim egressus de Thurribulis, vel de Altari Holocaustorum, illos interfecit. Tunc Dominus Deus præcepit Eleazaro, ut produceret in laminas dicta Thurribula, & affigeret in Altari, ad reprimendam in posterum temerariam Sacerdotij usurpationem. Post hæc murmuravit universa multitudo altera die contrà Moysen, & Aaron dicentes, ipsos interfecisse populum Dei; cumque oriretur seditio, fugerunt Moyses, & Aaron ad Tabernaculum fœderis: quibus ingressis, Nubes quæ semper stabat in altum super Tabernaculum, descendit, ambiens circumquaque ipsum, ut nullus posset accedere. Et volens Dominus delere iniquam multitudinem, Moyses, & Aaron proni rogaverunt Deum pro populo. Dantes per hoc exemplum Prælatis, quod non debent subtrahere spiritualia beneficia subditis propter iniuriam ab illis sibi illatam. Quia vero iam plaga erat sæviens in populo (nam ignis, vel è Cœlo descendens, vel de terra erumpens, occidebat rebelles) tulit Aaron Thurribulum cum incenso, pergens in medio multitudinis, quam vastabat incendium, obtulitque Thymiama; & stans inter mortuos, & viventes deprecatus est pro populo Dominum, ad cuius orationem plaga à Deo immissa cessavit. Fuerunt autem qui percussi sunt in incendio prædicto quatuordecim millia, & septingenti hominum absque illis, qui perierant in seditione Core.

CAP. XVII. Reflexio 288.

DIcto de seditione Core pro vindicando sibi Sacerdotio; hìc ponitur determinatio eiusdem dignitatis per floritionem Virgæ. Voluit enim Deus declarare per hoc ad quem vellet pertinere tale officium; ut sic cessaret ambitio, cupiditas, & avaritia desiderantium talem dignitatem. Pontificale namque officium magna res erat, & redditus abundantissimi; ideò quilibet optabat talem dignitatem: maximè quia Israelitæ erant imperfecti, sola lucra temporalia quærentes. In Novo autem Testamento, non ad redditus Episcopalis dignitatis attenditur à Prælatis; sed tantum ad lucra animarum, ad aquas regendas posuit illos Spiritus Sanctus. Igitur de mandato Dei omnes Principes Tribuum dederunt virgas inscriptas nomine suo: quæ omnes fuerunt repositæ per Moysen in Tabernaculo coram Domino, ut dignaretur ostendere sensibili signo voluntatem suam. Sequenti ergo die ingressus Moyses Tabernaculum, invenit virgam Aaron germinasse; turgentibus enim gemmis flores eruperant, qui dilatatis folijs, in Amygdalas deformati sunt. Primo enim natæ fuerunt quædam gemmæ, & de gemmis facti sunt flores; & ultimò gemmæ deformatæ sunt in Amiygdalas. Totum enim, quod in gemmis continebatur, conversum est in Amygdalas: proprie namque deformari est, unius rei materia effici materiam alterius; in qua mutatione prima res deformatur, quia perdit formam substantialem, vel saltem accidentalem, utpotè figuram quam prius habebat. Dicunt autem Doctores, quod ideo virga illa protulit Amygdalas; quia sicut Amygdalus inter arbores emittit primò flores, & fructus; ita per hoc signum ius primogenituræ, nempè Sacerdotium, demonstrabatur provenire ad Aaron. Man-

ſit vero iſta virga florens miraculosè, & repoſita fuit in Arca; & ſic erant ibi tria, in teſtimonium rerum geſtarum, videlicèt, *Tabulæ* in teſtimonium Legis datæ. *Manna* cum Vrna in recordationem, quod Dominus aluiſſet Iſraelitas tali cibo in deſerto. Et *Virga Aaron*, in teſtimonium, quod Deus elegiſſet Tribum Leviticam ad officium Sacerdotale.

CAP. XVIII. Reflexio 289.

Eterminato Sacerdotio, ponitur hìc oneris impoſitio; & dicitur quod Sacerdotes portarent iniquitatem Sanctuarij. Pro intelligentia autem Textus ſciendum, quod non erat aliqua iniquitas Sanctuarij, niſi illa quæ irreverenter fiebant in ipſo Sanctuario: puta dum ab aliquo ſeculari tangebatur; vel dum officia Divina uſurpabantur ab illis, qui non erant deſtinati ad Sacra facienda, & hanc iniquitatem portabant Sacerdotes, & Levitæ: nam Vulgares puniebantur de tranſgreſſione, & audacia; Sacerdotes autem, & Levitæ de ommiſſione, & negligentia. Aſſignavit deinde Deus Sacerdotibus pro illorum officio, & laboribus omnia quæ ſanctificabantur; ideſt, promittebantur Domino per votum. Secundò, omnes primitias, quæ vocantur nomine *medullæ*; quia debebant dari de melioribus: medulla namque eſt optimum ipſius rei. Tertiò, quicquid primum erumpebat de vulva, ſivè de hominibus, ſivè de pecoribus. Pro primogenito tamen hominis dabatur pretium, quia homo non eſt animal immolatitium, & cedebat in ius omnium Sacerdotum. Levitis verò aſſignavit Deus decimas omnes, & ideo noluit quod in terra promiſſionis haberent hæreditatem; ſi enim fuiſſet illis aſſignata hæreditas, nimis gravatæ remanſiſſent aliæ Tribus: etenim Sacerdotes, & Levitæ recipiebant quaſi duplum unius ſortis; nam Levitæ recipiebant decimas fructuum terræ, & pecorum, & ſic percipiebant plus,

quam

quam unam sortem: nam tota terra Chanaam erat divisa in duodecim sortes. Sacerdotes autem recipiebant multa alia iura, quæ supra enarrata sunt; adeout redditus omnium Levitarum erant plures quolibet anno quam fructus duorum sortium: quapropter si Dominus dedisset illis terram sicut cœteris, fuisset populus nimis depauperatus. Quià vero Levitæ habebant pecora, & iumenta, quæ illis proveniebant de decimis, indigebant locis pascualibus, ideò Dominus Deus dedit cuilibet Vrbi Levitarum spatium duorum millium cubitorum in circuitu, ad ibi pascenda pecora; non tamen faciebant in his locis agros, & vineas, ut sic magis vacarent officio suo, cum essent liberi à curis secularibus, & occupationibus terrenis. Summus vero Sacerdos habebat iura duplicia. Quædam enim erant ei communia cum alijs Sacerdotibus; nempè omnia quæ supra posita sunt: alia vero erant ei propria, nempe decimæ quas recipiebat à Levitis. De decimis namque receptis à populo, dabant isti decimam Summo Pontifici, antequam de illis quicquam assumerent in proprios usus. Per hanc autem decimam recipiebat Summus Sacerdos centesimam partem omnium fructuum totius populi Israelitici; ideoque erat ditissimus, eiusque familia nimis magna; adeout excepto Rege, non erat in toto Regno aliquis ita potens, sicut Summus Pontifex.

CAP. XIX. Reflexio 290.

Ictum est suprà quomodo se haberet Sacerdos ad Deum ei ministrando, & ab eo iura recipiendo; hìc agitur quomodo se debeat habere ad populum purificandum: est enim mediator Dei ad populum, & hoc propriè respicit purificationem, quæ à Deo derivatur ad populum, per officium ipsius Sacerdotis. Sciendum est autem, quod in veteri Lege erant duæ

purificationes. Vna erat ab immunditia ſpirituali, quæ contingebat ex peccatis, & iſta, quia erat gravior purificabatur per oblationes, & Sacrificia, accedente tamen fide, & contritione; non verò per ſanguinem ſolummodo Hircorum, & Taurorum. Et ſic patet quod Lex Moſaica, per obſervantiam ſuam non inducebat directè aliquam utilitatem, & per inobſervantiam inducebat mortem. Alia erat ab immunditia corporali, per quam efficiebatur homo ineptus ad ingrediendum locum Divini cultus, & tales immundi purificabantur per aſperſionem aquæ luſtralis, in qua commiſcebantur cineres Vaccæ combuſtæ, quæ hìc vocatur *Religio victimæ*, quia immolabatur pro purificatione totius populi, ut poſset accedere ad cultum Dei: qui cultus in Sacra Scriptura dicitur Religio, & ideò hæc Victima vocatur ſpecialiter nomine Religionis. Exhibebatur autem à toto populo, quia fiebat pro purgatione multitudinis, & immolabatur pro peccato idolatriæ Vituli fabricati in deſerto: ideoque dicitur magis Vacca, quam Vitulus. Debebat eſſe Rufa, vel ut dicitur in Hebræo, *Rubea*, quia Idolum prædictum fuit aureum; ut ſic melius exprimeretur prædictum Idolum. Non debebat eſſe iugo domita; ad ſignificandum, quod filij Iſrael in adoratione Vituli, abiecerunt à ſe iugum Divinæ Legis. Immolabatur ab Eleazaro, non verò ab Aaron; quia Eleazar non peccavit in conflatione Vituli: Aaron verò aliquo modo peccavit, dum timore populi tumultuantis, fabricavit Idolum. Immolabatur extrà caſtra: ad denotandum, quod idolatria debebat prorſus elongari à toto populo. Deinde Sacerdos tincto digito in ſanguine victimæ convertebat ſe verſus illam partem, ubi erat Tabernaculum, aſpergens verſus illam plagam ſeptem vicibus: ad denotandum quod idolatria equipollet omnibus alijs peccatis, eoquod importat totalem receſſum à Deo. Vniverſitas enim deſignatur ſeptennario numero. Deinde combuſtis carnibus, ponebatur Lignum Cedrinum, & Hyſſopum, & Coccum bis tinctum, talis enim color ſervat diu colorem; ad denotandum quod

cineres debebant ſervari per totum annum ad purificationem populi, qui aſpergebatur hyſſopo, quod eſt herba odorifera: ad denotandum, quod per talem aſperſionem amovebatur immunditia contracta. Lignum verò cedrinum ponebatur, ad reprimendum fœtorem exhalantem ex combuſtione pellis, & fimi Victimæ immolatæ.

Reflexio 291.

TErminata immolatione prædicta, tam ille qui portabat cineres, quam ille qui aſpergebat aquas, immundi erant uſque ad veſperam; adeout Sacerdos aſpergens non poterat in tota illa die miniſtrare in Sanctuario, vel comedere de ſanctificatis. Pro quo ſciendum, quod immunditia dupliciter contrahebatur in veteri lege. Vno modo ex immunditia rei tactæ, & ſic tangens mortuum efficiebatur immundus, quia ex cadavere mortui exeunt humores corrupti, & fœtidi; ideoque tangentes fiebant inepti ad accedendum ad Sacra. Alio modo ex indignitate tangentis rem ſacram: ſicuti modo in Eccleſia, ſi Laicus tangeret Calicem conſacratum, peccaret. Sic pariter redigens Vaccam in cineres, ut erat Sacerdos, & ille qui colligebat ipſos cineres, efficiebantur immundi, quia iſti cineres erant multùm ſacri, cum ordinarentur ad purificationem totius populi: quapropter reputabantur indigni ad tangēdas res tam ſacras, & per conſequens contraxiſſe aliquam maculam, qua poſita, indigerent purgatione, quæ quidem purgatio, non fiebat per aſperſionem Aquæ luſtrationis, ſed per ablutionem corporis, & veſtium. Nam Sacerdos ſi aſpergeret prædicta aqua ſeipſum, cōtraheret maculam, ſicut contrahebat aſpergens alium; cum in utroque caſu tangeret rem ſacram, quam tangere, indignus propriè reputabatur. Si verò aſpergeretur ab alio Sacerdote, eadem ratione iſte aſpergens indigeret aſpergi per alium, & ſic in infinitum; ideo talis purgatio, non per aſperſionem aquæ luſtrationis, ſed per ſolam ablutionem corporis, & veſtium fiebat.

CAP. XX. Reflexio 292.

Gitur in hoc Capitulo de alio impedimento, retardante ingressum in terram promissionis, proveniente ex nova murmuratione populi. Venerunt enim filij Israel in desertum Sin, & manserunt in Cades; mortuaque est ibi Maria, & in eodem loco sepulta: cumquè populus indigeret aqua, versus est in seditionem contra Moysen, & Aaron: qui ingressi Tabernaculum fœderis, rogaverunt Deum, ut dignaretur dare populo aquas. Tunc Dominus dixit illis, ut congregarent populum, & in præsentia totius multitudinis loquerentur ad Petram, quæ deinde daret aquas. Congregato igitur populo, elevavit Moyses manum, & percussit virgà bis silicem, egressæque sunt aquæ largissimæ. Dicunt autem DD. quod aquæ primo ictu non exierunt, propter dubitationem Moysis; in secundo verò exierunt, propter impletionem Divini promissi. Percussa igitur Petra, & aquis egressis de illa, dixit Dominus ad Moysen, & Aaron: *Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filijs Israel, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis*. Sciendum est autem quod Moyses, & Aaron peccaverunt in hoc, quod non fecerunt sicut præceperat illis Deus; nam dixerat: *Loquimini ad petram, & illa dabit aquas*. Moyses autem, & Aaron voluerunt facere, sicut in Raphidin, ubi virgà percusserunt petram, & statim egressæ sunt aquæ. Sed hìc non percutiendo, sed loquendo debebat fieri miraculum; & ista locutio erat, ut manifestaretur populo gloria Dei, dum prolato Nomine illius, statim petra dividebatur, & abundantissimè dabat aquas; quod erat novum signum Divinæ potentiæ. Vnde populus hoc videns, glorificasset Dominum. Stante igitur prædicta transgressione, fuit eis assignata pœna: nimirùm, quod

non introducerent populum in terram Chanaam; quod quidem erat ipsis valdè amarum, cum tam diù laborassent, & in fine carerent intento, tam vehementer expectato.

Reflexio 293.

MOverunt intereà Israelitæ castra de Cades, & venerunt in Montem Hor, ubi Dominus locutus est ad Moysen dicens: *Pergat Aaron ad populos suos*. Iste autem modus loquendi magis accipitur in viris bonis, qui dicuntur pergere ad populos suos, nempè ad populos Sanctorum, quibus sociandi sunt. Et dicitur *ad populos*, quia qui moritur vadit ad multitudinem maiorem illà, quam relinquit in Mundo. Igitur ad Domini Præceptum, ascendit Moyses cum Aaron, & Eleazaro in Montem Hor, vidente omni multitudine. Et credendum est, quod nunciatum fuerit toti populo, quod ascendebat Summus Pontifex in montem ad moriendum; qui licèt sciret se ibi moriturum, tamen promptissimè, & constanter pergebat, ut Deo suo humiliter obediret. Dicunt autem Doctores, quod cum supradicti tres in montis verticem pervenissent, viderunt ibi speluncam à Deo paratam, & in ea Lectum stratum, & Lampadem antè ipsum ardentem, & sic cognoverunt quod locus ille, erat pro Sepultura Aaron. Quapropter Moyses spoliavit ipsum Aaron Pontificalibus vestibus, induitque Eleazarum filium eius, ut pater ante mortem aspiceret filium sibi in Pontificali honore succedentem, & ad demonstrandum, quod Eleazar, non appetebat Summum Sacerdotium se ingerens, sed solo iussu Dei; ideo non per seipsum, sed per Moysen, tamquam Dei ministrum, fuit pontificalibus vestibus indutus. Tunc Aaron statim posuit se in lecto illo, extendens manus, & pedes, & claudens os, & oculos; nulloque præveniente languore, animam in pace emisit. Videns autem Moyses tranquillam mortem fratris sui, desideravit sibi similem, & obtinuit à Domino, ut patet infra. Populus verò

audita

audita morte Summi Pontificis amarè flevit triginta diebus; tùm quia ipsum valde diligebat, tùm propter singulares virtutes, quæ in ipso erant; tùm propter reverentiam, quæ debetur Pontificali dignitati. Ex hoc autem quod populus per triginta dies celebravit exequias Aaron, cępit Ecclesia Dei consuetudinem celebrandi memoriam defunctorum die trigesima sepulturæ.

CAP. XXI. Reflexio 294.

Osito impedimento itineris versus terram promissam, proveniente ex aquis contradictionis; hìc ponitur impedimentum ex parte hostis Chananæi persequentis populum Dei: quandoquidem Rex Arad, audiens approximasse populum Israel, parato exercitu suo pugnavit contra illum, & victor existens, duxit ex eo prædam. Tunc Israel voto facto promisit, si Deus concederet ei victoriam, quod deleret Vrbes Regis Arad. Hoc autem votum consistebat in hoc, quod populus non acciperet aliquid de bello pro se, sed omnia Deo traderet, tamquam non pro seipsis, sed pro sola gloria Dei pugnaretur. Sciendum est autem, quod non erat aliquis modus applicationis rerum istarum, nisi per destructionem Civitatum, nè cederent amplius ad usum hominum, qui in illis exercebant idolatrias, quod totum videbatur tendere ad honorem Divinum, maximè quia hoc Deus iubebat: ideoque votum erat acceptum ipsi Deo. Igitur, emisso voto, tradidit Dominus Chananæum in manus Israel. Post acceptam autem victoriam, populus semper rebellis, non egit gratias Deo, sed laboris, & itineris impatiens, locutus est contrà Dominum, & Moysen dicens: *Cur eduxisti nos de Ægypto, ut moreremur in solitudine?* Quamobrem misit Dominus Deus in populum, ignitos serpentes. Et dicunt aliqui Doctores, quod sic vocantur, eo-

quod

quod per aerem volantes emittebant ſcintillas ardentes. Alij dicunt ſic vocari, quia per morſus eorum calefaciebat Caro, ac ſi igniretur. Et addunt, quod Dominus creavit iſtos ſerpentes ad pœnam murmurantium. Alij dicunt quod non fuerunt de novo creati, ſed miniſterio Angelorum adducti de partibus Libiæ, ubi plures ſunt, quam in toto Orbe. Igitur ad mortem plurimorum venerunt Iſraelitæ ad Moyſen, confitentes peccatum ſuum: qui immemor iniuriæ, & memor clementiæ, oravit pro populo, & Dominus præcepit ei dicens: *Fac Serpentem æneum, & pone eum pro ſigno: qui percuſſus aſpexerit eum, vivet*. Conſiderandum eſt autem, quod in Serpente non erat virtus ſanandi, ſed aſpicientes illum, ſtatim recognoſcebant afflictionem ſibi à Deo iuſtè illatam, petentes miſericordiam, & tunc Dominus ſanabat illos: & quia Iudæi, utpotè imperfecti, movebantur per ſenſibilia, decuit dari illis aliquod ſignum materiale, ut recognoſcerent ſe eſſe ſanatos à Deo: & quia à ſerpentibus percuſſi fuerant, decentius fuit ponere magis ſerpentem in ſignum, quam aliquam aliam rem. Porro iſte ſerpens expreſſa figura fuit Chriſti Domini qui paſſurus erat in Cruce, ut habetur *Io. cap. 3.* per cuius intuitum, & fidem ſanamur à morſibus diaboli, ſerpentis antiqui. Et quod Serpens Æneus fuerit expreſſa figura Chriſti Domini, patet: quia ſicut talis ſerpens fuit ſimilis animali venenoſo, nihil tamen habuit de veneno: Sic Chriſtus Dominus, habuit quidem carnem ſimilem peccatrici, ſed nihil habuit, nec habere potuit de veneno peccati.

CAP. XXII. Reflexio 295.

Iſo de impedimento ingreſſus terræ promiſſionis per Regem Arad procurato; hìc ponitur de novo obſtaculo per Balaam, ad ſuggeſtionem Regis Moabitarum poſito. Sed quia in *Tex.* Vocatur Balaam *Magus*, & *Ariolus*, & tamen eius prophetiæ, tamquam veræ habentur in auctoritatem,

tatem, videndum eſt, an tales fuerint à Deo, vel à Dæmone? Pro quo ſciendum, quod Propheta dicitur, quaſi *procul fans*, quia denunciat illa, quæ procul ſunt ab humana cognitione ſecundum viam naturæ. Item conſiderandum, quod quanto aliquis eſt ſubtilioris intellectus, tanto eius cognitio ſe extendit ad altiora, ad quæ non poteſt attingere cognitio intellectus magis rudis, qui capere non poteſt niſi ſenſibilia, & groſſa. Et ſi hoc eſt verum in diverſis intellectibus eiuſdem ſpeciei, multo magis verum erit in intellectibus diverſarum ſpecierum, cuiuſmodi ſunt intellectus Angelicus, & humanus: ideoque cum Angelus ſit ſublimioris naturæ, eius cognitio ad multa ſe extendit, ad quæ non poteſt attingere humana cognitio. Naturalia autem in dæmonibus integra remanſerunt, & ideo eorum cognitio naturalis ad plura ſe extendit, quam humana. Bonorum autem Angelorum cognitio adhuc ad plura ſe extendit, in quantum ſunt illuminati lumine gratiæ, & Divinis revelationibus. Patet igitur quod dæmones, permiſſi à Deo, poſſunt revelare hominibus aliquas veritates illis incognitas, & tunc tales homines dicuntur prophetæ dæmonum. Quando autem revelatio fit hominibus immediatè à Deo, vel mediantibus Angelis ſanctis, dicuntur Prophetæ Dei. Hæc autem revelatio, aliquando fit hominibus iuſtis; aliquando iniuſtis, ut patet *Matth.* 7. & 3. *Reg. cap.* 13. de Propheta idolorum, qui reduxit Prophetam Domini, & poſtea facta fuit ſibi revelatio Divina de morte illius Prophetæ, eoquod non obedierit voci Domini. Hoc autem cedit ad commendationem veritatis revelatæ, ut ipſa habeat teſtimonium etiam ab adverſarijs. His ſuppoſitis dicendum eſt: Quod Balaam fuit Propheta dæmonum, in quantum erat Ariolus, & Magus, quærens revelationes à dæmone. In quantum vero fuerunt ei revelatæ à Domino aliquæ veritates futuræ, fuit Propheta Domini, licèt à Deo illas non quæreret; fuitque compulſus pronunciare, quod nolebat, videlicet ſanctitatem, & proſperitatem populi Iſrael. Quod totum factum eſt principaliter ad gloriam Dei, qui erat

ductor

ductor illius populi; deinde ad terrorem adversariorum, & tandem ad salutem Gentium, quæ ex Prophetis ipsius Balaam motæ fuerunt postea ad quærendum Christum natum, ut habetur *Matth. cap.* 2. ideoque propter hæc & similia, eius prophetiæ in Canonica Scriptura receptæ sunt.

Reflexio 296.

IGitur Balac Rex Moabitarum, timens Israelitas, misit Nuntios ad Balaam, suppliciter rogans, ut ad se statim veniret, dicens: *Veni, & maledic populo huic: si quomodo possim percutere, & eijcere eum; novi enim quod benedictus sit cui benedixeris, & maledictus in quem maledicta congesseris.* Dicunt autem multi Doctores, quod Balaam erat magnus Astrologus in iudicialibus, prædicens ex Astris multa futura. Illa verò quæ per Astra cognoscere non poterat, Dœmonum familiaritate scire nitebatur. Cum autem Populi rudes illius sæculi viderent aliquando res evenire sicut iste prædixerat, putabant quod ex maledictione sua, vel benedictione infortunia, vel prosperitates hominibus advenirent. Et maximè hoc credebat prædictus Rex, quia antequam obtineret principatum Moabitarum, prædixerat illi Balaam dominationem, & Regnum. Pervenerunt ergo Seniores Moab missis à Rege ad Balaam, habentes divinationis pretium in manibus suis, ut sic cupidus Ariolus promptius ad Regem suum accederet: quibus visis gratiosè eos accepit, & oblata munera arripiens dixit illis: *Manete hic nocte, & respondebo quicquid dixerit mihi Dominus.* Impius enim magus, licet quæreret responsum à Dæmone, tamen dixit nuntijs, se illis revelaturum illa, quæ Deus sibi respondisset: quia modus magorum maxime cupidorum, qualis erat iste scelestus, est fingere coram hominibus, quod revelationes sibi fiant à Deo vero, ut sic magis illis credatur, & maius lucrum reportent.

Re-

Reflexio 297.

DVm ergo in nocte Balaam quærit responsum à dæmone, venit Deus ad illum: videlicet Angelus bonus loquens in persona Dei, & ideo aliquando Deus, aliquando Angelus nominatur. Hoc autem fuit, ut arceret dæmonem à dando responso, & ad ponendam legem, & frænum ipsi Balaam, ne faceret aliquod, vel diceret contra populum Israeliticum; & ne iret cum ipsis nuntijs. Quapropter mane consurgens dixit eis: *Ite in terram vestram, quia prohibuit me Dominus venire vobiscum*. Fuit enim coactus protestari virtutem Dei, ut nihil posset agere, vel dicere, nisi quod placeret Domino. Sed dices, quare Deus prohibuit Balaam proferre maledictionem super Israelitas? non enim videbatur necessarium: quia illius verba, & magicæ observationes non habebant aliquam efficaciam bonorum, vel malorum inferendorum; ideoque etiam si Iudæi non fuissent specialitèr benedicti à Deo, tamen nihil potuisset nocere illis maledictio Balaam. Dicendum, quod istud fiebat principaliter ad utilitatem, & conservationem Moabitarum. Deus enim meritis Loth nolebat pro tunc punire Moabitas. Si vero Dominus permisisset Balaam maledicere Israelitis, tunc Moabitæ confidentes superstitiosè in tali maledictione prolata, quam putabant efficacem ad victoriam consequendam, inijssent prælium adversus Israelitas, putantes illos totaliter delere, & sic multi Moabitarum, vel forte omnes in bello cecidissent; prohibuit ergo Deus maledictionem Balaam, licèt secundum se inefficacem ad malum inducendum, ut tolleret occasionem mortis ipsorum Moabitarum.

Reflexio 298.

AVdita responsione Balaam, recesserunt Nuntij, & pervenientes ad Principem suum dixerunt, quod Balaam non poterat venire. Tunc Rex, moræ impatiens,

ens, misit ad eos alios Nuntios, instans ut veniret, quia volebat eum honorare, & ditare; quibus auditis dixit illis Balaam: *Obsecro ut hìc maneatis etiam hac nocte*: Quamvis enim impius Magus fuisset priùs prohibitus pergere ad Regem Moabitarum; tamen cupiditate honoris, & avaritia illectus, adhùc quærebat quomodo cum illis pergere posset ut si fortè permitteretur Dæmon, dare sibi responsum de contrario. Venit autem Angelus Dei ad Balaam eadem nocte, & ait illi: *Si vocare te venerunt homines isti, surge, & vade cum eis; ità dumtaxat, ut quod tibi præcepero facias*. Adverte autem quod ideò prohibuit Deus Balaam pergere cum Moabitis, ut patet supra in textu, ut intelligeret, quod nolebat ipsum maledicere Israelitis: in ista autem secunda vice permisit Deus illum ire, quia non erat ampliùs hoc motivum, cum iam suam voluntatem manifestasset. Præterea verbum Angeli de concessione progressus non fuit præceptum, nec concessio simpliciter, sed sola permissio, quæ aliquando fit à Deo de malis, ut eliciantur bona, sicut hìc: nam Dominus permisit Balaam ire, satisfaciens cupiditati illius; sed illud iter quod faciebat Magus intentione nocendi, convertit Deus tum ad gloriam suam; tum in commendationem populi sui Israel. Per illa autem verba: *Ita dumtaxat, ut quod tibi præcepero facias*: Non est intelligendum, quod Dominus apposuerit hunc modum, tamquam sine eius appositione non cogeretur Balaam facere quod Deus iubebat: nam contra voluntatem Dei nullo modo poterat Magus venire; sed hoc apposuit Deus ad gloriam Nominis sui, & manifestam declarationem suæ Potestatis; ne Balaam videns se impotentem ad maledicendum putaret se ab aliquo naturali casu, vel ab aliquo Spiritu, à parte adversa invocato, impediri; sed sciret hoc contingere à solo Deo secundum propositum voluntatis suæ; & sic cogeretur dare laudes Deo, confitendo, quod ipse solus impediebat eum maledicere.

Re-

Reflexio 299.

MAne igitur facto surrexit Balaam, & strata Asina sua profectus est cum Nuntijs: iratusque est Deus, quia nimirum impius Ariolus ibat perversa intentione maledicendi populo Dei, quæ sola mala erat, non verò itineratio; nam ista redundabat in Dei gloriam, ut dictum est supra. In itinere autem stetit Angelus Dei inter duas macerias, ut ibi collideretur pes Magi itinerantis voluntate perversa. Cernens autem Asina Angelum stantem, avertit se de itinere recto, & ibat per agrum. Sumpserat enim Angelus Corpus aereum, ut sic visibilis esset; quem tamen Balaam non vidit: est enim in potestate Angeli sic apparentis, facere quod videatur ab uno, & non ab alio. Etenim secundum ordinem naturæ, inferiora sunt in potestate superiorum: & ideò materialia cum sint inferiora Angelis, sunt etiam in eorum potestate; ideo potuit Angelus eodem tempore ostendere corpus assumptum uni, & illud alteri abscondere. Sicut autem hoc fit ordine naturæ, ita fiet ordine gloriæ: ut nimirum animæ in corporibus beatificatis, videantur ipsa corpora, à quibus voluerint; alteri vero ibidem existenti non ostendantur. Hoc autem ex dotibus gloriæ, & non ex natura fit. Post hæc stetit Angelus in angustijs duarum viarum; quem videns asina iunxit se parieti, & attrivit pedem ipsius Balaam, qui iratus cedebat fuste latera eius; aperuitque Dominus os asinæ, & dixit: *Quid feci tibi? cur percutis me ecce iam tertio?* Non est autem putandum, quod asina intelligeret, vel formaret verba, cum non haberet intellectum, sed fuerunt formata virtute Angeli moventis linguam asinæ ad prolationem ipsorum verborum, ut sic præsumptio Balaam confutaretur etiam per animal brutum. Ad vocem autem iumenti non expavit magus, nec admiratus fuit; quia erat assuetus videre dœmones sibi apparentes, & in specie animalium secum loquentes. Deinde Dominus

aperuit

aperuit oculos Balaam: licet enim essent iam aperti ad videndum alia, non tamen erant aperti ad visionem Angeli ratione prædicta.

Reflexio 300.

TAndem, permittente Deo, pervenit Balaam in Vrbem, ubi Rex Moabitarum manebat, in cuius adventu fecit magna convivia. Deinde duxit illum ad excelsa Baal; nempe ad montem ubi tale Idolum colebatur. Fuit enim modus antiquorum Gentilium, Deos suos in excelsis, & nemorosis locis venerari, quia loca illa putabant esse sacratiora unde Romani dicebant, quædam loca esse naturaliter determinata ad cultũ Deorum. Hinc Seneca ait:

Capita fluviorum veneramur
Et ubi Fons est, Numinis Ara fuit.

Hoc patet etiam observatum à Iudæis idolatris; nam colebant idola in excelsis. Et alij Iudæi licet colerent verum Deum, tamen colebant illum in montibus, ut patet in Libris Regum. Sciendum autem, quod Baal fuit idolum multarum Gentium, diversimodè tamen nominatum. Nam Assyrij vocaverunt illud *Belum*; Babylonij autem *Bel*: alij *Baalim*: alij *Astaroth*: alij *Beelphegor*; Iudæi vero vocaverunt *Beelzebu*. Cultus autem Deorum sine imagine, incoatus fuit à Nemrod, qui docuit Chaldæos colere ignem; cuius filius fuit Belus, qui genuit Ninum. Mortuo vero Belo fecit Ninus imaginem ad recordationem sui Patris, quam tenebat in magna reverentia. Servi autem illius, propter adulationem, cœperunt exhibere simulacro illi Divinos honores; quod quidem placens Nino, versa est adulatio in præceptum. Et ex hoc posteri Reges coegerunt subditos ad adorationem maiorum suorum defunctorum. Procedente verò tempore, in tantum hominum ambitio prævaluit, ut etiam viventes honores Divinos appeterent. Hinc Nabuchodonosor se Deum nominavit. Et Alexander, solum

hominem esse fastidiens, iussit se Deum dici. Philotam autem militem suum, filium Parmenionis, quia in hoc illum redarguerat, fecit à tota multitudine lapidare, obiectis quibusdam falsis criminibus. Et Herodes qui Sanctum Iacobum occidit, passus est sibi deferri Divinos honores. At subito scaturientibus vermibus de carne eius, percussus ab Angelo, mortuus est, ut patet *Actibus*: 12. Fuit præterea alius modus introducendi multitudinem Deorum, quam tangit *Ar. 3. Polit.* Homines namque, licet Gentiles à principio per hoc nomen Deus, intelligebant id, quod inter omnia entia optimum, & perfectissimum est. Et cum rudes essent, videntes aliquos viros excellentes, sibique multum beneficos, volentes de illis prædicare magnam illorum bonitatem, nescientesque gradus distinguere, summum gradum, nempe Deum, pro inferioribus assignabant; quapropter generaliter omnes viri fortissimi, & benefactores, inter Deos computati sunt; ut satis declarat *S. Augustinus* 18. *de. Civitate Dei*.

CAP. XXIII. Reflexio 301.

Posito adventu Balaam; hìc ponitur maligna eius dispositio, & conatus, ad maledicendum; & hoc per sacrificia oblata Dæmonibus. Dixit ergo Regi quod in monte ædificaret sibi septem Aras, & pararet totidem Vitulos, & tot Arietes. Hoc autem fecit Magus; tum ut in Venis, & Præcordijs animalium inquireret iudicium de quæsitis; tum in venerationem septem Planetarum. Nam quia tota vita animalium, per motum Planetarum sub Zodiaco conservatur, antiqui Gentiles illos præcipue colebant. Extructis igitur Aris, & præparatis Victimis, dixit Balaam ad Regem, quod staret iuxta Holocaustum, donec iret in occursum Domini. Sciendum est autem, quod licèt Balaam assumat hìc nomen Domini; tamen intendebat habere revelationem à Dæmone quærebat enim augurium, ut habetur in principio sequentis capituli: augurium autem, non est revelatio à Deo, sed à

Dæ-

Dæmone. Et licet Balaam sciret, Deum benedixisse definitivè populum, tamen corrupta eius voluntas, & perversitas, tantum in eo incaluerat, ut absolutam determinationem Divinam immutare conaretur. Presentia enim Dei, solum eius intellectum speculatiuum illustrabat, ut necessarium est in omnibus Prophetis; voluntatem autem illius, nullo modo gratia sua gratum faciente, tangebat: ideoque nullatenus proficiebat, etiam si Deus continue sibi mirabilia loqueretur. Sunt enim ista multum distantia: scilicet intellectus speculatiuus, & voluntas; ideoque potest unum sine altero perfici. Sciendum est etiam, quod Balaam quærens augurium recedebat à societate hominum: quia apparitiones, quibus apparent dœmones cultoribus suis, fiunt communiter per abstractionem à sensibus, & cum aliqua horribili passione corporis, & hoc accidit permittente Deo, ut Prophetæ dœmonum à Prophetis Domini, etiam per exteriora signa distinguantur, in quibus apparitio Divina suavis, & dulcissima est. Recedebat ergo Ariolus scelestus à consortio hominum, ne per talem passionem sibi contingentem contemneretur. Elongato igitur ab humano consortio, apparuit illi Angelus Dei, impediens responsum dæmonis, & ponens in ore Balaam benedictionem; unde invitus populum benedixit, optans in fine Parabolæ mortem Iustorum. Licet enim mali nolint vivere vita bonorum, appetunt tamen illorum mortem. Hinc nostris temporibus quidam Lutheranus dixit: Optare vivere Lutheranus, sed mori Catholicus.

Reflexio 302.

CErnens autem Rex Moab, quod Balaam non poterat male dicere populo Israel, dixit ei: *Veni mecum in alterum locum, ut partem Israel videas, & totum videre non possis, inde maledicito.* Credebat enim, Balaam videndo totum populum, extimuisse; ideoque non fuisse ausum illi

maledicere: vel quia ſciebat maius meritum eſſe in toto populo, quam in parte; unde putabat quod ſi Balaam fuiſſet prohibitus maledicere toti populo, non prohiberetur à maledictione partis; & perconſequens eius adverſarij debilitarentur. Vel hoc fecit, quia erat aliqualiter Aſtrologus: qui verò in iudicando ſequuntur Aſtrorum regulam, reſpiciunt Orizontes locorum: quilibet enim punctus aſſignatus in terra, mutat Orizontem; ad cuius mutationem ſequitur diverſitas Aſcendentis, & diverſitas Planetarum, & Signorum in Domibus Cœli: iſtis autem variatis, fit notabilis variatio influentiæ; & ideo Balac alium locum requirebat. Hoc autem verum eſt, quantum ad illa, in quibus Corpora Cœleſtia habent cauſalitatem; ſed quia maledicere Iſraelitis dependebat ſolummodo à voluntate Divina, nihil proderat loci mutatio. Duxit igitur Balac Magum in locum ſublimem, de quo videbat ſolummodo partem populi. Sed Dominus occurrens Balaam, poſuit benedictionem in ore eius; quapropter rediens ad Regem, dixit ei: *Non eſt Deus ut filius hominis, ut mutetur*: Per hoc inſinuans, quod ſemper idem vellet. Sed contrarium videtur haberi *Ierem*: 18 ubi dicitur: *Si pœnitentiam egerit Gens illa à malo ſuo, quod locutus ſum adverſus eam, agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitavi, ut facerem ei*. Dicendum quod Deus eſt omnino immutabilis; tamen facit, & dicit mutabilia per immutabilem voluntatem ſuam. Ad cuius intellectum conſiderandum, quod aliqua Dei verba ſunt ſignificativa futurorum, ſecundum quod ſunt in Dei præſentia, & illa immutabiliter eveniunt; quia præſcientia Dei eſt immutabilis. Alio modo ſunt ſignificativa futurorum, prout ſunt in cauſis ſecundis, quæ ſunt merita, & demerita hominum, & talia frequenter mutantur, ſicut & cauſæ eorum: & hoc modo dicitur *Ionæ* 3. *Adhuc quadraginta dies, & Ninive ſubvertetur*. Hoc enim exigebant demerita illius populi pro tunc; ſed quia egerunt pœnitentiam, non eſt adimpletum verbum illud: Hoc autem non arguit in Deo mutabilitatem, ſed in libero arbitrio hominis.

CAP. XXIV. Reflexio 303.

N superioribus fuit Balaam prohibitus maledicere populo Iſrael, ſed tamen fuit permiſſus ire, & quærere augurium ad maledicendum; hìc autem non, ſed ſtatim poſt mutationem loci, & oblationem Sacrificij fuit compulſus benedicere: hoc autem factum eſt, ad oſtendendum quod abſque Dei permiſſione, nec dæmones poſſunt dare reſponſa, nec homines illa quærere. Igitur Balaam, Deo ſic iubente, prophetat proſpera de Iſrael, & primo nunciat illius doctrinam, dicens: *Fluet aqua de Situla eius*. Per Situlam namque, quæ eſt inſtrumentum hauriendi aquam de puteo, & effundendi ad uſum humanum, intelligitur ſtudium Legis, & Prophetarum, quod viguit in Ieruſalem, per quod hauriebantur aquæ ſapientiæ de puteo Sacræ Scripturæ, & effundebantur docendo populum. Secundo prophetat de Rege illius, qui fuit Saul, dicens: *Tolletur propter Agag, Rex eius, & auferetur Regnum illius*. Saul enim non implevit præceptum Domini de deletione populi Amalec; ſed cœpit Agag Regem Amalecitarum vivum, & de ſpolijs, meliora ſibi reſervavit; cum tamen iuxta imperium Domini, deberet omnia delere; ideo fuit reprobatus à Regno, quod tranſlatum fuit ad David. Tertio prædicit quietem populi in terra promiſſionis dicens: *Accubans dormivit ut Leo, & quaſi Leæna, quam ſuſcitare nullus audebit*. Ex decurſu namque totius Sacræ Scripturæ patet, quod quandiu Iſraelitæ in vero cultu Dei perſtiterunt, habitaverunt etiam in terra confidenter. Æquiparatur autem populus Iſraeliticus Leoni, & Leænæ, quia iſta animalia propter eorum fortitudinem, ſuper omnia animantia ſecurè dormiunt, nullum malum ſibi futurum timentes. Ponitur vero hìc præteritum pro futuro dum dicitur: *Dormivit*, propter certitudinem prophetiæ: in Prophetis namque mutantur tempora, ad ſignan-

dam, respectu nostri, maiorem certitudinem; nam futurum secundum se incertum est; præterita autem certissima sunt, cum impossibile sit illa se aliter habere. Et ideo prophetia loquens in præterito, signat ex natura verborum, maiorem firmitatem.

Reflexio 304.

POstquam prophetavit Balaam de futura quiete populi Israelitici, & de illius Regno: prophetat deinde de Messia Sanctissimo, Christo Domino, qui nasciturus erat de populo illo; quod quidem pertinebat ad magnam gloriam Israelitarum, dicens: *Videbo eum, sed non modo: intuebor illum, sed non prope. Orietur stella ex Iacob, & consurget virga ex Israel, & percutiet Duces Moab, vastabitque omnes filios Seth. De Iacob erit qui dominetur, & perdat reliquias Civitatis.* Dicitur Christus *Stella*, quia actus Stellæ illi competit: scilicet illuminare caliginosam noctem sæculi; detersit enim cœcitatem Gentium, & Iudœorum, ut patet Isaiæ 9. ubi dicitur de eo, *Populus qui ambulabat in tenebris, vidit Lucem magnam, habitantibus in regione umbræ mortis lux orta est eis:* Dicitur Virga, quia habuit Regiam potestatem, sed non de hoc mundo: nam potestas eius, est potestas æterna ut patet *Daniel* 9. Prophetæ tamen vocant eum Regem, quia secundum carnem erat de Regali semine David; & regnaturus erat spiritualiter in omnes Gentes: nam de omnibus gentibus aliqui ad Christum Dominum conversi sunt, auditis per Apostolos, & per eorum Successores verbis vitæ eternæ: adeout humiliter se subijcerent Christo Domino, pro cuius fide mori non timuerant, & usque ad finem Mundi durabit ista conversio. Percussit autem Christus Duces Moab, nempe Idolatras, qui per Moabitas intelliguntur, cum isti essent idolatræ; loquitur enim hìc Balaam parabolicè. Per prædicationem namque fidei conversæ sunt Gentes ad Deum, relictis idolis suis. Vastavit autem Christus Dominus omnes

filios

filios Seth, ideſt omnes populos: nam de Seth, egreſſi ſunt omnes populi; nam Abel mortuus eſt ſine filijs; filij vero Cain deleti ſunt in diluvio. Iſta tamen vaſtatio fuit per converſionem ad fidem, quæ converſio dicitur vaſtatio, ſeu deſtructio; quia per converſionem non manet homo ſecundum id, quod erat ante; nam prius erat peccator, poſteà efficitur iuſtus, exuens veterem hominem, & novum induens ſecundum Deum, ut ait Apoſtolus. Perdidit tandem reliquias Civitatis, nempe Romanæ, dum fecit illam ſedem ſui Vicarij, ſubijciens eam Evangelicæ Legi, ut quæ erat magiſtra erroris, fieret diſciplina veritatis. De Chriſto autem Domino dixit Balaam: *Videbo eum, ſed non modo*: Quia omnes iniqui viſuri ſunt Chriſtum oculis corporeis, quando in forma humana apparebit ad iudicandum. Alij exponunt de adventu in carne paſſibili: et dicunt quod licet Balaam non viderit filium Dei in propria perſona, tamen vidit illum in poſteris ſuis: nam Magi, qui venerunt adorare Chriſtum natum, fuerunt de ſtirpe Balaam.

Reflexio 305.

DEnunciato adventu Chriſti Domini, prophetavit deinde Balaam de multis Gentibus. Et primo de Amalecitis dicens: *Principium Gentium Amalech, cuius extrema perdentur*. Hoc autem fuit tempore Regis Saul, qui omne vulgus Amalecitarum interfecit in ore gladij, ut patet *pr. Reg. cap.* 15. Dicitur autem Amalec principium gentium, quia iſte populus inſurrexit primus contra filios Iſrael, poſt exitum de Ægypto. Secundò prophetat de Cineis, qui erant deſcendentes de Iethro cognato Moyſis, & habitabant iuxta Amalec, prædicens eorum ruinam: fortitudo enim loci non potuit eos ſalvare, quin captivarentur cum decem Tribubus Iſrael, per Regem Aſſur, ut patet 4. *Reg. cap.* 17. Tertio prophetat de Romanis dicens: *Venient in trieribus de Italia, ſuperabunt Aſſyrios, vaſtabuntque Hebræos, & ad extremum etiam ipſi peribunt.* Iſta autem bella fuerunt facta per

Pompeum. Primò in Piratico bello, in quo omnes Piratas delevit tribus tantum mensibus; deinde terrestri bello, de Mithridate triunphavit. Tigranem Armeniæ Regem, ei ad genua procumbentem, in Regnum restituit. Inde Iberos, Albanos, & Iudæos debellavit, cepto eorum Rege Aristobulo. Felicissimus quidem Dux, si potentia temporalis, & mundanus honor habent aliquod vestigium admirandæ, & veræ felicitatis. Condolendæ autem calamitatis suæ origo fuit, quia intravit in Templum Domini, & in *Sancta Sanctorum*: omniaque vasa Dei, & ceremonias contempsit; nihil tamen, cupiditate ductus, abstulit. Equos suos in porticu Salomonis stabulavit, & inde recedens Pharsalica pugna à Cesare copijs longe inferiore, superatus est, & in Ægyptum fugiens decapitatus est ab illo, quem ipse in Regem exaltaverat. Post bella contra Assyrios, defunctis Machabœis, Romani in terram Iudæorum dominantes, instituebant Reges, & Pontifices, quos volebant, & sic fuerunt instituti Aristobolus, Alexander, & Ioannes. Postea vero, magna seditione orta inter eos, qui erant de genere Regio, transtulerunt ad Alienigenas Regnum divisum per Tetrarchias. Vastatio igitur Hebræorum inchoata fuit tempore Pompei, sed consummata tempore Titi, in vindictam mortis Salvatoris Dei. Romani vero per bella intestina, inter eos orta, perierunt: nam multæ Provinciæ à Romano discesserunt Imperio; adeout hodie, respectu antiquæ dominationis, non remaneat nisi solum Imperij nomen. Sicut enim in principio nil fortius fuit Romano Imperio, aut durius, ut patet *Daniel* 2. ita in fine nihil debilius.

CAP. XXV. Reflexio 306.

POstquam Balaam benedixit, licet invitus, populum Israel, reversus est in terram suam; dato tamen prius Regi Moab impio consilio, videlicet: ut mitteret puellas pulchras, nobiles, & orna-

ornatas prope exercitum Israelitarum, quæ allicerent iuvenes ad se venientes, sed non permitterent se cognosci ab eis, nisi prius comederent de idolotitis, & insuper adorarent ipsa Idola, que secum ferebant. Sciebat enim impius Magus, quod quousque populus Israel maneret in observantia Divinæ Legis, nullus inimicus poterat contra eum prævalere. Si vero per idolatriam recederet à Deo suo; putabat quod statim in manus hostium traderetur, utpote privatus Divino patrocinio. Et quia sciebat hebræos esse valde luxuriosos, consuluit ut Virgines pulchræ mitterentur prope Castra, ut blanditijs suis inflammarent proclivem concupiscientiam Israeliticæ iuventutis. Manebat autem exercitus Hebræus in Setim, qui est locus in planioribus locis Moabitarum, & ista fuit ultima mansio, quam habuerunt Israelitæ in toto deserto; nam post istam non fecerunt aliam mansionem usque ad transitum Iordanis. Igitur hìc manente exercitu, de mandato Regis accesserunt prope castra nobiliores, & pulchriores Virgines Moabitæ; quæ vocaverunt Hebræos ad sua Sacrificia, & statim populus accessit ad eas, & fornicatus est, non solum corporaliter per luxuriam cum filiabus Moab; sed etiam per idolatriam, adorando Deos earum, & comedendo de sanctificatis Idolis suis.

Reflexio 307.

SEcuta fornicatione populi, statim Dominus paravit ultionem: præcepit enim Moysi, ut tolleret cunctos Principes Populi, qui erant Principes duodecim Tribuum, & suspenderet illos in patibulis contra Solem; videlicet ad partem orientalem, ut sic melius posset mors eorum videri à toto populo. Aliqui enim istorum erant culpabiles, quia idolatraverant. Aliqui vero neglexerant retrahere subditos suos à perpetratis sceleribus; unde quia peccatum erat publicum, etiam pœna debebat esse publica, ad terrorem plebis. Deinde dixit Moyses ad Iudices: *occidat unusquisque*

pro-

proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor: idest applicati cultui Idoli prædicti ipsum adorando, vel se illi consecrando. Initiari enim signat ritum consecrationis. Dum igitur Iudices inquirunt reos, unus de filijs Israel intravit, vidente Moyse, & tota multitudine, ad scortum Madianitidem; fuit enim magis effrons, & audax quam alij, dum peccatum suum coram omnibus perpetrare non erubuit; quod semper est signum voluntatis nimis depravatæ, à qua mensuratur meritum, vel demeritum in operatione. Tunc Phinees, non sustinens universale scandalum in populo, sufficiens ad contaminandam totam plebem, arrepto pugione ingressus est post effrontem Israelitam in Lupanar, videlicet in parvo quodam tentorio, ubi mulier Madianitis permanebat: singulæ namque mulieres Moabitides, & Madianitides, de Præcepto Regis Moab, habebant Tentoriola ad hoc disposita, ne cunctis pateret earum turpitudo, & ut iuventus liberè posset ad illas accedere, & perfodit Virum, & Mulierem in locis genitalibus: hoc Iustitia Divina disponente; ut sicut in vitio simul erant, ita et mors esset illis simultanea, & punirentur in illis partibus, cum quibus peccabant. Per hunc autem zelum, quo Phinees non timuit occidere Principem unius Tribus, fuit Dominus placatus; cessavitque Plaga, quæ erat pestis, vel subitanea mors, in qua perierunt usque ad vigintiquatuor millia hominum.

CAP. XXVI. Reflexio 308.

Ctum est supra de perditione iniquorum per varias clades; hìc agitur de numeratione, & ordinatione manentium. Fuerat enim populus deordinatus per peccatum idolatriæ. Et quia potissima ratio communicationis humanæ, est abundantia in necessarijs ad vitam, cum ista ponatur tamquam quidam finis politiæ, ut patet 3.

& 7. *Polit.* ideo iussit Dominus fieri divisionem possessionum; tum quia communia negliguntur, propria autem diligenter curantur; tum quia per hoc multa litigia, & contentiones cessant, eoquod quilibet suum proprium recognoscit. Divisio autem possessionum debet fieri secundum numerum personarum, & ideo Dominus præcepit Moysi, ut numeraret omnem summam filiorum Israel, per domos, & cognationes suas: quibus deinde recensitis divideret terram, dando pluribus maiorem partem, & paucioribus minorem; ita tamen ut hoc esset per sortem, ad excludendas nimirum contentiones, quæ possent oriri in ipsa divisione, si fuisset simpliciter facta ex humana assignatione. Dicunt tamen Doctores, quod providentia Divina, cadebat sors cuilibet Tribui super partem terræ sibi proportionatæ, secundum pluralitatem, vel paucitatem familiarum in ea contentarum. In numeratione autem Tribus Ruben, facit Divina Scriptura mensionem de Dathan, & Abiron, qui surrexerunt contra Moysen, & Aaron in seditione Core, deinde subiungit: *Et factum est grande miraculum, ut Core pereunte filij eius non perirent.* Hoc autem fuit, quia terra aperta est, & absorbuit Core: filij autem illius, qui simul erant cum patre, manserunt pendentes in aere quousque terra ipsa, devorato Core, iterum unita, & consolidata fuit sub pedibus eorum. Erant enim iusti, & sancti, & inter Levitas effecti sunt Cantores, & multos Psalmos composuerunt, qui intitulantur Psalmi filiorum Core. Pro gratiarum vero actione supradicti beneficij, fecerunt illum Psalmum: *Deus noster, Refugium, & Virtus adiutor in tribulationibus, &c.*

CAP. XXVII. Reflexio 309.

POsita regula de divisione terræ promissionis, hic ponitur casus specialis circa illud, quod sub illa non videbatur comprehendi, videlicet: An liceret dare sortem in aliquo casu feminis sicut viris: accesserunt enim

filiæ

filiæ Selphaad, steteruntque coram Moyse, & Eleazaro, & cunctis principibus populi ad ostium Tabernaculi, & dixerunt: *Pater noster mortuus est in Deserto, nec fuit in seditione Core, sed in peccato suo mortuus est: hic non habuit mares filios: cur tollitur nomen illius de familia sua, quia non habuit filium? date nobis possessionem inter cognatos patris nostri*. Per hoc autem quod dixerunt prædictæ filiæ patrem suum fuisse mortuum in deserto, dicunt DD. aliqui, quod fuit ille, qui lapidatus est in deserto colligens ligna in Sabbato. Alij dicunt quod fuit unus de murmurantibus, & mortuus est cum alijs, propter peccatum murmurationis contra Deum. Dixerunt vero istæ mulieres, patrem suum non fuisse in seditione Core, ne illis diceretur, quod essent privatæ iure hereditatis, sicut fit in filijs illorum, qui sunt rei læsæ Maiestatis; nam tales privantur successione paterna. Igitur occasione istarum filiarum determinatum fuit, quod quando pater non habebat filios, succederet filia; quod si nec filiam habuisset, succedebat frater, & isto non extante, succedebat patruus: quod si nec iste fuisset, succedebat propinquior de eius genere. Sciendum est autem, quod primus filius istarum mulierum accipiebat nomen familiæ Avunculi sui prædefuncti sine filijs; reliqui vero filij transibant in nomen familiæ patrum suorum, alioquin eorum familiæ deletæ fuissent, quod erat inconveniens.

Reflexio 310.

POstquam actum est de assignatione terræ fienda, dum populus fuisset in illam ingressus, dixit Dominus ad Moysen: *Ascende in Montem istum Abarim, & contemplare inde terram: cumque videris eam, ibis & tu ad populum tuum*. Voluit enim Dominus Deus, præbere Moysi quoddam gaudium ante illius mortem, ideoque elevavit supernaturaliter potentiam illius visivam, ut posset distinctè cognoscere omnes partes terræ promissionis, quibus visis gauderet.

deret. Tunc Moyses acceptans humiliter Divinam dispositionem, oravit ad Deum, non pro dilatione mortis suæ, sed pro salute populi sibi commissi, dicens: *provideat Dominus Deus hominem, qui sit super multitudinem hanc; ne sit populus Domini sicut oves absque pastore*: Verus quippe Pastor erat, ideoque etiam in limine mortis existens, curam gerebat ovium suarum. Licèt autem essent in populo multi Iudices, tamen petijt unum tantum Principem, quia bella de proximo imminebant: quamvis autem ad regendum populum, dum pacifice in Civitate manet, conveniens sit Principatus Aristocraticus, vel Democraticus, tamen pro bello nullus convenit, nisi Monarchicus. Hoc autem experti sunt Romani in se: nam propter multiplices Duces, in bello Cannensi in quo pugnaverunt contra Annibalem, ibique erant duo Consules, nempe Marcus Æmilius, & Terentius Varo simul discordantes de die belli, totus exercitus deletus est. Igitur orante Moyse pro communi populi utilitate, dixit Dominus ad eum: *Tolle Iosue virum in quo est spiritus, & pone manum tuam super eum*: Iste autem Spiritus, erat fortitudo contra adversitates necessaria; nullum enim Principem decet esse pusillanimen in adversis; alioquin subijceret populum suum inimicis. Ponebatur vero manus super Iosue, ut legitimè institueretur in Ducem; & ne videretur intrusus; vel per ambitionem, regimen populi occupasse. Erat igitur prædicta impositio quædam cæremonia collationis Principatus, in qua fuit collata Iosue quædam gratia à Deo specialiter apta, ad perfecte populum regendum. Deinde Moyses coram tota multitudine honoravit Iosue: recognoscens, & declarans illum futurum Ducem populi post mortem suam. Hoc autem erat dare illi partem gloriæ suæ, ut dicitur in Tex.

CAP.

CAP. XXVIII. Reflexio 311.

Osita ordinatione multitudinis ad Principem temporalem, cui parere debebat; ponitur deinde ordinatio ad Deum. Cuius cultus licet principaliter consistat in anima, tamen manifestari debet per oblationes, & Sacrificia, & festa solemnia, in quibus homo debet vacare Divinis. Populus autem Israeliticus intraturus terram promissionis, fortè poterat credere se non obligari ad Ritus Sacrificiorum in ipsa terra; quia nimirum in deserto per spatium quadraginta annorum, non observaverat illa; ideo voluit Deus repetere ipsa Sacrificia, ut scirent Israelitæ, se teneri ad illa facienda, sicut fecerant in Monte Sinai in consecratione Sacerdotum. In deserto autem fuerunt dispensati ab immolatione, quia non habebant illa, quæ necessaria erant ad Sacrificium, nempe, Farinam, Oleum, & Vinum. Deinde assignantur Festa principalia, ut populus magis haberet illa impressa pro observatione illarum. Et primum est festum *Neomeniæ*, quod fiebat in novilunio, propter recolendum beneficium Divinæ gubernationis, & propter hoc fiebat in novilunio, quia mutatio in istis inferioribus magis apparet secundum innovationem Lunæ communitèr, quam alijs temporibus. Secunda solemnitas erat *Phase*, idest immolatio Agni Paschalis, quæ fiebat in memoriam beneficij eductionis filiorum Israel de durissima servitute Ægyptiaca, à qua mirabiliter fuerunt liberati à Deo. Tertia solemnitas erat *Pentecostes*, & fiebat in memoriam dationis Divinæ egis, quæ fuit data in Monte Sinai, quinquagesimo die ab xitu de Ægypto exclusivè, & ideo celebrabatur post decursum quadraginta novem dierum à Paschate Azymorum. In Pentecoste autem offerebantur primitiva de novis frugibus; nempe duos panes de novo frumento, sicut in Paschate offerebantur primitiva de granis. Et hoc in recognitionem

bene-

beneficij Dei, qui prestat omnia alimenta creaturis suis; ideoque non erat licitum Hebræis comedere de novis panibus, nisi prius offerrent Deo panes primitiarum: nec metere de Spicis pro suis usibus, nisi prius saltem unum manipulum offerrent Deo.

CAP. XXIX. Reflexio 312.

Icto de festivitatibus primi, & tertij Mensis, quæ fiebant in Vere; hic agitur de solemnitatibus Mensis septimi, quæ fiebant in Autumno, nempe in principio Septembris, & talis mensis erat quasi totus festivus, nam in illo fiebant quatuor festa. Primum erat festum Tubarum; & celebrabatur in memoriam liberationis Isaac à morte, pro quo Abraam, ut redderet Deo gratias de liberatione filij sui, immolavit Arietem, quem vidit post tergum inter vepres, hærentem cornibus; rogans Deum, ut dignaretur acceptare Holocaustum Arietis, sicut acceptasset Holocaustum proprij filij; maxime quia promptissime se obtulerat, ut obediret Deo, ad vere immolandum filium suum Isaac. Secundum erat festum Expiationis, quod celebrabatur in memoriam singularis illius beneficij, quo Dominus placatus fuit super fabricationem Vituli, quem erexit populus, & adoravit in Deserto. Remissio autem talis peccati, fuit decima die Septembris, in qua Moyses descendit de Monte portans secundas Tabulas, in signum Divinæ placationis, & ideo hunc diem debebant Israelitæ sanctissimum reputare, & affligere animas suas in signum doloris sceleris perpetrati, & reddere gratias Deo pro illius condonatione. Tertium erat festum Tabernaculorum, quod fiebat decimaquinta die eiusdem Mensis, in memoriam beneficij, quo Deus fecit habitare Israelitas per quadraginta annos in deserto sterilissimo; & tamen in tam longo tempore,

con-

convenientissimè providit de necessarijs pro sustentatione totius populi, non solum quo ad cibos, sed etiam contra Solis æstum; protegens eos continue per Nubis umbraculum; deduxitque illos ad terram delectabilem, & omnibus bonis repletam: in cuius signum, habebant in tali festo fructus arboris pulcherrimæ in manibus suis. Quartum erat festum Cetus, seu Collectæ, quod celebrabatur immediate post festū Tabernaculorum: & in tali die colligebatur pecunia pro Sacrificijs fiendis; ista enim fiebant de sumptibus totius communitatis, loquendo de sacrificijs, quæ offerebantur Deo pro salute totius populi. Et ista erant in lege præscripta, ita ut non possent ullo modo præteriri. Cum igitur talia Sacrificia fierent pro tota communitate, iustum erat, ut totus populus concurreret pro expensis in illis faciendis. Spontanea vero Sacrificia fiebant de sumptibus particularibus ipsorum offerentium. Notandum est autem, quod in prædictis omnibus solemnitatibus, inter multa Sacrificia præscripta, offerebatur Hircus pro peccato. Et ratio ea erat, quia semper aliqua peccata erant in Israel; sive in personis privatis, sive in toto populo: ideoque conveniens erat in illis accipi Sacrificium expiativum, ut sic meritorie festa celebrarentur.

CAP. XXX. Reflexio 313.

SVprà dictum fuit de ordinatione populi ad Deum, per ea quæ erant de communi lege; hìc autem ordinatur populus ad ipsum Deum, per ea quæ sunt in propria voluntate; cuiusmodi sunt Vota, & iuramenta, per quæ astringimur Deo; quia licet vovere sit voluntarium, tamen reddere votum iam factum, & iuramentum, est necessarium, quia utrumque est obligatorium: Votum tamen magis, cuius ratio est, quia obligatio Voti causatur ex fidelitate quam Deo debemus, ad quam requiritur, quod solvamus ei promissum: Obligatio autem Iuramenti, causa-

tur ex reverentia, quam ipsi Deo debemus, ex qua tenemur verificare id quod per nomen illius promittimus: omnis autem infidelitas irreverentiam continet; sed non è contra, omnis irreverentia continet infidelitatem; ideo votum ex sua ratione magis obligatorium est quam iuramentum, & ideo Dominus præcipit hìc, ut adimpleantur. De Votis tamen Puellarum, & Vxorum proceditur cum tali distintione in littera. Nam si pater cognovit id, quod filia pollicita est, & tacuerit, tenet votum, vel Iuramentum Puellæ. Si vero, ut audivit votum filiæ, contradixit, tunc votum, vel iuramentum irritum est. Similiter, si vir audiens votum Vxoris, contradixerit, Votum irritatur; Si vero taceat, tenet. Causa huius est, quia Pater, vel Maritus, per taciturnitatem suam arguitur consentire: nam qnandocumque agitur de præiudicio alicuius, si taceat consentire videtur. Si autem agatur de favore alicuius, ex taciturnitate sua non præsumitur consensus. Et ratio diversitatis est; quia quod aliquis iura sua perdat, dependet à propria voluntate; ideoque per taciturnitatem præsumitur consentire: nam contradicendo poterat se tueri: quod autem bonum mihi detur, vel ad honorem promovear, non dependet ex mea voluntate, sed à voluntate dantis, vel promoventis. Cum igitur per meum consensum nullum ius mihi acquiratur contra dantem, vel Promoventem, tacendo, non arguor consentire. Sed si de malo, vel præiudicio meo agatur, quia ex consensu meo ius alteri contra me acquiritur, lex præsumit, quod si non consentirem, manifestè repugnarem, & sic est ibi consensus interpretativus, qui sufficit ad obligandum. Sciendum est autem, quod in Novo Testamento, ad ampliandum cultum Divinum liberior est potestas vovendi, quam esset in lege antiqua. Nam filius, & filia in potestate patris existentes, possunt vovere religionem, vel alium statum perfectionis, etiam patre invito, & contradicente. Similiter possunt contrahere matrimonium, licet patris consensus non accedat; quia in his, quæ pertinent ad propriam personam, filij familias sunt sui iuris.

CAP. XXXI. Reflexio 314.

Vpra in capitulo vigesimo quinto fuit posita admonitio bellandi contra Madianitas, qui populum Israel induxerunt ad idolatriam; hìc subditur eius executio; nam Dominus dixit ad Moysen: *Vlciscere prius de Madianitis, & sic colligeris ad populum tuum*. Audiens autem Moyses Divinum præceptum, convertens se statim ad populum, ait: *Armate ex vobis vires ad pugnam, qui possint ultionem Domini expetere de Medianitis*. In hoc vero apparuit obedientia, & fidelitas Moysis erga Deum, & eius generositas in contemnendo mortem: audierat enim ex viva voce Domini dilationem mortis suæ, usque ad interfectionem Madianitarum; & tamen, non propter hoc distulit pugnam, ut diutius viveret, sed illam acceleravit, ut Dei voluntas adimpleretur. Misit ergo duodecim millia expeditorum virorum ad pugnam, iubens illis ut percuterent Madianitas in ore gladij. Et constituit Ducem eorum Phinees; quia iste zelabat toto corde honorem Divinum: & cum ageretur hìc de ulciscenda iniuria Divina, nullus alius apparebat, ita idoneus, sicut Phinees, qui iam dederat signum Zelus sui erga honorem Divinum, dum occidit Principem unius Tribus, publicè peccantem. Deinde Moyses, antequam milites prædicti pergerent ad pugnam, tradidit ipsi Phinees Vasa Sancta, & Tubas argenteas ad clangendum, in signum futuræ victoriæ obtinendæ per speciale Dei auxilium. Dicunt autem DD. quod elevata Lamina Sancta in altum, in qua erat sculptum nomen Domini *Tetragrammaton*, statim exercitus Madianitarum fuit excęcatus, & timore mortis percussus, cadebat ad terram coram filijs Israel, non audentes contra eos arma sua elevare, & sic omnis eorum exercitus partim dedit se fugæ; reliqui vero occisi sunt cum Regibus eorum, in qua pugna occisus etiam fuit Balaam. Scelestus enim

enim Magus perrexerat quidem post datam benedictionem Israeli, licet invitam, in patriam suam; sed quia audivit, quod multi de Iudæis post fornicationem perierant, redijt ad Madianitas, ut acciperet mercedem iniqui sui consilij, sed recepit mortem, tum temporalem, tum æternam. Igitur trucidatis Madianitis, reservarunt Israelitæ fœminas earum, ducentes illas captivas ad castra, sed Moyses iussit eas, quæ noverant Viros, iugulari, cum istæ fecissent prævaricari filios Israel; Virgines autem reservari. Et si quæras, quomodo cognoscebantur, quæ essent virgines, & quæ non? Respondent communiter Doctores, quod ista cognitio fiebat per Arcam fœderis: presentabantur enim omnes fœminæ coram Arca, & illæ, quæ erant virgines, pertransibant prorsus illesæ; quæ vero erant corruptæ non poterant transire Arcam, sed ad illius præsentiam statim cadebant, & istæ occidebantur. Quia vero non poterant distingui illæ, quæ fuissent cognitæ ab Israelitis, occidebantur omnes, ut sic perirent illæ, per quas fuerat perpetrata fornicatio, & secuta idolatria.

CAP. XXXII. Reflexio 315.

Posito bello contra Madianitas, subditur de divisione terræ, quam Israelitæ habuerunt ante ingressum terræ promissionis. Etenim filij Ruben, & Gad, & dimidia Tribus Manasse, cum haberent pecora multa, & iumenta, quia de præda Madianitarum emerant magnam partem animalium ab alijs suis fratribus; videntes terram Galaad esse multum pascualem, & perconsequens aptam pro suis gregibus alendis, accesserunt ad Moysem petentes, ut pro eorum portione assignaret terram prædictam sibi ipsis; promittentes pergere ad prælium ante filios Israel, donec eos introducerent in terram

promissionis: unde Moyses sub prædicta conditione dedit illis Regnum Sehon Regis Amorrhæi, & Regnum Og Regis Basam, cum urbibus suis per circuitum. Tunc ædificaverunt dictæ Tribus Civitates, restaurando videlicet illas, & fortificando propter insidias inimicorum, in circuitu manentium. Sed dices hoc fuisse superfluum; nam Deus prohibuisset hostes accedere ad nocendum illis. Dicendum, quod prædictæ Tribus, non debebant exponere se huic periculo; sed secundum dictamen prudentiæ debebant agere ad illud removendum; quia semper homines debent agere secundum humanam prudentiam in periculis imminentibus, & non committere se totaliter Divino regimini, nisi in illis rebus, in quibus Deus iussit, quod nos totaliter suo regimini committamus. Et ratio huius est: quia Deus dedit homini intellectum, tamquam primum principium motivum, & regulativum suarum operationum, & ideo vult, quod per illud homo dirigatur in agendis, eligendo media, per quæ evadat pericula. Cum autem homo totaliter se committit Divinæ dispositioni, tunc non vult regi per intellectum, sed per aliud principium superius, non humanum, & ideo peccat; tum quia contra rationem agit; tum quia non observat Dei dispositionem, nec utitur illo lumine naturali, quod impressit Deus suo intellectui, in quo casu tentat Deum, quia cum nolit agere secundum dictamen rationis, nec media eligere pro sublevanda sua miseria, tacitè videtur velle obligare Deum ad se liberandum; vel facere miraculum, ad hoc, ut sequatur id, de quo ipse indiget. Si vero humanum iudicium non sufficiat, vel non possint consequi media pro consequendo fine; tunc debemus nos committere totaliter Divinæ providentiæ, alioquin diffidimus de bonitate ipsius Dei.

CAP.

CAP. XXXIII. Reflexio 316.

N præcedentibus actum est de processu filiorum Israel ab exitu de Ægypto, usque ad Iordanem, qui erat terminus *ad quem* sui processus; incipiebat namque terra promissionis ab ipso flumine; hìc autem breviter computantur, & epilogantur seriatim loca suarum mansionum. Et quia in superioribus non fuerunt notata nisi loca illa, in quibus facta fuerant aliqua notabilia, ideo hìc ponitur numerus, & ordo mansionum ab exitu de Ægypto usque ad Iordanem. Sciendum autem, quod prædictæ Mansiones in universum fuerunt 42. Primo autem anno egressionis de Ægypto, & in principio secũdi anni usque ad locum unde missi fuerunt exploratores, fecerunt Israelitæ 14. Mansiones. Erat autem Mansio fixio, seù depositio castrorum in aliquo loco determinato ad ibidem quiescendum, donec Dominus Deus contrarium iuberet; quod præceptum dabatur per signum sensibile, nempè motionis Nubis dirigentis exercitum; tunc enim movebantur Israelitæ, & sequebantur motum Nubis. Quadragesimo autem anno fecerunt octo mansiones; videlicèt à monte Or exclusivè, usque ad Iordanem: & sic patet, quod tempore intermedio quod fuit fere 38. annorum, fecerunt Israelitæ 20. mansiones. Ex quo sequitur, quod licèt dicatur in Sacra Scriptura, quod filij Israel fuerunt vagi per desertum toto tempore quadraginta annorum; non tamen est intelligendum ipsos fuisse in continuo motu de loco ad locum, sed solum quod erant semper obligati ad proficiendum quotiescumque hoc Deus iuberet, vel per Moysen mandata Dei pronunciantem, vel per ipsam Nubem se moventem.

CAP. XXXIV. Reflexio 317.

IN superioribus actum est de mansionibus, per quas devenerunt Israelitæ in terram promissionis; hìc consequenter ponuntur termini illius, cuius ratio fuit: Quia in Lege erant aliqua præcepta, quæ obligabant solummodo in terra illa, & aliqua, quæ non poterant fieri extra ipsam, sicut erat ædificatio Templi, & oblatio Sacrificij; ideoque debuerunt determinari fines illius. Dicitur ergo, quod pars meridiana inciperet à solitudine Sin, & haberet terminos contra Orientem mare salsissimum, idest mare mortuum, quod salsum est, ac spissum: adeout non sit navigabile, quia illa aqua est magis lutum. Igitur hoc mare erat in angulo coniungente partem Orientalem terræ promissionis, & Meridionalem. Plaga vero Australis terminabat ad Torrentem Ægypti, & magni maris littore, scilicet maris mediterranei, quod vocatur mare magnum respectu maris mortui, & mari Galileæ. Pars Occidentalis claudebatur toto tractu prædicti magni maris. Plagæ vero Septentrionalis termini, incipiebant à mari magno, pervenientes usque ad Libanum. Demum Orientalis latus transibat à Libano, & se extendebat contra Orientem ad mare Genesareth, tendens deinde usque ad Iordanem, & ad ultimum claudebatur mari mortuo. Est autem Genesaret lacus magnus in Galilæa, per quem transit Iordanis, & vocatur mare, secundum morem Hebraici sermonis, quo omnis congregatio notabilis aquarum dicitur mare, ut patet *Gen. pr.* ubi dicitur. quod Deus appellavit congregationes aquarum maria. Hoc mare vocatur in Evangelio mare Galileæ, quia transit per ipsam Galilæam; vocatur etiam mare Tiberiadis à Tiberiade, quæ est Civitas sita in eius ripa: dicitur etiam Genesaret, quasi generans auram; nam circa ripas prædicti maris, ventus valde refrigerans spirat.

CAP. XXXV. Reflexio 318.

Icto de divisione terræ, hìc agitur de ipsius particulari datione; tum extra Iordanem; tum intra ipsum; cuius causa duplex fuit. Vna pro Levitarum habitaculo; altera pro fugitivorum refugio. Iussit igitur Dominus, quod filij Israel assignarent quadraginta octo Civitates Levitis, cum suburbanis, quæ tendebant foris insecus per circuitum, mille passuum, & erant pro alendis pecoribus. Vnde, licet ibi essent agri, & vineæ; tamen quando assignabantur Levitis redigebantur ad pascua tantum. Ex prædictis Civitatibus sex fuerunt determinatæ pro fugitivis. Scilicet, tres trans Iordanem, & tres in terram Chanaam. Licet autem trans Iordanem habitarent solummodo duæ Tribus cum dimidia; tamen tot Civitates refugij erant ibi, quot erant ubi manebant novem Tribus, cum dimidia: cuius ratio fuit. Quia terra trans Iordanem erat longiqua à Templo Dei; ideoque multiplicabantur in illa Civitates refugij, ut effusores sanguinis elongarentur à Templo. Porrò istæ Civitates erant privilegiatæ, ita quod homicidæ ad illas confugientes non possent inde educi, usque ad cognitionem causæ. Sciendum autem, quod homicida à casu debebat manere in Civitate refugij, usque ad mortem Summi Sacerdotis. Et ratio erat, quia licet esset innocens, & puniretur sine sua culpa, in hoc quod erat profugus à Patria sua, non tamen hoc erat sine iustissimo motivo: videlicet, quia ex mora ipsius inter amicos defuncti, poterant seditiones, & homicida oriri, & per consequens pax communis turbari; ideoque expediebat Reipublicæ, ut talis maneret esul ad tempus, quia detrahendum est bono particulari propter conservationem boni communis. Poterat vero reverti in morte Summi Pontificis, quia pro tali morte erat afflictio, & luctus in toto populo: quo tempore, respectu huius communis afflictionis solebant Iræ particu-

ticulares ſedari. Si verò occiſor à caſu ante mortem Summi Pontificis exijſſet terminos Civitatis refugij, poterat impune occidi à propinquo interfecti, ſi fuiſſet inventus extra portam Civitatis. Cauſa huius conceſſionis fuit, quia Iſraelitæ erant duri corde; unde ſi Deus non permiſiſſet, quod occiderent hoſtes ſuos, ſed hoc prohibuiſſet, cum eſſent crudeles, non obſervaſſent legem, ſed prævaricatores illius extitiſſent; ideo melius fuit, quod daretur eis lex iſta, etiam ſi eſſet remiſſa, quam quod infringerent legem bonam. Sicut de Libello repudij permiſſum eſt, ut patet *Matthei* 19. Porro iudicium de homicidio perpetrato utrum fuiſſet à caſu, vel à propoſito deliberato, non fiebat in Civitate refugij, ſed in illa, in cuius territorio fuerat perpetratum delictum, quia ibi magis poterat haberi veritas. Cognito autem, quod homicidium fuiſſet voluntarium, occidebatur reus: erat enim ſolummodo ſecurus tempore ventilationis cauſæ, ſed cognito, quod illud per inſidias perpetraſſet, mittebatur per Iudices Civitatis refugij ad locum perpetrati delicti, ut interficeretur. Deus enim dicebatur habitare inter filios Iſrael, per veram fidem, & ſpecialem cultum Latriæ; ideoque terra Divinæ habitationis, debebat præ cœteris ſervari munda per purgationem peccatorum, & maxime homicidij voluntarij, quia ſanguis innocens effuſus ſuper terram, propter horrorem criminis, dicitur clamare coram Deo, ut patet *Gen.* 4.

CAP. XXXVI. Reflexio 319.

Oſitis Legibus de Civitatibus fugitivorum, hìc agitur de quodam dubio incidenti: dictum namque fuit ſupra *cap.* 27. quod filiæ Salphaad ſuccederent patri in hæreditate, eoquod non habebat filium maſculum: quapropter ſi nuberent filijs alterius Tribus ſequeretur, quod hæreditas patris tranſiret ad aliam Tribum; quia filius natus ex illa muliere, quæ debebat ter-

ram illam hæreditare, non erat computandus in Tribu Matris, ſed Patris; quia genealogia hominum, non accipitur per Matres, ſed per Patres. Et ex hoc ſequebatur, quod in anno Iubilæi prædicta hæreditas non revertebatur ad primos Dominos. Vnde ex tali tranſlatione fieret confuſio ſortium, quod erat contra Domini præceptum *Levit.* 27. Quare Moyſes de præcepto Domini reſpondit: quod filiæ Salphaad non poſſent contrahere matrimonium, niſi cum hominibus ſuæ Tribus, dicens; *Omnes viri ducant uxores de Tribu & cognatione ſua*. Et per hoc patet, quod non ſolum quando filia ſuccedebat de hæreditate paterna; ſed indifferenter nullus poterat accipere uxorem, niſi de Tribu ſua; nec mulieres contrahere cum viris alterius Tribus, licèt non ſuccederent in hæreditate patris. Diſpenſatum tamen fuit, quod Tribus Sacerdotalis, & Regia, poſſent ad invicem contrahere matrimonia; tum propter nobilitatem utriuſque Tribus; tum ut Reges, per familiaritatem cum Sacerdotibus, magis tenerentur in culto unius veri Dei; tum denique, ut pax in populo maximè ſervaretur, propter unionem Principis Secularis cum Eccleſiaſtico.

DEV-

Via Moyses, morte sua relicturus erat populum sibi commissum, decuit in vitæ termino illum imbuere salubri admonitione. Vltimum ergo vale faciens, ingeminat præcepta totius Legis. Et quia multa in alijs Libris ponuntur dispersa, & multa permixta historijs: ideo breviter coniunguntur omnia, ut arctius teneantur in memoria. Quapropter Liber iste aliorum quatuor est summa; & satis consone, dicitur a Græcis Deuteronomium, *idest* nova Lex: Deuteronom. *etenim, significat* secundum, *vel* nouum. Nomas *vero* Regula *vel* Lex.

CAP. I. Reflexio 320.

Vlta in hoc primo capitulo recolit Moyſes; & præcipue de electione Iudicum de omnibus Tribubus, quos elegit Sapientes, & Nobiles. Sapientes, quia non poterant dari in Lege Regulæ circa omnia agibilia, ut habetur 2. *Ethic.* Vir autem ſapiens, videns caſum contingentem, poteſt bene ſecundum ſubiectam materiam dirigere, eo modo quo iudicaſſet Legislator. Nobiles vero, quia nobilitas quandam neceſſitatem videtur importare hominibus, ut ſtrenuos mores ſui generis imitentur. Item quia facilius Cives tolerant Nobilem eis dominari, quàm plebeum; & maius obſequium ei præſtant, quod requiritur erga perſonam Principis; tum quia, cum homines parvæ conditionis magnæ multitudini dominantur, Cives nobiles nolentes imperio illorum ſubici, diſſenſiones faciunt, legeſque eorum violant, niſi ille qui parvæ conditionis eſt, ita virtute excellat, ut omnibus de Politia complaceat, quod rariſſime contingit. Prædictis autem Iudicibus iuſſit Moyſes, ne acciperent cuiuſpiam perſonam: hoc enim opponitur Iuſtitiæ diſtributivæ, cuius Iudex debet eſſe Cuſtos integerrimus. Ad ſciendum autem quando perſona accipitur, ſupponendum eſt, conditiones perſonarum, aliquæ eſſe pertinentes ad meritum rei quæ datur. Vt si Epiſcopus det beneficium Clerico Sapienti, & bonæ converſationis. Aliæ ſunt impertinentes, quia nihil faciunt ad meritum rei, ut ſi det beneficium alicui, quia eſt conſanguineus, vel amicus, & tunc diſtribuens eſt acceptor perſonarum, & perconſequens iniuſtus. Sciendum autem quod acceptio perſonarum fit regulariter duobus modis. Primus eſt, quando poteſtas diſtribuentis

entis est ligata per aliquam legem taxantem: ut si Lex determinet tale beneficium deberi dari homini habenti talem conditionem, & Superior conferat alicui, qui tali conditione est privatus; tunc enim est acceptor personarum, quia distribuit beneficium propter solam personam. Secundus est, quando distributio beneficij superabundans in uno, præiudicat alteri. Vt si Superior distribuat uni personæ plura beneficia quam necesse sit sustentationi illius: tunc enim est iniustus, quia gravat multos Clericos dignos, dum iuri illorum subtrahit id, quod alteri tam profuse, & impudenter supererogat. In bonis autem proprijs non potest intervenire acceptio personarum; quia nullus istorum modorum intercedit, ut per se patet.

CAP. II. Reflexio 321.

N superiori capitulo narravit Moyses pœnas inflictas à Deo irato; hìc demonstrat beneficia populo collata à Domino placato; ut sic induceret ipsum ad reverentiam Legis, eique imprimeret iugem recordationem beneficiorum Dei, ut semper in gratiarum actione maneret; eaque confiteretur, ut nova reciperet. Etenim si aliquis à Magnanimo, beneficium recipere velit, persuadere illi debet dicendo: se ab illo multa alia beneficia recepisse. ut patet 4. *Ethic:*, Deus autem magnanimus, & Magnificus est. Narrat ergo Moyses primò singulare beneficium à Deo præstitum, per quadraginta annos, in quibus in Deserto sterilissimo nihil defuit populo pro convenienti sustentatione. Et licet aliquando defuerint aquæ, hoc tamen erat pro parvo tempore, & ad probationem populi: quapropter non deficiebant simpliciter; quia cum inciperent esse necessariæ, Deus dabat illas miraculosè. Secundò narrat victorias à Deo concessas, & maxime de Rege Sehon, occurrente

rente Israelitis cum omni populo suo. Et licet esset vicinus Regi Og, cum quo poterat fœdus inire, tamen non vocavit illum in auxilium suum; tum quia fortissimum se reputabat, & Israelitas contemnebat; tum quia speratam victoriam solus habere cupiebat. Sed Dominus tradidit illum, cum filijs suis, & toto exercitu in manus Israelis, qui omnes urbes prædicti Regis cæpit, interfectis habitatoribus earum, & acceptis spolijs universæ terræ illius: in signum, quod idem facturi erant populis Chananæorum, ad quorum terram de mandato Domini pergere debebant.

CAP. III. Reflexio 322.

Icto de pugna contra Sehon, subiungitur de prælio contra Regem Og, quem percussit Moyses, sicut percusserat Sehon. Erat autem Og Gigas valde terribilis, adeo ut ab omnibus timeretur; sed Moyses illum prostravit. Ex hoc autem quod ex Dei adiutorio superaverat duos Reges, terramque eorum distribuerat, opinatus fuit quod verbum Domini sibi dictum *Numer.* 20. scilicet quod non intraret terram promissionis, non esset verbum sententiæ definitivæ; sed solummodo comminationis, quæ frequenter retractatur, ut patet *Ionæ* 2. Ideo Sanctus Dux fatetur se precasse Dominum, ut posset transire Iordanem, & ingredi terram promissam; sed Dominus respondit ei, quod nequaquam ultra loqueretur de hac re: ab æterno enim Deus disposuerat, propter peccatum ad aquas contradictionis, dare Moysi hanc pęnam, ut non ingrederetur terram promissam. Et talis sententia non fuit data solum secundum exigentiam demeriti, sed definitivè, secundum quod erat in mente Dei determinatum. Moyses autem nō cognovit hoc, ideo oravit hanc pęnam sibi remitti. Si enim scivisset, sententiā prędictam fuisse latam ex Divina determinatione, nullomodo rogasset, quia magnum peccatum esset, obsistere, rogando, divinæ voluntati cognitæ.

CAP.

CAP. IV. Reflexio 323.

Ostquam Moyses induxit populum ad Dei reverentiam, & Legis observantiam; hìc incipit explicare eminentiam Legis. Eminentia autem Legis primo ostenditur ex effectu, qui erat prolongare vitam, & multiplicare, si observaretur, bona temporalia; ideo dicit: *Israel audi præcepta, & iudicia, quæ ego doceo te, ut faciens ea vivas, & ingrediens possideas terram*: Et quia ad eminentiam Legis spectat, ut nulla fiat additio, vel diminutio; ideo utrumque prohibetur. Quia omnis Scriptura Sacra, Spiritu Sancto dictante, qui est infallibilis veritas, conscripta est. Vnde non debet argui veritas Scripturæ ex veritate rei; sed magis veritas rei, ex veritate Scripturæ. Valet enim hæc consequentia. Dicitur hoc in Scriptura, ergo sic est. Hinc beatus Petrus *Epist. 2. Cap. pr.* confitetur se vidisse Christum Dominum transfiguratũ in Monte Tabor; sed dicit, quod firmior est sermo Propheticus; anteponens Sacram Scripturarum veritati ab eo manifeste visæ. Adverte autem, quod solum prohibetur additio depravans intellectum Legis, non autem declarans, vel dilucidans. Vocatur deinde Lex Divina, *Sapientia*, est enim talis; unde inter quinque habitus intellectus, quos *Arist.* ponit 6. *Ethic.* Sapientia perfectior est cæteris, cum sit de altissimis Causis. Sacra autem Scriptura de Altissima Causa est, nempe de Deo, & per Altissimam causam: scilicet per reductionem ad ipsum Deum, dirigendo actus humanos, secundum quod Deo placent, vel displicent. Sic in artificialibus, ille Sapiens dicitur, qui disponit res secundum regulationem ad supremam Causam, quæ est forma totalis: unde Ædificator Domus, qui parietes sic, vel sic disponit ut conveniant formæ ultimatæ, Sapiens dicitur, quia inferiores particulas materiæ, dirigit per altissimam causam, idest per conformationem ista-

istarum ad formam ultimatam, quæ est altissima causa, cum finis sit principaliter intentus in tota operatione. Artifices vero inferiores, non dicuntur sapientes; quia non attendunt formam ultimatam ædificij, sed mandatum magistri. Dicitur etiam Sacra Scriptura *Intellectus*: quia intellectus est habitus principiorum, quæ naturali lumine cognoscuntur, & quæ certissima sunt, cum non habeantur per discursum; sed ex solo lumine naturali concreato: illa autem quæ per syllogisticum discursum habentur, non sunt certa, quia potest errari in deductione. Sic Lex divina certissima est, quia sine aliqua deductione, ex sola illustratione cælitus missa, per fidem habetur: estque certissima certitudine adhæsionis, licet non certitudine evidentiæ.

Reflexio 324.

OStensa Legis Eminentia, inducit consequenter Moyses populum ad illius observantiam; referendo illa terribilia, quæ in eius datione ostendit Dominus in Monte Sinai, dicens: *Accessistis ad radices Montis, qui ardebat usque ad Cœlum, erantque in eo Tenebræ, & Nubes, & Caligo:* Ignis enim ille erat obscurus, & fumans; quia confirmatio antiquæ legis oportebat differre a confirmatione novæ Legis, quæ in linguis igneis lucentibus data est. Tunc enim erat veritas revelata, quæ figuris, & tegumentis in Veteri lege manebat, cum ista esset umbra futurorum bonorum. Deinde dicit Sanctus Dux, quod in datione legis, non apparuit figura alicuius Creaturæ expressiva: Et per hoc prohibuit Deus populo omnem Imaginem; & ideo dicit, quod caverent ab idolatria, quia Deus ignis consumens est; idest acriter puniens, sicut ignis inter elementa est magis activus: prædicens illis, si adorarent idola, quod Deus disperderet eos in omnes Gentes, ut sic magis tristarentur. Si enim omnes ad eandem terram expulsi fuissent, non tantum angustiati essent, lenientes exilij tristitiam gaudio sodalitatis. Omnis

enim homo naturaliter est animal politicum, optans vivere in politia, quia ibi delectatur. Non afficitur autem ad quamcunque, sed ad hanc, vel ad illam, in quibus natus, aut multo tempore conversatus est. Cum igitur sit pars alicuius politiæ, habens unitatem ad illam, tamquam pars ad totum, separatio ab ea valde dolorosa est, quia omnia naturaliter unitatem desiderant, cum esse in unitate servetur. Porro dum dicitur hìc, quod ignis ardebat usque ad Cœlum, est hyperbole. Vel hoc dicitur, quia sic apparebat Israelitis. Videtur enim Cœlum continuari istis inferioribus Nubibus, quia distantiam intermediam non percipimus; ideoque etiam distantissima coniuncta reputamus, ut habetur in *pr. Com. Prospectivæ*. Etenim si aliquis respiciat per lineam rectam versus Cœli partem, quæ capiti nostro imminet; licet inter Nubes, & Cœlum sint spatia nobis quasi incomprehensibilia, tamen Nubes Cœlo iunctæ esse videntur. Et eodem modo, Luna videtur esse immediatè coniuncta Astris fixis; licet inter ipsam, & Astra sint sex Orbes Cœlestes spatiorum incredibilium. Similiter si respiciamus per lineam iacentem versus Orientem, vel Occidentem, vel aliam Mundi partem, videtur Cœlum coniungi monti, qui medius est inter Cœlum, & oculum nostrum, ob prædictam rationem: quia nimirum spatium intercedens inter Cęlum, & montem, non percipitur à nobis.

Reflexio 225.

Post prædictionem pœnæ, ne Iudæi post peccatum desperarent, promittit Legislator populo in captivitate posito, si verè pœniteret, misericordiam. Nam manus Domini semper suspicit redeuntes ad se, dicens: *Cumque quæsieris ibi Dominum Deum tuum invenies eum; si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione animæ tuæ*. Hoc autem dupliciter potest intelligi, videlicet: Aut quantum ad relaxationem culpæ, & appositionem gratiæ; aut quantum ad condonationem pœnæ. Quoad primum, generale erat tam Iu-

dæis-

dæis, quam Gentilibus; quandoquidem contritio de peccatis semper fuit, & est huius virtutis, quod delere possit facinora. Quantum vero ad secundùm, distinguendum est. Nam aut peccatum, pro quo Iudæi ducebantur captivi, erat totaliter consummatum, aut non. Quando non erat consummatum reducebat illos Deus in terram suam, si converterentur in toto corde suo, ut patet de captivitate Babylonica, in qua cum de sceleribus doluissent, liberati fuerunt post septuaginta annos. Si vero peccatum totaliter fuisset consummatum, non erant reducendi. Patet hoc in captivitate decem Tribuum, quæ adhuc sunt in terra Medorum, inter Aylam, & Gozam, à qua numquam liberandæ sunt, ut reducantur in Ierusalem, sicut sepissimè Prophetæ prædixerunt. Et in duabus Tribubus Iuda, & Beniamin, quæ sunt dispersæ in Christiana Republica, quæ numquam redibunt in terram suam, quia consummaverunt peccatum in morte Christi Domini. Quapropter in omnibus locis Divinæ Scripturæ, in quibus dicitur, quod Deus reducet Iudæos dispersos, etiam si ad Cardines Cœli dissipati fuissent, intelligendum est de solis captivitatibus, ad quas ducti sunt propter peccata non consummata. Quando autem peccatum sit consummatum, itaut pœna mutabilis non sit, non est nobis notum, sed Divinæ sententiæ reservatur, ideoque semper pro mutatione pœnæ orare possumus, & debemus, tamquam incerti de prædicta consumatione.

CAP. V. Reflexio 326.

Osito mandato de cavenda idolatria, hìc ponitur explanatio Legis, dicens Moyses: quod populus non solum disceret legem, sed etiam opere compleret. Etenim legalis consideratio, non est speculativa, sed practica: finis autem practicæ non est veritas, sed operatio, vel bonum, quod est obiectum movens

operantem, ex 2. *Metaph.* Sicut ergo vana esset speculativa scientia, per quam nulla veritas haberetur; ita vana est consideratio practica, si nulla actio sequitur ex *Arist.* 2. *Ethic.* Deinde Legislator repetit præcepta Decalogi, explanans illa, & dicens: Quod nullã imaginem facerent cuiuscunq; rei, ad ipsam colendam. Secundo prohibet usurpare Nomen Dei frustra: non enim parva talis usurpationis imminet ultio, cum per hoc contemnatur Divina Maiestas. Tertio præcipit observationem Sabbati, quam diem vocat requiem Domini; quia nimirum debet esse tota applicata ad servitutem Dei, & ideo dicit: *Non facies in eo quicquam operis, tu, & filius tuus, servus, & ancilla, bos, & asinus, ut requiescat servus tuus, & ancilla tua, sicut & tu.* Hoc autem erat ad magnum honorem, & reverentiam Dei, ut non solum nos, sed etiam omnes res nostræ Deum laudare viderentur. Sciendum vero, quod in hoc præcepto aliquid morale est, aliquod vero ceremoniale. Quod enim aliquo tempore Deo vacare debeamus, ut recordemur beneficiorum eius, & cogitando de Deo, ascendamus in cognitionem, & amorem Æternorum, morale est. Quod vero supradicta fiant, hoc, vel illo tempore, ceremoniale est: & ideo in Ecclesia Dei hoc mutatum est; nam quod fiebat in Sabbato ad memoriam beneficij Creationis, nunc in Lege Nova observamus die Dominica, ad memoriam Resurrectionis; quia nimirum, magis opera Recreationis attendimus, quam Creationis.

CAP. VI. Reflexio 327.

Radita doctrina fidei, quam de Deo credere debemus, sequitur qualiter ipsum amare debeamus. Sicut autem in illis, quæ naturaliter amamus, semper cognitio præcedit amorem; ita in his, quæ supernaturaliter diligimus, supernaturalis cognitio, quæ est fides revelata ex auditu Legis, præcedit Charitatem, quæ est ha-

bitus dilectionis supernaturaliter iufusus. Dicitur ergo hìc: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.* Dicitur *ex toto corde*, idest ex toto motu voluntatis, quæ designatur nomine cordis; quia sicut cor movet alia membra corporis, sic voluntas movet omnes potentias animæ ad actus suos. Dicitur *ex tota anima*, idest ex toto intellectu, & appetitu sensitivo, ita ut intellectus sit Deo subditus, maxime in his, quæ pertinent ad fidem; ut vires animæ sensitivæ regulentur per imperium voluntatis, ad observantiam legis à Deo datæ, quod est ferri in amorem Dei. Dicitur *ex tota fortitudine tua*. Itaut, quantum vires nostræ possunt, tantum pro Deo faciamus. Et hìc consumatur vera dilectio, quæ facit perfecte inhęrere Deo. Pro maiori tamen prædictæ dilectionis intelligentia sciendum est: quod eorum quæ diliguntur, quædam diliguntur ur finis, quædam ut ea quæ sunt ad finem; finis autem ratione maioris boni magis diligitur, ut patet ex *primo Ethic.* Quandocumque ergo aliqua res propter alteram diligitur, minus diligitur, quam illa propter quam diligitur. Si ergo aliquis diligat Deum, ut ipsum faciat divitem, vel ab aliquo malo liberet; tunc diligit Deum amore concupiscentiæ, & pervertit ordinem diligendi; quia per se, & ut finem intendit divitem esse. Deum vero diligit, non quidem secundum se, sed secundum alterum, inquantum ei proficit ad esse divitem; unde non diligit Deum, ut finem; sed ut id quod est ad finem. Aliquando autem amamus Deum amore concupiscientiæ, ut nos beatificet, & tunc nulla perversitas ordinis est, quia tunc Deus diligitur ut finis architectonicus, & ut summum bonum; beatitudo namque obiectiva est summum bonum, & finis. Nec mutatur gradus bonitatis Divinæ, quia nihil ei præponitur. Amamus vero Deum alio amore qui dicitur amor amicitiæ; cum videlicet illum diligimus, non tamquam facientem nobis aliquod bonum; sed ut ipsi Deo bonum sit: utpote, quia volumus quod Deo dentur multæ laudes, & quod in omni terra celebretur eius nomen. Et talis

amor incomparabiliter maior eſt, quam amor concupiſcentiæ; ex quo ſequitur, quod ad actum Contritionis, non ſufficit quod aliquis deſideret vitam æternam, ſed quod diligat Deum ex charitate, ideſt amore amicitiæ. Patent autem prędicta: quia nullus poteſt diligere Deum amore amicitiæ, quin ſit in charitate; quia vel ante ſtabat in charitate, vel per iſtum actum reducitur ad charitatem. Poſſumus vero amare Deum amore concupiſcentiæ, exiſtentes in peccato mortali: Latro namque, vel homicida precatur Deum, ut ſibi det vitam æternam, non tamen habet charitatem.

Reflexio 328.

PRopoſita Divina dilectione, tradit Legislator varios modos, quibus in Deum feramur; inter quos principem locum tenet meditatio Divinorum præceptorum, ideo dicit *meditaberis in eis dormiens, atque conſurgens*: In Hebræo autem habetur: *Cubans atque conſurgens*, quia in ingreſſu lecti ad dormiendum, & in egreſsu ad vigilandum, debet homo cor ſuum reducere per dilectionem in Deum. Poteſt etiam intelligi de dormire. Licet enim in dormiendo nullus meditari poſſit præcepta Dei, quia tunc ceſſant potentiæ rationales, & intenduntur animales; tamen poſſumus in mente habere, ſi velimus illa in vigilia efficaciter meditari: & tunc eſſet ſenſus, quod ita in die aſſuefaciamus nos ipſos in meditatione præceptorum Dei, ut etiam in nocte nobis veniant in ſomnijs. Et iſto modo decepit quidam Seruus Dominum ſuum. Conſueverat enim illa mala, quæ faciebat per diem dicere etiam in ſomnijs: quapropter Dominus illlius ſciebat omnes iniquitates, quas ſeruus perpetrabat. Videns igitur ſeruus omnia mala ſua palam fieri, prudenti conſilio ductus, qualibet nocte ante accubitum, orationes quaſdam, cum vehementiſſima attentione recitabat; ex quo fiebat, ut in ſomnis illa repeteret, ob fortem impreſſionem cauſatam in Phantaſia. Quare Dominus audiens orationes Servi, iudicavit

illum

illum iustum ; nec illi licentiam, sicut disposuerat, dedit, sed apud se tanquam Sanctum retinuit, pia namque fraude deceptus est. Dicitur deinde in *Tex*: *Ligabis ea quasi signum in manu tua*, *& movebuntur ante oculos tuos* : Ideft, nullo modo erunt tibi in oblivionem ; sicut homo non obliviscitur rei, quæ ante oculos suos appenditur. Et quia manus est ad operationem : tunc dicuntur præcepta Divina esse in manu nostra, quando operationi applicantur. Nihil enim refert mandata scire, & ea mente retinere, nisi secundum illa operemur: quandoquidem doctrina moralis inanis est, nisi reducatur ad opus, ut patet ex secundo *Ethic*. Advertendum est autem, quod omnia prædicta, non sic præcipiuntur quasi debeant esse semper in actu. Nam si aliquis vellet continue meditari Deum, non posset; quia fatigantur, & deficiunt organa ex corruptibilitate naturæ; ideo intelliguntur præcepta affirmativa, tam Veteris, quam Novi Testamenti, quantum ad tempora congrua.

Reflexio 329.

POstquam Moyses assignavit maximum præceptum de dilectione Dei, removet deinde tria impedimenta prædictæ dilectionis. Primum erat copia rerum temporalium, quam Israelitæ exeuntes de deserto, & accedentes ad terram promissionis habituri erant: homo namque, de penuria veniens ad magnam abundantiam, solet in semetipso elevari, & inherere bono sensibili, & sic à dilectione Dei recedit: tanto namque quis à superno amore disiungitur, quanto inferius delectatur. Ratio autem fundamentalis est. Quia bonum secundum veritatem, vel secundum quod à nobis tanquam bonum æxtimatur, movet ad fruitionem suam; qui autem est in adversitate, non habet apud se aliquod Fortunæ bonum quo frui possit; ideo cogitur ad Deum, qui est summum bonum, recurrere, illique adhærere & in ipso sperare ; quapropter, ut experientia demonstrat, homines in al-

boribus, & ægritudinibus positi, magis Deum cognoscunt, & amant, quam temporibus sanitatis, vel prosperitatis. E converso autem, quando succedit homini status felicitatis, adhærent illi aliqua bona fortunæ, quæ ante non adhærebant. Et quia sunt sensibilia, maximè immutant. Bona autem æterna, sunt solummodo intelligibilia; & ideo in prosperitate homo recedit ab amore Dei: in præsentia namque boni sensibilis, quod valde immutat, intelligibile, quod respectu nostræ fragilitatis, minoris est potestatis, non potest immutare, loqueodo naturaliter; ideo sanctus Dux populum sibi commissum monet dicens: *Cumque introduxerit te Dominus Deus in terram, & dederit tibi Civitates magnas, & optimas, & domos plenas cunctarum opum, & comederis, & saturatus fueris, caue diligenter, ne obliuiscaris Domini.* Secundum impedimẽtum erat si Israelitæ iurassent per falsos Deos, ideo dicitur: *Dominum Deum tuum timebis, & illi soli servies, ac per nomen illius iurabis.* Sciendum autem quod hoc non est Præceptum, sed permissio: videbat enim Deus Iudæos pronos ad iurandum; unde ne per nomina idolorum iurarent, permisit illis iurare per nomen suum. Ex hoc autem loco, aliqui Rabbini dixerunt: iuramentum esse frequentandum; sed prorsus erraverunt, quia numquam iurare licet, nisi adsit necessitas; alias esset contra secundum præceptum Decalogi, de non accipiendo nomen Dei in vanum; tunc enim in vanum assumitur, cum sine necessitate profertur. Vnde Filius Dei dixit *Matth. 5. Sit sermo vester, est, est: non, non.* Tertium impedimentum erat si homo tentaret Deum, ideo dicitur: *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Sciendum est autem, quod tentare, est velle capere experientiam de alique re dubia; unde amicus tentat amicum, ut sciat utrum in necessitate possit de illo se promittere. Sic ille dicitur tentare Deum, qui agit ut sciat, utrum Deus subveniat in necessitatibus: talitque tentatio magnum peccatum est, cum non solum sit præsumptio, sed infedelitas; nam talis homo dubitat de potentia, & bonitate Dei.

CAP.

CAP. VII. Reflexio 330.

Icto de impedimentis amandi Deum, quæ proveniunt à seipsis; hìc agitur de impedimentis provenientibus ab adversarijs. Hoc autem erat, si Hebræi in terra promissionis contraxissent matrimonia cum Chananęis; quia filij nati, edocti fuissent à Matribus in ritu Gentili, à quo ut totaliter essent remoti præcipitur hìc, ut Lucos succiderent, idest loca nemorosa consita apud Aras, in quibus Chananæi Luxurijs vacabant, post nefanda Sacrificia Priapi, in quibus erat omne genus carnalis abominationis; tum in coitu masculorum ad invicem, qui vocabantur effeminati, idest habentes vicem fœminarum, tum quia erat communis concubitus virorum cum fœminis; nullo observato fędere Matrimonij. Prædictæ autem horrendæ luxuriæ fiebant in locis obscuris, in quibus propter multitudinem arborum lux Solis prorsus tollebatur. Nam quantumcumque homines turpes fuerint, tamen numquam perdiderunt istam verecundiam, exceptis aliquibus Philosophis, qui sub specie rectæ rationis, introduxerunt, ut cogniuges in patulo coniungerentur; quia omne licitum, publicum esse volebant. Tullius autem in Libris de Republica, loquens de conversatione carnali coniugum, dixit: *Omnia recte facta se collocari in lucem desiderant; hoc autem recte factum, cum sciri velit, videri renuit.* Iubetur deinde Israelitis, ut delerent Chananæos usque ad internecionem: nam propter enormissimas suas iniquitates, erant ex Dei sententia condemnati ad mortem, & Hebræi erant executores Divinæ Iustitiæ, quæ nolebat amplius sustinere tam inaudita, & replicata scelera.

CAP. VIII. Reflexio 331.

POsita incitamenta Divinæ dilectionis, hìc ponuntur motiva ad amandum, & timendum Deum ex consideratione suæ munificentiæ in beneficijs præteritis, quæ debent esse nobis materia, ad continuè Deum diligendum: licet multoties contingat, ex humana perversitate, homines in gratijs Dei magis insolescere, dum non gratias debitas Benefactori suo reddunt; sed tunc magis Divina contemnunt, quam antea facerent; ut in ipsis impleatur quod scriptum est: *Incrassatus, dilatatus, impinguatus, dereliquit Deum factorem suum*. Narrantur igitur hìc beneficia à Domino exhibita in deserto Israelitis: in quo, pro pane receperunt manna de Cœlo, *omne delectamentum, & omnem suavitatem habentem*; nec vnquam defuit per spatium quadraginta annorum. Et quia non erant, in loco ubi possent sibi providere de vestimento; per Dei miraculum, in prædicto spatio, vestimenta alicuius non defecerunt vetustate. Et communitèr dicunt Doctores: quod vestimenta puerorum crescebant eis, secundum augumentum suæ quantitatis, quia non habebant unde possent emere sibi vestimenta. In itinere autem tam longo, & continuato, non fuit attritus pes eorum. Quod tamen beneficium solummodo bonis concessum fuit; sicut de Manna, quantum ad varios sapores dulcedinis: nam mali in itinerando satis laboraverunt, ut patet num. 11. ubi dicitur: *ortum est murmur populi quasi dolentium pro labore*: dolor autem maxime fit in pedibus, pro itinere. Sed sacra Scriptura frequenter attribuit toti populo, quod tantum illi convenit ratione unius partis.

CAP. IX. Reflexio 332.

Vpra posita fuerunt incitamenta ad amorem Dei per sua beneficia; hìc alia ponuntur ex recordatione Divinæ misericordiæ, non solum patienter portantis peccata populi, sed etiam illa remittentis, & de proximo introducentis populum in terram copiosissimam, & omnibus bonis abundantem. Admonet tamen Sanctus Dux populum, ne in bono, & prospero successu præsumeret, talem felicitatem provenire ex proprio merito, & iustitia, nullus enim quantumcumque Sanctus, de felicitate terrena sibi proveniente potest gloriari; quia licet aliquis habens gratiam, possit per illam mereri etiam bona temporalia; tamen non habuit ex se illam gratiam, neque illam meruit, alioquin ut ait Apostolus, *gratia non est gratia*; ideoque in nullo gloriandum nobis est, nisi in infirmitatibus nostris. Gloria vero, & laudes tribuendæ sunt Deo, qui magnitudinem dedit, & gratiam. Ad excludendam autem prædictam præsumptionem dat Moyses salubre consilium populo, dicens: *Ne obliviscaris quomodo ad iracundiam provocaveris Dominum Deum tuum in solitudine*: Memoria namque peccatorum fugat elationem, & comprimit tumorem superbiæ; redditque hominem humiliorem, & cautiorem: adeout Deus aliquando permittit suos cadere, ut meliores fiant. Et sic indirectè, uni magis cecidisse profuit, quam alteri stetisse, dum lacrymis, & continuo dolore maculas criminum præteritorum delet. Qui autem peccavit, & se deliquisse oblitus fuit, omnium pessimus est, quia ex oblivione peccati Iustis se facit æqualem. Advertendum tamen est, quod quando ex memoria peccatorum timetur periculum recidivi; ut est memoria circa obiecta delectabilia carnis; cavendum est à particulari, & vehementi recordatione talis peccati, ne inflammata

concupiſcientia, ad illa perpetranda redeamus: ſunt enim obiecta valde moventia ad fruitionem ſui. In his ergo ſufficit dolere in generali. Quando vero nullum apparet delectabile, retineri debet peccatum in memoria, ut continuè deteſtetur.

CAP. X. Reflexio 333.

Vpra poſita fuit narratio peccatorum; hìc ſubditur eorum remiſſio. Signum autem placationis Divinæ fuit reparatio Legis in ſecundis tabulis. Narrat ergo Moyſes qualiter oraverit pro populo in monte ad Dominum, qui eum exaudivit; adeout populum non diſperderet, ſicut meruerat propter peccatum idolatriæ: ſubdens, quod Deus poſt tam clementem remiſſionem nil aliud petit à populo, niſi ut timeat ipsũ Deum. Ordo namque in gratiæ perfectione talis eſt, ut primò homo timeat Deum, tanquam iuſtiſſimum punitorem, & ſic obſervet eius mandata; deinde per aſſiduam eorum obſervantiam, concipit in ſe verum amorem Dei. Ad hunc autem debebant inceſſanter Iſraelitæ tendere, conſiderando quod licet Deus, ſupremus Dominus ſit Cœli, & terræ, totiuſque creaturæ; tamen dicit, quod patribus eorum conglutinatus eſt; ad declarandum videlicèt amorem ſuum ſingularem erga filios Iſrael. Verbum enim, *conglutinare*, ſignat quandam unionem: amor enim eſt vis unitiva, faciens duos eſſe unum; nam amicitia eſt idem velle, & idem nolle; ideoque debebant totaliter adhærere Deo per purum amorem, totam ſpem ſuam ponendo in ipſo. Hortatur autem eos, ut circumciderent præputium cordis; videlicèt ſuperflua, & nociva deſideria. Sicut enim præputium in carne, videtur aliquod in ipſa carne ſuperfluum; ita malitia voluntatis magis eſt per ſuperabundantiam, quam per defectum: utrumque tamen malum eſt, cum in medio conſiſtat Virtus.

CAP.

CAP. XI. Reflexio 334.

N superioribus à capitulo sexto usque hùc posita fuerunt diversa incentiva ad amorem Divinum; hìc infert Moyses intentam conclusionem dicens: *Ama itaque Dominum Deum tuum, & observa præcepta eius.* Et sic ponit amorem Dei tamquam radicem, seu principium totius operationis nostræ. Etenim qui vere diligit Deum, omnia mandata observat, quæ sunt quædam viæ directivæ actuum nostrorum in rectum finem. In Divinis autem Præceptis, debet homo ita applicari, ut non leviter ex quolibet motu cuiuslibet tentationis, vel laboris, concutiatur, & recedat à via Domini, quam elegit, sed debet immobilis persistere. Amor enim Dei radicatus in anima, fortior est quam mors. Etenim diligentes Deum, spernunt mortem in hac momentanea vita, ut eo fruantur in æterna. De fortitudine autem huius amoris, ait Apostolus: *Quis nos separabit à Charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an fames, an periculum, an persecutio, an gladius?* Deinde Moyses incitat populum de novo ad amorem Dei ex beneficijs futuris, sub conditione tamen, si illi obtemperarent; promittens, quod Dominus respiceret eorum terram, dando videlicet rorem, & pluviam secundum opportunitatem temporum. Si vero declinassent à dilectione, & servitute Dei, tunc Dominus clauderet Cœlum, ne secundum eorum necessitates bene influeret, sed pestem, & alios morbos causaret. Ex motu enim Cęli fiunt omnes generationes, & corruptiones in terra, secundũ virtutem influxivam illi datã à Deo.

CAP. XII. Reflexio 335.

Ostquam Moyses explanavit illa, quæ pertinent ad Præceptum Divinæ dilectionis, quod est principium respectu præceptorum Decalogi; hìc ponit alia Præcepta, & monitiones, quæ sunt

quasi

quasi quædam conclusiones elicitæ ex ipsis Præceptis. Iubet igitur, ut Israelitæ ingressi terram Chanaam, subverterent omnia loca, in quibus Gentes coluerant Idola. Positurus namque Deus locum sui cultus, dextruit primò locum mali cultus; quia vià rationis, & naturæ, prius malum removetur, quam bonum instituatur. Cum igitur Divinum nomen debere resonare in prædicta terra, in Sacrificijs, & oblationibus, & laudibus Divinis, primo destruenda erant profana nomina Idolorum. Erat autem in tota terra unus locus eligendus pro cultu veri Dei, ne ex multiplicatione locorum, sumerent Israelitæ occasionem idolatrandi: & in isto solo debebant Hebræi offerre Hostias, easque comedere epulando coram Domino. Intendebat enim Deus inducere filios Israel ad veram religionem, sed quia isti nimis carnales erant, trahebat illos ad se per quædam gaudia corporalia; ut sic comedendo de melioribus, & abundantiori modo, quam alijs temporibus, allicerentur ad se exercendum in actibus Latriæ: per assuefationem autem, relinquebant corporalem delectationem, & surgebant principaliter in cultum Dei. Sicut nunc homines per timorem servilem bene operantur, & per talem exercitationem provehuntur, ad amandum Deum ex Charitate. Hunc modum tenuit Christus Dominus in principio suæ prædicationis; dulciter enim cum peccatoribus comedendo permansit: & ideo valde proficuum est, ut boni viri oblectent malos homines, tribuendo illis temporalia; hoc enim temperamento, corda eorum ad bonum trahunt. Et utinam omnes Episcopi, & alij Ecclesiæ Dei ministri, hunc modum tenerent: tunc enim verba correctionis, suam efficaciam haberent, & tali esca, non solum ex officio, sed etiam in praxi, vere essent piscatores hominum.

CAP.

CAP. XIII. Reflexio 336.

Irmato cultu Latriæ, hìc ponitur pœna contra illos, qui auderent removere populum à tali cultu. Iubetur autem, quod si surrexisset Propheta in populo prædicens signum, atque portentum, & illud evenerit; postea vero dixerit debere sequi Deos alienos, talis Propheta occideretur, tamquam Propheta dœmonum: nam impossibile est ipsum fuisse Dei Prophetam, cum Dominus idolatriam zelet, & detestetur. Et licet evenerit quod prædixerat, tamen nihil refert; quia dœmones aliquando prædicunt futura, quæ excedunt humanam cognitionem: qua propter in isto casu erat tentatio permissa à Deo, ut populus ratione fidei mereretur, & coram alijs appareret eius virtus, & etiam coram se ipso; homo enim non se cognoscit, donec mediantibus adversitatibus, sibi ipsi innotescat. Sic Deus tentavit Abraham, dum iussit illi, ut proprium filium immolaret, ut per obedientiam tam duram, innotesceret futuris generationibus mirabilis eius virtus, & constantissima fides. Sed dices, Deus neminem tentat, ut ait *Iacob. Apost.* Dicendum, quod tentatio duplex est. Vna est instigatio ad malum, puta ad iram, vel libidinem, & hoc modo Deus neminem tentat; nam istæ passiones sunt à nobis, idest à principio intrinseco; Vnde idem Apostolus ait: *Vnusquisque autem tentatur à concupiscẽtia sua abstractus, & illectus.* Alia est tentatio, quæ est occasio exibendæ virtutis, & de ista non loquitur Apostolus, sed de prima. Hìnc de iustis, & amicis Dei dicitur *Sap. cap. 3. Deus tentavit eos, & invenit illos dignos se: tamquam aurum in fornace probavit illos, & quasi Holocausti hostiam accepit illos.* Deinde ponitur determinatio penæ illi Civitati, quæ perpetrasset idolatriam. Et iubetur, quod percuterentur habitatores illius in ore gladij, usque ad animalia. Suppellectiles autem flammis darentũr, cum tota

Civi-

Civitate; ut sic averteretur Dominus ab ira furoris sui. Per prædictum namque peccatum provocatur ira Dei contra totum Regnum, quando negligitur puniri; nam tunc alij consentire in scelere videntur.

CAP. XIV. Reflexio 337.

Vpra posita sunt Præcepta immediatè pertinentia ad Latrìam: hìc ponuntur quædam alia spectantia ad corporalem munditiam, quæ ordinabatur in Latriam; nam immundi prohibebantur ingredi loca sacra. Primò igitur interdicitur Iudæis, ne carnes suas inciderent in morte charorum; nec facerent sibi Calvitium, eradicando videlicet capillos, qui sunt in anteriori parte capitis super frontem: hæc enim omnia faciebant idolatræ, à quorum moribus semper Deus arcebat populum suum. Item, quia non erat à fidelibus multum plangendum in morte amicorum, vel parentum; ut sic videretur differentia inter illos, qui totum bonum hominis putabant cessare in morte; & illos qui hominem morientem ad maiora bona transire firmiter credunt. Immoderatus ergo luctus, non decebat filios Dei, qui habebant fidem Resurrectionis. Moderatus tamen, procedens ex naturali pietate, decet. Secundo prohibetur Israelitis, ne comederent animalia immunda. Sciendum est autem, quod nulla immunditia spiritualis potest esse in brutis, quæ peccare nequeunt; tamen potest aliquo modo redundare in eis, in quantum homines utuntur illis ad mala: utpote quia illa immolant idolis; vel eis utuntur ad maleficia. Immunditia vero corporalis, potest esse directè in animalibus; vel quia immundo cibo utuntur, sicut Porcus; vel quia in loco immundo habitant, ex quo contrahunt fetorem; & propter utramque causam, multa animalia prohibebantur in Lege veteri. Deinde inducitur populus ad sustentationem Sacerdotum, & reliquorum ministrorum Dei;

Dei: non enim potuisset cultus Latriæ exerceri sine ministris adhoc deputatis. Tandem inducitur populus ad sustentationem pauperum, dum præcipitur, quod anno tertio separarent Israelitæ aliam decimam, ex omnibus, quæ nascebantur eo tempore, & ista vocabatur decima pauperis, quæ fiebat solum de triennio in triennium, ne Iudæi pauperes cogerentur quærere eleemosynas à Gentilibus, vel servire illis pro sustentatione vitæ suæ, ne per hoc ad idolatriam inducerentur.

CAP. XV. Reflexio 338.

Icto de eleemosyna, quæ fiebat pauperibus, agitur hìc de illa, quæ fiebat omnibus debitoribus, per remissionem debiti in septimo anno. Sciendum est igitur, quod si aliquis mutuasset fratri suo Iudæo pecuniam, poterat quidem creditor cogere debitorem, ut solveret ante annum remissionis, sed si ante septimum annum non fuisset solutum debitum, non compellebatur mutuatarius amplius solvere illud. Nec poterat accipiens mutuum renunciare privilegio septimi anni, quia Lex ista erat principaliter introducta in favorem pauperum. Porrò hìc monentur divites, ne refugerent mutuare pauperibus, ex eo quod appropinquaret annus septimus; nam talis cogitatio impia esset, & tunc necessitas pauperis clamaret ad Dominum. Deinde excluditur alia fraus, quæ erat contra honorem Divinum, dum dicitur: *Non operaberis in primogenito Bovis, & non tondebis primogenita ovium*. Aliqui enim Iudæi, propter eorum avaritiam, volebant arare in primogenito Bovis: unde per tres annos apud se retinebant illud animal. Similiter tondere volebant ovem primogenitam, antequam ista animalia offerrent Deo, & sic duo mala veniebant. Primum erat, quia illa, quæ Deo sanctificata erant, converteban-

bantur ad usus humanos. Secundum erat, quia damnificabantur Sacerdotes, propter retentionem dictorum animalium, quia non habebant fructum. Si vero animal fuisset maculosum, non debebat offerri Deo, sed pretium dabatur Sacerdotibus. Et hoc erat; tum quia videbatur vilescere cultus Divinus; tum quia res Sacræ quanto pulchriores sunt, tanto magis elevant mentes ad Cœlestia, & æterna. Ex quo infertur licere Ecclesias valde pulchras esse, tam in ædificijs, quam in pretiosis suppellectilibus, ut hæc terrena pulchritudo converta t animos nostros ad contemplandum fulgorem patriæ Cælestis. Hinc legimus antiquum illud Tabernaculum, iussu Dei erectum à Moyse in deserto, habuisse multa auri, & argenti pondera. Templum verò, quod Salomon construxit Mons aureus videbatur; nihil enim erat in eo, quod non esset aurum, vel laminis aureis tectum. Cavere tamen debent Episcopi, ne dum Ecclesiæ magnis ædificiorum, & vasorum copijs replentur, pauperes Christi Domini, fame pereant; absurdum enim esset, prosternere lapides vivos, ut lapides mortui erigerentur. Præpositus ergo Ecclesiæ Dei, unum faciat, & alterum non ommittat.

CAP. XVI. Reflexio 339.

Vpra posita fuerunt Præcepta ordinantia ad Latrìam de septemnio in septemnium; hìc adiunguntur alia, quæ idem ordinabant in quolibet anno, respectu trium temporum, in quibus Iudæi celebrabant festa solemnia, videlicèt: In primo mense, *Festum Phase*, propter beneficium egressionis de Ægypto. Secundum erat *Festum Pentecostes* in mense tertio propter beneficium Legis datæ. Tertium erat *Festum Tabernaculorum*, propter beneficium conservationis Israelitarum in Deserto sterilissimo, ubi habitaverunt in Tabernaculis. Præscribitur autem

locus

locus in quo Phase immolandum erat; & iste fuit postea Civitas Ierusalem, electa à Deo ad suum cultum; ut nimirum cum maiori reverentia fieret ista immolatio, dum celebrabatur in Civitate, in qua specialiter positum erat nomen Dei. Prima autem dies incipiebat à vespere decimæ quartæ diei primi mensis, & terminabat in primo vespere decimæ quintæ diei; & tota illa die, cum nocte sequenti, debebant remanere Iudæi in Ierusalem; mane autem facto, poterant recedere. Prædicta immolatio debebat fieri vespere ad occasum solis, & vocatur solis occasus, non solum tempus, quo sol cadit sub Horizonte, sed tempus à quo sol incipit declinare à puncto circuli meridiani. Vnde post meridiem decimæ quartæ diei, usque ad noctem, quacunque hora poterat immolari Agnus. Per septem autem dies debebant Israelitæ comedere azymos panes, qui vocantur panes afflictionis, quia talis panis est insipidus gustui, & stomacho ponderosissimus, & ideo repugnat sanitati: nam miscetur farina cum aqua frigida; sine sale, & frumento; quæ omnia subtiliant, & digerunt. Volebat autem Dominus, quod Israelitæ hunc panem ederent, ut haberent memoriam afflictionis, & pavoris, quem sustinuerant in egressu de Ægypto.

Reflexio 340.

POstquam posita sunt præcepta, quæ sunt quasi conclusiones præceptorum Decalogi ordinantes ad Deum, ponuntur subsequenter illa, quæ sunt conclusiones ordinantes ad proximum. Ordo autem inter homines consistit in diversis gradibus Civium bene institutis; & quia nulla societas potest permanere absque Iustitia; ideo præscribuntur Iudices, & Magistri, ut iudicent populum iusto iudicio, ad quod duo necessaria sunt. Primum quod iudicantes sint in Lege Sapientes, & prudentes, ut sciant applicare iustam determinationem ad causas, quarum determinatio non reperitur scripta. Alterum requisitum, est bo-

nitas ſecundum virtutem moralem: nam dato quod aliquis ſciat quid agendum ſit, tamen ſi virtutis habitum non habeat, ducetur à paſſione ad oppoſitum: hinc *Ar.* ait 7. *Ethic.* Quod *malitia corrumpit rectum iudicium, & errare facit circa principia practica.* Sicut erraverunt Senes exardeſcentes in pulchritudinem Suſannæ. Hoc autem maxime evenit, quando iudex diligit munera, quæ excęcant oculos, & faciunt deviare à rectitudine, ut expreſsè dicitur hìc in *Tex.* Voluit autem Deus, quod Iudices eſſent in portis Civitatum; quia ſicut iudex eſt perſona publica cuilibet iuſtum diſtribuens; ita congruebat ei locus publicus, ad quem omnes, ſive divites, ſive pauperes poſſent accedere. Et hunc modum acceperunt Stoici, quorum ſolicitudo fuit, omnibus inſinuare virtutem. Sedebant enim in portis Civitatum, ut omnibus tranſeuntibus ipſam virtutem prædicarent. Olim vero iudices ferebantur in curribus per totam Civitatem, ut volentes aliquid petere ab ipſis, exeundo ianuas domus, invenirent iuſtitiam. Honeſtius tamen eſt, litigantes ad Iudicem currere, quàm Iudices ad litigantes pergere; nam diſtributivum Iuſtitiæ, quod in Civitate potiſſimum eſt, debet haberi in magno honore; ideoque in publico iudex ſedere debet; ut qui cauſas habent, ad audiendam illius determinationem humiliter accedant.

CAP. XVII. Reflexio 341.

SVpra poſita fuit materia circa quam Iudices laborare deberent; hìc ponitur modus executionis circa Idolatriam puniendam. Advertendum eſt autem, quod licèt Gentiles colerent elementa, & aliqui res elementatas; tamen magis venerabantur corpora Cœleſtia putantes illa, non ſolum animata, ſed in illis eſse Deitatem. Videbant enim habere poteſtatem in iſtis inferiori-

rioribus: quia vero Sol, & Luna magis cognoscuntur quam cœtera astra; ideo magis ista, quam reliqua corpora coluerunt. Item propter manifestam motus varietatem: nam aliquando ascendunt versus caput Cancri ad latitudinem Septentrionalem; aliquando versus caput Capricorni ad latitudinem meridianam. Stellæ autem, quæ sunt in octava sphæra, non habent declinationes, quia in illa fixæ sunt. Planetæ verò, licèt declinationes habeant, tamen motus declinationis non percipitur, nec iudicatur ab omnibus, sed solummodo à Sapientibus. Item quia Gentiles videbant maiorem virtutem emanare ab his duobus luminaribus, quam à cœteris Astris. Sol enim luce sua nos letificat, & calore sanos reddit. Distinguit tempora, & facit terræ nascentia germinare, & quicquid in terra occidit, vel oritur, in ipsius potestate est. Hinc *Ar. 2. de Generat. ait*. Quod *per accessum Solis, & recessum in Circulo obliquo fiunt Generationes, & corruptiones in terra*. Luna vero potestatem gerit super humida. Fluxus, & refluxus maris, per quadraturas suas, remissius, vel intensius fit; totiusque agricolturæ, quæ superhumiditatem fundatur, domina est. Vnde Gentiles, ut abundarent terræ nascentibus, offerebant ei libamina: idemque fecerunt Iudæi, vocantes illam, Reginam Cœli, ut patet *Ieremiæ* 44. Colebantur etiam à Gentilibus duodecim signa Zodiaci, magis quam alia astra. Quam impietatem secuti pariter fuerunt Iudæi, ut patet 4. *Reg*. Causa huius dementiæ fuit: quia cõmunis conceptus omnium mortalium fuit, Deum esse Maximum Ens, & Maximum Bonum, & ideo, cum aliquod corpus inter cœlestia magis de virtute influxiva habere rusticana simplicitas videbat, affirmabat esse Deum. Et quia inter astra, & astrorum costellationes, nullæ magis virtuosiores sunt ad influendum, quam signa zodiaci; ideo mortalium temeritas, & avaritia dicta signa Deos putabat.

Reflexio 342.

POst remotionem idolatriæ agitur de institutione Regis. Circa quod sciendum: quod illud quod hìc dicitur, non est præceptum, alioquin peccassent filij Israel petendo sibi Regem, cuius contrarium dicitur *Pr. Reg.* 12. sed est permissio de malo ipsius populi optantis sibi Regem. Nam bonum populi consistebat in hoc, quod solus Deus regnaret super illum, eoquod erat peculiaris suus populus. Sed quia Dominus sciebat populum petiturum Regem, posuit hìc conditiones illius, ne totale malum, in tali electione accideret. Magna namque regulatio necessaria est in Rege, & ideo non debet, poni nisi virtuosissimus. Est enim periculosum, omnia uni committere, ex 2. *Polit.* Inter Politias tamen, nulla melior est quam Regalis. Et ratio ea est, quia principatus sunt meliores, inquantum sunt minus seditiosi: nullus autem principatus seditione caret, nisi regalis, quia unus non potest discordare à seipso. Plures autem licet virtuosi sint, plerumque discordant: hinc *Arist.* 12. *Metaph.* ait; *Malam esse pluralitatem*. Non poterant autem Iudæi eligere in Regem hominem alterius Gentis, quantumcumque eis bonus videretur; quia nullus bonus esse potest, qui Deum verum non colit, conversus ad vanitatem simulacrorum, in quorum cultu suprema malitia consistit. Electo autem Rege, prohibuit illi Deus multiplicationem equorum, quod intelligitur ad iactantiam, non vero quo ad decentiam sui status. Similiter ei interdicitur plurimas habere uxores. Non prohibetur igitur pro illo tempore simpliciter pluralitas uxorum, cum David, qui fuit sanctus, sex uxores habuerit; sed solummodo quod non haberet in numero excessivo; ne Rex induceretur ad nimiam carnalitatem. Prohibentur similiter Regi auri, & argenti immensa pondera, ne nimis gloriaretur divitijs. Moderata tamen pecunia non illi interdicitur; hæc enim erat necessaria

propter

propter quotidianas expenſas, & ſubitanea pericula, quæ regno ſuo poterant occurrere. Vnde de Rege fortaſſe dicere poſſumus id quod ait *Ariſt.ſecundo polit.de Civitate*: Quod non debeat eſſe, nec valde dives, nec valde pauper; nam ſi eſſet valde dives aggrederetur multa contra alios populos, ut opprimeret. Et tunc aliꝗ vicinæ politiæ inſurgerent contra illam; vel alij populi ob magnas illius divitias, conſpirarent contra illam, ut opibus illius ditarentur. Et ſic patet, quod nimia copia divitiarum inquietam reddunt Civitatem, dum vel illa non quieſcit, vel alij eam quieſcere non ſinunt. Non debet autem eſſe nimis pauper, quia præ inopia non poſſet ſuſtinere hoſtiles incurſus.

Reflexio 343.

SEcuta Regis electione, iuſſit Dominus, ut ſtatim ſibi deſcriberet Deuteronomium, accipiens exemplar à Sacerdotibus. Et dicunt Hebræi, quod debebat habere volumen duplicatum. Vnum ad ſervandum in loco Theſauri ſui, tamquam aliquod precioſiſſimum. Aliud vero ad portandum ſecum continuè, ut poſſet illud frequenter legere. Et ſic diſceret ſemper timere Dominum Deum ſuum, nec elevaretur in ſuperbiam: hæc enim omnia conſequuntur ad continuam Sacræ ſcripturæ meditationem. Timor enim ſervilis primò cauſatur: nam cum aliquis legit tot genera afflictionum peccatoribus inflicta, ſatis magnam occaſionem habet, ad fugiendas iniquitates. Poſt hunc timorem ſubſequitur timor reverentialis, ſeu filialis, per quem homo cavet, ne illum offendat quem valde venerandum, & amandum putat: Nam ex lectione Divinæ Scripturæ reperimus magnam Dei potentiam, & ſapientiam in admirabilibus operationibus ſuis; Immenſamque bonitatem, in quotidiana beneficiorum largitione. Ex quo deinde in amorem, & obſequium erga Deum tendimus, & cavemus, ne Summum Bonum offendamus. Ex timore igitur venit obſervantia Legis,

gis, & ex tali obſervatione, repreſſio paſſionum, ne in iactantiam, & ſuperbiam elevemur. Quæ quidem omnia, ſpecialiter Dominus prohibuit Regi; quia iſte inter homines aliquod maximum, & excellentiſſimum eſt: unde cernens ſe omnibus maiorem, putare poſſet, ſe nihil debere ſubditis; ita quod nullum iuſtum eſſet inter eum, & ſubditos; ſicut nec eſt inter hominem, & poſſeſſionem ſuam, *ex* 8. *Ethic.* Et ideo voluit Deus, ut Rex conſtitutus, ſtatim conſideraret per meditationem Legis, quod talis honor, non erat illi datus propter ſeipſum, ſed propter alios, ut eos regeret, & illis inſerviret. Vnde quidam Rex dixit filio ſuo, qui poſt ſe regnare debebat: *Neſcis Fili, Regnum noſtrum eſſe ſplendidam ſervitutem*? Et Homerus non vocavit Agamenonem bonum Regem, ſed bonum Paſtorem populorum; quia Rex debet curam gerere populi ſui, ſicut Paſtor proprij Gregis, & ideo hìc *in Tex.* vocantur illius ſubditi, eius fratres: frater enim æqualitatis nomen eſt, ut ſic exiſtimaret eos ſibi æquales in natura, quos voluntate Dei regendos ſuſcipiebat.

CAP. XVIII. Reflexio 344.

SVpra egit Legislator de ſtatu Iudicum Sacerdotum; hìc agit de eorum ſuſtentatione. Tribus enim Levi, non habuit partem in terra promiſſionis, niſi urbes ad habitandum, & ſuburbana ad alenda pecora; ideoque debebant de bonis aliorum ſuſtentari, nam Perſona publica debet vivere de ſumptibus publicis. Sacerdotes autem, & Levitæ erant perſonæ publicæ, cum loco totius communitatis eſſent aſſignati ad miniſterium Dei. Inſuper inſtruebant populum, docentes qualiter vita eſſet dirigenda; ne igitur vacarent ſæcularibus negotijs, ſuſtentari debebant à populo. Etenim quælibet communitas etiam

Genti-

Gentilium, determinavit aliquos ministros ad Divina peragenda, quibus dabantur omnia necessaria; ut patet de Ægyptijs, qui de horreis publicis ministrabant frumenta Sacerdotibus suis, & insuper assignatæ fuerant illis terræ particulares. *Hinc Arist.* 8. *Ethic.* ait, quod communicatio in Sacrificijs, & festivitatibus Deorum, est quædam pars communicationis politicæ: Ideoque dicit quod debentur de communi determinari sumptus sacrificiorum, quia magna pars status politici est in honore deorum.

Reflexio 345.

POst præceptum de sustentandis Sacerdotibus veri Dei, removentur filij Israel à quibusdam abominationibus populorum inhabitantium terram promissionis: isti namque, per Sacrificia nefanda dœmonibus exhibita, querebant veritatem de futuris stando super tumulos mortuorum. Debebant enim filij Israel querere veritatem in lege Dei. Vbi autem legis determinatio non sufficeret, promittitur illis prophetica revelatio, dum dicitur: *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi Dominus Deus tuus, ipsum audies.* Ista autem auctoritas, licet possit intelligi de quolibet Propheta bono, tamen intelligitur principalitèr de Christo Domino, qui fuit Propheta magnus, ad quem Prophetiæ aliorum Prophetarum ordinatæ fuerunt. Vndè Filius Dei testatus est hanc auctoritatem de se intelligi, ut patet *Ioan.* 5. *& Lucæ* 24. *& Actu* 3. Principalis igitur sensus litteralis est de Christo Domino; Secundarius verò potest applicari Iosuè, & cuilibet ali vero Prophetæ: Nam una littera potest importare duos sensus litterales, quando unus subordinatur alteri. Suscitavit etiam Deus aliquos Prophetas de Gentibus, ut patet de Iob, & de Sybillis, quæ multa prophetaverunt etiam de Christo Domino: Nam Cumana Sibylla vaticinata est Incarnationem Filij Dei dicens:

Iam nova progenies Cœlo dimittitur alto.

Et Sibylla Erijthrea prædixit Iudicium futurum dicens:

Iudicij signum tellus sudore madescet,
Et Rex adveniet per secula cuncta futurus.

Hæc etiam prophetavit, Troiam bello perituram, & Homerum Græcorum Vatem, qui posteà per multa tempora natus est, mendacia locuturum. Fertur autèm Sibyllam Cumanam attulisse novem libros ad Tarquinium priscum, ac pro eis poposcisse trecentos Philippeos. Rege autem aspernante, ob magnitudinem pretij, in eius conspectu combussit tres libros, postulans idem pretium pro reliquis: cumque à Rege ut fatua irrideretur, tres alios combussit, petens pro tribus remanentibus idem pretium. Tunc Tarquinius commotus constantia mulieris, iussit statim dari pretium, præcipiens dictos tres libros in Capitolio religiosissimè servari, & à solis quindecim Viris de rebus dubijs, veluti oracula, consuli. Aliqui Doctores dicunt, quod libri omnium Sibyllarum in Capitolio servabantur, etiam magno tempore post Christum natum, & volentibus monstrabantur, exceptis tribus libris Sibyllæ Cumanæ. Demum omnes libros Sibyllinos Stillico, cum adversus Honorium, & Arcadium Principes defectionem moliretur, combussit; de quo pulchrè cecinit Rutilius:

Ne tantum patrijs serviret Proditor armis,
Sancta sibillinæ fata cremavit opus.

CAP. XIX. Reflexio 346.

Xplicatis illis, quæ pertinent ad statum sublimium personarum, hìc ponuntur illa, quæ pertinent ad bonum statum inferiorum. In rectissimis namque Politijs nihil inordinatum manere debet. Et primò ponuntur illa, quæ ordinant hominem quantum ad irascibilem. Deordinatio autem partis irascibilis maximè appa-

ret in homicidio; quapropter sex ordinabat, quod occidens totalitèr à casu posset refugium habere in aliqua determinata Civitate, ne consanguinei occisi in vindicando mortem illius, multiplicarent homicidia. Si vero homicidium commissum fuisset per insidias; tunc occisor, manens in Civitate refugij, tradebatur in manu proximi, cuius sanguis effusus fuerat, ut moreretur. Homicidium autem, & quodlibet aliud delictum, non probabatur per unicum tantum testem, sed per duos ad minus. Et ratio ea est, quia unus potest faciliter errare, vel corrumpi, quod non præsumitur in duobus. E contrario autem, si necessarij fuissent multi testes, auferreretur via ad inveniendam veritatem, propter difficultatem inveniendi multos testes; ideoque, tam Divina quam humana iura, moderationem dederunt, ut nec unus sufficeret, nec valde multi prærequirerentur. In ferendo autem testimonio, si quis aliquis dixisset contra fratrem suum falsum testimonium, puniebatur in eo quod facere tentavit; reddendo animam pro anima; oculum pro oculo, & hoc ut cœteri timorem haberent. Intentio namque cuiuslibet Legislatoris, in pœnarum inflictione est, ut subditi arceantur à scelere: magis enim intendit correctionem illorum, qui nondum mali sunt, sed possunt fieri mali, quam punitionem illorum, qui iustà ratione peccati commissi, torquentur.

CAP. XX. Reflexio 347.

Cto de homicidio à particulari persona commisso, hìc agitur de homicidio facto in communi, videlicet in bello, in quo Sacerdos debebat animare milites bonis exhortationibus, ad strenuè, & sine ullo timore certandum: nam per timorem cordis destituuntur membra exteriora ab actibus suis. Cum autem Israelitæ pugnarent pro Religione, & pro gloria Dei, longe ab eis timor

mor esse debebat; quia Deus in bello iusto, per specialem protectionem adiuvat certantes. Post verba Sacerdotis, statim debebant Duces per singulas Turmas, audiente Exercitu, proclamare, ut quatuor genera hominum arcerentur à bello. Primus erat ille, qui domum ædificaverat, nec illam dedicaverat, hoc est, solemnizaverat. Pro quo sciendum, quod tunc temporis, antequam Dominus domus ibidem moraretur, invitabat amicos, cum quibus in ea epulabatur, & ista lætitia vocabatur dedicatio domus. Sicut solemnitas, quæ fit in consecratione Ecclesiarum vocatur dedicatio, & transfertur hoc ad quamlibet rem novam, dum ea uti incipimus. Ratio huius remotionis erat: quia talis homo cogitabat de domo prædicta vehementer; & ideo nolebat Deus, quod maneret in Castris; quia laxaretur animo, & remissè pugnaret, distractus à prædicta apprehensione. Secundus erat ille, qui plantaverat vineam, nec fecerat esse communem. Pro quo sciendum, quod tunc temporis, quando plantabatur vinea, fructus trium annorum erant immundi; quarto vero anno offerebantur Domino; in quinto autem possessor illius recipiebat fructus, vocabatque amicos ad comedendum de fructibus vineæ, & tunc dicebatur vinea facta communis; talis ergo homo debebat à castris recedere; quia multum afficiebatur ad fructus gustandos plantatæ vineæ, & perconsequens iudicabatur ineptus ad fortiter bellandum. Tertius erat ille, qui desponsaverat Vxorem, non consummato cũ illa matrimonio: animalis enim homo, circa primos sponsæ suæ amplexus, ardentissimo tenetur amore; ideo talis removebatur à castris; quia per distractionem ex vehementi concupiscentia causatam, non erat aptus ab bellum. Complacebat enim Deus Israelitis, quia populus adhuc carnalis, & rudis, à maximis, & licitis delectationibus arcendus non erat. Quarto loco repellebantur formidolosi, hoc est homines multum timentes: formido namque excessivum timorem denominat; non vero repellebantur illi, qui parum timidi erant; quia difficile est medium, circa timores,

& au-

& audacias habere. Nam materia cuiuslibet virtutis divisibilis est, & simpliciter medium adipisci, valde laudabile est; quapropter modicum declinare à medio timiditatis, vel audaciæ, non est vituperabile; sed solum damnandus est, qui multum excedit, vel deficit: formidolosi autem multum deficiunt à fortitudine, ideò à castris totaliter repellebantur.

Reflexio 348.

POst remotionem illorum, qui erant inepti ad pugnam, sequitur de divisione spoliarum: etenī in bello, devictis hostibus, sequuntur communiter prædæ. Inducuntur autem hìc superiores ad actum iustitiæ distributivæ in dividendo exercitui ipsas prædas. In omni namque communicatione, & amicitia, est aliquod iustum inter communicantes, ut ait *Ar*.8. *Ethic*: & quanto illud iustum maius est, tanto amicitia, & communicatio maior erit. Si vero nullum, tota amicitia dissolvitur. Patet hoc etiam in amicitia criminosa, seu communicatione: nam latrones, qui communicant in lucro, dum inter eos fit æqualis distributio rerum ablatarum, continuant amicitiam, & communicationem ad invicem; sed si aliquis maiorem partem sibi studeat appropriare, statim cessat amor, & litigia sequuntur. Hoc enim mirabile habet iustitia super cœteras virtutes, quod actus illius, tam in bonis, quam in malis requiritur ad commanendum; actus autem aliarum virtutum, prærequiruntur ad solam permanentiam in bono, ad malum autem nequaquam: & ob hoc *Arist*. 5. *Ethic*: vocavit iustitiam optimam virtutem, & inter cœteras excellentem, sicut Lucifer inter astra; nam ablata iustitia, nihil sunt Regna, nisi publica latrocinia, teste *Augustino* 4. *de Civit. Dei*. In bello autem, si Duces pro se prædam accipiant, nihil, aut modicum militibus dividentes; tunc isti non curant de pugna, labores refugiunt, vitam periculis non exponunt; sed data fuga, castra relinqunt: nihil enim magis est, quod aliquem Principem vinci ab hostibus faciat, quam

quam avaritia erga suos milites; hinc libro primo Alexandriedis dicitur:

Nec Mænia, nec Turres Ducem tutantur avarum.

CAP. XXI. Reflexio 349.

Ostquam actum est de homicidio, cuius auctor cognoscebatur; hìc consequenter agitur de illo cuius auctor penitus ignorabatur, & præscribitur modus inveniendi ipsum homicidium. Seniores enim illius Civitatis, quæ proximior erat cadaveri, debebant accipere vitulam, quæ non traxisset iugum; quia debebat esse fortis, & non fracta labore. Et hoc ad designandum ferocitatem committentis homicidium. Deinde ducebatur ad vallem asperam, & saxosam, & hìc cedebantur cervices illius: ad signandum, quod homicida, & etiam celantes ipsum homicidium, erant digni tali morte. Deinde, maiores Civitatis accedebant ad interfectum; tum ut magis moverentur intrinsecus, & abhorrerent falsum dicere; tum quia, presente occisore, est quoddam quasi naturale miraculum, ut vulnera occisi sudent sanguineum humorem, sicut multoties visum est. His peractis lavabant seniores manus suas; ad designandum, quod erant innocentes, & mundi à crimine; tamen per istam lotionem non fiebat intrinsece ulla munditia, sicut aliquæ Gentes putaverunt. Vnde Hercules lavit se in quodam fonte Libiæ, & sic credidit, se à cunctis piaculis absolutum: hinc Agareni in suis delubris habent fontes, in quibus sepissime se lavant, putantes per hoc diluere sua facinora. Veruntamen, solum in Ecclesia Dei habet aqua vim luendi interius in anima peccata; quia nimirum Christus Dominus, tactu suæ sanctissimæ carnis, vim regenerativam tribuit aquis, ut deinde sequeretur plena remissio peccatorum.

Re-

Reflexio 350.

DIcto de homicidio, ſubſequitur de his, quæ ſolent præcedere ex odio. Sciendum eſt autem, quod licet prohibitum eſſet filijs Iſrael, accipere mulieres Chananæas; tamen propter effrenatam ipſorum libidinem, conceſſit Deus, ut poſſent accipere Vxores de alijs Gentibus captas in Bello, dimiſſo tamen Gentilitatis ritu, hoc modo: radebat enim talis mulier ſibi Cæſariem, & Vngues: per quæ deſignabatur dimiſſio Gentilitatis, & converſio ad Iudaiſmum; nam abſciſſio capillorum, & unguium ſignificabat abraſionem cultus idolatriæ, qui vanus, ſuperfluus, & ſuperſtitioſus eſt. Deinde deponebat veſtem, in qua capta fuerat; per quod ſignificabatur depoſitio actuum exteriorum, & habitus totius veteris converſationis. Tandem ſedens flebat Patrem, & Matrem, tanquam actualiter mortuos; quia compaſſio naturalis exhibenda eſt ſemper parentibus; nec decet filios, ſine cordis amaritudine, præterire funera parentum. His celebratis, ducebatur in domum Iudæi, eratque verè uxor illius. Sed quia frequenter contingebat, quod talis mulier fiebat odioſa marito: nam mulieres alienigenæ, cum habeant mores totaliter diſſimiles, ſunt odibiles viris ſuis, prohibetur hìc iniuria, quam poſſet illi facere maritus. Et præcipitur, quod ſi non placuiſſet oculis ſuis, teneretur illam dimittere liberam, abſque ullo pretio recepto ab ea, vel à parentibus; nec poterat illam vendere, quia ex quo facta fuerat ei Vxor, non erat decens, quod rediret ad conditionem Ancillarum. Secundo excluditur effectus odij, reſpectu prolis, dum dicitur: quod ſi aliquis habuiſset duas uxores; unam dilectam, & alteram, odioſam, ſi filius odioſæ fuiſſet primogenitus, non poterat pater, propter odium erga matrem, privare filium iure primogenituræ. Licebat autem tempore veteris teſtamenti habere plures uxores, maximè quia ante legem

datam

datam, multi Sancti Patres plures uxores habuerunt. In hoc autem erat duplex ratio: in antiquis enim Patribus fuit desiderium multiplicandi populum Dei, qui promissus fuerat numerosus, sicut stellæ Cœli, & sicut arena maris, & perconsequens hoc erat aliqualiter virtuosum, cum ad hoc non excitaret desiderium explendæ libidinis. Secunda causa erat permissio Dei: Israelitæ namque erant tam effrenatæ libidinis, quod si non habuissent plures uxores, adulteria, & alia vitia perpetrassent,

Reflexio 351.

POst remotionem odij parentum erga filios, præcipitur obsequium filiorum erga parentes, dum ipsis strictè imponitur obedientia; adeout si contumaces, & protervi fuissent, debebant à toto populo lapidibus obrui: filius namque tenetur audire præceptum patris, & matris, nisi mandaverint iniustum; est enim subditus illis, sicut populus Regi; quia principatus paternus est Regalis, & filij omnia beneficia recipiunt à parentibus, inter quæ principem locum tenet Esse, cui nullum bonum ei comparari potest, etiam si omnia simul sumantur, cum Esse sit perfectio absoluta, & fundamentum omnium perfectionum, tam naturalium, quam supernaturalium. Deinde prohibetur odium, quod posset aliquis habere contra damnatum ad mortem, & ideo agitur hic de illius tumulatione, & iubetur eadem die sepeliri; tum quia hoc erat opus misericordiæ; tum quia si cadaver in ligno diù mansisset, videbatur quidam contemptus humanæ naturæ, dum pars illa puniretur, quæ iam peccati, & malitiæ expers est. In textu autem redditur ratio huius determinationis, dum dicitur de suspenso: *Quia maledictus à Deo est*. Et accipitur maledictio pro pœna suspensionis inflicta à Iudicibus, qui in terra locum Dei tenent. Et in hoc sensu dixit Apostolus ad *Galat.* 3. de Christo Domino, quod *factus est pro nobis maledictum*; idest patiens

pœnas, & habens dolores acerbiſſimos, ſicut de ipſo prædixerat *Iſaias Cap.* 53. non verò culpam habens; ex qua maledictione ſecuta eſt in Gentibus benedictio Abrahæ. Supradicta autem lex, non tenetur à nobis univerſalitèr, quia hoc eſt præceptum Iudiciale. Iudicialia autem non manēt in novo Teſtamento, niſi inſtituantur ab Eccleſia, vel à Principibus temporalibus, per quos tribueretur eis aliqua vis. Licèt autem decens ſit noſtram honorare naturam; tamen quia maxima utilitas interdum accidit Reipublicæ, ſi criminoſi pendeant multis diebus in patibulis, ut ex hoc ſpectaculo arceantur ſubditi à ſceleribus; iudicatur plerumque à noſtris Iudicibus optimum eſſe relinquere Reorum membra in patibulis, & maxime in loco commiſſi delicti, uſque ad totalem reſolutionem.

CAP. XXII. Reflexio 352.

POſtquam Moyſes ordinavit Iraſcibilem reſpectu perſonæ coniunctæ; hìc illam ordinat reſpectu non coniunctæ. Ad partem autem iraſcibilem pertinet, ſi homo ſubtrahat auxilium proximo, quia videtur hoc procedere ex odio, & importat non ſolum defectum pietatis, ſed ſignum credulitatis: ideò dicitur, quod animalia errantia reducantur ad domum proximi, ut per hoc Iſraelitæ excitarentur ad amorem ſuorum proximorum, ſaltèm per exteriora ſigna. Et ad hoc quod magis creſcerent in pietate, ordinatur Iraſcibilis etiam reſpectu creaturæ irrationalis, dum iubetur, quod *non capiatur Avis ſimul cum filijs*. Ad crudelitatem namque pertinere videbatur, ſi avicula cum pullis caperetur. Et propter eamdem rationem, prohibebantur Iudæi arare in Bove, & Aſino, quia Bos eſt fortior, & habet maiórem paſſum, & perconſequens Aſinus nimis gravaretur. Non ſolum autem ordinatur iraſcibilis reſpectu damni corporalis; ſed

etiam

etiam respectu damni spiritualis: ideoque prohibetur, ne mulier utatur veste virili, nec vir veste fœminea; talis enim abusus est occasio libidinis exercendæ; posset enim mulier liberius conversari cum hominibus, & viceversa Vir cum mulieribus. Item, quia hoc erat superstitiosum; nam Gentiles mulieres in profanis Sacrificijs Martis, portabant arma virorum; & in nefandis Veneris Sacris, Viri portabant vestes, & instrumenta Mulierum, puta, fusum & similia. Demum ad magis ordinandam Irascibilem, præcepit Deus, quod in circuitu tecti domus fieret murus ad præcavendum periculo casus hominibus desuper ambulantibus. In terra namque promissionis, tecta domorum erant plana: ibique conveniebant homines, causa recreationis: quapropter nisi fieret ibidem quoddam retinaculum, immineret periculum casus.

Reflexio 353.

ORdinata parte irascibili, consequenter ordinatur concupiscibilis. Et primò reprimendo adulterium, pro quo decernitur pœna lapidationis, tam viro, quam mulieri. Sciendum tamèn est, quod vir non arctabatur tantùm legibus matrimonij, sicut Vxor. Vndè nunc etiam secundùm Leges humanas, licèt vir commisceatur alicui mulieri solutæ, non punitur. Sed mulier quocunque modo commisceatur alteri, etiam soluto, meretur mortem. Ratio differentiæ est: quia magis in hoc fœmina offendit virum, quam vir mulierem. Nam illa, facit hereditatem viri sui transire ad filios alienos, quos suscepit ex fornicatione cum alio, vel suscipere poterat. Maritus autem non, quia sola fęmina cognoscit filios suos. Item, quia magna iniuria fit statui politico, dum filij degeneres assumuntur ad publicos honores, cum isti familiam patris sequantur; quod valdè inconveniens est, ut probat *Arist.* 2. *Polit.* contra Socratem, & Platonem. Reprimitur secundò concupiscentia ratione Stupri.

Et dicitur, quod si quis puellam sponsam proximi sui deflorasset in Civitate, uterque lapidaretur. Vir quidem, quia humiliavit uxorem proximi sui. Puella vero quia non clamavit, cum esset in civitate ubi poterat defendi ab iniuria, per homines accurrentes, & ideo lex præsupponebat ipsam consensisse. Si vero puella fuisset in agro, lapidabatur solummodo Vir; quia lex præsumebat, quod puella clamasset, ut deflorationem evaderet; sed non potuisse habere auxilium, & ideo non consensisse in peccatum. Ea enim quæ æqualiter bona, vel mala esse possunt, in bonam partem sunt interpretanda. Si autem quis deflorasset virginem non sponsam, debebat dare patri puellæ quinquaginta siclos, & illam semper habere in uxorem, si pater dare voluisset. Nec poterat eam dimittere toto tempore vitæ suæ, nisi propter adulterium. Ista autem erat magna pœna; quia cuilibet Iudæo, erat libertas repudiandi uxorem, qua libertate privati, nimis ægre ferebant Israelitæ talem legem.

CAP. XXIII. Reflexio 354.

Eclaratis illis, quæ pertinent ad ordinationem partis irascibilis, & concupiscibilis; hìc consequenter ponuntur illa, quæ pertinent ad ordinationem partis rationalis; tum respectu boni communis; tum respectu boni singularis personæ. Sciendum est autem, quod bonum commune, maxime tempore pacis, ex tribus conservatur. Primum est, si bona, & honesta coniugia copulentur: tunc enim bona proles in Republica procreatur. Secundum est, si personæ immundæ elongentur à Divinis. Tertium, si personæ viles, & defectuosæ, ad honores, & regimen populi non admittantur; ideo hìc excluduntur Eunuchi, tamquam immundi ab ingressu Atrij, in quo solum homines mundi orabant. Nec illis tribuebatur in temporali-

busregimen populi; quia cum essent impotentes ad generandum, non decebat eos honor paternus, qui consistit in regimine populi. Vnde antiquitus Iudices,& Gubernatores populi, vocabantur Patres conscripti. Similiter excludebantur Manseres, Nothi, & Spurij; quia nimirum, propter defectum natalium sunt multum contemptibiles, & periculosum est tales exaltare; quia subditi, & maximè Nobiles, non æquo animo tales sustinent, propter vilitatem originis: ideo dicitur hìc, quod eunucus, & manser non ingrederentur Ecclesiam Dei,usque ad decimam generationem. Sciendum est autem, quod Ecclesia potest accipi tripliciter. Vno modo,pro congregatione populi, & sic frequenter accipit. *Arist.* 2. *Polit.* Et tunc est sensus, quod Manseres, non intrarent in Ecclesiam Domini, hoc est, non darentur eis uxores de multitudine filiorum Israel. Secundo modo,accipitur pro loco sancto, ad quem poterant ingredi Laici, ut offerrent, & comederent hostias pacificas. Et ad talem locum non poterant intrare supradicti, quia reputabantur immundi. Tertiò,accipitur pro multitudine, quatenus habet ordinationem ad Rectores; & sic dicitur aliquis intrare Ecclesiam, cum datur ei principatus, vel officium. Ad hanc igitur assumptionem prohibentur supradicti, utpote personæ contemptibiles. Vnde etiam nunc in Novo Testamento, tales personæ meritò repelluntur ab ordinibus, & dignitatibus. Ammonites vero, & Moabitæ conversi ad Iudaismum, non intrabant Ecclesiam Dei in æternum. Ægyptij autem, & Idumæi conversi, intrabant in Ecclesiam post quartam generationem. Et ratio diversitatis erat, quia isti non peccaverant tam graviter contra populum Israel, sicut Ammonitæ, & Moabitæ; nam Ægyptij afflixerunt populum per persecutionem corporalem; & Idumæi similiter occurrendo in gladio filijs Israel, ut patet *Num.* 20. sed Moabitæ, & Ammonitæ persecuti sunt eos spiritualitèr, per mulieres suas, inducentes populum ad luxuriam, & idolatriam. Assignatur etiam hìc alia ratio: quia nimirum Idumæi descenderunt

de

de Esau fratre Iacob; & sic erant quodammodo fratres Israelitarum: Ægyptij vero receperunt filios Israel in terram suam tempore famis; ideo istæ duæ Nationes, post temporis decursum, admittebantur ad contrahenda matrimonia, & ad Sanctuarium, & dignitates.

Reflexio 355.

DIcto de ordinatione partis rationalis, attendendo ad bonum commune tempore pacis; ordinatur subsequenter eadem potentia respectu temporis belli, quo ad bonum totius Reipublicæ, quod consistebat principaliter in munditia spirituali; nam quando Israelitæ mundè serviebant Deo, dabatur illis victoria; quapropter hìc dicitur: *Quando egressus fueris adversus hostes tuos, custodies te ab omni re mala*: videlicet ab omni culpa; licet enim debeamus omni tempore custodire nos ab omni inquinamento peccati; tamèn hoc maxime fieri debet, tempore belli; ne tunc Deum irritemus, quando propitium habere in tam gravi necessitate debemus. Consistebat secundò bonum populi, in munditia corporali; ideo dicitur, quod si fuisset homo, nocturno pollutus somnio, debebat egredi extra castra; nec ad illa reverti, nisi ad vesperam lavaretur aqua. Et idem erat de alijs immunditijs; sed ponitur ista, pro exemplo, ut idem intelligatur de reliquis. Deinde præcipitur assignatio loci extra castra ad requisita naturæ, & hoc propter reverentiam Divinæ Maiestatis. Nam in motione castrorum Sacerdotes cum Arca transibant per loca, ubi castra fixa fuerant. Et licet Deus non possit pollui sordibus locorum; tamen, quia mundare sordes in conspectu alicuius est honor inter homines, ideo hoc debebat fieri, in conspectu Dei, cui quilibet supremus honor semper, & ubique tribuendus est. Prohibetur deinde oblatio postribuli: irreverentia namque magna fuisset, si de mercede pollutissima aliquod oblatum Deo fuisset. Et similiter pretium canis,

quod intelligitur, ſecundum aliquos, de pretio, quod accipiebatur ab illis, qui locabant canes venaticos, & cuſtodes ovium, ad impregnationem canicularum; erat enim turpe, & immundiſſimum lucrum, & perconſequens viliſſima oblatio. Alij dicunt quod intelligitur de primogenito canis, qui cum eſſet animal immundum non poterat offerri. Et quamvis pro primogenitis aliorum animalium immundorum, darentur quinque ſicli pro redemptione, ut habetur *Num.* 18. tamen pro primogenito canis, non dabantur, propter vilitatem huius animalis, ſed interficiebatur.

Reflexio 356.

POſtquam actum eſt de ordinatione partis rationalis, quò ad bonum commune, ſubſequitur de illius ordinatione, attendendo ad bonum ſingularis perſonæ. Iubetur ergo ne Iſraelitæ traderent ſervum Domino ſuo, & intelligitur de ſervo, qui de terra aliena confugiſſet ad terram promiſſionis: & hoc fiebat in favorem fidei; ut nimirum ille ſervus habitans inter Iudæos, converteretur ad cultum veri Dei. Secundò præcipitur pietas erga proximum pauperem dum dicitur: *Non fænerabis fratri tuo ad uſuram, pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, ſed alieno.* Iſtud autem eſt permiſſio minoris mali, ad vitandum maius, ſcilicet ne Iudæi gravarent uſuris fratres ſuos; erant enim avariſſimi: unde ſi eis non fuiſſet permiſſum dare pecuniam ſub uſuris, extraneis, tradidiſſent illam ſub fœnore proprijs concivibus. Tertiò iubetur perſonis ſingularibus fidelitas erga Deum: ad quam requiritur, quod homo adimpleat omne id, quod ei promiſit per votum, quod ſolummodo fit Deo: nam vovere eſt actus Latriæ, quæ nulli alij, quam Deo tribuenda eſt. Dicitur ergo quod vovens non tardet reddere id quod vovit; magis enim acceptatur à Domino cum citò, quam dum ſerò redditur. Solicitos igitur nos eſſe oportet in adimplendo: etenim non reddentes promiſſa, Deus ſevere punit ſuo tempore

pore. Est tamen maior culpa, cum quis votum solemne infringit; quia circumstantia notoreitatis aggravat. Deinde post fidelitatem Deo debitam, præscribitur fidelitas erga proximum. Quapropter concedebatur quidem alicui ingredi vineam alterius, & comedere de fructibus: non tamen portare ad domum suam. Intentio namque Divinæ Legis erat inducere Hebræos ad amicabilem communicationem rerum suarum ad invicem; ideoque concessit in talibus esum, & prohibuit excessum, nempe deportationem extra, quia hoc pertinebat ad infidelitatem, & nimiam cupiditatem.

CAP. XXIV. Reflexio 357.

Dicto de legalitate circa quasdam personas non coniunctas, hic agitur de legalitate circa coniunctas. Et ordinatur per hoc pars rationalis in vita domestica, quæ maximè consistit in cohabitatione viri cum uxore, & quia contrariorum eadem est disciplina; ideo primo agitur de separatione viri ab uxore. Ad duritiam enim cordis Hebræorum, permissum illis fuit repudium. Licèt autem repudiatio non esset præcepta, tamen conscriptio Libelli erat iussa repudianti; & hoc in favorem mulieris, ut posset alteri nubere. Insuper in Libello protestabatur vir, numquam petere ab illa debitum. Secuto autem repudio, non poterat amplius illam habere in uxorem. Et hoc disponebat Lex, ut Israelitæ essent minus proni, ad repudiandas uxores. Dabat deinde repudians omnia, quæ pertinebant ad ius uxoris; nempe bona dotalia, & partem bonorum de communi acquisitorum. Ratio autem, cur Lex vetus permittebat repudium; Lex autem Evangelica non, ea est: quia licet lex vetus esset à Deo, tamen erat data non universaliter, sed solummodo particulari politiæ Iudæorum, & perconsequens intendebat solummodo bonum illius gentis. Sed

illi genti adhuc infirmæ, expediebat magis repudiare uxores, & usuras exercere cum alienis, ne Israelitæ uxores occiderent, & fratribus suis fœnerarent; ideo utrumque illis permissum est, non tamquam bonum, sed tanquam minus malum. Lex autem Evangelica, non est data alicui particulari populo, sed toti Mundo; quæ sicut absolutè omne iustum respicit, ita absolutè omne malum prohibet. Intendit enim id, quod est secundum se bonum; nec respicit utilitatem, vel bonum statum Politiæ quantum ad mundana incrementa, sed bonum spirituale cuiuslibet personæ. Et quia quodlibet malum est destructivum boni alicuius personæ spiritualis; ideo omne malum prohibet. Lex autem, quæ respicit bonum alicuius gentis specialiter, cuiusmodi erat lex vetus, non oportet, quod omne malum absolutè prohibeat; sed solummodo illud, quod est malum illi Politiæ, quam gubernat. Igitur illa lex dicitur simpliciter bona, quæ non deviat in aliquo ad id quod malum est: sed quicquid in ea continetur, est simpliciter bonum. Ex hoc patet, quod inter omnes legislationes humanas cuiuslibet Politiæ, nulla invenitur quæ sit simpliciter bona, itaquod in nullo deviet à bono simpliciter, ad id quod est malum simpliciter. Immo non debet legislator ponere alicui Politiæ optimam Legem simpliciter, quia seculares sunt imperfecti; ideoque non debet illis præscribere legem simpliciter perfectam, quia illam continuo frangerent, ob eorum imperfectionem.

CAP. XXV. Reflexio 358.

Vpra dictum fuit de directione rationalis, circa varias commutationes; hìc agitur de directione eiusdem circa distributiones pœnarum. Et primo de causis civilibus, quæ propter varias commutationes civium occurrere solent, ex quibus oriuntur contentiones: nam homines habent desideria inordinata, magisque volunt aliena repere, quam propria

pria largiri; ideo ad ista sedandaponuntur Iudices, ad hoc ut iustè determinent, & ubi oportet, statuant pœnas, & præmia, sic enim faciendo, pax Civitatis imperturbata permanet. Deinde determinatur pœna in causa matrimonij, quando videlicet moriebatur homo sine liberis: tunc enim frater defuncti, tenebatur uxorem illius accipere, ut suscitaret semen fratri suo. Primus enim filius, ex tali matrimonio procreatus, adscribebatur fratri defuncto, eique succedebat in hereditate. Ratio huius determinationis fuit, quia talis filius magis videbatur pertinere ad defunctum, quam si natus esset ex extraneo, & ideo quando recusabat frater superstes hoc facere, puniebatur pœna confusibili, tamquam devians à charitate fraterna. Tollebat enim uxor defuncti calceamentum de pede illius, & in eius faciem expuebat, tamquam homini indigno, & vocabatur nomen illius, *Domus Discalceati*, ut istud vituperium transiret ad posteros, & per hoc homines abhorrerent denegare suscitationem seminis fratrum suorum. Per ablationem autem calceamenti, signabatur talis homo privatus omni honore, à maximo usque ad infimum. Supradicta vero suscitatio, intelligebatur solummodo de fratribus maioribus: ut si frater primogenitus moreretur sine filijs, sequens frater tenebatur accipere eius uxorem; & si iste moreretur similiter sine filijs, sequens frater tenebatur accipere eius uxorem, & sic de alijs. Si vero frater minor mortuus esset sine filijs, non tenebatur frater maior suscitare semen fratris sui minoris; quia prædicta suscitatio fiebat ad conservandas familias primogenitorum, per quos principaliter descendebat linea patrum. Deinde ponitur pœna pro mulieris impudentia, quæ pro defensione viri sui, tenebat inimici pudenda: puniebatur enim, tum propter turpitudinem rei gestæ; tum quia auferebatur ab homine possibilitatem se defendendi; nam propter dolorem non poterat se movere: tum quia alia via honestiori poterat mulier procurare defensionem viri sui. Tandem exclusa iniustitia per severitatem pœnæ, concluditur Iusti-

tia, dum dicitur: *Non habebis in sacculo diversa pondera?* Vt nimirum homo cum maiori emeret, & cum minori mensura venderet.

CAP. XXVI. Reflexio 359.

Vpra, à *cap.* 12. usque nunc, fuerunt posita præcepta, quæ sunt quædam conclusiones elicitæ ex præceptis Decalogi; hìc ponitur intenta conclusio, nimirum quod homo sit gratus Deo pro beneficijs receptis. Gratitudo autem hominis ad Deum, debet esse non tantum in corde, sed etiam in opere; ideoque præcipiuntur Primitiæ, & Decimæ, in quarum actuali solutione profitebantur offerentes alta voce, se recepisse à Deo beneficia in multiplicatione terræ nascentium. Facta vero oblatione in Sanctuario, offerentes vacabant Epulis, admittentes secum ad convivia Levitas, & Advenas. Levitæ namque erant pauperes; nam interdum non sufficiebant redditus decimarum, & aliarum rerum, ad ipsos sustentandos. Similiter Advena, idest, ille qui de Gentilitate ad Iudaismum conversus fuerat: tales enim sunt valde pauperes, cum extra patriam sint; ideoque illos misericorditer foveri oportebat, ut alij Gentiles incitarentur ad cultum unius veri Dei. Sciendum autem, quod Decimæ regulariter erant duæ. Vna quæ dabatur Levitis; altera vero, quæ conservabatur pro pauperibus, & ista fiebat in tertio anno, & non presentabatur in Sanctuario, sed dimittebatur in singulis Civitatibus, pro Pauperibus, Viduis, & Pupillis. Porrò offerentes primitias, protestabantur coram Deo, se non comedisse de illis in luctu suo, neque in necessitate sua. Si tamen fuisset magna necessitas, licitum erat comedere ex illis, sicut David, & Pueri sui comederunt de panibus propositionis, quibus vesci tantum licebat Sacerdotibus. Item profitebantur, se non separasse decimas pro aliqua immunditia

ditia exercenda. Nam licet peccatum esset absolutè, comedere de primitijs, & decimis separatis pro oblatione fienda Deo; tamen maius crimen fuisset, applicare decimam ad aliquem usum profanum. Sicut, si modo in Ecclesia Dei patrimonium Christi Domini, pauperibus debitum, & solæ sustentationi ministrorum, daretur canibus, consanguineis, luxui, meretricibus, & alijs contaminationibus.

CAP. XXVII. Reflexio 360.

IN hoc capitulo excitatur populus ad observantiam Legis, per maledictiones transgressoribus inferendas, & præcipitur populo, ut transmisso Iordane, erigeret ingentes lapides, quos ferrum non tetigisset; videlicet dolando, vel quadrando; quandoquidem bene permittebatur, quod tangeret illos ferrum, dum extraherentur de lapidicina, quia in hoc adhuc manebant informes, cum non reducerentur ad aliquam distinctam figuram. Determinabatur autem hoc, ut Iudæi totaliter elongarentur ab idolatria, ad quam nimis erant proclivi. Super hos lapides, secundum aliquos Doctores, totum Deuteronomiũ fuit inscriptum. Secundum vero alios, fuerunt scripta, solummodo decem præcepta Decalogi. Videtur tamen melior prima sententia, nam hìc in *Tex.* dicitur: *Omnia verba legis huius*. Ista autem lex distinguitur contra primam, quæ fuit data in monte Sinai, ut patet infra *cap.* 29. ubi dicitur: *Hæc sunt verba fæderis, quæ præcepit Dominus Moysi, præter illud fædus, quod cum eis pepigit in Oreb*. Poterat autem scribi in lapidibus prædictis totum Deuteronomium; quia erant ingentes, & levigabantur calce benè temperata, itaquod scriptura non fiebat immediate in lapide, sed in calce, ut tenacius imprimeretur, & possent fieri litteræ parvæ. Inter maledictiones autem, quæ hìc ponuntur, prima, & principa-

lis

lis est, contra illos, qui facerent sculptile, ideſt ſtatuam ad adorandum; quia idolatria eſt maximum peccatum, adeout in ſcripturis ſanctis, paſſim vocatur per antonomaſiam, peccatum; quia per hoc nimis elongatur homo à Deo, dum cultus debitus Deo, tribuitur lapidi: unde in lege antiqua, ſi aliquis ex Iſraelitis in publico ſtatuam erexiſſet, ut illam adoraret, puniebatur morte per Iudices; ſi autem in occulto, reſervabatur tale peccatum Divino Iudicio puniendum; idemque, de omnibus alijs maledictionibus poſitis hìc: quia omnia occulte fieri poſſunt.

CAP. XXVIII. Reflexio 361.

SVpra poſitæ ſunt maledictiones; hìc ponuntur benedictiones, ſuppoſita obſervantia Divinæ Legis: exprimuntur autem benedictiones ſecundum ea, quæ ſolent homines deſiderare in præſenti vita, & maxime, imperfecti, ſicut erant tunc Iudæi, qui optabant proſperitatem domus ſuæ, quæ conſiſtit principaliter in fęcunditate prolis, & abundantia bonorum temporalium; ideoque iſta primò prædicuntur. Cupiunt deinde imperfecti, honores, & dignitates maxime ſublimes, & iſta promittuntur dum dicitur: *Conſtituet te Dominus, in caput, & non in caudam*. Quod idem eſt, ac dicere: dominaberis alijs, & nemo dominabitur tibi; caput enim inter alias partes obtinet principatum, tam ſitu, quam dignitate. Situ, quia ſuper omnes eſt. Dignitate vero, quia ab illo derivatur motus, & ſenſus ad alias partes. Deinde prædicitur tranſgreſſoribus Divinæ Legis ſupplicium, nempe penuria temporalium bonorum, his verbis: *Sit Cælum quod ſupra te eſt æneum, & terra quam calcas, ferrea: det Dominus imbrem terræ tuæ pulverem, & de Cælo deſcendat ſuper te cinis*. Per quæ verba, extrema penuria denotatur: in duobus namque conſiſtit rerum commeſtibilium fertilitas, ſcilicet

cet

cet in superiore aeris dispositione, & in terræ congrua susceptione; cum autem aliquid horum cessat, tunc sterilitas contingit, ideoque ponitur in Cœlo influente durities, & in terra suscipiente privatio humiditatis, quæ necessaria est ad fructus producendos. Loco enim imbrium humectantium terram, assignatur pulvis, qui totaliter humiditate privatus est; & cinis, qui est in ultimo gradu dissiccativus, cum sit ultima resolutio corporis combusti, per actionem ignis perfectam. Tandem prædicitur inter alia, ignominia, privatio libertatis, dum dicitur: *Reducet te Dominus classibus in Ægyptum*. Hoc autem fuit impletum in destructione Ierusalem per Titum. Capta namque Civitate, omnes Iudæi fuerunt captivati, in tantum quod dabantur triginta Israelitæ, pro uno denario, & ideo oneratæ fuerunt plures Naves de ipsis, in quibus ducti fuerunt Alexandriam, quæ est in Ægypto, ut ibi carius venderentur.

CAP. XXIX. Reflexio 362.

Onitur in hoc Capitulo prædictarum benedictionum, & maledictionum susceptio. Sicut enim Israelitæ in Oreb professi sunt, se suscipere Legem Dei, illamque observare; sic explicata eadem Lege per Moysen super Iordanem, & manifestè expressis maledictionibus, & benedictionibus, promiserunt prædictam legem inviolabiliter observare sub prædictis conditionibus. Volebat enim Deus in susceptione Legis voluntatem, & consensum Israelitarum, ut ipsi in hoc mererentur: nam etiam si non consensissent, tamen remanebant obligati, quia Dominus mandabat. Secundo, ut inexcusabiles essent; & ideo contra inobservantes prædicitur, quod Deus non ignosceret. Quando enim peccata sunt ex infirmitate, vel ignorantia, Deus faciliter indulget, respiciens nos tamquam ex fragili massa procreatos. Quando vero peccatum

catum ex pura malitia committitur, non ita facile Deus ignoscit, licet semper ignoscat, quantumcumque grave peccatum sit dummodo sincero, & contrito corde veniam petamus. Ad magis autem inducendum populum ad observantiam Divinæ Legis commemorat sanctus Dux Divina beneficia, & maximè tria, nempe, eductionem de Ægypto, quæ importabat totalem libertatem relicta domo servitutis, & regale dominium in terra Chanaam. Secundo recolit conservationem in deserto sterilissimo; in quo vestimenta eorum non fuerunt attrita, & filjs suis vestimenta crescebant, parvulis ipsis ad maiorem ætatem venientibus. Similiter calceamenta semel facta, duraverunt semper illesa per quadraginta annos. Tertio refert victoriam à Deo illis concessam de duobus potentissimis Regibus Sehon, & Og, ex quibus concludebat Sanctus Dux, quod observarent Israelitæ Legem Dei, & timerent illius transgressionem; ne post Divina beneficia, experirentur rigorem Divinæ Iustitiæ.

CAP. XXX. Reflexio 363.

Vpra posita fuit multiplicatio pœnarum pro peccantibus; hìc ponitur earum relaxatio pro pœnitentibus: vera namque pœnitentia Deum placat, & punitionem debitam removet; & ille qui debebat recipere punitiones, & flagella, recipit bona à Deo. Advertendum est tamen, quod licet in Sacra Scriptura promittantur prosperitates, nulla conditione apposita, tamen semper intelligitur earum impletio, si homo cui fit promissio, permanserit in eodem statu bonitatis; ideoque hìc in *Tex.* dicitur: *Revertetur Dominus, ut gaudeat super te in omnibus bonis, sicut gavisus est in patribus tuis; si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris præcepta eius.* Ex quibus verbis manifeste patet, quod status bonitatis necessariò prærequiritur, ad

conse-

consequendam promissionem bonorum; adhærendo videlicet per charitatem Deo, qui est vita nostra; idest ille à quo sumus, vivimur, & movemur. Est enim primum agens, & continuus gubernans. Nam cum sit prima causa, in omnem rem influit, maxime, & semper ut patet in *pr. prop. lib. de caus.* Vnde hoc notum est, quod si Deus ab agendo, vel conservando ista inferiora desisteret per unicum tantum momentum, omnia necessario redigerentur in nihilum; quia licet sint multæ causæ semper agentes, naturaliter subordinatæ; tamen quia istæ causatæ sunt à Deo, & ab ipso conservantur, sunt ab eo necessario dependentes; tum in essendo, tum in operando; quapropter, si generalis gubernatio, quantumcumque modica cessaret, prædictæ causæ perirent, & perconsequens omnes res in nihilum reducerentur, sicut erant antequam à Deo crearentur.

CAP. XXXI. Reflexio 364.

IN superioribus posita fuerunt præcepta; hic consequenter inducitur populus ad perseverantiam in Lege, per modum cuiusdam testamenti; nam Moyses de proximo erat moriturus. Præmittitur tamen institutio novi Ducis: fuit enim necessarium, quod adhuc vivente Moyse, institueretur eius successor, ne post eius mortem surgeret in populo, semper ad malum propenso, seditio. Vocavit ergo Moyses Iosue, prædicens ipsum introducturum populum Dei, in terram promissionis, dixitque illi: *Confortare, & esto robustus*. Quasi diceret ne formides suscipere onus tanti regiminis, quia Deus in omnibus te prosperabit. Iosue namque formidabat tantum onus subire, considerans, quod Moyses, qui erat talis, ac tantus; tamen gravatus mole dignitatis, & tantis replicatis seditionibus tumultuantis plebis, peccaverat ad aquas contradictionis.

Sed quia audivit voluntatem Dei esse, ut post Moysem regeret populum, humiliter obedivit, sed non se ingessit; quia ille, qui dignitatem petit, vel superbe appetit, non est eligendus, sed repellendus, cum per hoc sit prorsus indignus consequi Prælationem. Vocatus ergo Iosue non recusavit, sed obedientiam suo superiori exhibuit. Tunc Dominus apparuit in Columna Nubis: ut nimirum, per præsentiam Divinæ suæ Maiestatis in signo visibili, esset Iosue maioris auctoritatis in conspectu totius populi; omnesque illum recognoscerent tamquam Dei ministrum, ab ipso specialiter electum; & ut per hanc apparitionem, haberet de cœtero sanctus Dux imperturbabilem constantiam in proximis bellorum eventibus, dum manifeste cognoscebat suam electionem approbatam à Deo, per signum cœlitus missum coram omni populo sibi commisso.

Reflexio 365.

POst institutionē Ducis, ponitur instructio Plebis obtemperare debentis, quia Dux nihil proficeret, nisi plebe principaliter Deo, secundariò Principi obediret. Quæ quidem obedientia per Legis memoriam conservatur; ideo Moyses illam scripsit, & tradidit Sacerdotibus: ad istos enim spectat docere populum, ipsam Legem explanando. Præcepit autem illis, ut legerent verba Legis in septimo anno semper; quia tunc filij Israel, liberati à debitis, poterant melius ire ad Templum, & Legem attentius audire. Similiter in festo Tabernaculorum; quia in tali solemnitate manebant Israelitæ pluribus diebus in loco sancto, quam in alijs festivitatibus. Iussit etiam sanctus Dux, quod lex non solum legeretur adultis; sed etiam parvulis, ut sic eorum mentibus magis imprimeretur. Primæ namque impressiones fortissimæ sunt; quia in pueris organa receptiva tenera sunt, & per consequens fit fortior impressio. Adde quod pueri nullas adhuc species aliarum rerum receperunt; ideoque

anima, toto conatu se vertit super id, quod ei proponitur. Cum autem factæ sunt multæ impressiones, non potest totaliter intendere, novis supervenientibus, & ideo secundæ impressiones debiliores sunt, & tertiæ magis, & sic de alijs. Quapropter videmus, quod homines occupati circa multa, faciliter ab illis elabuntur illa, quæ de novo audiunt: quia ista radicantur remissè in anima ad plurima intenta: hinc *Ar.* 2. *Ethic.* ait, quod non modicum refert, à iuventute sic, vel sic assuescere. Et Plato voluit, quod homines à tenera ætate instruerentur ad recte lætandum, & tristandum, quia *in* his est perfecta disciplina.

CAP. XXXII. Reflexio 366.

DEscripta institutione Ducis, ponitur hìc exhortatio Plebis, ad perseverantiam in Divinis mandatis; & hoc per Canticum memoria retinendum, & iugiter voce decantandum, in quo Cœlum, & Terra vocantur in testimonium: tum ad comprehendendam omnem creaturam; tum ad perpetuam durationem Testium; tum ad significandam firmitatem verbi: quia inter res sensibiles, nullæ creaturæ sunt ita firmæ, sicut Cœlum, & Terra. Recolit autem Moyses in hoc Cantico Divina beneficia, ad maiorem peccati aggravationem. Nam, cum tanta Deus pro Israelitis egisset, debebant totaliter abhorrere prevaricationem Divinæ Legis. Primum autem beneficium fuit Creatio, quod notatur cum dicitur: *Numquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creavit te?* Secundum fuit electio gratuita, quæ designatur illis verbis: *Quando dividebat Altissimus Gentes quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum, iuxta numerum filiorum Israel.* Pro intelligentia textus sciendum, quod in confusione Linguarum divisæ sunt Gentes per totum orbem, & populi distincti, secundum

ſecundum ſeptuagintas linguas, & huius numeri preciſæ fuerunt filij Iſrael, in Ægyptum deſcendentes cum Iacob. Et tunc populus Iſrael fuit Deo ſpecialiter dedicatus, alijs ad Idolatriam declinantibus. Tertium fuit, ſeparando populum ab Idolatris, dum Deus liberavit Abram de terra Chaldæorum, ubi vigebat idolatria, quod notatur cum dicitur: *Invenit eum in terra deſerta in loco horroris, & vaſtæ ſolitudinis.* Vocatur autem Chaldæa *terra deſerta*, quia erat privata cultu Dei. Et dicitur *locus horroris*, nempe timoris; quia homines per timorem à Nembrod illis incuſſum, cogebantur adorare ignem. Quartum fuit, paterna dilectio, qua Dominus eduxit filios Iſrael de captivitate ægyptiaca, ducens eos per deſertum, & cuſtodiens illos ſpecialiter in omnibus neceſſitatibus: quæ omnia notantur cum dicitur: *Circumduxit eum, & docuit, & cuſtodivit, quaſi pupillam oculi ſui: ſicut Aquila provocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans, expandit alas ſuas, & aſſumpſit eum, atque portavit in humeris ſuis.* Pro intelligentia *Tex.* notandum eſt, quod Aquila, ut provocet filios ad volandum, volat ſuper eos, ut ipſi volare concupiſcant. Sic Deus volens educere de Ægypto Iſraelitas, provocavit illos ad exeundum, per multa mirabilia, quæ fecit. Præterea Aquila, quando vult transferre Pullos de loco ad locum, portat eos ſuper humeros: non enim à parte ſuperiori, ſed ab inferiori timet, ne emittantur ſagittæ, & ideo ponit pullos ſuper humeros ſuos, ut magis ipſa, quam filij, percutiatur telis: ſic Angelus, repræſentans perſonam Dei, poſuit ſe inter caſtra filiorum Iſrael, & AEgyptiorum ſuper mare rubrum, ne illorum ſagittæ læderent Hebræos. Quintum fuit, ſolemnis introductio in terram promiſſionis, quæ habebat omnium bonorum abundantiam, quod notatur illis verbis: *Conſtituit eum ſuper excelſam terram, ut comederet fructus agrorum, & ſugeret mel de petra, oleumque, de ſaxo duriſſimo.*

Re-

Reflexio 367.

ENarratis divinis beneficijs, ponitur consequenter ingratitudo Hebræorum: perversus enim populus, incrassatus delicijs, impinguatus divitijs, ditatus honoribus, & dilatatus terreno dominio, recessit à Deo benefactore suo. Ista enim solent homines deducere extra metas rationis, multisque malis, & varijs sceleribus implicare. Prædicitur vero ingrato populo iusta ultio, illis verbis: *Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni novissima; devorabitque terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet. Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis.* Vocatur autem nomine ignis ultio Divina, quia iste est magis afflictivus. Et facit comparationem de magno igne, qui non solum terram comburit, & incinerat; sed etiam montium fundamenta exurit. Sic pœna inflicta à Deo, totum hominem peccatorem eradicat, & potentes viros, cuiusmodi sunt Reges, & Principes, quando vult, evellit ab eorum temporali sublimitate. Pœnæ vero inflictæ à Deo, vocantur Sagittæ, quia ut plurimum improvisis nobis, & non expectantibus adveniunt. Sunt enim firmiter retentæ in Dei Thesauris; videlicet in secretissimis penetralibus divinæ suæ Sapientiæ, ad puniendum peccatores suo tempore: pro omni namque culpa debetur pœna; vel quam homo sibi imponat, vel quam Deus illi infligat; non enim decet, relinquere dedecus culpæ, sine decore Iustitiæ.

Reflexio 368.

POstquam denunciata sunt mala futura populo Israel propter sua peccata, consequenter denunciatur hìc destructio suorum adversariorum: fuit enim iste modus Prophetarum, ut post denunciationem pœnæ debitæ peccatis, prædicerent deinde flagella inimicorum, ad aliqualem

consolationem populi Dei. Et hoc rationabiliter, quia licet infideles, essent executores Divinæ Iustitiæ puniendo Israelitas, qui Deum offenderant; tamen hoc non faciebant ex amore, vel obedientia ad Deum; sed ex cupiditate nocendi, vel ex aliqua alia mala voluntate, & ideo merebantur à Deo puniri, quia non intendebant exequi Divinam Iustitiam, sed destruere divinum cultum, qui apud Iudæos vigebat. Deus autem voluntatibus malis hominum utitur solummodo ad gloriam suam, convertendo sua providentia perversas illas voluntates, ad bonum Iustitiæ; specificat enim ad bonum, actum malum. Prædicitur ergo punitio adversariorum illis verbis: *Laudate Gentes populum eius, quia sanguinem servorum suorum ulciscetur, & vindictam retribuet in hostes eorum*. Adverte autem, quod accipitur hìc totum pro parte, secundum morem Divinæ Scripturæ. Licet enim in populo Israel essent multi mali, tamen cum illis erant multi boni, & isti frequenter cum malis interficiebantur, vel captivi ducebantur; sicut patet de Tobia, & Daniele cum socijs suis, & de vindicta taliũ servorum Dei, loquitur hìc Divina Scriptura.

CAP. XXXIII. Reflexio 369.

Via in superiori Capitulo, fuit prænunciata à Deo mors Moysis, ponitur hìc benedictio eiusdem super quamlibet Tribum. Mos enim erat Sanctorum Patrum, imminente morte sua, benedicere filios, ideo Moyses hoc observavit. Ponitur autem primo benedictio Ruben, his verbis: *Vivat Ruben, & non moriatur, & sit parvus in numero*. Hoc autem dixit Moyses, concordans dicto Iacob, *Genes.* 49. Deinde benedicitur Iuda, his verbis: *Audi Domine vocem Iudæ: manus eius pugnabunt pro eo, & adiutor illius contra adversarios eius erit*. Ista autem dicuntur, quia de Iuda descendere debebant Reges, qui clamarent in bello adiu-

adiuvari à Domino; ut patet de David, qui toties clamavit liberari à persecutione Saulis; & Asa ab exercitu Æthiopum; Iosaphat ab Ammonitis, & Ezechias ab exercitu Senacherib: Dicitur *Manus eius pugnabit pro eo*; quia usque ad electionem Saulis, Tribus Iuda habuit Ducatum belli, ut patet *Iud.* 1. Tertio loco, benedicitur Levi his verbis: *Perfectio tua, & Doctrina tua viro sancto tuo, quem probasti in tentatione, & iudicasti ad aquas contradictionis. Qui dixit patri suo, & matri suæ nescio vos, & fratribus suis, ignoro vos: & nescierunt filios suos: ponent Thymiama in furore tuo.* Dicitur *perfectio tua, & doctrina*; quia vita sancta debet esse cum scientia indivisibiliter annexa Sacerdotio, & hæc doctrina, derivata est à Moyse ad Levitas. Et dirigendo verba ad Deum, dicit se fuisse à Domino probatum *ad aquas contradictionis*, dum illi decrevit pœnam mortis. Et quia filij Levi ad præceptum Moysis interfecerunt propinquos suos, propter culpam contractam in adoratione Vituli, ideo talem Tribum dicitur ignorasse patrem, & matrem. Propter huiusmodi autem zelum, fuit talis Tribus electa ad ministrandum Deo in Altari, ubi ponebatur Thymiama, ad avertendum furorem Dei, à populo peccante: oblato namque Sacrificio cum Thymiamate, auferebatur divina indignatio. Quarto loco benedicitur Beniamin, his verbis: *Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo quasi in Thalamo, tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet.* Pro intelligentia *Tex.* sciendum, quod in sorte Beniamin futurum erat Templum, in quo speciali modo habitabat Dominus, & vocatur *Thalamus*, ad denotandam requiem contemplationis, & vacationem ab omnibus curis mundanis. Dicitur *Inter humeros illius requiescet*: Quia licet humeri sint in superiori parte corporis; tamen inferiores sunt capite: & per hoc pulchrè designabatur locus ædificationis Templi. Nam licet hoc ædificatum fuerit in monte Moria, nō tamen in summitate montis, sed prope ipsum, & sic erat ibi illa proportio, quæ intercedit inter humeros, & caput. Quinto loco benedicitur Ioseph, his

verbis: *De benedictione Domini terra eius; de pomis Cœli, & Rore, atque abysso subiacente; De pomis fructuum Solis, ac Lunæ. de vertice antiquorum montium; de pomis collium æternorum. Benedictio illius, qui apparuit in Rubo, veniat super caput Ioseph, & super verticem Nazaræi inter fratres suos. Quasi primogeniti tauri pulchritudo eius.* Dicitur *de benedictionibus Domini terra eius*, quia sors Ioseph erat valde fertilis. Dicitur *de pomis Cœli, & rore, atque abysso subiacente*; quia arbores fructificant ex influentia Cœli, & Stellarum: terra autem humectata, est apta ad fructificandum; humectatur autem à superiori parte, ex descensu roris; ab inferiori vero, ex aquis latentibus sub terra, quæ nomine abyssi designantur. Dicitur *de pomis fructuum Solis, & Lunæ*; ad designandum quod inter Cœli luminaria, Sol, & Luna habent maiorem efficaciam super terræ nascentia: dicitur de *vertice antiquorum montium*; quia ibi fructus citius ad maturitatem veniunt, & propter novitatem magis diliguntur: dicitur *Benedictio illius, qui apparuit in Rubo*. idest Dei, qui apparuit Moysi in Deserto in Rubo ardente. Vocatur autem Ioseph *Nazaræus*, quia inter fratres fuit sanctior: dicitur *Quasi primogenita Tauri*: propter Tribum Ephraim, quæ fuit bellicosa, & propter Regnum decem Tribuum, quod fuit datum in primo Rege Ieroboam, ut patet 3. *Reg. cap.* 11. Sexto loco benedicitur Zabulon, & Issachar simul; sortes enim eorum fuerunt propinquæ, his verbis: *Lætare Zabulon in exitu tuo, & Issachar in Tabernaculis tuis. Populos vocabunt ad montem. Qui inundationem Maris, quasi lac sugent, & thesauros absconditos arenarum*. Pro intelligentia textus sciendum est, quod Tribus Zabulon fuit intenta negociationibus; Tribus vero Issachar studio Legis: & ut liberius ad hoc vacaret, Tribus Zabulon providebat illi, saltem in magna parte, de necessarijs; ideo dicitur ad Zabulon: *Lætare in exitu tuo*. Nempe pro negotiationibus exercendis. Et Issachar in Tabernaculis tuis; scilicet quiescendo in eis pro studio divinæ Legis. Isti vero vocabant populos ad montem, idest ad Templum;

in

in solemnitatibus enim veniebat ibi populus ad audiendam doctrinam legis, à Doctoribus de Tribu Issachar. Et quia isti sustentabantur, ut dictum est à Tribu Zabulon, ideo dicitur: *Inundationem maris, quasi lac sugent*. Idest bona delata in navibus: *Et Thesauros absconditos arenarum*: Videlicet metalla, & lapides pretiosos, qui de arena terræ extrahuntur.

Reflexio 170.

POsitis benedictionibus pro filijs Dominarum, ponuntur consequenter benedictiones pro filijs Ancillarum. Et primo benedicitur Gad his verbis: *Benedictus in latitudine Gad: quasi Leo requievit, cæpitque brachium, & verticem. Et vidit principatum suum, quod in parte sua Doctor esset repositus*. Dicitur *benedictus in latitudine*; quia sors terræ suæ, erat latissima. Dicitur *quasi Leo requievit*, quia hæc Tribus fuit valde bellicosa; per brachium autem intelliguntur milites inimici, & per verticem intelligitur Dux eorum; Neutri autem poterant sustinere impetum Gaditarum; quapropter in bellis contra Chananæos, fuerunt positi in fronte exercitus: Dicitur, *quod in parte sua Doctor esset positus*; quia in sorte Gad erat mons Nebo, in quo sepultus fuit Moyses, magnus Legis Doctor, quod quidem cedebat in magnum honorem prædictæ Tribus. Secundo benedicitur Dan his verbis: *Dan Catulus leonis, fluet largiter de Basam*. Vocatur autem *catulus leonis*, propter Samsonem de tali Tribu oriundus, qui fortissimus in iuventute sua fuit. Dicitur, *Fluet largiter de Basam*. Propter fluvium Iordanem, qui oritur in sorte Dan, iuxta Civitatem captam ab ipsis, quæ prius Lachis vocabatur, ad radices montis Libani, ubi sunt duo fontes, unus nomine Ior, & alter Dan, qui simul iuncti nomen Iordanis efficiunt. Primus tamen ortus Iordanis est in Basam, nam paleæ ibi immissæ, subterraneo meatu ductæ,

reci-

recipiuntur in Dan. Tertio benedicitur Nephthali his verbis *Nephthali abundantia perfruetur, & plenus erit benedictionibus Domini: Mare, & meridiem possidebit*: Per quæ verba, designatur fertilitas suæ sortis, in qua terræ nascentia citius appropinquabant ad maturitatem, quam in alijs locis; unde de fructibus illius afferebantur primitiæ ad Templum; & sic Sacerdotes pulcherrimis eloquijs benedicebant Deum. Dicitur: *Mare, & meridiem possidebit*. Quia Mare Galieæ, quantum ad suam partem meridionalem, cecidit in sortem Nephthali. Tandem benedicitur Aser his verbis: *Benedictus in filijs Aser; sit placens fratribus suis, & tingat in oleo pedem suum; Ferrum, & æs calceamentum eius*. Dicitur *benedictus in filijs*; quia fuit valde multiplicatus in prole. Dicitur *Placens fratribus suis*: Per quod designatur pulchritudo prolis: nam filiæ talis Tribus, fuerunt ita pulchræ, ut iudicarentur dignæ nubere Regibus, & Sacerdotibus. Dicitur *Tingat in oleo pedem suum*: Ad denotandam copiam olivarum. Et quia in sorte illius fuerunt multæ mineræ ferri, & æris, quæ calcabantur ab illis, qui ibi operabantur, ut extraherent ferrum, & æs; ideo dicitur ferrum, & æs calceamentum eius. Hìc quæri potest quare Simeon non fuit benedictus. Ad hoc respondent DD. quod fuit privatus benedictione, quia Princeps huius Tribus fornicatus fuit in Beelphegor, ex quo immissa fuit mortalitas in populo à Deo offenso, ob prædictum scelus.

CAP. XXXIV. Reflexio 371.

Ompleta benedictione populi, consequenter describitur mors Moysis, & eius Sepulchrum: ad vocem enim Domini ascendit sanctus Dux in verticem Phasga; ostenditq; ei Dominus omnem terram promissionis, quam totam conspexit, non viribus naturalibus; quia species venientes à tali distantia, vel nihil, vel

debi-

debiliter immutabant potentiam visivam; sed Dominus Deus elevavit potentiam visivam Moysis; vel præsentavit ei species omnium locorum, ut haberet perfectam, & distinctam cognitionem de illis;nihilque notabile remaneret,quod non cognosceret. Hoc autem factum est ad sancti Ducis consolationem, ut terram tam delectabilem, non potens,stante diffinitiva Dei sententia,ingredi, saltem in articulo mortis ipsam intueretur. Igitur eadem die, in qua Moyses dedit benedictiones, mortuus est in monte Abarim, qui mons habebat longitudinem magnam, & in isto erat quædam pars alta, quæ vocabatur mons Nebo, in quem perrexit Moyses, ibique iubente Deo mortuus est,nulla ægritudine præcedente; sed Domini voluntate, animam de corpore educente, cum esset centum, & viginti annorum. Nec caligavit oculus eius, nec dentes moti sunt, & omnes sensus illius usque in finem vivaces remanserunt, quod est mirabile in senibus, propter distemperantiam complexionis. Migravit autem ex hac mortali vita suaviter, & quietè. Desideraverat enim mortem illam, quam habuit Aaron frater suus; ideo Dominus Deus eam illi concessit: quam nobis etiam Clementissimus Deus dignetur donare, per Dominum nostrum Iesum Christum Filium suum. Amen.

FINIS.

L*Ibrum, cui titulus est* Literales Reflexiones in Pentateuchum Moysis *&c. Auctore Per Illustri ac Admod. Rever. D. Petro Paulo Ponticello I. V. D Vidi & attentè perlegi Ego infrascriptus de mandato Illustriss. & Reverendiss. D. Flamminij Nobili Vicarij Generalis Eminentiss. & Reverendiss. D. D. Iulij Cardinalis Spinulæ Episcopi Lucani, nihilque in eo censura dignum observavi, sed omnia tuta, Sana, Sacrisque Expositoribus consona, ac proinde divinæ Scripturæ studiosis plurimum profutura, si ijs ad quos spectat typis mandari placuerit. Datum in Monasterio S. Frigdiani die 30. Ianuarij 1684.*

D. Augustinus Bendinelli Can. Reg. Lat. Abbas Privilegiatus, & Revisor Synodalis.

E*Go infrascriptus de mandato Reuerendiss. Domini Flamminij Nobili Vicarij Generalis Eminentiss. & Reverendiss. Iulij Cardinalis Spinulæ Episcopi Lucani, perlegi Librum, cui titulus est:* Literales Reflexiones in Pentateucum Moysis, *elaboratum studio, & ingenio Per Illustris, & Admod. Rever. Domini Petri Pauli Ponticelli, I. V. D. & inveni sanam, & catholicam doctrinam ad mentem SS. Patrum, sacrorum Expositorum, dignum propterea, si ità videbitur, qui in lucem edi possit. Datum in ædibus S. Mariæ Curtis Orland. die 22. Iulij 1688.*

Constantinus Manfredi Congregat. Matris Dei Examinator Synodalis.

IMPRIMATVR.

Flamminius Nobili Vic. Generalis Lucensis.

Literales Reflexiones *hìc summo studio, & ingenij fœlicitate expositas cum iucunditate animi perlegi, & quià dignas omnium oculis ut exponantur diudicavi, prælo etiam donari posse ad publicam utilitatem libentèr assentior.*

Ego Laurentius Motroni I. V. D. & Nobilis Lucensis Illustriss. Officij super Iurisdictione Præpositus.

INDEX.

A

B

D

E

F

G

Hori-

I

L

M

N

Noe

Oratio

P

Rega-

T

Terra

V

Vir-

FINIS.

ERRATA	CORRIGE	ERRATA	CORRIGE
ultimis pag. 12.	ultimus.	impetratio pag. 272.	imprecatio.
provideri pag. 21.	providere	Paſſarem pag. 283.	paſſerem.
non aliqua pag. 22.	non eſt aliqua.	excluden- pag. 286.	excludenda.
ſi his verbis pag. 29.	his verbis.	Sancta pag. 288.	Sancti.
obſequium ſum pag. 32.	obſequiũ ſuum.	diecdatur pag. 288.	dicebatur.
vel perpetua pag. 35.	vel in perpetua.	ut pag. 289.	&.
CAP. V. pag. 34.	REFLEXIO.	Aavena pag. 306.	Advena.
planitiæ pag. 42.	planitia.	portare pag. 321.	portari.
præcedentem pag. 53.	præcedens.	calefacribat pag. 347.	calefiebat.
deſcendant Greci p.55.	deſcẽdunt Greci.	miſsis pag. 349.	miſsi.
oſtento pag. 74.	oſtenſo.	qu:m pag. 354.	quem.
fatum pag. 84.	factum.	timuerant pag. 358.	timuerunt.
perierant pag. 84.	perierat.	cepto pag. 360.	capto.
imputabilis pag. 96.	immutabilis.	menſionem pag 363.	mentionem.
terrannus pag. 102.	Tyrannus.	deurſum pag. 366.	decurſum.
ſi autem pag. 114.	ly autem.	vires pag. 370.	viros.
& hic pag. 155.	Ethic.	Mari pag. 374.	Maris.
eundenque pag. 168.	idemque.	de pag. 377.	in.
Hebræos pag. 174.	Hebræis.	ſomnis pag. 388.	ſomnijs.
ſummi pag. 178.	ſumi.	alboribus pag. 389.	laboribus.
propri pag. 209.	proprie.	talitque pag. 390.	taliſque.
ſumerent pag. 234.	ſumeret.	peccaſſent pag. 404.	non peccaſsent.
ponerentque pag. 234	poneretque.	Sex pag. 409.	lex.
Thymiamatum p. 235.	Thymiamatis.	ratione pag. 409.	rationem.
extructionem pag. 238.	conſtructionem	ſæpiſsime pag. 412.	ſæpe.
tenetur pag. 238.	tenentur.	fil s pag. 428.	filijs.
rubro pag. 253.	rubo.	vivimur pag. 429.	vivimus.
abruta pag. 261.	abrupta.	cauſatæ pag. 429.	cauſæ.
habendo pag. 269.	pro habendo.	Septuagintas pag. 432.	ſeptuaginta.

